Arhimandritul ZAHARIA ZAHAROU

OMUL CEL TAINIC AL INIMII

(1 Petru 3, 4)

BASILICA

Arhimandritul ZAHARIA ZAHAROU

OMUL CEL TAINIC AL INIMII

(*1 Petru* 3, 4)

CARTE TIPĂRITĂ CU BINECUVÂNTAREA
PREAFERICITULUI PĂRINTE
D A N I E L
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

BASILICA
BUCUREŞTI - 2014

© 2014 World copyright of Archimandrite Zacharias (Zacharou's) text «THE HIDDEN MAN OF THE HEART», Essex, Great Britain (2007) [ISBN 978-1-874679-53-0], Stavropegic Monastery of St John The Baptist, Essex, G.B.

Nu este permisă traducerea după textul original sau după traduceri ale textului original fără obținerea acordului în scris al Mănăstirii.

© 2014 pentru prezenta ediție
Editura BASILICA a Patriarhiei Române

© 2014 pentru prezenta traducere
Stavropegic Monastery of St John The Baptist, Tolleshunt Knights, by Maldon, Essex, CM9 8EZ, G.B.

Traducere din limba engleză de Monahia TECLA.

Nota traducătorului

În traducerea în limba română a cărții Omul cel tainic al inimii *am ținut seama și de modificările și îmbunătățirile care au survenit în traducerea în limba greacă a cărții Părintelui Zaharia Zaharou, apărută la editura Mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul, în 2011. Ca referință pentru citatele din Sfânta Scriptură am folosit, în general, Biblia publicată de EIBMBOR, ediția 2008. Ori de câte ori am apelat la o altă variantă de traducere, am menționat acest lucru în notele de subsol.*

Redactor: Aurelian Marinescu
Tehnoredactare și coperta: Aurelia Droană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZAHARIA ZAHAROU, arhimandrit
Omul cel tainic al inimii: (1 Petru 3, 4) / Arhim. Zaharia Zaharou; lucrare tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. - București: Basilica, 2014
ISBN 978-606-8495-53-8

I. Daniel, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

23

ISBN 978-606-8495-53-8

www.editurapatriarhiei.ro
editura@patriarhia.ro

CUVANT INAINTE

Părintele Arhimandrit Zaharia Zaharou, viețuitor și slujitor al binecunoscutei Mănăstiri ortodoxe „Sfântul Ioan Botezătorul" din Essex, Marea Britanie, este deja un nume cunoscut multora dintre credincioșii ortodocși români. Aceștia fie i-au citit scrierile teologice traduse până în prezent în limba română, fie l-au putut asculta nemijlocit, în timpul vizitelor făcute de Sfinția Sa în tara noastră, cuvântând și dialogând pe teme duhovnicești de mare actualitate.

Fiu duhovnicesc al vrednicului de fericită pomenire Arhimandrit Sofronie Saharov (1896-1993), el însuși ucenic al Sfântului Siluan Athonitul (1866-1938), Părintele Zaharia se înscrie într-o aleasă școală de spiritualitate monahală ortodoxă. Așadar, era firesc ca duhul și temele teologice majore care au inspirat cugetarea și trăirea duhovnicească ale Părinților spirituali ai Părintelui Zaharia Zaharou, să se regăsească și în propria viețuire, învățătură și misiune.

De altfel, din râvna misionară a Părintelui Zaharia a rodit și conținutul acestei cărți, care cuprinde cuvântările duhovnicești rostite de Preacuvioșia Sa în timpul unei vizite pe continentul american, în anul 2007. Și, probabil, nu s-ar greși dacă s-ar spune că „inima", în calitatea ei de insondabil centru al persoanei umane și al vieții ei duhovnicești, reprezintă preocuparea esențială a cugetării teologice a Părintelui Zaharia. De aceea și titlul acestui volum conține grăitoarea formulare a Sfântului Apostol Petru, „Omul tainic al inimii". Un alt volum al Preacuvioșiei Sale, tradus deja în limba română, este intitulat tot cu o expresie biblică: *Lărgiți și voi inimile voastre* (2 Cor. 6, 13). Din spațiul extins acordat în această carte rostirii teologice despre inima duhovnicească, se poate lesne înțelege că pentru restaurarea noastră interioară reală, nu iluzorie, este crucială cunoașterea ei, adică a stărilor care se petrec neîncetat în adâncul inimii, ca luptă cu patimile egoiste pentru zădărnicirea

lucrării morții noastre spirituale și ca lucrare prin dumnezeiescul har a învierii noastre sufletești.

Se stăruie, deci, aici, într-un autentic duh filocalic, sprijinit pe învățătura Sfântului Siluan Atonitul și a Starețului Sofronie, asupra *tainei inimii*, asupra nepătrunsului proces lăuntric al trezirii și zidirii sau renașterii ei spre viața cea nestricăcioasă. Aceasta înseamnă că în inimă trebuie să coboare mintea răstignită unindu-se cu ea, întrucât din inimă *„sunt ieșirile vieții"* (Pilde 4, 23), și în ea se cuvine să Se sălășluiască Ziditorul ei, și doar prin ea Îl poate omul vedea pe Dumnezeu (cf. Matei 5, 8), gustând astfel cea mai înaltă fericire. De aceea, vorbind despre cutremurătoarele și inefabilele trăiri ale inimii omului care se întoarce la Dumnezeu prin arzătoare pocăință, Părintele Zaharia zice: *„Suferința cumplită pricinuită de simțământul păcatului îi adună acum atenția minții în inimă. Și cu cât mintea rămâne mai mult în inimă, în rugăciune de pocăință, cu atât harul Duhului Sfânt înțelește în om văpaia iubirii pentru Hristos, luminându-i mintea cu vederea Feței Sale. Și chipul cel blând și smerit al lui Hristos într-atât îi uluiește sufletul, încât se naște înlăuntrul lui o bucurie fără margini și nădejdea că moartea poate fi nimicită."* (p. 107). În acest pasaj, ca și în multe altele din prezenta carte a Părintelui Arhimandrit Zaharia Zaharou este cuprins, implicit, și mesajul ei duhovnicesc, sau mai degrabă îndemnul ei, amintind de cuvintele Proorocului: *"Să L cunoaștem, să ne sârguim să cunoaștem cine este Domnul"* (Osea 6, 3). De ce? Pentru a ne învrednici cu toții de bucuria negrăită a vederii "chipului celui blând și smerit al lui Hristos" ca arvună a învierii de obște și fericirii din Împărăția cerurilor.

Această carte este de mare folos, mai ales în anul 2014, ca *An omagial al Sfintei Spovedanii și al Sfintei Împărtășanii*, deoarece acordă o mare importanta pocăinței *ca stare și lucrare de înnoire* duhovnicească a omului credincios. Felicităm pe autorul acestei cărți și binecuvântăm publicarea ei la Editura BASILICA a Patriarhiei Române.

† DANIEL
Patriarhul României

PREFAȚA

(LA EDIȚIA ÎN LIMBA ENGLEZĂ)

„Ci sa fie omul cel tainic al inimii, întru nestricăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu."

(1 Petru 3, 4)

În toiul iernii anului 2007, Arhimandritul Zaharia a plecat de la Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul, Stavropighie a Patriarhiei de Constantinopol, situată la marginea liniștitului sat englezesc Tolleshunt Knights, pentru a veni în Wichita, Kansas, în inima Americii. (Wichita se află la o distanță de aproximativ trei sute de kilometri de satul Lebanon, Kansas – centrul geografic al Americii continentale, loc marcat de o bisericuță creștină). Este a doua oară (prima dată fiind în februarie 2001) când, la invitația mea, Părintele Zaharia a consimțit cu smerenie să-și părăsească isihia pentru a face o călătorie anevoioasă de mai bine de zece mii de kilometri ca să-i hrănească pe preoții și diaconii eparhiei mele din bogata merinde duhovnicească pe care o împarte zilnic în mănăstirea sa de metanie.

Fiu duhovnicesc al întemeietorului mănăstirii, Fericitul Stareț Sofronie de la Essex († 1993), și în felul acesta nepot duhovnicesc al Sfântului Siluan Athonitul († 1938), Părintele Zaharia a moștenit rarul și neprețuitul dar al cuvântului, un cuvânt însuflat de acești uriași duhovnicești contemporani. Și ce cuvinte ne-a adus nouă, care suntem copiii sfârșitului de veac douăzeci și începutului de veac douăzeci și unu!

Cu harul lui Dumnezeu, prin povețele și rugăciunile sfințitului său Părinte, și prin propriile strădanii duhovnicești, Părintele Zaharia și-a împodobit omul cel tainic al inimii cu „nestricăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit" (1 Petru 3, 4), și

învățătura sa – de care lumea s-a putut bucura mai întâi prin intermediul CD-urilor, iar acum prin paginile acestei cărți – se va vădi o mlădiță purtătoare de viață și de roadă a Viței celei Adevărate, iară nu o mlădiță uscată și neroditoare a teologiei pur speculative. Membrii Frăției Clerului din eparhia noastră, care îl are ca ocrotitor pe Sfântul Rafael – frăție pe care Părintelui Zaharia îi place să o numească „binecuvântata ceată apostolică" – s-au înfruptat pe săturate la masa cea bogată, gătită nouă de acest ieromonah însuflat de Dumnezeu. S-au desfătat culegând pentru ei înșiși și pentru turmele pe care le păstoresc neprețuitele cuvinte de-viață-purtătoare, care în toată vremea și în tot ceasul se desprind de pe buzele sale cu atâta naturalețe, ba chiar în chip copilăresc, ca niște nestemate duhovnicești. Binecuvântat ești tu, cititorule, care te împărtășești acum de această comoară!

Fie ca binecuvântarea Sfintei și de-viață-datătoarei Treimi să fie peste această carte și peste „pășunea duhovnicească" în care a crescut și a rodit ea (Mănăstirea Stavropighie Patriarhală a Sfântului Ioan Botezătorul), asupra Egumenului ei, Arhimandritul Chiril, și asupra tuturor celor dimpreună cu dânsul întru Hristos – și mai ales asupra unuia dintre cei doi nași ai mei de călugărie, pe care am binecuvântarea să-l am ca adânc prețuit și mult iubit frate întru Hristos, Arhimandritul Zaharia.

† VASILE

Episcopul Wichitei și al Eparhiei Americii Centrale din cadrul Arhiepiscopiei Americii de Nord a Bisericii Creștin-Ortodoxe Antiohiene

23 august, 2007
Odovania praznicului Adormirii Maicii Domnului

TAINA INIMII OMULUI

(Introducere)

Toate rânduielile pe care Sfânta noastră Biserică ni le pune înainte nu au decât un rost, şi anume de a dezvălui „adâncul inimii" (Ps. 63, 7)[1], centrul ipostasului uman. După cum ne încredinţează Sfintele Scripturi, Dumnezeu a plămădit fiecare inima în chip aparte: inima Îi este ţintă, ei i Se descoperă şi în ea Se sălăşluieşte.

De vreme ce Împărăţia lui Dumnezeu este înlăuntrul nostru (cf. Luca 17, 21), inima este câmpul de luptă pentru mântuirea noastră, şi scopul nevoinţei noastre este să o curăţim de toată întinăciunea şi să o păstrăm neprihănită înaintea Domnului. „Cu toată paza păzeşte inima ta, că dintru aceasta sunt ieşirile vieţii" (Pilde 4, 23)[2], îndeamnă Solomon, înţeleptul împărat al lui Israel. Aceste cărări ale vieţii străbat inima omului şi dorinţa neostoită a celor ce caută neîncetat Faţa Dumnezeului celui Viu este ca inima lor, pe care păcatul a secătuit-o de viaţă, să se aprindă iarăşi de harul dumnezeiesc.

Inima este adevărata „biserică" unde omul se întâlneşte cu Dumnezeu. Inima omului caută o simţire (cf. Pilde 15, 15)[3] atât înţelegătoare cât şi dumnezeiască, şi nu află odihnă până când Domnul slavei nu vine şi Se sălăşluieşte într-însa.

---

[1] Ed. Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

[2] Ed. Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

[3] *Biblia de la Bucureşti*, 1688.

Iar Dumnezeu, Care este un „Dumnezeu gelos" (Ieş. 34, 14)[1], nu Se mulţumeşte doar cu o parte din inima noastră. În Vechiul Testament Îi auzim chemarea: „Dă-mi, fiule, inima ta" (Pilde 23, 26), iar în Noul Testament ne porunceşte: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din toată puterea ta" (Marcu 12, 30). El este Cela Ce a plămădit inima fiecărui om în chip unic şi irepetabil, însă nicio inimă nu-L poate cuprinde pe de-a-ntregul, căci „Dumnezeu este mai mare decât inima noastră" (1 Ioan 3, 20). Şi totuşi, atunci când omul izbuteşte să-şi întoarcă toată inima spre Dumnezeu, Domnul Însuşi face să rodească într-însa sămânţa nestricăcioasă a cuvântului Său, o pecetluieşte cu minunatul Său Nume şi o luminează cu prezenţa Lui veşnică şi plină de har. O preface în biserică a Dumnezeirii Sale, nefăcută de mâini omeneşti, în stare să-I oglindească „Chipul", să-I audă „glasul" şi să Îi „poarte" Numele (cf. Ioan 5, 37; Fapte 9, 15). Într-un cuvânt, omul îşi împlineşte atunci menirea vieţii, rostul pentru care a venit în lumea aceasta trecătoare.

Marea tragedie a vremii noastre constă în aceea că trăim, gândim, vorbim şi chiar ne rugăm lui Dumnezeu în afara inimii, în afara casei Tatălui nostru. Cu adevărat casa Tatălui nostru este inima noastră, acolo voieşte să-Şi afle odihna „Duhul slavei şi al lui Dumnezeu" (1 Petru 4, 14), pentru ca „Hristos să ia chip în noi" (cf. Gal. 4, 19). Intr-adevăr, doar atunci vom fi tămăduiţi şi vom deveni ipostasuri după Chipul Ipostasului celui adevărat şi desăvârşit, al Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, Care ne-a zidit şi ne-a mântuit prin scump Sângele negrăitei Sale jertfe.

---

[1] Ed. Jubiliară a Sfântului Sinod, Bucureşti, 2001.

Însă câtă vreme suntem robi patimilor care izgonesc mintea (νους) din inimă şi o ademenesc în lumea deşartă şi pururi schimbătoare a celor zidite, lipsindu-ne astfel de toată vlaga duhovnicească, nu vom cunoaşte noua naştere de Sus, care ne face fii ai lui Dumnezeu şi dumnezei după har. De altminteri, într-un fel sau altul, toţi suntem nişte „fii risipitori" ai Tatălui Ceresc, căci, după cum zice Scriptura: „toţi am păcătuit şi suntem lipsiţi de slava lui Dumnezeu" (Rom. 3, 23). Păcatul ne-a abătut mintea de la vederea de-viaţă-dătătoare a lui Dumnezeu şi ne-a făcut să rătăcim într-o „ţară depărtată" (Luca 15, 13). În această ţară depărtată am pierdut cinstea îmbrăţişării Părinteşti şi, păscând porcii, ne-am făcut slugi diavolilor. Ne-am dedat patimilor ruşinoase şi foametei cumplite a păcatului, care cu silnicie şi-a făcut loc înlăuntrul nostru, devenind legea mădularelor noastre. Dar trebuie să ieşim din iadul acesta al absenţei lui Dumnezeu şi să ne întoarcem în casa Tatălui, pentru a stârpi legea păcatului din noi şi a lăsa să se sălăşluiască în inima noastră legea poruncilor lui Hristos. Căci singura cale care ne scoate din chinurile iadului la bucuria Împărăţiei este calea poruncilor dumnezeieşti: suntem chemaţi să iubim pe Dumnezeu şi pe aproapele nostru cu toată fiinţa noastră, cu o inimă slobodă de păcat.

Întoarcerea din această ţară depărtată şi neprimitoare nu este deloc uşoară şi nu există foamete mai cumplită decât aceea a unei inimi pustiite de păcat. Cei cu inimile pline de mângâierea harului nestricăcios pot să rabde toate lipsurile şi năpastele, prefăcându-le într-un praznic al bucuriei duhovniceşti; însă foamea unei inimi împietrite, de la care s-a depărtat mângâierea dumnezeiască, este o suferinţă fără alinare. Nu este chin mai mare decât acela al unei inimi

nesimţitoare şi învârtoşate, care nu mai ştie să distingă Calea luminoasă a Proniei dumnezeieşti de cărările întunecate ale lumii acesteia. Însă, de-a lungul istoriei, au fost şi oameni cu inimi pline de har, vase alese, luminate de duhul proorocesc, care au ştiut să deosebească Lumina Dumnezeiască de întunericul acestei lumi.

Oricât ar fi de grea şi de înfricoşătoare lupta pentru curăţirea inimii, nimic nu ar trebui să ne împiedice sa ne-o asumăm, căci avem de partea noastră nespusa milostivire a lui Dumnezeu, Care Şi-a făcut din inima omului propria Sa grijă şi ţintă. În Cartea lui Iov citim aceste uimitoare cuvinte: „Ce este omul că l-ai mărit pe el şi că iei aminte la el? Că-l cercetezi pe el până dimineaţa şi până la vremea odihnei îl judeci pe el?... De ce m-ai pus pe mine ţintă să-Ţi fiu şi povară să-Ţi fiu?" (cf. Iov 7, 17-18, 20). Pe Dumnezeul Acesta pe Care mintea nu-L poate cuprinde îl vedem cum vânează inima omului: „Iată, stau la uşă şi bat; de va auzi cineva glasul Meu şi va deschide uşa, voi intra la el şi voi cina cu el şi el cu Mine" (Apoc. 3, 20). El bate la uşa inimii noastre, dar ne încurajează şi pe noi să batem la uşa milostivirii Sale: „Bateţi şi vi se va deschide" (Luca 11, 9). Când cele două uşi, cea a bunătăţii dumnezeieşti şi cea a inimii omului, se deschid, atunci se săvârşeşte cea mai mare minune din viaţa noastră: inima omului se uneşte cu Duhul Domnului, Dumnezeu prăznuieşte împreună cu fiii oamenilor.

De acest praznic al mângâierii dumnezeieşti ne lipsim nu numai atunci când ne dăm stricăciunii păcatului, păscând porcii în ţara cea îndepărtată, ci şi atunci când suntem delăsători în lupta noastră duhovnicească. „Blestemat este cel ce face lucrurile Domnului cu lenevie" (Ierem. 48, 10)[5],

[5] Ed. Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

ne avertizează Proorocul Ieremia. Atunci când paştem porcii săvârşim lucrarea blestemată a vrăjmaşului, diavolul. Însă atragem asupra noastră blestemul şi atunci când slujim Domnului fără tragere de inimă, măcar că locuim în casa Lui, căci Dumnezeu nu rabdă ca omul să-şi împartă inima. Bineplăcut înaintea lui Dumnezeu este numai omul care-I vorbeşte din toată inima şi face lucrarea Lui cu bucurie: „căci Dumnezeu iubeşte pe cel ce dă cu voie bună" (2 Cor. 9, 7), zice Apostolul. Dumnezeu voieşte să ne întoarcem spre El cu toată inima şi să I-o închinăm Lui, pentru ca să o umple de bogăția bunătății şi de darurile milostivirii Sale. El „seamănă cu dărnicie" (cf. 2 Cor. 9, 6) şi aşteaptă şi de la noi acelaşi lucru.

Din cele câteva gânduri înfățişate mai sus începem să înțelegem ce lucru de mare preț este să stăm înaintea Domnului cu toată inima şi să o revărsăm înaintea Lui. Începem, de asemenea, să ne dăm seama câtă trebuință avem să ne descoperim inima, pentru că aceasta ne îngăduie să-I vorbim Dumnezeului şi Tatălui nostru din inimă şi să fim auziți de El. În felul acesta Îl îndreptățim sa desăvârşească reînnoirea noastră şi să ne aşeze iarăşi în cinstea cea dintâi de care ne bucuraserăm ca fii ai Lui.

Câtă vreme omul se află sub stăpânirea păcatului şi a morții, şi pradă puterii răului, el devine din ce în ce mai egoist. Despărțit fiind de Bunul Dumnezeu, omul, în deznădejdea lui, se zbate cu samavolnicie să supravieţuiască, însă nu izbuteşte decât să atragă asupra lui un şi mai greu blestem, o şi mai mare pustiire. Însă oricât ar fi de pângărit de păcat, darul dintâi pe care l-a primit de la Dumnezeu, acela de a fi zidit după chipul şi asemănarea Sa, rămâne definitiv şi irevocabil. De aceea stă în puterea omului să se

ridice din împărăția întunericului la lumina şi la viața Împărăției lui Dumnezeu. Aceasta se întâmplă atunci când omul, „venindu-şi în sine", mărturiseşte cu durere în suflet că piere de foame (Cf. Luca 15, 17).

Când omul căzut îşi vine în sine şi se întoarce spre Dumnezeu, atunci „vremea este să lucreze Domnul", după cum spunem la începutul Sfintei Liturghii. Atunci când omul pătrunde în inimă, el Îi vorbeşte deschis Domnului, cunoscându-şi starea căzuta şi simțindu-se întru totul vinovat. Iar Domnul, văzând că are acum un interlocutor serios, ia aminte la el. Într-adevăr, toată lupta omului are un singur scop, acela de a-L convinge pe Dumnezeu că este fiul Lui, şi când izbuteşte să o facă, aude în inima sa cuvântul Evangheliei: „Toate ale Mele ale tale sunt" (Luca 15, 31). În clipa în care Îl convinge pe Dumnezeu că Îi aparține, Domnul revarsă peste el şuvoaiele milostivirii Sale şi viața lui Dumnezeu devine propria sa viață. Aceasta este buna voire a gândului celui dintâi al lui Dumnezeu pentru om, căci omul a fost zidit tocmai cu această menire. E ca şi cum Dumnezeu i-ar spune celui care a izbutit să-L convingă: „Toată viața Mea, omule, ți-o dau ție." Atunci Domnul, Care este Dumnezeu după fire, îi dăruieşte omului propria Sa viață şi omul devine dumnezeu după har.

În Evanghelia Sfântului Apostol Luca ni se spune că fiul risipitor, „venindu-şi în sine", a zis: „Scula-mă-voi şi mă voi duce la tatăl meu şi voi zice lui: Tată, greşit-am la cer şi înaintea ta. Şi nu mai sunt vrednic a mă chema fiul tău" (Luca 15, 18-19).[6] Aceasta este o clipă minunată, un eveniment hotărâtor în viața duhovnicească. Suferințele, chinurile şi foamea cumplită pe care le rabdă în țara cea îndepărtată îl silesc pe

[6] Ed. Sfântului Sinod, Bucureşti, 1914.

om să privească înlăuntrul său. O singură mişcare a harului dumnezeiesc este de ajuns pentru a preschimba energia răului într-un act de mare curaj, care îi dă puterea să privească înlăuntrul inimii şi să vadă moartea ce o pustieşte. Dobândind în felul acesta o înţelegere proorocească, el mărturiseşte cu îndrăzneală că „s-au stins în deşertăciune zilele lui" (cf. Ps. 77, 37). Cu durere în suflet, descoperă că viaţa sa de până atunci nu a fost decât un şir de nenumărate eşecuri şi încălcări ale poruncilor dumnezeieşti şi că nu a făcut nicio faptă bună pe pământ care să poată îndura privirea străpungătoare a Judecătorului celui Veşnic. Îşi vede starea căzută şi, asemeni îndelung-pătimitorului Iov, strigă: „Împărăţia morţii este casa mea" (Iov 17, 13).

Nemângâiat în tânguirea sa şi însetând doar după slăvita veşnicie a lui Dumnezeu, omul se poate întoarce cu toată fiinţa sa către Dumnezeul cel viu şi din adâncul inimii înalţă strigare către Cel Ce „stăpâneşte peste viaţă şi peste moarte şi pogoară până la porţile locuinţei morţilor şi iarăşi ridică" (cf. Înţel. 16, 13). Acesta este un moment de cotitură în viaţa noastră, pentru că acum Dumnezeu-Mântuitorul Îşi începe lucrarea de rezidire a omului.

Când omul cade în păcat mintea i se îndreaptă spre cele din afară, risipindu-se în cele zidite. Însă când omul se întoarce în sine, conştient de pierzania sa şi căutând mântuirea, atunci mintea i se îndreaptă spre cele dinlăuntru, încercând a afla calea de întoarcere spre inimă. În cele din urmă, când toată fiinţa i se adună în împreunarea minţii cu inima, are loc o a treia mişcare, prin care omul se întoarce cu toată fiinţa către Dumnezeu-Tatăl. Şi numai acela care înfăptuieşte această întreită mişcare circulară poate ajunge la desăvârşire.

La început, omul pe toate le trăieşte şi le înfăptuieşte în afara inimii; nutreşte gânduri de mândrie şi ia seama la lucruri deşarte, viețuind, de fapt, în înşelare. Inima îi este întunecată şi lipsită de înțelegere şi, în starea sa căzută, alege să se închine şi să slujească „făpturii, în locul Făcătorului" (Rom. 1, 25). Trăind în afara inimii, omul este lipsit de discernământ şi nu desluşeşte uneltirile diavolului (cf. 2 Cor. 2, 11)[7], după cum drept învață şi Vechiul Testament: „nu poate cel lipsit de inimă să dobândească înțelepciune" (cf. Pilde. 17, 16)[8]; şi pentru că omul nu-şi are inima ca temei al ființării sale, rămâne neştiutor şi fără roadă, „lovind în aer" (1 Cor. 9, 26). Nestatornic şi plin de îndoială, el nu izbuteşte să urmeze calea Domnului fără şovăială.

Mai apoi, „venindu-şi în sine", omul începe să nutrească gânduri smerite, care atrag harul, îi subțiază inima şi îi luminează mintea. Ele se nasc înlăuntrul lui şi îl ajută să discearnă şi să primească doar acele gânduri care îi întăresc inima, ca ea să rămână neclintită în hotărârea de a bineplăcea lui Dumnezeu atât în viață cât şi în moarte. Dacă la început, omul se lasă pradă unui cerc vicios de gânduri aducătoare de moarte, mai apoi, însuflat de cuvântul lui Hristos, dobândeşte gânduri unele mai adânci decât altele: de la credință ajunge la o credință mai mare, de la nădejde la o mai nestrămutată nădejde, de la har la o mai bogată revărsare a harului şi de la dragostea de Dumnezeu la o mai mare plinătate a dragostei. „Ştim", ne spune Apostolul Pavel, „că celor ce iubesc pre Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine." (Rom. 8, 28)[9]. Cu adevărat, această întoarcere în

[7] Ed. Bucureşti, 1914.
[8] Ed. Bucureşti, 1914.
[9] Ed. Bucureşti, 1914.

sine şi descoperire a inimii sunt lucrarea harului dumnezeiesc. Iar când omul ia seamă la chemarea Domnului şi împreună-lucrează cu harul care i-a fost dăruit, acest har îi pătrunde şi îi întăreşte întreaga făptură.

Când harul pomenirii morţii începe să lucreze în om, atunci el înţelege nu numai că zilele lui s-au stins în deşertăciune şi că toată viaţa sa n-a fost decât un eşec şi o trădare a lui Dumnezeu, ci îşi dă seama şi că moartea ameninţă să înghită tot ceea ce conştiinţa sa îmbrăţişase până atunci, chiar şi pe Dumnezeu[10]. Acum e încredinţat că duhul său are nevoie de veşnicie şi că niciun lucru zidit – nici înger, nici om – nu-l poate ajuta. De aceea caută să lepede toată alipirea pătimaşă de cele zidite. Şi de va crede în cuvântul lui Hristos şi se va întoarce spre El, atunci cu uşurinţă va afla locul inimii, căci a devenit iarăşi slobod. Credinţa lui este mântuitoare, fiindcă acum înţelege că Hristos „Se face răsplătitor celor ce Îl caută" (Evrei 11, 6), adică este încredinţat că Hristos este Dumnezeu cel Atotputernic, Care a venit să mântuiască lumea şi Care iarăşi va să vină sa judece întreg pământul cu dreptate. Omul se dă pe sine cu totul „legii credinţei" (Rom. 3, 27) şi, nădăjduind împotriva oricărei nădejdi (cf. Rom. 4, 18), pe toate le lasă la mila lui Dumnezeu. Asemenea credinţă adevărată aflăm la femeia canaaneancă, care a primit învăţătura Mântuitorului la fel

---

[10] Cf. Arhim. Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, trad. Ierom. Rafail (Noica), ed. Sophia, pp. 11-12: „Moartea mea inevitabilă nu mai era ceva nesfârşit de mic, «unul mai puţin». Nu. În mine, împreună cu mine, moare tot ceea ce fusese cuprins de conştiinţa mea: cei apropiaţi mie, suferinţele şi dragostea lor, toată desfăşurarea istoriei, întreg Pământul, şi Soarele, şi stelele, şi neţărmuritele întinderi: până şi Însuşi Făcătorul lumii, şi Acela moare în mine; şi întreaga Fiinţă este înghiţită de întunericul uitării".

cum un câine primeşte mâncarea de la stăpânul său, şi L-a urmat liber şi fără şovăială. Şi fie că Acela a mustrat-o, fie că a lăudat-o, Dumnezeu a rămas pentru ea drept şi în veci binecuvântat. O asemenea credinţă primeşte răsplata înfierii, pentru că ea izvorăşte din iubire şi smerenie, şi nu încetează să atragă harul dumnezeiesc care deschide inima şi îi dă viaţă.

Când omul crede şi duhul său află adevărata legătură cu Duhul lui Hristos „Care a înviat din morţi" (2 Tim. 2, 8) şi Care trăieşte şi împărăţeşte în veac, atunci el este luminat de Dumnezeu şi îşi vede sărăcia şi pustiirea lăuntrică. Tot atunci îşi dă seama că în el nu este viaţă veşnică şi o mare frică pune stăpânire pe el, pentru că înţelege că Dumnezeu lipseşte din viaţa lui. O asemenea frică dumnezeiască dă inimii omului puterea de a se împotrivi păcatului şi a râvni mai degrabă la cele cereşti decât la cele pământeşti. Şi atunci, în viaţa lui, se adeveresc cuvintele Scripturii: „Începutul înţelepciunii este frica Domnului" (cf. Pilde. 1, 7)[11]. Atunci când inima omului se umple de harul lui Dumnezeu, frica aceasta lucrează în om ca o desăvârşită smerenie, care îl păzeşte de îndrăzneala de a „cugeta despre sine mai presus decât se cuvine să cugete" (cf. Rom. 12, 3) şi de a trece peste hotarele firii sale zidite.

Mai este încă o cale prin care credinciosul îşi poate afla negreşit inima, şi anume prin răbdarea ruşinii pentru păcatele sale în Taina Spovedaniei. Hristos ne-a mântuit pătimind pentru noi ocara Crucii. Asemenea şi credinciosul, atunci când iese în afara taberei acestei lumi (cf. Evr. 13, 11-12), neţinând seama de părerea şi de cinstirea ei, şi ia asupră-şi ruşinea propriilor păcate, dobândeşte o inimă

[11] Ed. Bucureşti, 1914.

smerită. Dumnezeu îi primeşte acest simţământ de ruşine pentru păcatele săvârşite ca pe o jertfă de mulţumită şi îl face părtaş harului ce izvorăşte din înfricoşata Sa Jertfă pe Cruce. Acest har într-atât îi curăţeşte şi-i reînnoieşte inima, încât omul izbuteşte să stea înaintea Domnului în chip bineplăcut Lui.

Multe sunt cugetările, învăţăturile şi nevoinţele care ajută la trezirea, zidirea, păzirea şi luminarea inimii şi, în cele din urmă, la lărgirea ei prin asemănarea cu Hristos. Pentru început aş dori să mă opresc asupra rugăciunii şi a pocăinţei.

În Rugăciunea lui Iisus, prin chemarea Numelui Domnului, credinciosul rămâne în prezenţa vie a Dumnezeului-Persoană, a Cărui energie se împărtăşeşte inimii omului, preschimbându-l cu totul. Când rugăciunea e făcută cu smerenie şi se însoţeşte de lucrarea trezviei, ea adună mintea în inimă, rodind înlăuntrul ei simţirea minunată şi mai presus de fire a prezenţei iubitului său Dumnezeu.

Cât priveşte pocăinţa, această lucrare atotcuprinzătoare zideşte şi păzeşte inima mai mult decât oricare alta. Pocăinţa are un scop minunat şi sfânt. Cel ce se pocăieşte mărturiseşte pe de o parte că Dumnezeul cel viu al Părinţilor noştri este un Dumnezeu drept şi adevărat în toate voile, căile şi judecăţile Sale şi, pe de altă parte, adevereşte că tot omul este mincinos (cf. Rom. 3, 4), căzut în înşelarea păcatului şi lipsit de cea dintâi şi dumnezeiască cinste şi slavă. De aici trebuie să-şi înceapă lucrarea cel ce voieşte să se pocăiască: să-şi mărturisească păcătoşenia, să ia asupră-şi păcatul, smerindu-se şi osândindu-se pe sine. În felul acesta devine adevărat şi atrage la sine Duhul Adevărului, Care îl curăţeşte de tot păcatul şi îl îndreptăţeşte (cf. 1 Ioan 1, 8-10).

Dupa cum spunea Sfântul Siluan, Duhul Sfânt mărturiseşte în inima sa mântuirea.[12] Însă acelaşi Duh Îl îndreptăţeşte şi pe Dumnezeul cel adevărat, Care a zis prin Proorocul Său: „Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă şi smerită Dumnezeu nu o va urgisi" (Ps. 50, 18). Căci atunci când omul îşi vine în sine şi zice de bunăvoie şi din toată inima: „Tată, greşit-am la cer şi înaintea Ta; nu mai sunt vrednic a mă numi fiu al Tau", el aude în inima sa vocea milostivirii cereşti: „toate ale Mele ale tale sunt" (Luca 15, 18-19, 31).

La început, omul se pocăieşte pentru păcatele sale, însă pe măsură ce harul pocăinţei sporeşte, se vindecă înstrăinarea sa de viaţa veşnică şi i se deschide înţelegerea gândului celui mai înainte de veci al lui Dumnezeu pentru om. Chipul (cf. Ioan 5, 37) lui Hristos începe să se întipărească încetul cu încetul în inima sa, pe măsură ce înţelege mai limpede chemarea de a-l deveni asemenea, „după chipul Celui Ce l-a zidit" (Col. 3, 10), şi nu se mai compară pe sine cu fiinţe muritoare, ci cu Dumnezeul cel veşnic. Această viziune îl conduce la deplinătatea pocăinţei, adică la o pocăinţă în plan ontologic, care, potrivit Părintelui Sofronie, nu are sfârşit pe pământ.

La începutul pocăinţei sale, credinciosul poartă o mică cruce pe care Dumnezeu, în judecata Lui cea dreaptă şi în dragostea Lui pentru om, a îngăduit-o în viaţa fiecăruia dintre noi. Tocmai de această cruce personală avem trebuinţă pentru a ne dezrobi de toată alipirea pătimaşă, şi doar în măsura în care o purtăm vom fi în stare să-L iubim pe Dumnezeul şi Ziditorul nostru cu inimă slobodă şi să alergăm pe calea poruncilor Lui cu credincioşie şi hotărâre.

---

[12] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, trad. Ierom. Rafail Noica, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 326.

Cu alte cuvinte, crucea mica pe care o purtăm pentru a împlini porunca pocăinţei devine cheia care ne deschide măreaţa şi veşnica moştenire pe care Hristos a dobândit-o pentru noi prin Crucea şi Învierea Sa.

Însă pocăinţa omului e fără sfârşit. Cel mai înalt chip al pocăinţei, care atrage şi cel mai mare har de la Dumnezeu, este atunci când omul, precum un alt Adam, înalţă la Domnul un strigăt de pocăinţă pentru întreaga lume, dându-şi seama de consecinţele cosmice ale stării sale căzute. Asemenea pocăinţă aflăm la cei trei sfinţi tineri din Babilon, la Sfântul Apostol Pavel, în smerita rugăciune de mijlocire a tuturor sfinţilor şi, în cele din urmă, dar nu într-o mai mică măsură, în rugăciunea pentru întreaga lume a Sfântului Siluan: „Rogu-Te, Doamne, să Te cunoască în Duhul Sfânt toate noroadele pământului"[13]. De adâncimea acestei rugăciuni aparent simple ne dăm seama din *Tânguirea lui Adam*, unde Sfântul Siluan ne înfăţişează de fapt propria sa pocăinţă care capătă, însă, dimensiuni universale.

Însă cum poate oare pocăinţa personală să dobândească o dimensiune universală? Dacă ne arăm pământul inimii cu plugul pocăinţei şi îl udăm mereu cu apa vie a harului, va veni o vreme când „se va lumina de ziuă şi Luceafărul va răsări în inimile noastre" (2 Petru 1, 19)[14]. Atunci, energia Duhului Adevărului, care se va fi acumulat în inimă, va deschide şi va lărgi nemărginit inima ca să îmbrăţişeze cerul şi pământul şi toate cele ce sunt. În ziua aceea, cel ce se pocăieşte va intra întru Adevăr şi se va naşte din nou ca om adevărat. Atunci, potrivit cuvântului proorocesc al Psalmistului,

---

[13] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 296.

[14] Ed. Jubiliara, 2001.

„Ieşi-va omul adevărat la lucrul său şi la lucrarea sa adevărată până în seara vieţii sale" (cf. Ps. 103, 23). Va şti atunci cum să „săvârşească sfinţenie întru frica lui Dumnezeu" (cf. 2 Cor. 7, 1), să cugete doar la cele „câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt vrednice de iubit, câte sunt cu nume bun, [la] orice virtute şi orice laudă" (Filip. 4, 8), la toate cele ce-i sunt de folos pentru desăvârşirea sa duhovnicească. Pacea lui Hristos, Care este Domnul Păcii (Is. 9, 6), va împăraţi în inima sa şi fiecare cuvânt pe care-l va rosti va izvorî din comoara desăvârşirii pe care o poartă înlăuntrul lui. Şi tot ceea ce se va revărsa din preaplinul bunătăţii inimii sale îl va da aproapelui, şi din inima sa lărgită de har (cf. 2 Cor. 6, 13) nimeni nu va lipsi. Duhul său se va sui în munţii cei veşnici de unde va scruta adâncurile judecăţilor milostivirii lui Dumnezeu. Va înălţa rugăciuni, aducând înaintea Domnului fiecare suflet, cerându-l cu stăruinţă să umple inimile tuturor de mângâierea nestricăcioasă a Duhului Său.

Când omul îi dăruieşte Domnului toată inima sa, atunci Acesta o adumbreşte cu puterea Sa mesianică, căci El are în stăpânire minunata cheie a lui David, care, cu o singură răsucire la dreapta, „tot gândul îl robeşte, spre ascultarea lui Hristos" (2 Cor. 10, 5). Smerenia gândurilor naşte înlăuntrul lui o intensă energie duhovnicească, care-i sporeşte însuflarea şi îi întăreşte hotărârea de a-L urma pe Hristos „oriunde Se va duce" (Apoc. 14, 4), chiar şi în iad. Apoi, o singură răsucire la stânga a cheii face ca toate gândurile de la vrăjmaş să se întoarcă iarăşi înlăuntrul lui. Atunci omul dobândeşte trezvia duhovnicească, pe care o va păzi cu îngerească acribie, devenind părtaş la izbânda mai presus de lume a Dumnezeului şi Mântuitorului nostru. De aici înainte nevoinţa sa

este mai cu seamă una pozitivă, având rareori un caracter negativ. Credinciosul se luptă cu mai mare râvnă „să se îmbrace întru locaşul său cel din cer... ca ceea ce este muritor să fie înghiţit de viaţă" (2 Cor. 5, 2-4)[15], şi dă mărturie despre puternica şi nemărginita „creştere a lui Dumnezeu" (Col. 2, 19) în el.

Inima îi este acum curăţită de harul dumnezeiesc şi mintea se poate sălăşlui în ea cu uşurinţă, prin chemarea Numelui lui Hristos. Aşa încât, în chip firesc, inima începe a se ruga neîncetat „cu suspine negrăite" (Rom. 8, 26). Având pe Domnul pururea sălăşluit în inimă, suntem de acum „învăţaţi de Dumnezeu" (Ioan 6, 45) şi începem a deosebi care gânduri sunt în armonie cu prezenţa Sa şi care gânduri li împiedică venirea şi sălăşluirea în noi. Cu alte cuvinte, ne deprindem a trăi în chip proorocesc. Inima învaţă să „reverse dintr-însa cuvânt bun" (Ps. 44, 1)[16], să desluşească graiul lui Dumnezeu şi, cu sfântă hotărâre, necurmat să strige: „Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea! Cânta-voi şi voi lăuda slava Ta" (Ps. 56, 10). Învăţăm cum să devenim „semne" ale Duhului, dând mărturie despre adevărul Celui Care a venit să ne mântuiască şi Care iarăşi va veni să judece lumea cu dreptate şi mare milă. În toate strădaniile noastre încercăm din răsputeri să ne ridicăm la înălţimea aşteptărilor lui Dumnezeu, ştiind că „Domnul iubeşte inimile cuvioase, şi primiţi sunt Lui toţi cei fără prihana în căile lor" (Pilde 22, 11)[17].

Nădăjduiesc că din puţinele gânduri pe care vi le-am împărtăşit reiese limpede faptul că lucrarea de căpătâi a

---

[15] Ed. Bucureşti, 1914.
[16] Ed. Jubiliară, 2001.
[17] Ed. Bucureşti, 1914.

omului şi singura care dă valoare vieţii sale este strădania de a-şi descoperi şi curăţi „adâncul inimii", pentru a fi binecuvântat cu vederea mai presus de cuvinte a Dumnezeului nostru cel Sfânt.

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Iertaţi-mi întrebarea naivă: Unde anume este inima? Nu „Ce este inima?", ci „Unde este inima?".

Răspunsul 1: Inima este înlăuntrul pieptului. Când vorbim despre inimă avem în vedere inima duhovnicească; aceasta coincide cu inima trupească. Însă când omul este luminat şi sfinţit, atunci toată fiinţa lui devine inimă. Inima este sinonimă cu sufletul, cu duhul; este un loc duhovnicesc în care omul îşi află unitatea, unde mintea împărăţeşte, odată ce s-a curăţit de patimi. Nu doar mintea se adună în inimă, ci întregul trup. Sfântul Grigorie Palama spune că inima este trupul trupului nostru, un loc în care întreaga fiinţă a omului devine ca un nod. Când mintea se uneşte cu inima, omul devine stăpân pe propria-i fire şi în el nu mai este împrăştiere şi dezbinare. Aceasta este starea de sfinţenie a omului vindecat de patimi. Dimpotrivă, în starea noastră căzută, suntem dezbinaţi: un lucru gândim cu mintea, un altul percepem cu simţurile şi un altul dorim cu inima. Însă când mintea şi inima se unesc prin harul lui Dumnezeu, atunci omul nu are decât un singur gând: gândul la Dumnezeu, şi o singură simţire: simţirea înţelegătoare a lui Dumnezeu. De aceea pocăinţa şi lacrimile sunt atât de mult preţuite, căci ele ne ajută să aflăm vindecarea, unitatea firii, pentru că niciun om nu poate să plângă având în minte două gânduri; plângem din cauza unui gând care ne doare. Dacă ne doare gândul

că suntem despărțiți de Dumnezeu, că „departe de păcătoşi e mântuirea" (Ps. 118, 155), şi toate cele pe care ni le insuflă în inimă această durere, atunci, cu siguranță, vom avea lacrimi; dar dacă avem în minte două gânduri, nu vom putea plânge. Sfinții nu sunt oamenii multor gânduri, poate că au un singur gând, dar prin prisma acestuia ei văd întreaga ființare cosmică, cerul şi pământul. Gândul lor devine asemenea unui binoclu prin care văd şi discern totul. Lacrimile sunt de mare preț în viața duhovnicească pentru că, mai devreme sau mai târziu, scot inima la iveală. Dacă avem lacrimi pentru că tânjim după Dumnezeu şi vrem să ne împăcăm cu El, atunci, negreşit, ne vom afla inima, iar mintea va coborî în adâncul ei şi Dumnezeu va împărăți acolo cu harul Său.

Întrebarea 2: Dacă omul ajunge să dobândească o inimă smerită, este oare cu putință să mai cadă în starea de dinainte, şi dacă da, îi este mai greu sau mai uşor să se reîntoarcă?

Răspunsul 2: În viața duhovnicească suim şi coborâm tot timpul, însă nu încetăm a căuta şi a „vâna" acele gânduri smerite care unesc mintea cu inima. De pildă, toate gândurile Sfintei Scripturi ne pot ajuta, pentru că purced de la Duhul smerit al lui Dumnezeu. Prin urmare, orice gând din Sfânta Scriptură poate deveni un „cărbune aprins" care să se atingă de inima noastră aşa cum s-a atins de buzele lui Isaia. De aceea trebuie să cercetăm cuvântul Domnului pentru ca acesta să sălăşluiască îmbelşugat în inimile noastre, după cum spune Sfântul Pavel (cf. Col. 3, 16). Îi este uşor harului să „aprindă" în noi, în vremea rugăciunii, unul dintre aceste gânduri şi atunci ne vom putea ruga cu un verset din Scriptură pentru multă vreme. Şi Duhul Sfânt Se va ruga împreună cu noi pentru că acest cuvânt ne-a fost dat chiar de El. Acest gând aducător de lacrimi şi pocăință poate veni

din Sfânta Scriptură, însufleţit fiind de har; poate veni în chip nemijlocit de la Însuşi Dumnezeu, prin rugăciune; poate veni din cântările Bisericii, din cuvântul unui stareţ sau al unui frate; poate veni de oriunde. Dumnezeu caută mereu inima omului şi o poate „aprinde" cu orice Îi stă la îndemână. Noi trebuie doar să fim gata să „înhăţăm" gândul acesta. Ne este mai cu seamă de folos rugăciunea cu osândire de sine. În rugăciunile dinainte de Sfânta Împărtăşanie aflăm multe asemenea gânduri de osândire de sine înaintea Dumnezeului celui Sfânt în Treime. Cred că dacă le vom citi cu atenţie, vom primi întotdeauna mare ajutor. Într-o zi, anumite cuvinte ale acestei rugăciuni vor rămâne în noi şi vor lucra pocăinţă înlăuntrul nostru; într-o altă zi, alte cuvinte, şi tot aşa. Rugăciunea cu osândire de sine ajută mult pentru ca ea urmează calea cea pogorâtoare a lui Hristos: El este Cel Ce mai întâi S-a pogorât, iar mai apoi „suindu-Se la înălţime, a robit robime şi a dat daruri oamenilor" (Efes. 4, 8). De aceea, Părintele Sofronie spune că cei care sunt purtaţi de Duhul Sfânt nu contenesc să se osândească pe sine înaintea Domnului şi în felul acesta să-l urmeze în smerită pogorâre. Însă trebuie să fim cu băgare de seamă, căci nu toţi sunt în stare să împlinească acest cuvânt. Cei care sunt sănătoşi psihic pot să o facă şi află mare putere şi mângâiere, însă pentru cei slabi există o altă cale, şi anume, a aduce neîncetat laudă lui Dumnezeu, neuitând însă a încheia rugăciunea cu cuvintele „deşi sunt nevrednic, Doamne". Pentru Sfântul Maxim Mărturisitorul adevărata smerenie înseamnă a avea conştiinţa că ne-am primit fiinţa „cu împrumut" de la Dumnezeu. Iar smerenia o vom afla dacă vom mulţumi Domnului totdeauna şi pentru toate, încă şi pentru fiecare răsuflare pe care ne-o dăruieşte. Într-una din rugăciunile

dinaintea Tainei Botezului, Îi mulţumim Domnului că a făcut aerul ca să putem respira. Aceeaşi idee o regăsim şi într-una din rugăciunile vecerniei plecării genunchilor, de la Rusalii. Aşadar, de-l vom mulţumi Domnului pentru toate, vom rămâne smeriţi cu duhul.

Întrebarea 3: În călătoria noastră spre inimă ajungem să-L cunoaştem mai bine pe Dumnezeu, deci se poate vorbi despre o anumită sporire duhovnicească. Învăţătura şi studiul sunt parte a călătoriei noastre. Aţi putea să comentaţi asupra echilibrului care ar trebui să existe între cunoaşterea şi sporirea minţii, pe de-o parte, şi cunoaşterea şi sporirea inimii, pe de alta? Cum ştim dacă ele cresc împreună sau separat? Pe măsură ce învăţăm, ne dăm seama că oricum nu vom şti niciodată nimic şi ni se pare că inima o ia într-altă parte, iar mintea îşi dă seama că niciodată nu va putea cunoaşte totul.

Răspunsul 3: Este adevărat că munca intelectuală nu este întotdeauna prielnică lucrării inimii, dar este necesară şi trebuie să o facem, cel puţin pentru câţiva ani. Este de trebuinţă pentru viaţa Bisericii, mai ales dacă suntem chemaţi să slujim oamenilor. Iar singurul lucru care ne poate păzi este să o facem din ascultare faţă de Biserică – faţă de episcop sau de duhovnic. Aceasta ne va ocroti şi ne va sprijini pentru o vreme. Îmi amintesc de vremurile când studiam teologia şi încercam să ţin şi rugăciunea. Nu era cu putinţa. O săptămână ţineam rugăciunea, dar nu izbuteam să învăţ pentru şcoală. Când încercam să ţin pasul cu şcoala, pierdeam rugăciunea. Nu aveam niciun fel de statornicie în anii aceia. Iertaţi-mă că vorbesc despre mine însumi, dar, privind în urmă, pot să spun că a fost o perioadă foarte

folositoare, pentru că mi s-a cerut să studiez şi am făcut-o, şi rugăciunile celui care mi-a dat această ascultare m-au păzit.

Odată i-am spus unui stareţ din mănăstirea noastră: „În zilele noastre, munca duhovnicului este atât de anevoioasă şi de periculoasă încât ca s-o poţi face trebuie să fii incoruptibil." Însă acesta mi-a răspuns: „Nu, greşeşti. Nu trebuie să fii incoruptibil, trebuie doar să ai un punct de referinţă." Şi avea dreptate: în Biserică, a avea un punct de referinţă în persoana unui stareţ ne ajută să păstrăm duhul smereniei, adică ne apără de primejdii. Nu trebuie neapărat să fim incoruptibili, dar trebuie să avem un punct de referinţă demn de încredere. Nimeni nu este incoruptibil.

Întrebarea 4: În cultura noastră modernă care este atât de materialistă, întemeiată pe ştiinţă, preocupată de biologie şi de ştiinţele naturii, cum am putea oare să devenim conştienţi de faptul că inima este mai mult decât un simplu muşchi? Cum am putea deveni conştienţi de faptul că suntem mai mult decât un creier sau un sistem circulator?

Raspunsul 4: Trebuie să învăţăm limba lui Dumnezeu. Voiam să vă vorbesc despre aceasta ceva mai încolo, însă am să vă spun acum câteva cuvinte. Pentru că noi toţi am păcătuit, toţi vorbim aceeaşi limbă – limba suferinţei. Atunci când ne întoarcem la Dumnezeu, nu putem ocoli suferinţa, căci numai ea ne poate curăţi. Dacă Îi vorbim lui Dumnezeu cu durere, dacă ne deşertăm cu durere inima înaintea Lui, atunci Dumnezeu Se va pleca spre noi şi inima va reveni la viaţă. Îmi vine acum în minte o pildă din Cartea întâia a Regilor. Proorociţa Ana era stearpă, însă avea o servitoare cu mulţi copii. Servitoarea îşi disprețuia stăpâna şi era tare mândră şi obraznică, fiind plină de slavă deşartă din pricina că Dumnezeu îi dăruise prunci. Ana nu a căutat să se răzbune,

deşi ea era stăpâna, ci s-a dus la templu şi, asemeni celor ameţiţi de băutură, şi-a revărsat cu durere inima înaintea Domnului. Fireşte, Dumnezeu a căutat la tânguirea roabei Sale şi rugăciunea Anei a aflat răspuns de la Domnul. Aşa se face că în anul următor s-a întors la templu, purtându-l în braţe pe Samuel, noul ei născut. De aceea, ori de câte ori suferim în viaţă năpastă, durere sau boală, să ne deşertăm mai degrabă inima înaintea Domnului, decât să căutăm mângâiere omenească, mergând de la o persoană la alta, povestindu-ne necazul. Aceasta poate să ne aducă o oarecare mângâiere sufletească, însă vom pierde toată tensiunea vieţii, acea energie a suferinţei care este atât de preţioasă atunci când este îndreptată către Dumnezeu. Aceasta este una dintre căile de urmat.

O altă cale ar fi să căutăm pe cineva care ar putea să ne înveţe cum să-I vorbim lui Dumnezeu. Samuel avea vreo şaisprezece, şaptesprezece ani atunci când, în templu fiind, a auzit o voce care îl chema, şi a alergat la Eli, preotul templului, crezând că acesta l-a strigat. Dar Eli i-a zis: „Nu te-am chemat. Du-te şi te culcă!". Acelaşi lucru s-a întâmplat a doua oară, şi iarăşi Samuel a alergat la Eli, întrebându-l dacă l-a strigat, şi acela i-a zis: „Nu te-am chemat, fiul meu! Du-te înapoi şi te culcă!" Dar când întâmplarea s-a repetat a treia oară, Eli, care era învăţat într-ale vieţii duhovniceşti, a înţeles că era vorba despre o chemare proorocească de la Dumnezeu şi l-a povăţuit pe Samuel: „Du-te înapoi şi te culcă, şi de te va chema iarăşi Acela, tu să zici: «Vorbeşte, Doamne, căci robul Tău ascultă!»" (cf. 1 Reg. 3, 1-20). Într-adevăr, vocea l-a chemat din nou şi Samuel a primit ungerea proorocească. La fel şi noi învăţăm să-I vorbim lui Dumnezeu cu inima, prin ascultarea faţă de starețul nostru; de fapt,

slujirea preoţească constă în a-i învăţa pe oameni această limbă a lui Dumnezeu, aşa cum Eli l-a învăţat pe Samuel. Noi toţi vorbim aceeaşi limbă a durerii şi a suferinţei şi, într-un fel sau altul, toţi trecem prin suferinţă în această viaţă, pentru că Dumnezeu ne iubeşte.

Întrebarea 5: În viaţa monahală este uşor să-ţi dai seama care ar putea să fie stareţul tău, însă cum putem să-l aflăm în viaţa noastră din lume? Unde ne-am putea afla stareţul în afara vieţii monahale?

Raspunsul 5: Aceasta a fost întotdeauna o întrebare importantă în viaţa Bisericii şi îmi aduc aminte de Sfântul Simeon Noul Teolog care spunea că stareţul trebuie căutat cu lacrimi. Roagă-te lui Dumnezeu să-ţi dea unul şi dacă nu-l afli, atunci vorbeşte-l direct lui Dumnezeu, deşartă-ţi inima înaintea Lui cu lacrimi, şi Însuşi Dumnezeu va fi Învăţătorul tău. Ceea ce spun acum e puţin cam riscant şi periculos, dar e uşor să ne închipuim că în zilele noastre nu mai există stareţi. Însă dacă suntem smeriţi, putem face din oricine un prooroc, pentru că dacă ne apropiem cu inimă smerită şi cu încredere, atunci Dumnezeu ne va vorbi prin el. Îmi amintesc că Părintele Sofronie ne spunea: „Fă din duhovnicul tău un prooroc!" Adică, apropie-te cu credinţă şi încredere, şi Dumnezeu îl va însufla să-ţi dea cuvânt. După cum spuneam mai înainte, pocăinţa adevărată dovedeşte că Dumnezeu este drept şi binecuvântat în toate căile Sale, şi că noi suntem nişte mincinoşi. De multe ori se întâmplă ca noi, duhovnicii, să nu ştim ce spunem. Oamenii vin şi ne cer un cuvânt. Uneori cuvântul vine firesc, fără să ne dăm seama, altă data nu primim cuvânt. Nu depinde numai de noi, depinde şi de credinţa persoanei care întreabă. O fetiţă de doisprezece ani mi-a spus în spovedanie: „Uneori am gânduri de mândrie,

spuneţi-mi ce sa fac." Şi i-am zis: „Mulţumeşte-I Domnului pentru toate câte a făcut pentru tine, mulţumeşte-I pentru fiecare răsuflare pe care ţi-o dă." Şi fetiţa aceea mi-a „înhăţat" cuvântul şi a plecat bucuroasă.

Iertaţi-mă că vorbesc despre mine, dar numai în felul acesta îmi este cu putinţă să vorbesc în mod concret despre asemenea lucruri. Există şi o latură periculoasă, pentru că riscăm să distrugem etosul vieţii noastre şi al Bisericii, dar acum vă vorbesc Sfinţiilor Voastre care sunteţi preoţi ca şi mine, şi simt că pot să fiu mai limpede şi mai deschis. Toate trebuie făcute în aşa fel încât să nu încălcăm spaţiul duhovnicesc al aproapelui. Şi dacă vom reuşi, va trebui să fim foarte atenţi să nu pierdem smerenia.

1

TREZIREA INIMII PRIN HARUL POMENIRII MORȚII

Omul și soarta lui s-au aflat în cugetul lui Dumnezeu cel Unul în Sfânta Treime „mai înainte de începutul veacurilor" (2 Tim. 1, 9; Tit 1, 2; cf. Rom. 8, 29). La un moment dat, moment care scapă cunoașterii mărginite a omului, Dumnezeul cel veșnic a hotărât să plămădească omul după chipul și asemănarea Sa. L-a zidit în chip nemijlocit și personal, și l-a înzestrat cu o minte uluitoare și cu o inimă atât de larga încât să poată îmbrățișa nu doar întreaga zidire „văzută și nevăzută", precum spunem în Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, ci însăși veșnicia lui Dumnezeu, omul devenind astfel stăpânul împărăției pământești, cununa întregii zidiri.

Încă dintru început, Dumnezeu a înzestrat firea omului cu însușirile Sale, cu toate virtuțile, și a pus în el dorul neostoit după Duhul Său. Omul se desfăta în prezența de-viață-dătătoare a Ziditorului său și era în stare să-și ridice mintea la El, Îi putea vedea Chipul și vederea aceasta îi însufleța inima și o lărgea prin adânci și nespuse simțăminte de nemărginită recunoștință și iubire dumnezeiască. Însă într-atât s-a lăsat omul îmbătat de măreția acestei stări încât a ajuns să uite că a fost făcut din nimic și a căzut în ispita neascultării. A voit să devină dumnezeu, nu prin mijlocirea dragostei lui Dumnezeu și în ascultare față de porunca Lui, ci prin propria-i putere și răzvrătire. Și atunci, după cum dă mărturie

Scriptura, omul a căzut cu înfricoşată cădere, iar căderea lui s-a vădit a fi o catastrofă de proporţii universale.

Atunci mintea omului s-a alipit de cele zidite şi vederea i s-a întunecat. Mintea care mai înainte se înălţa la Dumnezeu cu iuţimea unui fulger a ajuns să se plece sub povara simţirilor trupeşti. Inima, lipsindu-se de cercetarea dumnezeiască şi de toate cele ce însoţesc minunata Lui prezenţă, s-a împietrit cu totul, iar din minte s-a şters încetul cu încetul amintirea trăirilor mai presus de fire ale harului, care sunt prin natura lor nematerialnice. În cele din urmă, omul a rămas înlănţuit în mrejele lumii văzute, nemaifiind în stare să se ridice deasupra realităţii imediate. Aşa a uitat de Ziditorul său şi s-a făcut rob păcatului, a cărui plată este stricăciunea şi moartea.

In starea aceasta dureroasă de uitare a lui Dumnezeu, omul resimte un gol pe care nimic nu-l poate umple şi o nesiguranţă de coşmar; e prins în strânsoarea morţii şi sufletul i se chinuie amarnic. Se înmulţesc înlăuntrul lui patimile care îi umplu fiinţa de toată răutatea şi caută cu viclenie să şteargă orice urmă a pomenirii lui Dumnezeu. Omul ajunge să nu mai poată iubi şi astfel se înstrăinează tot mai mult de Dumnezeu şi de aproapele, şi în acelaşi timp se depărtează şi mai mult de menirea cea dintâi pentru care a fost zidit.

Despărţit de Dumnezeu, Care este izvorul Vieţii, omul nu poate decât să se închidă în sine. Lipsit fiind de puterea harului dumnezeiesc, devine neputincios în a mai căuta mântuirea. Încetul cu încetul, fiinţa i se pustieşte, i se dezbină, pentru ca în cele din urmă să se risipească în moarte. In faţa primejdiei necruţătoare a propriei nimiciri, duhul îi este cuprins de frica morţii. Omul se îmbolnăveşte de egoism şi începe o luptă sălbatică de supravieţuire.

Când omul alungă din inima sa pe Dumnezeu şi pe aproapele, el îşi pierde puterea de stăpânire asupra zidirii lui Dumnezeu, care i-a fost dăruită în virtutea asemănării sale cu El. Cu alte cuvinte, omul nu izbuteşte să împlinească menirea pentru care a fost zidit, aceea de a împărăţi lumea cu dreptate şi, în chip proorocesc, a-şi lărgi inima şi a aduce înaintea lui Dumnezeu toată zidirea. Şi, deşi trăieşte, duhul îi este mort, căci puterea vrăjmaşă a celui-rău îi stăpâneşte acum întreaga fire.

Însă Dumnezeu nu Îşi ia chemarea înapoi (cf. Rom. 11, 29). Iar dacă voia Domnului a fost să-l zidească pe om pentru veşnicie, „spre nestricăciune" (Înţel. 2, 23), atunci moartea este un vrăjmaş neîndreptăţit care trebuie nimicit (cf. 1 Cor. 15, 26). Tocmai de aceea S-a întrupat Fiul lui Dumnezeu: ca să desfiinţeze moartea de pe faţa pământului şi să strice lucrarea diavolului (cf. 1 Ioan 3, 8). Aşadar, moartea este potrivnică firii omului, pentru că zădărniceşte tocmai scopul pentru care a fost zidit. Dacă viaţa se sfârşeşte odată cu moartea, atunci totul e lipsit de noima; şi la gândul acesta sufletul omului nu-şi mai află odihna.

Însă Dumnezeu, Care rămâne în veac şi nu voieşte moartea păcătosului, face tot ceea ce Îi stă în putinţă „ca păcătosul să se întoarcă de la calea sa şi să fie viu" (Iez. 33, 11). Îi cheamă pe cei rătăciţi să se lepede de înşelarea lor şi prin harul Său dezvăluie şi mai mult sălbatica privelişte a morţii, moarte care, prin căderea omului în păcat, a năpădit întreaga zidire. Punându-i necontenit înaintea ochilor această privelişte cumplită, Dumnezeu sporeşte în om frica de moarte. Îi deschide ochii sufletului ca să recunoască pecetea stricăciunii şi a morţii care apasă toată făptura. Omul aude atunci geamătul întregului univers care s-a dat pe sine

deşertăciunii din care scăpare nu mai este. Sufletul primeşte harul de a vedea întunecatul văl al morţii, al stricăciunii şi al deznădejdii care acoperă tot omul şi toate cele pământeşti. Acest fenomen duhovnicesc, necunoscut psihologiei moderne, este numit în terminologia ascetică ortodoxă „pomenirea morţii". El nu are nimic de-a face cu simpla conştiinţa că într-o bună zi vom muri, ci este mai degrabă o înţelegere adâncă, însoţită de o minunată simţire a inimii care îşi dă limpede seama de „deşertăciunea tuturor agonisirilor pe Pământ"[1], că „toate sunt deşertăciuni" (Eccl. 1, 2).

Acest simţământ pe care-l naşte în om harul pomenirii morţii poate atinge o asemenea intensitate, încât întreaga istorie şi toate evenimentele lumii să îi pară a fi doar o iluzie deşartă şi o farsă plină de răutate[2], pentru că în ele nu se află nicăieri adevărata viaţă în Dumnezeu, pretutindeni întinzându-se doar stăpânirea morţii. Însă atunci când Domnul luminează lăuntric pe om, el îşi vede starea duhovnicească şi înţelege că este lipsit de veşnicia cea vie a lui Dumnezeu. Este încredinţat că odată cu moartea sa va înceta să mai fie şi tot ceea ce conştiinţa sa a îmbrăţişat până atunci – chiar şi Dumnezeu. Dobândeşte o adâncă înţelegere a faptului că a fost plămădit să trăiască veşnic împreună cu Ziditorul său, iar acum vede cum voia cea mai dinainte de veci a lui Dumnezeu rămâne neîmplinită în el.

Ameninţarea morţii, înţeleasă ca veşnică uitare, în care lumina conştiinţei se stinge, naşte în suflet o spaimă cumplită şi o suferinţă lăuntrică greu de îndurat. Însă dintr-o dată omul se trezeşte din îndelungatul său somn, căci simte

---

[1] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, trad. Ierom. Rafail (Noica), Ed. Σοφια, Bucureşti, 2005, p. 10.

[2] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 11.

cum veşnicia lui Dumnezeu îl cheamă din toate părţile, dar încă nu este în stare să-i suporte în chip nemijlocit prezenţa şi nici nu află înlăuntrul lui loc potrivit ca să o primească. Cu toate acestea, duhul său tânjeşte după veşnicie şi nimic altceva nu-i mai dă odihnă. Adâncimea şi intensitatea suferinţei sale depăşesc hotarele puterilor omeneşti. (Mulţi oameni trăiesc această experienţă înainte de a se călugări şi de aceea pentru ei viaţa monahală devine o necesitate imperioasă a duhului. Ei nu stau mult pe gânduri dacă să se călugărească sau nu, ca să ia mai apoi hotărârea, ci simt mai degrabă că mor dacă nu se călugăresc.) Insă tocmai acum poate avea loc cea mai mare minune din viaţa omului, şi anume descoperirea inimii, centrul său duhovnicesc.

Această viziune a absenţei lui Dumnezeu din lume, care îl chinuie şi îl arde pe om, îi dezlipeşte mintea de toate cele zidite, de toată slava deşartă şi o întoarce înlăuntru, adică în inimă. Pomenirea morţii se dovedeşte a fi mai puternică decât orice alipire pătimaşă, iar mintea este acum slobodă să coboare în inimă şi să se unească cu ea. Descoperirea inimii este de fapt începutul mântuirii omului.

Când harul pomenirii morţii se sălăşluieşte în inimă, el atrage mintea în ea şi înlăuntrul omului se nasc acum gânduri pe potriva acestei copleşitoare trăiri. Astfel de simţăminte îşi găsesc expresia în cuvinte ca acestea: „Tot ceea ce am cunoscut, tot ceea ce am iubit şi ceea ce viază şi mă însuflă, absolut totul, chiar şi Dumnezeu, moare în mine şi pentru mine, dacă eu pier cu desăvârşire"[3]. Sau: „In mine, împreună cu mine moare tot ceea ce fusese cuprins de conştiinţa mea: cei apropiaţi mie, suferinţele şi dragostea lor,

---

[3] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, Ed. Schitul Lacu, Sfântul Munte Athos, 2001, p. 37.

toată desfăşurarea istoriei, întreg Pământul, şi Soarele, şi stelele, şi neţărmuritele întinderi; până şi Însuşi Făcătorul lumii, şi Acela moare în mine; şi întreaga Fiinţă este înghiţită de întunericul uitării."[4] Mai presus de toate, omului îi este dat să înţeleagă zădărnicia şi deşertăciunea zidirii atunci când ea este lipsită de harul Domnului. În acelaşi timp, harul acesta al pomenirii morţii îi dezvăluie şi propria sa pustiire – prăpastia care îl desparte de Dumnezeu.

Amândouă aceste descoperiri sunt lucrarea harului şi aduc mult folos omului căci îl fac să fie conştient de nevoia lui absolută de mântuire. Prima descoperire, simţământul că toate sunt deşertăciune, se însoţeşte de „deznădejdea harică", după cum o numea Părintele Sofronie, şi slobozeşte mintea din alipirea de cele zidite care îl împingea spre pierzanie. Cea de-a doua descoperire, conştientizarea stării căzute în care se află, îi însuflă omului teama sfântă de osânda cea veşnică. Veşnicia i se înfăţişează atunci sub aspectul ei negativ: omul Îl întâlneşte pe Dumnezeu, fără a dobândi însă şi viaţa Lui. Aceste simţăminte de deznădejde şi teamă, pe cât de puternice pe atât de neînţelese, îi smeresc duhul, adunându-i atenţia minţii în inimă, locul în care i se descoperă adevărul lui Dumnezeu şi înşelarea omului. Omului îi este acum cu putinţă a alege să trăiască după voia Domnului. El dobândeşte nu numai această nouă şi smerită frică de Domnul, ci şi cunoaşterea de sine. Şi dacă primeşte descoperirea evanghelică potrivit căreia Hristos este Fiinţa cea adevărată, Cel Ce este, biruitorul morţii şi izvorul Vieţii, el va atrage la sine harul Duhului Sfânt, care îi va uni mintea cu inima, împreunându-i din nou toate puterile sufleteşti.

---

[4] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 11-12.

Această unire a puterilor sufletului este primul pas spre vindecarea omului, pentru că el poate acum să se întoarcă cu toată ființa sa spre Dumnezeu în rugăciune, cu încredințarea că va afla alinare suferinței sale și tămăduire patimilor sufletului.

Atunci când omul, prin pomenirea morții, primește a fi „învățat de Dumnezeu" începe să înțeleagă nu numai tragedia sa personală, ci descoperă și dimensiunea universală a căderii. Vede că durerea lui este și durerea întregii omeniri și că starea lui de pustiire lăuntrică se răsfrânge asupra întregii zidiri căzute. Se vede pe sine, deși în chip negativ, drept centru al întregii zidiri, zidire care nu face decât să vestească o nesfârșită deșertăciune. Și pentru că acum știe ca ființa lui nu se mărginește la propriul „eu", omul învață să iubească, și acesta este începutul renașterii sale. Prin harul lui Dumnezeu, primește puterea să mijlocească pentru mântuirea întregii lumi și ajunge la adevărata contemplare duhovnicească a cerului și a pământului, care vestesc slava lui Dumnezeu și mântuirea omului.

Așadar, pomenirea morții este un dar de la Dumnezeu care îl ajută pe om să-și descopere inima, să pună început vindecării sale ca persoană și să redobândească adevărata comuniune cu Dumnezeu și cu întregul Adam. Suntem puși în fața unui paradox: tocmai pomenirea morții îl slobozește pe om de frica de moarte și îl face ca pe toate să le vadă din perspectiva iubirii lui Dumnezeu. Dacă odinioară moartea fusese urmarea firească a păcatului, acum ea devine Evanghelia Vieții, pentru că așază veșnicia, în chip limpede și absolut, deasupra celor pământești, încât chiar dacă vrăjmașul i-ar oferi credinciosului veacuri de viață fericită și lipsită de

griji pe pământ, el va alege pătimirea Crucii prin care au venit în lume adevărata bucurie şi mântuirea cea veşnică.

Prin pomenirea morţii ni se dezvăluie veşnicia, dar numai sub aspectul ei negativ. Această trăire nu este una sufletească, ci duhovnicească, iar cunoaşterea pe care o aduce cu sine este de asemenea duhovnicească, pentru că îl călăuzeşte pe om la descoperirea adevărului despre sine şi despre păcătoşenia sa. Inima lui devine un câmp de luptă, pe două planuri. Pe de o parte, omul este încredinţat de existenţa Unului şi adevăratului Dumnezeu şi de puterea Lui de a mântui, iar pe de altă parte, se trezeşte în el înfricoşatul simţământ al nimicniciei sale şi spaima grozavă la gândul pierzaniei veşnice.

Mai presus de toate, această dezvăluire a veşniciei, fie şi numai sub aspectul ei negativ, este o întâlnire a omului cu Dumnezeul cel viu. Intr-o oarecare măsură, omul devine martor al sfârşitului veacurilor. Deşi el simte că din pricina înrudirii sale cu întreaga zidire propria-i moarte ameninţă sa nimicească tot ce viază, în acelaşi timp, el acceptă chemarea de a se ridica la o formă de fiinţare infinit mai înaltă.[5] Stăruind în această pomenire a morţii, omul trăieşte în duh iadul absenţei lui Dumnezeu. Căutând cu deznădejde o ieşire din această situaţie, îşi dă seama că trebuie să taie toată alipirea pătimaşă de lumea văzută şi se avântă spre Dumnezeu cu atâta putere şi hotărâre încât biruie patimile, până şi instinctul de supravieţuire. Lepădarea de sine însuflată de pomenirea morţii naşte o rugăciune înflăcărată care reînnoieşte în chip desăvârşit omul şi îi uneşte duhul cu Dumnezeul cel veşnic.

Insă un efect încă şi mai uimitor al harului pomenirii morţii este dobândirea conştiinţei unicităţii persoanei umane.

---

[5] Arhim. Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 12-13, 16-17.

Când omul îşi identifică propria moarte cu nimicirea a tot ce viază şi a tot ce conştiinţa sa a îmbrăţişat până în acel moment, cu sfârşitul istoriei şi cu ruperea legăturii lui Dumnezeu cu zidirea Sa, atunci devine limpede că omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu şi menit să devină centrul întregii zidiri. Deşi suferinţa pricinuită de această trăire are mai degrabă un caracter negativ, ea îl uneşte strâns cu soarta semenilor săi, de-o fire cu el, şi naşte în el o compătimire adâncă pentru aceştia, de vreme ce mântuirea lui depinde acum de mântuirea lor. O asemenea trăire duhovnicească învie inima omului şi îl întoarce la comuniunea cu întregul Adam. Când luminarea lăuntrică ajunge la o oarecare plinătate şi inima i se lărgeşte şi se întăreşte cu har dumnezeiesc, atunci iubirea într-atât îl preschimbă pe om încât este în stare să îmbrăţişeze întreaga zidire şi să o aducă în rugăciune arzătoare înaintea lui Dumnezeu. Atunci este călăuzit „la tot adevărul" (Ioan 16, 13) iubirii lui Dumnezeu şi se învredniceşte să devină o persoană adevărată, asemeni Noului Adam – Hristos – în Persoana Căruia sunt unite toate cele din ceruri şi de pe pământ (cf. Efes. 1, 10).

Din pricina păcatului moartea a intrat în viaţa omului ca un blestem şi a crescut ca o buruiană. Dar Hristos, prin moartea Sa fără de păcat, a prefăcut blestemul în binecuvântare şi a dăruit omului belşug de viaţă nouă (cf. Ioan 10, 10). Prin pomenirea morţii omul pătrunde în taina celei mai mari minuni pe care a cunoscut-o această lume. Ea ne dezvăluie iadul lăuntric, vesteşte viaţa cea veşnică şi ne cheamă a ne împărtăşi din aceasta. Oricine ascultă şi crede, primeşte acel har care îi reaprinde şi îi reînsufleţeşte inima. Această trezire a inimii este primul pas pe care-l face omul spre pământul binecuvântat al mântuirii celei veşnice.

2

CEASUL MORȚII

"Nu vă întristați, noroade, că este greu de trăit", îndeamnă Sfântul Siluan. „Luptați numai cu păcatul și cereți ajutor de la Domnul, și El vă va da, căci este milostiv și vă iubește."[1] Cu adevărat, greu ne este traiul, căci căutăm a ne scăpa viața din blestemul morții.

Petrecerea noastră pe pământ este vremea care ne-a fost hărăzită pentru a învăța să murim, dar, din păcate, nimic din cele pe care le învățăm în această viață nu ne ajută să înfruntăm sfârșitul. Generația noastră a învățat să se încreadă în propriul intelect, în propria-i judecată, or aceasta devine o stavilă în pregătirea pentru clipa morții – clipa în care toate puterile ne vor părăsi. Atunci chiar și mintea noastră cea minunată, în care ne-am pus toată nădejdea, ne va părăsi. Oare ce va putea să ne ajute să înfruntăm ceasul morții, când vom fi sărmani și lipsiți de orice ajutor omenesc? Și apoi, cine poate să învețe a muri?

Simțim gustul morții ori de câte ori ceva ne pricinuiește suferință, ne amenință viața, sau ne zdrobește inima. Asemenea necazuri și greutăți sunt împrejurări care înlesnesc dobândirea unei atitudini drepte în fața morții. Moartea este o realitate a vieții, însă felul în care murim este mult mai puțin important decât felul în care ne raportăm la ea.

---

[1] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 370.

Într-una dintre cărţile sale, Părintele Sofronie povesteşte următoarea întâmplare. La Paris, unde a locuit pentru o vreme, a cunoscut două surori tinere. Una dintre ele era medic de profesie şi foarte inteligentă, iar cealaltă, o făptură mai simplă, era asistentă medicală. Cele două femei aveau aproape aceeaşi vârstă şi amândouă erau însărcinate, urmând să nască aproximativ în aceeaşi perioadă. Pe atunci se obişnuia ca viitoarele mame să urmeze anumite cursuri de pregătire pentru a avea o naştere fără dureri. Amândouă surorile s-au hotărât să urmeze cursurile respective. Tânăra doctoriţă, fiind familiarizată cu anatomia, a înţeles rapid partea de teorie. După câteva şedinţe a spus: „Îmi este de-ajuns. Am înţeles tot şi nu mai am nevoie să continui." Cealaltă însă a urmat cursul până la capăt. Când le-a venit vremea să nască, încă de la primele dureri, doctoriţa a intrat în panică, a uitat toată anatomia şi tot ce învăţase, şi a avut o naştere dificilă şi dureroasă. Sora ei, în schimb, nu s-a încrezut în propria ei inteligenţă, ci şi-a adus aminte de cele învăţate în timpul cursurilor, le-a pus în practică şi a născut relativ uşor. Concluzia pe care o putem trage din această poveste este cât se poate de limpede.

Pentru noi, moartea este naşterea noastră întru viaţa cea veşnică. Toate strădaniile noastre de a învăţa cum să ne rugăm, cum să ne smerim, cum să ne încredem, nu în noi înşine, ci în Dumnezeul cel Viu, nu au decât un singur scop: şi anume să ne pregătească pentru ziua cea mare în care vom muri. Şi în Care Dumnezeu ne punem încrederea? În Dumnezeul Care învia pe cei morţi (2 Cor. 1, 9). Pe El vrem să-L cunoaştem, în El vrem să ne încredem în ceasul în care ne vor părăsi puterile trupeşti, atunci când niciun om nu ne va putea veni în ajutor. Singurul lucru care ne va

ajuta atunci va fi atitudinea duhovnicească pe care am cultivat-o de-a lungul vieţii, aceea de a nu ne încrede în noi înşine, ci doar în Hristos, Cel Ce a murit şi a înviat, şi Care de aceea poate să învie morţii, căci „moartea nu mai are stăpânire asupra Lui" (Rom. 6, 9).

Murim şi, iată, suntem vii în Iisus Hristos (cf. Apoc. 1, 18). Viaţa aceasta trecătoare care ne-a fost dată este de mare preţ, căci ea este singura noastră şansă de a ne pregăti pentru clipa cea mare şi sfântă a întâlnirii noastre cu Dumnezeu – ziua adevăratei noastre naşteri în neclintita Împărăţie cerească (cf. Evr. 12, 28). Aşadar, intrarea noastră în veşnicie este adevărata noastră zi de naştere. Şi dacă vrem să o sărbătorim cu cinstea cuvenită şi să ne alăturăm praznicului celor nou-născuţi în ceruri, atunci când masa de seară ia sfârşit, în loc să zăbovim la taifas, e mai bine să ne „îngropăm" în odaia noastră. E mai bine să stăm înaintea Domnului după putinţele noastre şi să luăm aminte la înfricoşatul ceas al morţii şi să zicem: „Doamne, în ceasul morţii mele voi fi neajutorat şi neputincios a mă ruga, de aceea rogu-Te, Doamne, pomeneşte-mă. Acum, cât încă mai sunt în stare, mă rog Ţie, vino şi îmi ajută în ceasul acela. Milostiv fii mie, bunule Doamne, şi în înfricoşatul ceas în care toate puterile mă vor părăsi şi nu voi mai fi în stare să strig către Tine, când nici înger, nici om nu mă vor mai putea ajuta, vino Tu, Doamne, în ajutorul meu şi îmi dă mie negrăita bucurie a mântuirii Tale." Şi în felul acesta ne pregătim prin rugăciune pentru clipa morţii.

Rugăciunea noastră va rămâne înaintea Domnului şi Dumnezeu, Care este pururea credincios şi niciodată nu ne lasă, va ţine seama de ea. Acest bun obicei ne învaţă cum să murim. Pentru că în ultimele clipe ale vieţii, când sufletul

se desparte de trup, cu aceste gânduri noi, monahii şi mirenii deopotrivă, ar trebui să stăm înaintea Domnului, stăruind în rugăciune, pe cât ne stă în putinţă.

Ceva asemănător se întâmplă ori de câte ori ne tăiem voia, pentru că voia noastră ne vatămă sufletul. În felul acesta învăţăm să ne punem încrederea în Numele Celui întru Care ne-a fost dată mântuirea, mai degrabă decât în inteligenţa şi în puterile noastre. Această deprindere ne este, cu adevărat, de mare folos, pentru că ne învaţă să murim mai înainte de a muri, aşa încât atunci când moartea se apropie, să fim în stare să o primim, nu cu teamă şi tulburare, ci ca pe un prieten drag, ca pe o rudă îndelung aşteptată, care ne va slobozi acum de tot chinul şi monotonia acestei vieţi, ca să fie şi mai deplină intrarea noastră în viaţa cea veşnică, care este mai adevărată şi mai bună decât tot ceea ce-am cunoscut vreodată.

Mulţi se tem de moarte. Unii oameni nici măcar nu ne îngăduie să vorbim în prezenţa lor despre Dumnezeu şi despre moarte. Este dureros, căci ei se tem de moarte tocmai pentru că nu vor să cugete la Unul şi adevăratul Dumnezeu. Îşi născocesc propriile lor religii (de vreme ce au nevoie de un sprijin), însă ele se dovedesc a fi un reazem înşelător. Religiile lor mincinoase nu-l pot mântui pe om. Nu există decât o singură religie adevărată pe lume, şi aceasta este creştinismul, care nu este o născocire a creştinilor, ci le-a fost dată tuturor oamenilor ca descoperire de Sus. Capul acestei religii este Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a făcut om, a murit pentru noi şi a înviat, trăgându-i la Sine pe toţi cei care s-au unit cu Duhul Său, care cred în cuvântul Lui şi poartă Numele Lui cel Sfânt.

Moartea este nemiloasă cu cei ce se tem şi se ascund de ea. Însă ea fuge de cei care o înfruntă neînfricaţi şi o privesc în faţă, aducându-şi aminte de Dumnezeu, chemându-L şi rugându-L să fie împreună cu ei în acel ultim ceas. În felul acesta clipa morţii vine cu pace şi fără durere.

Cumplit lucru este frica de moarte. În slujirea noastră preoţească, vedem cum toţi cei care au primit cuvântul lui Dumnezeu se apropie de moarte cu credinţă, iar sfârşitul le este minunat şi plin de slavă, chiar daca suferă de boli fără leac. Am putea spune că ei au aflat ceea ce noi Îi cerem Domnului în rugăciunile şi cântările Bisericii, adică har şi mare milă.

Pregătirea noastră pentru clipa morţii va avea sorţi de izbândă numai dacă vom primi moartea ca pe cel mai însemnat şi mai sfânt eveniment din viaţa noastră, după ce am cugetat neîncetat la ea şi după ce ne-am agonisit mai dinainte ocrotirea dumnezeiască pentru acea înfricoşată zi. Rugăciunile celui care, zi de zi, vine înaintea lui Dumnezeu cu inimă arzătoare şi cu lacrimi, cerându-l să-i fie aproape în clipa morţii, se vor întoarce la el în ceasul acela ca o mare binecuvântare şi bucurie, şi în el se vor împlini cuvintele Scripturii: „intră întru bucuria Domnului tău" (Matei 25, 21).

Scriptura nu ne spune prea multe despre viaţa de după moarte, însă noi, oamenii, avem tendinţa de a ne imagina o sumedenie de lucruri. Sfântul Apostol Pavel ne spune că Domnul va veni din nou şi că în ziua celei de-a doua şi slăvitei Lui veniri vom fi răpiţi în nori ca să-L întâmpinăm în văzduh. Şi tocmai când ne-am aştepta ca Sfântul Pavel să ne spună mai multe despre ziua aceea, el încheie abrupt: „şi aşa pururea vom fi cu Domnul" (1 Tes. 4, 17). Aşadar, pentru

noi, bucuria, viaţa şi raiul înseamnă a fi împreună cu Hristos. El este lumina şi pacea noastră.

Rugăciunea este cea mai bună pregătire pentru moarte, căci prin rugăciune ne înfăţişăm înaintea lui Dumnezeu încă din această viaţă. Şi tot cel ce cheamă Numele lui Iisus cu smerenie şi cu luare aminte petrece cu duhul în prezenţa lui Dumnezeu, iar această prezenţă se dovedeşte a fi foarte dinamică. Însă de multe ori, când strigăm la Domnul, dorind să intrăm în prezenţa Sa, nu izbutim, ci simţim că nu facem decât să lovim în aer (cf. 1 Cor. 9, 26). Şi ne dăm seama că greşeala provine din atitudinea noastră, din faptul că noi chemăm Numele Domnului cu nevrednicie. Atunci, să ne plecăm capul şi încă şi mai mult cugetul, şi să zicem: „Doamne, iată că păcătuiesc împotriva Ta chiar şi atunci când chem Numele Tău. Dar Tu învaţă-mă smerenia Ta! Dă-mi, Doamne, minte înţelegătoare ca să chem Numele Tău cel Sfânt cu vrednicie!" Şi atunci ne dăm seama că cu cât ne smerim mai mult cu duhul înaintea Domnului în rugăciune, cu atât primim mai mare puterea de Sus. În felul acesta, rugăciunea devine un exerciţiu prin care învăţăm cum sa intrăm în prezenţa Domnului, cum să stăm înaintea Lui şi înţelegem că relaţia noastră cu El trebuie să fie puternică, vie şi luminoasă.

Să nu încetăm aşadar a ne smeri cu duhul. Dacă dobândim acest obicei binecuvântat, multe din greşelile noastre se vor îndrepta. De pildă, s-ar putea să ne vină în minte gândul că l-am întristat pe unul dintre fraţi şi ştim că pentru a fi bineplăcuţi lui Dumnezeu şi a petrece în prezenţa Lui trebuie să ne împăcăm cu persoana pe care am mâhnit-o. Cel ce vrea să intre în rai trebuie să aibă o inimă largă cât cerurile, o inimă care să îmbrăţişeze pe toţi oamenii. Dacă din

inimă lipseşte fie şi o singură persoană, inima aceasta nu va fi primită de Domnul, pentru că Domnului Îi va fi cu neputinţă să Se sălăşluiască în ea. Rugăciunea, această „nesfârşită creaţie" cum o numeşte Părintele Sofronie, este o şcoală care ne învaţă să rămânem în prezenţa Domnului. Strădania de a sta pururi înaintea Domnului este un exerciţiu care în cele din urmă biruieşte moartea, de aceea rugăciunea noastră nu trebuie să fie mecanică şi superficială. Pentru a învăţa adevărata rugăciune a minţii trebuie să ne unim mintea cu inima, cu alte cuvinte, trebuie să ne rugăm cu toată fiinţa noastră, cu toată mintea şi cu toată inima. Cum să-Şi plece Dumnezeu urechea la rugăciunea noastră dacă noi înşine nu luăm aminte la înţelesul cuvintelor pe care le rostim, dacă nu există o armonie între spusele şi faptele noastre? Dacă vrem ca Dumnezeu să ne asculte rugăciunea, trebuie mai întâi ca noi să fim întru totul prezenţi în cuvintele rugăciunii. Bine este ca mintea să se statornicească în inimă, pentru că atunci Îi vom oferi Domnului gânduri şi cuvinte care se vor însoţi de simţirea inimii, fiind rostite cu luare aminte, unul câte unul, înaintea Lui. Sunt convins ca dacă vom lua hotărârea să ne rugăm în felul acesta, atunci Însuşi Dumnezeu va deveni Învăţătorul nostru: „Şi vor fi toţi învăţaţi de Dumnezeu" (Ioan 6, 45), precum zice Domnul. Vom deveni ucenici ai Lui, sensibili la prezenţa Sa în inimile noastre. Şi dacă vom încerca să facem tot ce ne stă în putinţă pentru a-I păstra prezenţa înlăuntrul nostru, vom învăţa repede ce gânduri să primim şi ce gânduri să respingem.

Rugăciunea este o şcoală, iar smerenia este „cheia succesului". Este bine să ne cunoaştem măsura, aşa încât să nu ne apropiem de Dumnezeu cu prea mare îndrăzneală, ci să avem mereu în minte faptul că suntem nimic înaintea

Domnului. Suntem făpturi căzute, mincinoase, purtând în noi rănile păcatelor. Din pricina aceasta, înaintea Domnului putem sta numai cu frică, iară nu cu îndrăzneală sau trufie. Dacă stăm la rugăciune cu o aplecare smerită a minţii şi a duhului, atunci îi vom cere Domnului doar lucruri pe măsura sărăciei noastre. Să cerem cu toată sinceritatea iertarea păcatelor, risipirea a toată neştiinţa şi alte lucruri smerite ca acestea. Astfel, smerenia acestor rugăciuni ne va păzi duhul şi Domnul ne va copleşi şi mai mult inimile cu simţirea prezenţei Sale.

Să ne smerim şi să fim încredinţaţi de nimicnicia noastră înaintea Domnului, înţelegând că singurul lucru care ne face să fim oameni cu adevărat este suflarea de viaţă pe care a pus-o în noi Dumnezeul şi Ziditorul nostru. Fără ea nu suntem decât ţărână, iar ţărâna se calcă în picioare. Unele rugăciuni ale Bisericii pun mai mult accentul pe smerirea trupului şi, cu adevărat, trupul trebuie să fie pentru noi izvor de smerenie, de vreme ce este plămădit din ţărână şi în ţărână se va întoarce. Dar ceea ce dă valoare omului este tocmai suflarea dumnezeiască pe care a primit-o în clipa zidirii lui, iar mai apoi a re-zidirii sale în Taina Sfântului Botez. Suflarea aceasta ne face să fim chip şi asemănare a lui Dumnezeu. Drept care să avem în minte gândul acesta smerit al desăvârşitei noastre nimicnicii şi să căutăm să nu fim plini de noi înşine, şi atunci se va afla loc pentru Dumnezeu înlăuntrul nostru. Simţământul acesta al propriei noastre nimicnicii este condiţia cea mai prielnică pentru a petrece pururi în prezenţa Domnului. Şi cu cât ne vom deşerta mai mult de noi înşine, altfel spus cu cât ne vom smeri mai mult înaintea lui Dumnezeu, cu atât El ne va umple mai mult inima cu harul Său.

Să ne silim, de asemenea, să deprindem lepădarea de sine. Să nu ne mâhnim că jertfa noastră pare neînsemnată, căci vedem cum pentru fiecare jertfă pe care o facem pentru Dumnezeu şi aproapele, oricât ar fi ea de mică, Domnul sporeşte harul Său în inima noastră. Însă noi înclinăm spre iubirea de sine, nu căutăm decât să ne fie nouă bine, în loc să jertfim ceva pentru Dumnezeu sau să slujim fratelui nostru. Însă binecuvântat este cel ce se leapădă de sine, pentru că Domnul Însuşi, când i-a chemat pe ucenici să-I urmeze, aceasta le-a cerut: să se lepede de sine (cf. Matei 16, 24). Cu alte cuvinte, smerenia şi lepădarea de sine sunt pietrele de temelie pe care Dumnezeu zideşte înlăuntrul nostru biserica Duhului Său.

Cât suntem tineri rareori ne gândim la moarte. Şi dacă se întâmplă mai târziu în viaţă să cugetăm la moarte, o facem oarecum intelectual şi abstract. Însă pe măsură ce trec anii şi se ivesc problemele bătrâneţii, începem să întrezărim semnele prevestitoare ale acestui mare eveniment, pentru ca ele ne afectează în chip vădit viaţa de zi cu zi. În marea Sa milostivire, Dumnezeu ne-a rânduit în aşa fel viaţa încât să putem să ne venim în fire şi să fim pregătiţi să murim atunci când ne va veni vremea.

„În ziua aceea, cea mare şi sfântă mie, fii cu mine, Doamne, şi dă-mi mie bucuria cea negrăită a mântuirii Tale" sunt cuvintele Părintelui Sofronie din rugăciunea sa de dimineaţă.[2] Altfel spus, în ceasul acela sfânt, dă-mi, Doamne, bucuria şi desfătarea mântuirii Tale, a adevăratei mele naşteri întru Împărăţia Ta. Aşa se ruga Părintele Sofronie imediat

---

[2] *On Prayer*, Stavropegic Monastery of St John the Baptist, Essex, 1996, p. 182. [Rugăciunea lipseşte din ediţia în limba română a cărţii.]

după trezirea din somn, astfel încă din primele momente ale zilei gândul îi era la ceasul cel de pe urmă. La fel şi noi putem facem o „repetiţie" pentru ceasul morţii, astfel încât atunci când în cele din urmă va veni, să-l trăim cu bucurie adevărată. Cultivarea unei astfel de stări în rugăciune este, cu adevărat, cel mai bun exerciţiu duhovnicesc pentru a învăţa să murim înainte de a muri, pentru ca în ceasul morţii să nu murim, ci să trăim pururea cu Domnul.

Sunt multe felurile în care putem lega fiecare zi din viaţa noastră de ultima zi petrecută aici pe pământ, dar pentru aceasta avem nevoie de însuflare. În viaţa noastră de zi cu zi credem că toate ni se cuvin, căci firea noastră căzută înclină mai mult spre cele pământeşti. Din păcate, aceasta înseamnă că ne obişnuim chiar şi cu Sfânta Împărtăşanie şi cu toate celelalte binecuvântări ale lui Dumnezeu. Însă ziua plecării noastre din această lume este singurul lucru cu care nu ne putem obişnui. Tot ce putem spune despre ea este că va veni cu siguranţă şi putem fi mereu însuflaţi dacă toate le facem cugetând la ea. De pildă, atunci când ne împărtăşim cu Sfintele Taine putem zice: „Mulţumesc Ţie, Doamne, că m-ai învrednicit încă o dată să mă împărtăşesc cu Trupul şi cu Sângele Tău. Însă îngăduie-mi să mă învrednicesc de acestea şi în ziua cea de pe urmă a petrecerii mele pe pământ." Mai precis, de fiecare dată când ne împărtăşim cu Sfintele Taine ar trebui să fie ca şi cum am face-o pentru prima şi ultima oară: pentru prima dată, pentru că ştim că nu ne-am împăcat întru totul cu Dumnezeu; pentru ultima oară, pentru că nădăjduim că fiecare dintre noi îşi va trăi propria Trecere la Viaţă, Paştile cele veşnice. De aceea, ar trebui să legăm fiecare clipă a vieţii noastre de această zi de pe urmă, ziua naşterii noastre întru Împărăţia cea nouă şi veşnică.

În *Vieţile Sfinţilor* vedem cât de mult le vine Dumnezeu în ajutor robilor Săi, mai ales atunci când se predau în mâinile Lui până la moarte. Şi tocmai atunci când ajung la capătul puterilor, la cel de pe urmă „Amin" care le stă în putinţă, Dumnezeu poate să înceapă acel „Fericiţi cei..." al puterii Sale şi să le întindă mâna Sa într-ajutor. Aşijderea, tocmai când începem să credem că nu mai este niciun fel de nădejde, atunci se deschid cerurile. Dacă ne vom sili să săvârşim toată dreptatea care ne stă în putinţă, atunci Dreptatea cea mare a lui Dumnezeu, care nu este alta decât nemărginita Sa iubire, va veni să ne mântuiască.

Mult pătimitorul Iov s-a dat pe sine întru totul suferinţelor, încrezându-se în Dumnezeu şi încercând să-l pătrundă judecăţile cele drepte, şi tocmai atunci i S-a descoperit Domnul. Şi Iov L-a înţeles şi L-a binecuvântat pe Dumnezeu, disprețuind puţinătatea şi neadevărul dreptăţii sale. Ba mai mult, I-a zis Domnului: „Vai mie, că nu Te-am cunoscut mai înainte! Vai mie, că nu am pătimit pentru Tine lucruri şi mai mari decât acestea" (cf. Iov 42, 3-6), căci a înţeles că slava pe care o primeşte omul lui Dumnezeu e pe măsura morţii căreia i se încredinţează.

Acelaşi fenomen îl regăsim şi în viaţa Sfântului Apostol Pavel, care mărturisea că pentru Evanghelia lui Hristos a pătimit nenumărate morţi. El aminteşte de o întâmplare petrecută în cetatea Listrei, unde păgânii întărâtaţi de evrei l-au bătut crâncen şi l-au târât pe jumătate mort în afara cetăţii, însă Dumnezeu l-a scăpat teafăr. În Epistola a 2-a către Corinteni, el menţionează aceeaşi întâmplare, adăugând că ajunsese până acolo încât nu mai nădăjduia să scape cu viaţă: „Peste măsură, peste puteri, am fost îngreuiaţi, încât n-aveam nădejde nici de viaţă. Ci, singuri întru noi înşine

judecata morţii am avut, ca să nu ne punem încrederea în noi înşine, ci în Dumnezeu, Cel Ce înviază morţii." (cf. 2 Cor. 1, 8-9). După această lecţie, marele Pavel, în afară de suferinţele şi morţile pe care le-a pătimit pentru Evanghelie, nu a mai voit niciodată să se laude cu nimic, nici măcar cu descoperirile mari şi minunate care i-au fost încredinţate, pentru că şi-a dat seama de primejdia mândriei. A cunoscut că Dumnezeul creştinilor Se proslăveşte în slăbiciunea credincioşilor şi că viaţa Lui biruieşte în suferinţă, în slăbiciune şi în necaz.

„Puterea Mea se desăvârşeşte în slăbiciune." (2 Cor. 12, 9). Acestea au fost cuvintele lui Hristos către Sfântul Pavel, atunci când Apostolul, om fiind, L-a rugat să-l izbăvească de încercarea ce îl adusese în pragul deznădejdii. Apostolul spune că s-a rugat de trei ori ca Domnul să-l scape, dându-ne de înţeles că s-a dedat privegherii şi postului, rugându-se să audă vocea Domnului şi să afle tămăduire. Dumnezeu nu l-a vindecat, însă i-a vorbit, zicându-i că îi este de ajuns harul Său şi că puterea Sa s-a desăvârşit în boala lui. Boala l-a făcut să rămână smerit, astfel încât puterea lui Dumnezeu sălăşluia în el.

Apostolul neamurilor s-a dat pe sine zi de zi morţii pentru Hristos. După cum el însuşi mărturiseşte, „Precum este scris: «Pentru Tine suntem omorâţi toată ziua, socotiţi am fost ca nişte oi de junghiere.»" (Rom. 8, 36). În fiecare zi a pătimit morţi fără de număr pentru că doar în felul acesta putea să păstreze o inimă de apostol, o inimă plină de Duhul Sfânt, astfel încât să poată propovădui cuvântul Evangheliei întregii lumi.

Cum poate fi păstrat harul unei inimi de apostol? Într-una din cărţile sale, Părintele Sofronie ne spune că „a trăi creşti-

neşte este cu neputinţă; creştineşte se poate numai muri"[3], înţelegând prin aceasta că cel ce se îngrijeşte de propria sa viaţă, de propriul său confort, nu poată să trăiască o viaţă creştină. Cu alte cuvinte, dacă ne aducem întotdeauna aminte de moarte şi suntem gata, pentru Domnul, să primim cu deplină lepădare de sine orice fel de moarte, atunci atragem harul dumnezeiesc şi suntem în fiecare clipă martorii minunilor pe care le face Dumnezeu în viaţa noastră.

Însă, din păcate, noi nu avem această lepădare de sine, de aceea nici nu cunoaştem măreţia inimii de apostol pe care Duhul Sfânt o zideşte în cei credincioşi atunci când „Se pogoară şi ne reînnoieşte", precum cântăm la Utrenia Rusaliilor.

Dar să fim curajoşi, mângâindu-ne unii pe alţii cu mângâierea cea nemincinoasă a adevărului lui Dumnezeu, şi să refuzăm alinarea pe care ne-o aduce oricare mângâiere mai prejos de aceasta. Este greu sa mângâi cu adevărat pe cineva care suferă de o boală fără leac, dar celor care sunt în stare să primească un cuvânt sincer, le putem spune: „Pregatiţi-vă de întâlnirea cu Domnul! Căci nici moartea, nici viaţa nu sunt mai puternice decât harul pe care Dumnezeu îl dăruieşte celor ce se pregătesc pentru ceasul morţii, pentru clipa cea mare a întâlnirii cu Ziditorul lor."

Dumnezeu nu îngăduie niciodată să fim ispitiţi peste puterile noastre, zice Apostolul (cf. Cor. 10, 13). Se poate întâmpla să suferim de vreo boală şi să ne rugăm lui Dumnezeu să ne vindece, iar Dumnezeu să nu ne împlinească cererea. Să fim încredinţaţi, însă, că El ne poate da atâta har şi putere încât să ne ridice deasupra bolii şi să simţim în inima noastră

[3] *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 260.

bucuria prezenţei şi puterii Lui, care este de fapt biruinţa noastră asupra morţii. Citind de curând Scriptura, mi-a rămas întipărit în minte un cuvânt din Faptele Apostolilor. Când Sfântul Apostol Petru urca la templu să se roage, un olog i-a cerut milostenie. Iar Apostolul, căutând spre el, a zis: „Argint şi aur nu am; dar ce am, aceea îţi dau. În numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te şi umblă!" (Fapte 3, 6). Altfel spus, „Bogăţii pământeşti nu am, dar ceea ce am îţi dau." Ce minunat e să nu ai nimic altceva decât pe Hristos!

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Suntem cu toţii călători pe calea acestei vieţi şi ştim că ea are un sfârşit. Ca şi preoţi, sutana pe care o purtăm ne aduce mereu aminte de aceasta, dar ne-aţi putea da un sfat cum să-i ajutăm şi pe enoriaşii noştri să înţeleagă aceasta şi, în vâltoarea îndeletnicirilor lor de zi cu zi, să-şi îndrepte atenţia asupra acestui sfârşit?

Răspunsul 1: Preoţia este o slujire grea şi e lucru rar şi minunat să vezi un preot care moare în starea de însuflare dumnezeiască pe care o avea la începutul preoţiei. De obicei preoţii mor într-o stare de mult mai puţin har, pentru că toată slujirea lor constă în a lua asupră-şi moartea semenilor lor. Tot ceea ce preotul dobândeşte prin rugăciune atunci când se înfăţişează singur înaintea lui Dumnezeu risipeşte, dând totul credincioşilor, atunci când este împreună cu ei. Preotul ia asupră-şi moartea lor şi le dă acestora viaţa sa, viaţa lui Dumnezeu pe care o primeşte de la El. Dar oare cum se întâmplă aceasta? Când îi insuflam pe oameni să iubească mântuirea lui Dumnezeu şi să lupte împotriva păcatului, când le dăm un cuvânt care nu vine de la noi, ci din Împărăţia cea veşnică, şi inima lor îl primeşte, el naşte în ei

dorul de viața cea veșnică. De fapt toate le facem năzuind la reînnoirea oamenilor. Adesea îi sfătuiesc pe credincioșii care vin duminica la mănăstirea noastră: „Nu-l împovărați pe preot fără rost cu lucrurile mărunte ale acestei vieți. Mergeți și cereți-i cuvânt de mântuire și fiți cu mare băgare de seamă la ce vă va spune, pentru că atunci veți face din el un prooroc și viața voastră va fi mai bogată." Nu am o rețetă pentru aceasta. Îmi aduc aminte că odată a venit la noi la mănăstire un duhovnic din Cipru și mi-a spus: „Am fost făcut duhovnic, dar nu știu cum să mă port cu oamenii. Ați putea să-mi dați câteva sfaturi?" „Pentru această slujire", i-am răspuns eu, „nu există rețete. Când devii duhovnic este ca și cum ai fi aruncat în ocean: trebuie să înoți ca să ajungi la mal." Adică trebuie să strigi neîncetat la Domnul, nădăjduind că va fi bine. Întotdeauna mi-e milă de preoți pentru că știu cât de grea le este slujirea. Noi suntem preoți, adică părtași la Preoția lui Hristos, și dacă asupra lui Hristos au căzut toată ocara și răutatea, tot întunericul, amenințând să-l nimicească, dacă s-ar fi putut, până și viața, precum zice Proorocul, atunci e firesc ca același lucru să i se întâmple fiecărui preot. Aceasta înseamnă că preotul are datoria să ia asupra sa suferințele și greutățile credincioșilor, să le aducă mângâiere de Sus și să le dea nădejde. Nu există rețete, este de ajuns să avem această dorință de a ajuta, de a-L aduce pe Hristos în viața lor, pentru ca Hristos să Se proslăvească în ei. Înfricoșat lucru este a „desăvârși sfințenia în frica lui Dumnezeu" (cf. 2 Cor. 7, 1). Dar încă și mai înfricoșat este să fii episcop sau preot și să fii unealta prin care se lucrează sfințirea și mântuirea poporului lui Dumnezeu. Este însă și cea mai extraordinară nevoință pe care o poate face omul pentru a dobândi universalitatea Noului Adam, Hristos, Care pentru noi S-a făcut tot numai o rană, ca să slujească

cu iubirea Lui la mântuirea întregii lumi. Preotul, ca de altfel şi episcopul, sunt şi ei slabi şi vulnerabili, fiind în veacul acesta ţinta tuturor atacurilor. Ei se primejduiesc pe sine fără să le fie teamă să se dăruiască cu totul. Devin şi ei o rană: poartă suferinţele oamenilor şi se fac părtaşi la marea taină a Jertfei şi a Preoţiei lui Hristos pentru a împăca lumea cu Dumnezeu. Prin această nevoinţă a rugăciunii pentru popor, preoţilor li se dă darul de a fi părtaşi la Preoţia lui Hristos, mai cu seamă la rugăciunea Sa din Ghetsimani pentru mântuirea întregii lumi. Astfel ei pătrund adânc în taina lărgirii inimii odrăslită de iubirea lui Hristos. Iar Domnul, văzându-le strădania de a purta slăbiciunile fraţilor, le lărgeşte inima pentru a putea îmbrăţişa Cerul şi, dobândind cerescul har, pentru a călăuzi la Dumnezeu pe tot omul şi a se ruga pentru mântuirea întregii lumi. Acesta este înţelesul Preoţiei lui Hristos, care este cea mai mare nevoinţă de pe pământ. Şi dacă „desăvârşirea sfinţeniei în frica lui Dumnezeu", despre care vorbeşte Apostolul Pavel, este o înfricoşată lucrare, „desăvârşirea sfinţeniei poporului" este una încă şi mai înfricoşată. Sunt convins că preotul care îşi împlineşte cu frică slujirea va avea mare răsplată în veacul ce va să fie, pentru că acum el este ţinta a tot răul şi toate atacurile vrăjmaşului se îndreaptă în cele din urmă asupra lui. De aceea consider că este o minune faptul că nu ne mulţumim cu cele ale veacului acestuia şi nu pierdem însuflarea şi nădejdea pe care le-am avut la începutul slujirii noastre. Toţi am început cu mare râvnă şi nu trebuie să lăsăm această văpaie a inimii să se stingă, altminteri ne vom pierde nădejdea. Să ne asemănăm mai degrabă Dreptului Simeon care a aşteptat cu statornicie până în ultima clipă să-L primească în braţele sale pe Hristos şi apoi a zis: „Acum slobozeşte pe robul Tău, după cuvântul Tău, în pace" (Luca 2, 29).

Întrebarea 2: Ați vorbit pe scurt despre rugăciune și ne-ați spus că nu e bine să rostim rugăciunile mecanic, ci să încercăm să ne coborâm mintea în inimă. Însă noi, mirenii, cu programul nostru de viață încărcat, la sfârșitul zilei suntem secătuiți de oboseală. Eu, personal, aș vrea să spun toată Miezonoptica înainte de a merge la culcare, însă de multe ori sunt atât de istovit încât aleg doar câteva rugăciuni din Miezonoptică și apoi încerc să fac ceea ce ne-ați sfătuit. Însă, uneori, simt nevoia să spun toate rugăciunile și, străduindu-mă să o fac, mă surprind rostind doar mecanic cuvintele. Ce m-ați sfătui să fac? Există oare o cale mai bună? Părintele Epifanie spunea undeva că diavolul încearcă întotdeauna să ne împiedice să ne rugăm. Când ajungea acasă după o lungă zi de slujire, Părintele se silea să spună toate rugăciunile, chiar dacă o făcea doar mecanic, pentru că dorea să le spună. Și o ultimă întrebare pe aceeași temă: Ce sunt acești patruzeci de „Doamne miluiește" pe care de multe ori îi auzim în biserici și mănăstiri: „Doamne miluiește! Doamne miluiește! Doamne miluiește!..." Care le e rostul?

Răspunsul 2: Toți trecem prin această stare de epuizare, mai ales duminică seara; duminica este o zi foarte grea pentru preot. Cred că toți avem această problemă a rugăciunii făcută mecanic, fără prea mare tragere de inimă. Un lucru care ajută este stăruința, deoarece cantitatea în rugăciune aduce încetul cu încetul și calitatea. În ceea ce mă privește, atunci când nu mă pot ruga, mă opresc pur și simplu și zic: „Doamne, Tu îmi vezi sărăcia..." și mă osândesc pe mine însumi până când osândirea aceasta aduce rușine în inimă și simt că inima începe să ia parte câte puțin la rugăciune. Apoi continui și pentru o vreme rugăciunea merge mai bine, după care iarăși mă osândesc. Și tot așa. Iată ce puteți

face atunci când nu izbutiți să vă rugați: opriți-vă și mărturisiți-l aceasta Domnului și osândiți-vă înaintea Lui rușinați, căci rușinea face ca rugăciunea să se însoțească de simțirea inimii. Când sunt într-o asemenea stare nu mă gândesc la cantitate. Îmi cobor doar mintea în inimă și de acolo încerc să grăiesc Domnului cu cuvintele mele, până când inima începe să ia parte la rugăciune. Un monah obișnuia să spună că oricine vrea să se mântuiască trebuie să „născocească mereu noi șiretlicuri". Legătura noastră cu Dumnezeu este un lucru nemaipomenit de creativ! De multe ori ni se întâmplă să fim însuflați de un lucru sau altul care ne primenește lăuntric atunci când stăm înaintea Domnului.

Întrebarea 3: Unul dintre deținuții cu care lucrez, atunci când a trebuit să se roage cu cei patruzeci de „Doamne miluiește", mi-a mărturisit că l-a ajutat enorm gândul că rostea „Doamne miluiește" pentru toți cei care nu erau în stare să o facă ei înșiși. Mi-a spus că gândul acesta a dat un nou înțeles rostirii acestei rugăciuni și că acum nu poate să zică repede cei patruzeci de „Doamne miluiește", ci îi spune cu atenție, din toată inima. Întrebarea pe care vreau să v-o pun se referă însă la deținuții din închisoare cărora nu le este frică de moarte. În decursul vieții ei fie au pricinuit moartea cuiva, fie au văzut deseori moartea în jurul lor. Mulți dintre aceștia chiar mi-au spus: „Știți, mie nu mi-e deloc frică de moarte!" Aveți vreun cuvânt pentru acești oameni care i-ar putea îmboldi să se gândească la ziua morții lor?

Răspunsul 3: Spuneam că moartea devine pentru noi Evanghelie a vieții atunci când o înfruntăm cum se cuvine. De obicei, orice contact cu veșnicia poate să aibă două urmări. Dacă omul are o atitudine dreaptă, atunci el se va folosi,

dacă are o atitudine greşită, se va pierde cu totul. De pildă, citim în *Filocalie* că lumina soarelui pe toate le încălzeşte: atunci când încălzeşte noroiul, acesta se întăreşte şi se sfarmă; atunci când încălzeşte ceara, aceasta devine moale şi maleabilă şi poţi face din ea tot ce doreşti. La fel se întâmplă şi cu noi. Dacă inima noastră trăieşte aşa cum se cuvine atingerea veşniciei, atunci se înmoaie, şi Dumnezeu Îşi poate întipări chipul într-însa. Fireşte, unii oameni Îl consideră pe Dumnezeu vinovat de existenţa morţii, dar cine este omul ca să-L învinuiască pe Dumnezeu? Domnul Se vădeşte biruitor în fiecare judecată, pentru că în Fiul Său Şi-a arătat nemărginita Sa iubire de oameni: „iubind pe ai Săi cei din lume, până la sfârşit i-a iubit" (Ioan 13, 1), zice Scriptura. Însă unii oameni se încăpăţânează în mândria lor şi găsesc că e mai uşor să-L învinuiască pe Dumnezeu. Noi, însă, să ne silim să aflăm calea smereniei. Iacov s-a luptat cu Domnul toată noaptea şi a aflat calea de a-şi smeri inima şi abia atunci când şi-a smerit inima i S-a arătat Domnul şi l-a auzit glasul care i-a vestit: „Pentru că ai fost tare cu Dumnezeu, şi cu oamenii puternic vei fi" (Fac. 32, 28)[4]. Cu această încredinţare a pornit să-l întâlnească pe Isav, iar Isav a simţit schimbarea ce se petrecuse în Iacov, şi-a dat seama că el este purtător al binecuvântării lui Dumnezeu şi în loc să-l omoare, i-a căzut pe grumaz şi a plâns. Suntem puternici în legătura noastră cu Dumnezeu atunci când aflăm un gând smerit, pentru că atunci putem înfrunta orice, chiar şi ameninţarea morţii, aşa cum Iacov a înfruntat primejdia de a fi ucis de mâna lui Isav.

---

[4] Ed. Bucureşti, 1914.

Intrebarea 4: De multe ori oamenii în vârstă, aflaţi pe patul de moarte, cheamă preotul. Tu, ca preot, te duci la căpătâiul lor şi nu poţi să nu gândeşti că poate ultima dată când au dat pe la biserică a fost cu un an înainte de a te fi născut tu, iar acum vor ca în două ore să le spui toată istoria Bisericii şi să-i împărtăşeşti cu Sfintele Taine. Oamenii aceştia sunt plini de sine şi toată viaţa lor au fost atât de trufaşi încât nimeni nu s-a putut apropia de ei. Faptul că ne-au chemat la căpătâiul lor este, oare, un semn că acum încearcă să-şi calce pe mândrie, că au întrezărit luminiţa de la capătul tunelului? Îi încearcă, oare, vreun sentiment de vinovăţie în aceste ultime clipe din viaţă? La ce s-or fi gândind?

Răspunsul 4: Ce puteţi face atunci? Poate doar să încercaţi să rostiţi un cuvânt de mângâiere, aşa încât persoana respectivă să capete puţină nădejde, măcar în clipa cea de pe urmă. Clipa aceasta nu trebuie pierdută cu fleacuri lumeşti. Îmi aduc aminte că l-am însoţit odată la spital pe un preot care urma să viziteze o persoană aflată pe patul de moarte. Persoana respectivă, care era conectată la tot felul de aparate, şi-a dat jos masca de oxigen şi i-a spus preotului: „Vreau să mai trăiesc încă o săptămână ca să pot merge să-i mulţumesc duhovnicului care i-a salvat viaţa fiicei mele." Iar preotul i-a răspuns: „De ce îţi faci griji pentru asta acum? E cu mult mai bine acolo sus! De aceea niciodată nimeni nu se mai întoarce înapoi." Preotul a vorbit cu atâta simplitate şi convingere încât chiar în clipa aceea aş fi vrut şi eu să mă duc acolo sus.

Întrebarea 5 (Episcopul Vasile): Părinte Zaharia, mi-aţi împărtăşit o întâmplare din viaţa dumneavoastră când, pe neaşteptate, aţi fost pus în situaţia de a mângâia un număr important de oameni după o mare tragedie. Unii dintre noi

ne supărăm atunci când suntem rugați ca în ultimul moment să rostim o predică la Evanghelia zilei. Însă, Părintele Zaharia a fost invitat să slujească Liturghia la o biserică și, după ce a predicat, preotul paroh l-a rugat să rostească și un cuvânt de mângâiere pentru un număr de familii care veniseră la biserică la puțină vreme după ce avusese loc prăbușirea unui avion în care își pierduseră viața mulți dintre cei dragi ai lor. Și, cu adevărat, Dumnezeu l-a folosit pe Părintele Zaharia și i-a dat cuvânt de mângâiere pentru acei oameni. Cred că le-ar fi de folos fraților să audă aceste cuvinte, pentru că de multe ori suntem puși în situația de a mângâia nu doar oameni de nouăzeci de ani care mor împăcați, ci și oamenii în viața cărora s-au petrecut adevărate tragedii, precum moartea neașteptată a celor dragi. Marile tragedii sunt momente în care credința oamenilor este pusă la încercare. Ați vrea să le împărtășiți și fraților cuvintele pe care le-ați spus atunci?

Răspunsul 5: Acum un an și ceva, un avion al companiei cipriote Hellios s-a prăbușit cu puțin înainte de a ajunge la Atena și toți pasagerii, marea majoritate ciprioți, au murit. La câteva săptămâni după acest accident, am mers în Cipru și am slujit Liturghia la o biserică al cărei preot este un bun prieten de-al meu, un om minunat și foarte milostiv, care încearcă să-i ajute pe toți cei care vin la biserica lui. Ba mai mult, cu banii pe care i-a moștenit de la tatăl său a construit, pe lângă biserica din orașul său, și alte nouă biserici, în Africa Centrală. Preotul m-a rugat să țin predica și când am terminat de predicat mi-a spus: „Știți, Părinte, acum în biserică sunt mulți oameni care poartă doliu și care ar dori un cuvânt de mângâiere pentru că și-au pierdut întreaga familie, pe toți cei dragi ai lor, în acel accident de avion." A fost un moment extrem de greu, nu știam ce să le spun: cum poți

să mângâi pe cineva dacă tu însuţi nu ai trecut printr-o suferinţă şi mai mare decât a persoanei pe care vrei să o mângâi? Dacă încerci să mângâi pe cineva fără să fi suferit tu însuţi, cuvintele tale sună fals. De aceea, dacă nu există în viaţa noastră o suferinţă fără de voie, să încercăm să ne pricinuim noi înşine o oarecare suferinţă de bunăvoie. Trebuie să ne străduim să dobândim această dimensiune în viaţa noastră. Nu ştiam ce să le spun, dar dintr-o dată mi-au venit în minte două întâmplări din viaţa mea.

Odată mă întorceam cu avionul din Grecia în Anglia şi la jumătatea distanţei s-a stricat unul dintre motoare. Stewardesele alergau în sus şi în jos pe culoar şi scoteau lucrurile aflate în compartimentele pentru bagaje, aruncându-le sub scaune. Nu vroiau să ne spună ce se întâmplă, dar repetau mereu: „Puneţi-vă centurile de siguranţă! Puneţi-vă centurile de siguranţă!" Eu am „mirosit" că ceva nu era în regulă şi m-am desprins de ceea ce se întâmpla în jurul meu; am închis ochii şi m-am gândit: „Acum trebuie să-l spun Domnului ultima mea rugăciune. Se pare că a venit clipa în care întreaga mea fiinţare se va preschimba." Şi am început a mă ruga ca şi cum aceasta ar fi fost rugăciunea mea cea de pe urmă. Mai întâi, I-am mulţumit Domnului pentru toate: că m-a adus din nefiinţă la această viaţă, că mi-a dăruit harul Botezului, minunatul har al monahismului şi cel mai mare har care există pe pământ – preoţia. I-am mulţumit din inimă pentru toate câte mi le-a dat din clipa naşterii mele şi pentru că mi-a călăuzit paşii spre un om aşa de sfânt precum Părintele Sofronie. I-am mulţumit pentru toate câte conştiinţa mea putea să le îmbrăţişeze, ca şi cum acela era ceasul meu de pe urmă, aşa încât să nu plec din lumea aceasta fără să fi mulţumit Domnului pentru toate binefacerile Sale. Şi după ce I-am mulţumit Domnului, L-am rugat

să-mi ierte toate păcatele săvârşite de la naştere şi până în acea clipă, ştiute şi neştiute, mărturisite sau nemărturisite, din ruşine sau uitare. Apoi m-am rugat pentru toţi cei pe care i-aş fi lăsat în urma mea, mai ales pentru Starețul meu, Părintele Sofronie, care ştiam că s-ar fi întristat mai mult decât toţi, căci el mă trimisese în Grecia. M-am rugat pentru toţi oamenii de care eram legat într-un fel sau altul şi, când am terminat, am închis pur şi simplu ochii şi am zis: „Doamne, Te rog primeşte-mă chiar şi aşa cum sunt." După patruzeci de minute am aterizat la Tesalonic şi privind pe fereastră am văzut de-a lungul pistei un şir de maşini de pompieri. Le era teamă că avionul va lua foc în momentul aterizării, însă, slavă Domnului, am scăpat cu bine! Apoi, am aşteptat câteva ceasuri ca un alt avion să vină şi să ne ducă în Anglia. Imediat ce am ajuns la mănăstire, m-am dus să-l văd pe Părintele Sofronie şi primul lucru pe care mi l-a spus a fost: „Rugăciunile te-au salvat!" Chiar şi acum mă cutremur când mă gândesc la asta!

Celălalt episod din viaţa mea despre care le-am vorbit era legat de tatăl meu. Tata era ţăran, dar pentru acea vreme era foarte educat, învăţase la o şcoală americană şi cunoştea foarte bine limba engleză. Mai avusese nevoie doar de treizeci de lire pentru a trece un examen şi a deveni profesor, însă tatăl lui n-a vrut să-i dea aceşti bani pentru că i-a fost teamă că va părăsi satul şi pământul va rămâne nelucrat. Dorinţa bunicului a fost ca fiul lui să continue munca la câmp. Însă tata avea o pasiune pentru cunoaştere, mai cu seamă pentru limbile greacă şi engleză: orice ştia în greacă, considera că era necesar să ştie şi în engleză. Făcuse o pasiune pentru limbajul literar elevat: de câte ori citea un text în stilul acesta, îl învăţa pe de rost, chiar dacă era vorba despre o

satiră dintr-un ziar. Aşa a învăţat pasaje din Sfânta Scriptură şi chiar din scrisorile Sfântului Vasile cel Mare, pentru că găsise cuvântul Sfântului plin de vigoare. În 1974, turcii au invadat partea de nord a Ciprului şi i-au luat tatei tot pământul. I-au lăsat doar casa şi livada de portocali, care a rămas principala noastră sursă de venit. Mult s-a mai întristat tata, dar n-a avut ce să facă. După câţiva ani de adevărată întemniţare în propriul sat, a reuşit să iasă din Cipru pe motive medicale şi a venit să ne vadă în Anglia. A auzit cum ne rugam la slujbe cu rugăciunea lui Iisus şi, cu durere în suflet pentru tot ceea ce pierduse şi pentru atmosfera de oprimare în care trăia în casa şi în satul lui, a adaptat această rugăciune potrivit nevoii duhului lui şi a început a se ruga aşa: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu izbăveşte-ne pe noi de cotropitori." Aceasta avea să devină rugăciunea sa de toată vremea. După câţiva ani, a venit la mănăstire mama şi mi-a spus: „Dacă tatăl tău nu se va mântui, atunci nu ştiu cine se va mântui!" „Cum adică?" am întrebat-o eu. „Jumătate din noapte se roagă cu rugăciunea lui Iisus", mi-a răspuns ea. În cele din urmă, turcii au dărâmat şi gardul din jurul livezii pentru a putea trece cu animalele. Tata, când a văzut aceasta s-a prăbuşit, neputând nici să se împotrivească făţiş, nici să ia vreo altă măsură, căci ar fi fost prea primejdios. A suferit un infarct şi a fost dus la spital. Însă cu două zile mai devreme, când s-a dus la culcare, i-a luat mâinile mamei şi a început să i le sărute, zicându-i: „Am fost eu, oare, vrednic ca Miltiades, tatăl tău, să-mi încredinţeze un suflet aşa de ales care să-mi fie alături toată viaţa? Şi cu lacrimi de recunoştinţă îi săruta mamei mâinile, ea, care dăduse dovadă de atâta curaj şi lepădare de sine. Mama nu l-a putut însoţi la spital pentru că trebuia să o în-

grijească pe mama ei care era în vârstă de nouăzeci de ani şi pe care turcii o bătuseră de scuipa sânge. Aşa încât mătuşa a fost cea care a mers cu tata la spital. Timp de două zile, cât a stat în spital, mătuşa l-a auzit cum rostea neîncetat: „Părinte, în mâinile Tale îmi încredinţez sufletul." Felul în care se ruga se schimbase şi a murit cu rugăciunea pe buze. Mi-au dat telefon şi am plecat în Cipru să fac slujba de înmormântare. Turcii mi-au îngăduit să rămân în satul părintesc doar patru ore pentru ca să-l îngrop pe tata. Apoi m-am întors la Nicosia şi de acolo am plecat spre Anglia. În ziua următoare a trebuit să slujesc Sfânta Liturghie la mănăstire. Tot timpul Liturghiei am auzit ca un clopot care-mi răsuna în inimă: „E mântuit. E mântuit. E mântuit." Nu-mi puteam opri lacrimile şi unul dintre stareţii noştri, Părintele Simeon, văzându-mă în starea aceasta, m-a întrebat: „Ce se întâmplă cu tine astăzi? " „Îmi pare rău, nu mă pot abţine", i-am răspuns eu. Cu această înştiinţare în inimă că tata s-a mântuit am slujit întreaga Liturghie ca o slujbă de pomenire pentru el. După moartea tatei, mama s-a călugărit într-o mănăstire din Cipru. Nu am decât o soră, care este profesoară în Atena, aşa încât mama rămăsese singură în Cipru. A părăsit satul pentru că devenise prea bătrână. Din fericire am avut foarte buni prieteni, monahi şi monahii, care au avut grijă de ea. S-a călugărit şi şi-a trăit ultimii doi ani din viaţă ca monahie. Într-o zi, la ceva vreme după moartea ei, mă rugam pentru părinţii mei, mai bine zis pe jumătate mă rugam, pe jumătate mă gândeam, şi în nebunia mea L-am întrebat pe Dumnezeu: „Doamne, atunci când a murit tata m-ai înştiinţat cu acel răsunet de clopot în inimă că a fost mântuit. De ce nu mi-ai dat o asemenea înştiinţare şi în cazul mamei?" Şi atunci am auzit un glas în inimă, un glas

straniu care însă m-a convins şi mi-a adus alinare: „Pentru că tatăl tău a fost lipsit de toate în această viaţă". Fusese lipsit de toate nu doar pentru că turcii îi luaseră pământul, dar mai avea şi o infirmitate a braţului drept care făcuse nefolositoare toate darurile pe care le avea. Tata avea o bună educaţie pentru vremea respectivă, însă din cauza infirmităţii de care suferea ea nu a fost pusă în valoare.

Le-am povestit credincioşilor din parohie cele două întâmplări şi le-am spus: „Să ne întoarcem acum la cei pe care i-aţi pierdut în accidentul de avion. Ei au rămas închişi în acel avion timp de două ore, fără a fi în stare să facă ceva. Nu ştim în ce măsură harul Botezului din ei a devenit lucrător în aceste doua ore, nici ce rugăciuni au înălţat către Domnul, nici cum şi-au sfârşit viaţa rugându-se, dar ştim că purtau în ei harul Botezului, adică Îl aveau pe Dumnezeu înlăuntrul lor. Trebuie că şi-au dat seama de primejdia în care se aflau şi sunt convins că au murit plini de rugăciune şi că moartea le-a fost binecuvântată. Ştim, de asemenea, din scrierile Părinţilor noştri că Dumnezeu nu judecă de două ori. Sfântul Pavel ne spune că dacă ne judecăm noi înşine, nu vom mai fi judecaţi de Dumnezeu, dar dacă nu o facem, atunci Dumnezeu ne va pedepsi aici ca să nu pierim odată cu lumea. Cu alte cuvinte, dacă Dumnezeu îngăduie să se abată asupra noastră necazuri, aceasta înseamnă că El vrea să ne scape de chinuri în viaţa de dincolo. Viaţa veşnică vine să facă dreptate, să îndrepte nedreptăţile acestei vieţi pământeşti. Rudele voastre şi-au pierdut viaţa din cauza unei greşeli de pilotaj şi sunt convins că Dumnezeu îi va despăgubi pentru aceasta în viaţa de apoi. Poate că ei prăznuiesc acum în Împărăţia lui Dumnezeu, iar noi, cei rămaşi în urmă, îi plângem din cauza neştiinţei şi a cugetului nostru lumesc."

3

TREZIREA INIMII PRIN FRICA LUI DUMNEZEU

Harul pomenirii morţii, înţeles ca întâlnire cu veşnicia cea vie a lui Dumnezeu, clatină din temelii fiinţa omului, pentru că vădeşte iadul absenţei lui Dumnezeu din inima lui şi îi dezvăluie sărăcia duhovnicească şi uscăciunea minţii. Această experienţă dureroasă odrăsleşte frica lui Dumnezeu, care îi cuprinde inima şi îi preschimbă cugetul. La fel ca şi pomenirea morţii, nici frica dumnezeiască ce îi urmează nu este o trăire sufletească, ci o stare duhovnicească şi un dar al harului.

Orice fel de atingere cu veşnicia, mai ales la început, naşte în suflet o anumită temere, pentru că veşnicia îi este străină sufletului omului. După cum spuneam, pomenirea morţii se face pricină deznădejdii harice, care îl slobozeşte pe om de imboldul spre patimi şi de aplecarea spre cele zidite. Aşijderea, şi frica lui Dumnezeu care purcede din luminarea dumnezeiască îl smulge pe om din „somnul cel de veacuri în păcat" şi-l întoarce la trezvie.[1] Îi întăreşte inima, ca neabătut să caute mai degrabă la „cele nevăzute" şi „veşnice", decât la „cele văzute" şi „trecătoare" (cf. 2 Cor. 4, 18). Tocmai în această alegere constă tot adevărul şi înţelesul cuvântului Scripturii: „Începutul înţelepciunii este frica Domnului." (cf. Pilde 1, 7).

---

[1] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 25.

Această atitudine înţeleaptă a omului faţă de Dumnezeu şi de darurile Sale îl conduce pe om la încheierea unui legământ cu Domnul. El hotărăşte să nu se predea stricăciunii şi morţii veşnice care-l împresoară, ci să caute întotdeauna Faţa Celui Preaînalt, în năzuinţa de a împlini „voia lui Dumnezeu, cea bună, plăcută şi desăvârşită" (Rom. 12, 2)[2]. Iar această hotărâre dreaptă a omului nu rămâne nerăsplătită: omul primeşte luminarea Feţei lui Hristos, care dăruieşte inimii o nouă viaţă.

Luminat lăuntric prin frica lui Dumnezeu, omul ajunge să-şi cunoască adevărata stare şi începe a se vedea pe sine aşa cum îl vede Dumnezeu. Îşi dă seama că pretutindeni stăpâneşte cumplita lege a morţii şi că înlăuntrul lui este atâta beznă a stricăciunii şi neştiinţei, încât duhul i se chinuie amarnic. El descoperă încetul cu încetul înşelăciunea şi răutatea ascunsă a cugetelor ce i se cuibăriseră în suflet şi se cutremură la gândul posibilei pierzanii veşnice.[1] Şi chiar dacă nu-i este cu putinţă a privi ţintă la izvorul Luminii, este totuşi în stare să-şi judece starea căzută. Însă lucrul cel mai însemnat este că, deşi îşi vede ticăloşia, nu deznădăjduieşte, pentru că simţământul acesta care îl încearcă nu este urmarea unei analize psihologice, ci rodul de preţ al lucrării harului. Dimpotrivă, e însuflat să îşi reverse preaplinul inimii în rugăciune şi să împreună-lucreze cu Dumnezeu la curăţirea şi tămăduirea sa.

Chiar de la începutul acestei prime perioade în care omul dobândeşte luminare şi vindecare, inima lui descoperă anumite adevăruri. Ea simte nemăsurata măreţie a chemării

---

[2] Ed. Bucureşti, 1914.

[3] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 5.

evanghelice şi înălţimea de neajuns a poruncilor lui Dumnezeu – legile care guvernează calea Domnului. Omul devine, de asemenea, conştient de mulţimea fărădelegilor sale. Fiind cuprins de teama de a nu încălca poruncile dumnezeieşti, înţelege că afară de răstignire nu este altă cale de a intra în Împărăţie. Înălţimea acestui ţel şi suferinţa pe care o presupune atingerea lui sporesc în el teama, iar grija de a nu se dovedi nevrednic de Dumnezeul iubirii îi frământă inima şi mintea.[4]

Precum Domnul Şi-a arătat desăvârşirea iubirii Sale „prin pătimire" (Evr. 2, 10), la fel şi ucenicul Său, care năzuieşte să intre în Împărăţia Cerurilor, se cade să rabde suferinţe şi chinuri, dacă vrea să-şi curăţească inima. Însă răbdând unele ca acestea, ajunge să-şi cunoască nestatornicia firii. El se vădeşte neputincios a-L iubi cu credincioşie pe Hristos, Cel Care „ne-a iubit cel dintâi" (1 Ioan 4, 19). Îşi cunoaşte atunci din cercare slăbiciunea şi este încredinţat că „tot omul este mincinos" (Ps. 115, 2), pentru că nu este în stare să trăiască mereu la aceeaşi măsură înaltă a dragostei.[5] Această descoperire dureroasă sporeşte în el frica dumnezeiască, ce îi zdrobeşte şi îi smereşte inima, pregătind-o în felul acesta să primească dragostea lui Dumnezeu.

Frica lui Dumnezeu lucrează în chip diferit în inima omului, potrivit perioadei duhovniceşti în care se află. La început, ea îi dă înţelepciunea de a râvni la binecuvântările cele veşnice, precum şi însuflarea de a le căuta. Mai apoi, îl face să-şi cunoască slăbiciunea firii, ca în felul acesta să înveţe a păstra harul lui Dumnezeu.

---

[4] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 107.

[5] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 263.

Slava deşartă ascunde adâncul inimii.[6] De aceea omul are nevoie de frica lui Dumnezeu, pentru că ea îl învaţă „să nu cugete despre sine mai înalt decât i se cade să cugete" (cf. Rom. 12, 3), ci mai degrabă, cu smerenie, să păstreze vie în inimă simţirea lui Dumnezeu. În cele din urmă, atunci când sporeşte în inimă marea iubire a lui Hristos, frica dumnezeiască îi devine pavăză. Ea dăruieşte omului un cuget smerit şi desăvârşit, un simţământ adânc de nevrednicie înaintea unui astfel de Dumnezeu, un Dumnezeu al iubirii, precum este Hristos. Recunoştinţa smerită nu încetează să sporească în el plinătatea iubirii dumnezeieşti până când se săvârşeşte cea mai mare minune din istoria lumii: „Dumnezeu Se uneşte cu omul".[7]

Omului îi este cu putinţă să iubească numai în măsura în care se află în el frica lui Dumnezeu. În felul acesta, omul se aseamănă Heruvimilor, care stau cu frică şi cu cutremur înaintea Feţei lui Dumnezeu, dar Îl şi iubesc cu toată fiinţa. E de neapărată trebuinţă ca atât teama cât şi dragostea să-l însoţească pe om pe parcursul întregii sale vieţi, pentru ca el să poată păzi acea inimă bineplăcută lui Dumnezeu, în care Duhul Lui Îşi află odihna.

Într-o anumită măsură, frica lui Dumnezeu este firească omului care nu a gustat din harul dumnezeiesc. Cu toate că încă nu a cunoscut măreţia smereniei, blândeţii şi dragostei lui Dumnezeu, omului îi este totuşi teamă să nu păcătuiască împotriva sfinţeniei Lui. Dar chiar dacă mintea şi inima îi sunt răpite în nemărginirea de lumină purtătoare a Cerului, el se întoarce de la praznicul iubirii dumnezeieşti la realitatea

---

[6] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugaciune*, p. 7.

[7] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 94.

obişnuită şi iarăşi îl încearcă această teamă sfântă: „Se va mai întoarce oare vreodată Cel Ce a plecat?"[8]

Dacă la început omul se temea de Domnul pentru că nu ştia mila Lui, acum, când cunoaşte marea Sa milostivire, e cuprins de teamă şi de zdrobire la gândul că Dumnezeu l-ar putea părăsi, lăsând în urmă o cumplită pustiire. Aceasta este frica desăvârşită a drepţilor. Sfinţii sunt locuitorii pământeşti ai cerului, care au văzut Lumina cea Dumnezeiască şi au fost sloboziţi de frica morţii. Însă, în înţelepciunea lor, chiar şi atunci se tem ca nu cumva să aibă o prea mare îndrăzneala, ştiind că doar zdrobirea inimii îi poate face să stea neclintiţi înaintea Domnului. Smerenia celor desăvârşiţi păzeşte darul lui Dumnezeu şi adună în inimă comoara cunoaşterii duhovniceşti.

Cât timp credinciosul Îi urmează Domnului, frica cea dumnezeiască îi stăpâneşte sufletul; ea premerge iubirii pe fiecare treaptă a urcuşului duhovnicesc şi urmează întotdeauna acesteia în chipul unei şi mai adânci smerenii. Şi când, în cele din urmă, omul se învredniceşte să vadă Faţa Domnului, este pururea însufleţit de acest îndoit şi sănătos simţământ, al fricii şi al dragostei. Îi este teamă, pentru că Domnul este Ziditorul a toate, şi sfinţenia Lui e de neajuns, dar simte şi iubire pentru că Dumnezeu este un Părinte mult milostiv, Care Se pogoară din înălţimea slavei Sale ca să Se sălăşluiască în inima lui.[9] Însă dragostea desăvârşită izgoneşte teama nedesăvârşită ce „are cu sine pedeapsa" (1 Ioan 4, 18), precum mărturiseşte Ioan, marele ucenic al iubirii.

Vedem, aşadar, cum frica dumnezeiască trezeşte inima omului, o zideşte şi o desăvârşeşte prin dragostea dumneze-

---

[8] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugaciune*, pp. 9, 94.

[9] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 319.

iască, aşa încât să poată primi nepreţuita comoară a cunoaşterii şi înţelepciunii lui Dumnezeu. Însă dacă inima nu i se primeneşte, omul „rămâne întru deşertăciunea cugetelor sale" (cf. Rom. 1, 21) şi se vădeşte nepriceput în a dobândi înţelepciunea (cf. Pilde 17, 16).

Oricât ar fi de neprihănite pricinile stării de fericire a omului, frica lui Dumnezeu îl îndeamnă la cumpătare, precum citim în Scriptură: „Slujiţi Domnului cu frică şi vă bucuraţi de El cu cutremur" (Ps. 2, 11). Vieţuind pe pământ cu înţelepciune, întru frica lui Dumnezeu, omul desăvârşeşte zi de zi sfinţenie şi primeşte moştenirea lui Dumnezeu, potrivit nestrămutatei Sale făgăduinţe: „Dat-ai moştenire celor ce se tem de Numele Tău" (Ps. 60, 5).

Chiar în clipa în care harul lui Dumnezeu îl cercetează şi îl înalţă, omul învaţă să-şi înfrâneze cu discernământ avântul, păzind cu smerenie frica lui Dumnezeu. În felul acesta, umblând întru bunăvoirea cercetării dumnezeieşti, el rămâne neprihănit de ispita îndrăznelii omeneşti. „Spre unul ca acesta Îmi îndrept privirea Mea: spre cel smerit, cu duhul umilit şi care tremură la cuvântul Meu" (Is. 66, 2), zice Domnul. Iar Sfântul Ioan Sinaitul îl îndeamnă pe om să aibă discernământ în acele clipe măreţe în care este cercetat de harul lui Dumnezeu: „Nu fi îndrăzneţ, chiar dacă ai dobândit curăţia. Mai degrabă apropie-te întru multă smerită cugetare şi mai multă îndrăznire vei avea."[10] Din păcate, darurile Duhului Sfânt devin arme primejdioase atunci când neştiinţa şi trufia stăpânesc pe om.

---

[10] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, traducere, introducere şi note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1992, Cuvântul XXVII, 11, p. 406.

4

TREZIREA INIMII PRIN PRIMIREA RUŞINII ÎN TAINA SPOVEDANIEI

In rai, protopărinţii noştri Adam şi Eva „erau amândoi goi şi nu se ruşinau" (Fac. 2, 25). Purtau veşminte nestricăcioase şi duhul le era întors către Dumnezeu, Arhetipul lor. Dar atunci când Adam şi-a întors privirea către lumea zidită, încălcând prin aceasta porunca lui Dumnezeu, s-a aflat despuiat de veşmântul cel luminos al suflării dumnezeieşti. „Atunci li s-au deschis ochii la amândoi şi au cunoscut că erau goi, şi au cusut frunze de smochin şi şi-au făcut acoperăminte"(Fac. 3, 7). Ruşinea a intrat atunci în viaţa lor, iar ei au pierdut cinstirea duhovnicească de care se bucurau mai înainte. Fiindu-le cu neputinţă a mai sta înaintea Feţei bunului Dumnezeu, ei „s-au ascuns de la faţa Lui" (Fac. 3, 8). Atât de mult s-a îndepărtat omul de Dumnezeu şi s-a înstrăinat de viaţa cea dumnezeiască, încât a ajuns să se asemene dobitoacelor fără de minte (cf. Ps. 48, 12) şi cu inimă împietrită să zică: „Nu este Dumnezeu!" (Ps. 13, 1).

Încă din rai, odată cu căderea lui Adam, firea omenească a fost rănită de moarte şi supusă stricăciunii. Hristos a venit în lume tocmai ca să tămăduiască de boală firea omenească. A venit smerit, în chip de om, a luat asupra Lui ruşinea noastră şi, prin Învierea Sa, ne-a îmbrăcat iarăşi în sfântul şi neprihănitul veşmânt al slavei Sale, cel fără de pată sau încreţitură (cf. Efes. 5, 27). A depărtat de la noi orice urmă de

ruşine, de vreme ce, precum zice Scriptura, toate „ocările celor ce L-au ocărât pe El au căzut asupra Lui" (cf. Rom. 15, 3).

Hristos, dorind să ne tămăduiască şi să ne mântuiască, nu S-a cruţat pe Sine, ci „pentru bucuria pusă înainte-I, a răbdat crucea, neţinând seama de ocara ei" (Evr. 12, 2). Cu alte cuvinte, suferind ruşinea Crucii, Hristos a şters ruşinea noastră şi ne-a mântuit. A făcut cunoscută pe pământ calea Sa smerită, astfel încât oricine o va urma să afle pe deplin vindecare, şi de aceea Domnul Însuşi îi cheamă la pocăinţă pe toţi cei păcătoşi şi bolnavi (Matei 9, 12). Prin urmare, pocăinţa, prin mijlocirea căreia dobândim vindecare şi mântuire, este strâns legată de calea Domnului care primeşte de bunăvoie ruşinea.

Dar pentru a se pocăi şi a fi vindecat de păcat, omul trebuie mai întâi să-şi vadă păcatul. Atunci când omul e departe de Dumnezeu, el rătăceşte în întuneric şi nu izbuteşte să înţeleagă cât de jos a căzut. Însă atunci când, cu credinţă în Hristos, primeşte cuvânt de la Domnul, în acelaşi timp el primeşte în inimă şi focul ceresc al harului dumnezeiesc, dobândeşte luminare lăuntrică şi o nouă şi îndoită vedere (*theoria*). Pe de-o parte, focul harului întipăreşte în inima credinciosului Chipul ceresc al Cuvântului Care l-a zidit. Pe de altă parte, focul acesta îi vădeşte sărăcia duhovnicească şi întunecatul hău în care zace omul căzut. Această vedere este un dar ceresc nepreţuit care nu încetează să însufle în om o necontenită pocăinţă. Ea naşte în el dorinţa arzătoare de a lepăda „toată spurcăciunea şi prisosinţa răutăţii" (Iac. 1, 21) şi de a se întoarce cu pocăinţă la casa Tatălui său Care este în ceruri.

Există însă o mare piedică în calea luminării şi a îndoitei vederi mai sus pomenite, şi anume mândria. Mândria îm-

pietreşte inima şi slăbeşte vederea duhovnicească a sufletului, încât omul nu mai este în stare să recunoască esenţa şi dimensiunea metafizică a păcatului. Cel mândru nu poate să iubească pentru că mândria îl închide în sine însuşi şi îl îmbată cu desfătările lucifericei îndumnezeiri de sine. Ea lasă în urma ei o apăsătoare pustiire lăuntrică şi-l face pe om să cadă pradă iadului şi nebuniei. Când omul este chinuit de silnicia patimii mândriei, el caută scăpare în lumea înconjurătoare şi, încercând să-şi umple cumva golul lăuntric, se afundă într-o şi mai mare stricăciune şi pierzanie, încât este gata să săvârşească orice nelegiuire şi păcat.[1]

În starea aceasta tragică, omul se confruntă cu următoarea dilemă: fie să se ascundă „de la Faţa Domnului Dumnezeu" (Fac. 3, 8) şi să „moară în păcatele sale" (cf. Ioan 8, 24), neprimind să poarte povara ruşinii pentru păcătoşenia sa; fie să-şi lepede cugetul întinat prin care se îndreptăţeşte în căderea sa şi să primească chemarea lui Hristos la pocăinţă[2] (cf. Matei 4, 17). Această primire a cuvântului lui Dumnezeu, după cum am mai spus, aduce cu sine o luminare lăuntrică şi o îndoită vedere şi simţire: omul vede, pe de o parte, dragostea neprihănită şi sfinţenia lui Hristos, iar pe de altă parte, înfricoşătoarea beznă a păcatului şi înşelăciunea patimilor care-l chinuie.

O asemenea luminare prin har nu doar călăuzeşte sufletul la contemplare, dar îi şi dăruieşte curajul de care are trebuinţă pentru a face „saltul" spovedaniei (cf. 1 Ioan 1, 9). „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi şi Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în

---

[1] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 36-37.

[2] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 120.

ceruri" (Matei 10, 32), zice Domnul. Însă tot El ne şi înştiinţează: „De cel ce se va ruşina de Mine şi de cuvintele Mele, în neamul acesta desfrânat şi păcătos, şi Fiul Omului Se va ruşina de el, când va veni întru slava Tatălui Său." (Marcu 8, 38). Cu alte cuvinte, oricine se ruşinează să-L primească pe Hristos ca pe Dumnezeul şi Mântuitorul răstignit, precum şi cuvântul Crucii şi Evanghelia lui Hristos ca pe puterea lui Dumnezeu care este „spre mântuirea a tot celui care crede" (Rom. 1, 16), de acela şi Hristos Se va ruşina să-l primească în slăvita zi a celei de-a doua veniri a Lui.

Aceste cuvinte ale Domnului ne fac să înţelegem limpede că într-o lume care „zace sub puterea celui-rău" (1 Ioan 5, 19) spovedania şi primirea Crucii lui Hristos se însoţesc de ruşine. Calea aceasta este anevoioasă, însă în ea aflăm mare putere, căci printr-însa dobândim mântuirea cea veşnică. Îndemnându-l pe om să-L mărturisească, Hristos îl cinsteşte şi îl face egalul Său. Dar dacă omul se leapădă de Hristos, atunci şi Domnul, la rândul Lui, Se va lepăda de om. Judecata aceasta pare a fi foarte aspră, însă ea este în acelaşi timp şi plină de milostivire, căci omul este slugă, iar Hristos este Domnul a toate. Judecata este aspră ca să ne însufle teamă şi să ne izbăvească de ruşinea osândei şi a pierzaniei. Ea este plină de milostivire, prin aceea că naşte în noi ruşine şi recunoştinţă pentru marele şi nemeritatul dar al mântuirii, izbăvindu-ne astfel de cumplita ruşine a nerecunoştinţei. Cu alte cuvinte, ruşinea şi ocara pe care omul le suferă prin primirea Crucii lui Hristos fac ca el să fie cunoscut Domnului, iar în Împărăţia Tatălui Său şi în prezenţa îngerilor Lui această ruşine se preface în harul înfierii şi în puterea vieţii celei nestricăcioase.

Când credinciosul îşi cunoaşte fărădelegea, el nu mai caută să o ascundă, ci, împotriva lui însuşi, o mărturiseşte Domnului (cf. Ps. 31, 5-6). Şi pentru ruşinea ce o rabdă atunci când se pocăieşte, Domnul îi iartă nelegiuirea inimii şi îl primeneşte cu harul mântuirii celei veşnice. Cu cât este mai adâncă pocăinţa cu care îşi mărturiseşte păcatele în Taina Spovedaniei, cu atât mai mari sunt puterea şi harul pe care le primeşte spre înnoirea vieţii sale.

Prezenţa ruşinii în Taina Spovedaniei nu este doar un lucru firesc şi sănătos duhovniceşte, ci ea ne încredinţează şi de faptul că pocăinţa noastră vine din inimă, că este de bunăvoie şi plină de smerenie. Oricine se pocăieşte cu adevărat, mărturisindu-şi păcatele, ia asupră-şi întreaga răspundere pentru toată fărădelegea săvârşită, fără a se îndreptăţi pe sine aşa cum a făcut Adam în rai. Nu dă vina pe Dumnezeu sau pe aproapele, ci îşi poartă ruşinea păcatelor cu smerenie şi bărbăţie. Această lucrare plină de evlavie îl tămăduieşte pe om, înlăturând tumoarea canceroasă a mândriei şi îi dăruieşte smerenia care atrage într-o şi mai mare măsură harul vindecător al Domnului, potrivit cuvântului Scripturii, „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriţi le dă har" (1 Petru 5, 5; cf. Pilde 3, 34).

Ce lucru minunat că prin harul lui Dumnezeu ruşinea se preface în putere prin care omul biruie patimile şi păcatul! Să vedem, însă, cum anume lucrează omul împreună cu Dumnezeu în taina aceasta care îl scoate din mlaştina ucigătoare a păcatului şi-l aşază din nou pe calea vieţii.

Pericopa din Evanghelie care ne înfăţişează întâlnirea lui Zaheu cu Iisus (vezi Luca 19, 1-10) ne ajută să înţelegem cum este cu putinţă acest lucru. Persoană de mare vază, vameş care îşi dobândise averea prin înşelăciune, Zaheu a

fost mânat de dorinţa de a vedea cine este Iisus. Dar fiind mic de statură, nu şi-a putut împlini dorinţa din pricina mulţimii care se adunase. Însă Zaheu era atât de dornic să-L vadă pe Iisus încât nu i-a păsat că se face de râs în faţa lumii: gata să primească orice fel de ruşine, a prins curaj şi s-a urcat într-un sicomor. Iar când Domnul S-a apropiat de locul acela, a privit la Zaheu şi l-a chemat să se coboare din copac ca să-l întâlnească. Ba mai mult, i-a făcut cinstea să intre în casa sa şi a rămas împreună cu el. Iar ceea ce a urmat a fost cu adevărat minunat: Zaheu, care nu ţinuse seama de ce avea să zică lumea, şi-a îndreptat viaţa. Într-o clipită, toată fărădelegea a răscumpărat-o şi datoriile le-a întors „împătrit" întru dreptate. Şi a auzit din gura Mântuitorului şi Dumnezeului nostru cuvintele acestea: „Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia."

Oare cum a fost cu putinţă să se întâmple o asemenea minune? De unde această putere în stare să preschimbe un vameş nelegiuit în om drept în care Dumnezeu să binevoiască a Se sălăşlui şi peste a cărui casă să se pogoare pacea lui Hristos? Este foarte simplu: Zaheu nu a ţinut seamă de părerea lumii, primind de bunăvoie să pătimească ruşine pentru Hristos şi de aceea Dumnezeu a luat aminte la el. Hristos a văzut în Zaheu o anumită înrudire duhovnicească cu Sine, căci Iisus urca atunci la Ierusalim pentru a suferi ocară şi a pătimi pentru mântuirea lumii. El Se îndrepta spre Crucea ruşinii, iar Zaheu, în chip proorocesc, s-a alăturat lui Hristos, pătimind şi el ruşine. Prin dorinţa sa de mântuire, el L-a câştigat pe Hristos nu doar ca împreună-călător ci şi ca oaspete la masa sa. Şi cercetarea Domnului a adus casei sale pace şi harul mântuirii, dar mai cu seamă i-a lărgit „împătrit" inima, schimbându-i cu desăvârşire viaţa. Acest „împă-

trit" închipuie pătrunderea lui Zaheu în taina adâncimii, înălțimii, lungimii și lărgimii Crucii lui Hristos (cf. Efes. 3, 18). Cu alte cuvinte, purcezând pe calea Domnului, adică pe calea rușinii cea spre mântuire, inima lui Zaheu a suferit o împătrită lărgire, născându-se astfel din nou întru nemărginirea vieții celei veșnice. Aceeași cale smerită ne învață Evanghelia și prin pilda vameșului și fariseului, și cea a fiului risipitor.

Drepții Vechiului Testament cunoșteau în chip proorocesc această dimensiune a tainei Crucii. De pildă, când Iosia, tânărul și dreptul rege al lui Israel, a citit pentru prima dată Cartea Legii a rămas uluit și „și-a sfâșiat hainele" (4 Reg. 22, 11), căci și-a dat seama de rătăcirea lui Israel de la calea părinților lor și de mânia lui Dumnezeu care stătea să se abată asupra lor. Așa încât a trimis soli la Proorociița Hulda pentru a afla care era voia Domnului cu el și cu poporul său. Hulda a proorocit venirea multor rele și a mâniei lui Dumnezeu peste norodul răzvrătit. Cât despre rege, a spus că Domnul i-a iertat păcatele pentru că a crezut în cuvintele Cărții Legii. „Deoarece s-a muiat inima lui și s-a smerit înaintea Domnului... și a plâns" (4 Reg. 22, 19) el avea să fie cruțat de mulțimea năpastelor ce urmau să vină și așezat în mormântul său cu pace, la un loc cu părinții săi. Astfel, rușinea adâncă a inimii l-a mântuit și l-a îndreptățit pe rege înaintea Domnului (2 Paral. 34, 27-28).

În dorința Sa de a ne mântui, Hristos nu S-a cruțat defel pe Sine. Scriptura ne spune că „ocările celor ce L-au ocărât pe El, au căzut asupra Lui" (cf. Rom. 15, 3) și că aceasta s-a întâmplat „afară din tabără" (Evr. 13, 13). Cu alte cuvinte, ocara pe care a pătimit-o Domnul pentru mântuirea noastră nu putea fi mai mare. La fel și noi, atunci când primim în

spovedanie ocara pentru păcatele săvârşite, părăsim „tabăra" lumii acesteia – cinstirea şi duhul ei – şi „aducem pururea lui Dumnezeu jertfă de laudă" (Evr. 13, 15). Aducând rugăciune de mulţumire Începătorului mântuirii sale, credinciosul purcede pe calea Domnului şi-L întâlneşte pe Hristos, Care este El Însuşi Calea. Atunci Hristos, milostivul Însoţitor al celor ce se pocăiesc, îl face pe om părtaş la harul Său şi îi reînnoieşte viaţa.

Părintele Sofronie ne spune că „Dumnezeu nu judecă de două ori."[3] Dacă în viaţa aceasta trăim sub judecata cuvântului lui Dumnezeu şi primim ruşinea mărturisirii păcatelor noastre, atunci scăpăm de Judecata de apoi. „Cel ce ascultă cuvântul Meu şi crede în Cel Ce M-a trimis are viaţă veşnică şi la judecată nu va veni, ci s-a mutat de la moarte la viaţă" (Ioan 5, 24).

Sfinţii Părinţi ne spun că cel ce se osândeşte pe sine de bunăvoie, aleargă spre Patimile Mântuitorului. Să ne gândim la pilda tâlharului celui bun. Acesta, prin osândirea de sine, şi-a preschimbat propria cruce în Crucea lui Hristos şi a aflat mântuire chiar în ziua aceea. Adevărata osândire de sine dă pururi slavă lui Dumnezeu, iar sieşi, omului căzut, toată ocara: „Fie Dumnezeu adevărat, şi tot omul mincinos" (Rom. 3, 4)[4]. Inima celui ce se osândeşte pe sine este plină de recunoştinţă, pentru că acum îşi dă pe deplin seama de adevărul cuvintelor „că Hristos a murit pentru noi când noi eram încă păcătoşi" (Rom. 5, 8).

Omul care nu a aflat pocăinţă îşi are toate puterile sale fireşti îndreptate spre ţărâna din care a fost zămislit. Inima

---

[3] *Despre rugăciune*, p. 48.

[4] Ed. Bucureşti, 1914.

îi este împietrită, iar mintea împrăştiată şi cu totul alipită de lumea zidită. Simte înlăuntrul lui un gol pe care nimic nu-l poate umple, iar scopul venirii sale pe lume rămâne neîmplinit căci se îndreaptă spre prăpastia nefiinţei. Dar dacă se pocăieşte şi se mărturiseşte cu smerenie, va afla o inimă zdrobită. Zdrobirea inimii îi pricinuieşte o durere profundă pentru că acum i se dezvăluie toată urâciunea căderii omului. Iar aceasta durere şi ruşinea care însoţeşte recunoaşterea păcatului ară pământul nelucrat al inimii, dezrădăcinând patimile de ocară. Puterile sufletului află acum tămăduire şi se unesc pentru a împlini porunca de a-L iubi pe Dumnezeu şi a I se închina „în duh şi în adevăr" (Ioan 4, 24).

Stând înaintea Domnului cu cutremur şi cu dragoste, omul dobândeşte harul care într-atât îi lărgeşte inima, încât el îmbrăţişează toată omenirea şi mijloceşte înaintea Domnului pentru mântuirea întregii lumi. Împlinind cele două mari porunci ale dragostei de Dumnezeu şi de aproapele, omul pune înlăuntrul lui temelie bisericii lui Dumnezeu, ca Duhul Sfânt să Se poată sălăşlui în el. Dumnezeu primeşte ruşinea pe care o pătimim pentru Hristos ca pe o jertfă, o mulţumită adusă Lui, Celui Care ne-a mântuit prin Crucea ruşinii. Şi pentru mulţumita aceasta ne cercetează şi ne face părtaşi la viaţa Sa. Şi, într-adevăr, sufletele noastre sunt mântuite prin această jertfă a ruşinii. De aceea, ori de câte ori văd oameni care se spovedesc cu sinceritate şi cu ruşine, îmi vine să mă ascund sub pământ şi mă tem ca nu cumva să împiedic în vreun fel lucrarea lui Dumnezeu în ei, pentru că ştiu că în ceasul căinţei şi al ruşinii lor mâna Domnului se odihneşte peste ei şi tot cerul le vine în ajutor. Pentru spovedania lor sinceră şi umilă, oamenii aceştia primesc mare har şi, cu adevărat, se nasc din nou.

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Ce am putea face pentru noi înşine, dar şi pentru enoriaşii noştri, ca să-i încurajăm să se pregătească în aşa fel încât spovedania lor să aibă mai multă roadă şi să le aducă mântuirea?

Răspunsul 1: Daca oamenii înţeleg cum anume această ruşine se preface în putere în lupta împotriva păcatului şi a patimilor, atunci vor prinde curaj în spovedanie şi se vor convinge de acest adevăr prin propria lor experienţă. Am fost invitat să vorbesc odată la o întrunire a duhovnicilor din Limasol, în Cipru, şi titlul cuvântării mele a fost „Prefacerea ruşinii în putere în lupta împotriva patimilor, în Taina Spovedaniei". Acolo am vorbit pe larg despre această temă şi îmi amintesc că la sfârşit cineva mi-a spus: „Acum vreau să ma spovedesc!" Fireşte, tuturor ne vine greu să ne spovedim, spovedania nu e un lucru uşor, e o luptă împotriva întregii noastre fiinţe. Dar câtă uşurare simţim după ce ne-am spovedit cum se cuvine! Nimănui nu îi vine uşor să se spovedească, dar merită cu prisosinţă, căci spovedaniei îi urmează atâta har şi atâta libertate!

Întrebarea 2: Oamenii vin să se spovedească, plâng, sunt smeriţi, însă revin cu aceeaşi problemă iară şi iară şi iară... E un şir nesfârşit de „iară". Ce m-aţi sfătui dumneavoastră, ca preot, să fac în asemenea situaţii?

Răspunsul 2: În Biserică există rânduieli diferite. Ştiu că unii duhovnici nu îi mai primesc pe oameni la spovedanie atunci când văd că spovedania lor nu dă roadă şi îi sfătuiesc: „Găseşte pe altcineva. Eu nu mai pot continua." Cu toţii întâlnim asemenea cazuri. Însă poţi şi să continui, străduindu-te să le dai oamenilor iară şi iară un cuvânt de mângâiere. Şi

va veni o vreme când un simţământ de autentică ruşine le va străpunge inima şi vor începe să sporească duhovniceşte. Să nu uităm că slujirea preotului este aceea de a mângâia. În Vechiul Testament, Dumnezeu glăsuieşte prin Proorocul Isaia: „Preoţilor, mângâiaţi poporul Meu." (cf. Is. 61, 1-3). Cred că dacă avem răbdare cu oamenii, dacă îi mângâiem şi îi ajutăm să înţeleagă situaţia în care se află, ei înşişi vor ajunge să simtă că trebuie fie să se străduiască mai mult să-şi biruie slăbiciunea, fie să înceteze să mai vină la spovedanie. Însă din partea noastră trebuie să fie întotdeauna o strădanie de a învăţa, de a mângâia, dar şi de a atenţiona. Părintele Sofronie ne mustra foarte rar, dar dacă surprindea în noi vreo urmă de mândrie, atunci cuvintele lui, deşi blânde, puteau frânge oase. În alte privinţe era foarte îngăduitor, însă ştia că mândria e începutul sfârşitului şi că dacă nu ne-ar fi îndreptat, am fi pierdut totul. De două ori a procedat aşa cu mine – şi ce curăţit m-am simţit după aceea! Ce uşurinţă şi mângâiere am avut în rugăciune mai apoi!

Spuneam că în Biserică întâlnim multe rânduieli diferite. De obicei, în Grecia, duhovnicii sunt mai aspri, deşi nu toţi. Însă aici în Occident, din cauza împrejurărilor vieţii, a condiţiilor grele în care trăiesc imigranţii, a înstrăinării de care suferă lumea, şi după cum ne sfătuiesc şi ierarhii noştri, trebuie să fim mai îngăduitori şi mai răbdători cu cei care vin să se spovedească. Dar este bine să cunoaştem canoanele Bisericii, ce canon se dă pentru un anume păcat, pentru că aceste canoane ne arată câtă moarte pricinuiesc sufletului anumite păcate pe care le săvârşim. Firește, durata canonului poate fi scurtată potrivit cu ardoarea pocăinţei celui care se spovedeşte şi cu râvna preotului de a împreună-lucra în rugăciune la tămăduirea acelei persoane. Mi-am dat seama

că atunci când ne rugăm pentru noi înşine, de multe ori Dumnezeu nu ne ascultă, însă când ne rugăm pentru alţii, El răspunde degrabă, ceea ce ne arată limpede care este adevărata natură a slujirii noastre preoţeşti. Faptul că ne rugăm pentru oameni şi îi ascultăm cu atenţie are mare valoare şi însemnătate. Dacă duhovnicul este gata să împreună-lucreze cu cel ce se pocăieşte, vindecarea este mult mai rapidă. Dar sunt mulţi factori de luat în considerare. În fizică, legile naturii se exprimă prin diferite formule. In aceste formule sunt introduse şi diferite constante aşa încât în anumite condiţii formula se aplică într-un fel, iar în alte condiţii în alt fel. Acelaşi lucru se întâmplă şi în viaţa duhovnicească, doar că altele sunt constantele de care trebuie să ţinem seama, precum bunăvoinţa şi grija preotului, şi ele sunt de mare importanţă.

Întrebarea 3: Mulţi oameni vin mereu la preot, mărturisind iar şi iar acelaşi păcat. Stau şi mă întreb: „Cine greşeşte? Ei sau noi?" Oare, într-adevăr, nu suntem în stare să le înţelegem problema duhovnicească, pricina nereuşitei lor? De ce se reîntorc la noi oameni care e limpede că nu au dobândit împăcarea cu Dumnezeu? Ei nu au dobândit biruinţa asupra păcatului prin spovedanie şi revin mereu cu aceeaşi problemă.

Raspunsul 3: Aceasta nu însemnă că nu s-au împăcat cu Dumnezeu, dar vorba zicalei englezeşti, „vechile obiceiuri mor greu". Anumite răni au nevoie de timp ca să se vindece. Cred că dacă oamenii iau cât de cât în serios lucrurile, aceasta îi va ajuta, chiar dacă se întâmplă să cadă din nou in acelaşi păcat. E ca şi atunci când plivim ogorul: smulgem buruienile, însă ele cresc din nou, dar este mai bine să le smulgem mereu decât să le lăsăm să năpădească ţarina. S-ar

putea ca ei să nu fie atât de serioşi pe cât ne-am aştepta noi să fie, dar este ceva în ei care îi face să se reîntoarcă la preot şi sunt sigur că Dumnezeu primeşte chiar şi puţinul acesta. Iertaţi-mă că mă repet, dar să nu uităm că se cuvine ca noi preoţii să aducem mângâiere poporului lui Dumnezeu. Din vremea Vechiului Testament şi până în zilele noastre aceasta a fost menirea preotului. Îmi amintesc că aveam un prieten student care se gândea să devină preot. S-a dus să ceară sfat de la un bătrân stareţ rus şi l-a întrebat care sunt cerinţele pentru a fi preot. Şi bătrânul acela înţelept i-a răspuns foarte simplu: „Două lucruri sunt de trebuinţă: să-L iubeşti pe Dumnezeu şi să-i iubeşti pe oameni."

Întrebarea 4: Aţi putea să ne spuneţi pe scurt care este deosebirea dintre ruşine şi smerenie?

Răspunsul 4: Cred că ruşinea premerge şi dă naştere smereniei, mai ales când este vorba despre împlinirea cuvântului şi a poruncii lui Dumnezeu. Cele două nu se confundă. Ca şi creştini, nu facem nimic din motive sufleteşti; noi vrem să ne împăcăm cu Însuşi Dumnezeu; vrem să surpăm „peretele din mijloc al despărţiturii" (Efes. 2, 14) dintre Dumnezeu şi noi. Regele Iosia, despre care v-am vorbit mai înainte, a fost mântuit datorită ruşinii pe care a simţit-o în inimă, în vreme ce poporul avea să fie pedepsit. Cu alte cuvinte, ruşinea premerge smereniei pentru că ea face ca inima să participe, ea smereşte inima şi atrage harul care îl îndreptăţeşte pe om.

Întrebarea 5: Marea majoritate a celor care se spovedesc încep printr-o mărturisire a păcatului lor, adăugând îndată după aceea: „O să mă străduiesc mai mult." Cum să facem ca oamenii să-şi pună nădejdea mai degrabă în milostivirea

şi dragostea lui Dumnezeu decât în propria lor voinţă, aceea de „a se strădui mai mult"?

Răspunsul 5: Nu este rău că au acest gând de a se strădui mai mult, pentru că toate câte se întâmplă în viaţa noastră de creştini sunt o împreună-lucrare a lui Dumnezeu cu omul. Cu toate că Dumnezeu este infinit de mare, iar omul infinit de mic, Dumnezeu nu poate face nimic fără consimţământul şi participarea omului. Aşa că, spuneţi-le că este bine că vor să se străduiască mai mult, dar că partea aceasta care ţine de ei este infimă. Să nu uite, însă, să-L roage stăruitor pe Dumnezeu şi să se smerească pe sine pentru ca să atragă de partea lor nemărginita milostivire a lui Dumnezeu.

Întrebarea 6: Aţi vorbit despre preoţie ca slujire aducătoare de mângâiere, însă mă întreb, mai ales în Taina Spovedaniei, cum poţi să urmezi linia aceasta foarte subţire: pe de o parte să mângâi, iar pe de altă parte să nu micşorezi ruşinea şi puterea pe care le poate câştiga prin spovedanie cel care se pocăieşte?

Răspunsul 6: Foarte bună întrebare! Părintele Sofronie mi-a spus odată: „Lucrarea duhovnicului este o corvoadă dacă trebuie mereu să-i îmboldească pe oameni, dar ea aduce bucurie şi satisfacţie dacă oamenii sunt plini de însuflare. Atunci el trebuie mai degrabă să le domolească râvna, ceea ce este mult mai uşor decât a trezi în ei această râvnă." De aceea, dacă vedeţi că oamenii care vin la spovedanie sunt plini de ruşine, pocăinţă şi zdrobire, desigur nu puteţi face altceva decât să îi mângâiaţi. La fel Se poartă şi Dumnezeu cu noi. Dar dacă vedeţi că inimile lor sunt împietrite, atunci puteţi să le spuneţi un cuvânt mai aspru, nădăjduind că poate le va atinge inimile. Depinde de situaţie, dacă cineva vine la spovedanie cu inima înfrântă, osândindu-se pe sine

înaintea Domnului, el este deja îndreptățit de Dumnezeu, iar eu, la rândul meu, nu pot decât să-l îndreptățesc, spunându-i o vorbă bună de încurajare. Dar dacă cineva vine și îmi spune: „Ei! Nimic grav, Părinte, doar cele obișnuite...", ridicând din umeri, nespunând mai nimic și purtându-se ca și cum păcatul ar fi ceva firesc, atunci am datoria să-l atenționez cu blândețe că inima îi este în primejdie de moarte, că este gata să se împietrească și să nu mai fie în stare a primi mântuirea lui Dumnezeu. Nu există rețete, în momentul acela trebuie să ai o ureche îndreptată spre cer și cealaltă spre persoana din fața ta și să te rogi în taină să ți se dea cuvânt. Și de multe ori suntem surprinși și rușinați de cât de repede ne răspunde Dumnezeu la rugăciune. Atunci când împlinim slujirea tămăduitoare a Tainei Spovedaniei, ne vin cuvinte care nu ne-au trecut nicicând prin minte și inimă.

Întrebarea 7: Se cuvine oare să încercăm să urmărim ce se întâmplă cu o anumită persoană? Dacă cineva vine și se spovedește, iar păcatele pe care le-a săvârșit sunt foarte grele, se cuvine să lăsăm să treacă o anumită perioadă de timp până să luam legătura cu persoana respectivă ca să vedem ce mai face?

Raspunsul 7: Cred că da. Sunt anumite lucruri foarte dureroase, pe care nu ne este îngăduit să le trecem cu vederea. Însă trebuie să ținem seama de trei lucruri. Mai întâi trebuie să ne gândim la răspunderea noastră înaintea lui Dumnezeu, căci stăm înaintea judecății Lui. În al doilea rând, stăm și înaintea judecății Bisericii, iar Biserica are canoanele și instituțiile ei. In al treilea rând, trebuie să luăm aminte și la persoana care se pocăiește. Nu suntem cu totul liberi să hotărâm asupra unor probleme și să ajutăm persoana până la capăt așa cum am vrea, mai ales atunci când păcatul săvârșit

este cunoscut de multă lume. În acest caz, trebuie să fim foarte chibzuiţi pentru că nu putem vorbi liber. Dar aveţi dreptate, trebuie să treacă un anumit timp înainte de a căuta să aflăm ce s-a mai întâmplat cu acea persoană. De pildă, dacă vine la spovedit o persoană cu sufletul rănit de mari păcate, am putea să-i spunem: „Vino din nou peste o lună" şi măcar în acest interval de timp să vedem ce se întâmplă. Atunci când o persoană vine să se spovedească pentru prima dată, înclinăm să nu punem întrebări. Eu sunt bucuros să-l primesc pe om şi să mă rog pentru el, şi pun întrebări doar atunci când este vorba despre ceva foarte dureros şi cunoscut de toată lumea. Dacă persoana revine după o vreme şi vedem că lucrurile nu s-au îndreptat, atunci trebuie să luăm anumite măsuri. Eu nu sunt prea priceput în astfel de situaţii. Îmi pare rău că vă vorbesc de pe poziţia învăţătorului şi sunt sigur că mulţi dintre dumneavoastră ştiţi mai bine decât mine cum să răspundeţi la aceste întrebări, dar de vreme ce dumneavoastră sunteţi cei care m-aţi pus în această postură, vorbesc în numele dumneavoastră şi pentru rugăciunile dumneavoastră. Iertaţi-mă, nu vreau să pretind că ştiu totul.

Întrebarea 8: Nu ştiu care este situaţia în Marea Britanie, dar în continuarea a ceea ce aţi spus, în Statele Unite există un anumit grad de protecţie legală a preoţilor, aşa numitul „secret al spovedaniei". Se presupune însă că şi preotul păstrează secretul. Sunt, oare, cazuri în care preotul ar putea încălca acest secret al spovedaniei?

Răspunsul 8: Noi, ca preoţi, trebuie să fim întotdeauna atenţi să nu încălcăm legile statului. Dacă nu suntem în stare să respectăm legile statului, care sunt pe un nivel atât de jos, cum ne va fi cu putinţă să păstrăm legile lui Dumnezeu care sunt atât de înalte? De multe ori suntem obligaţi să păstrăm

un secret, şi o facem, însă oamenii înşişi nu o fac. Dar dacă ambele părţi păstrează secretul, atunci vom avea mai multă libertate să ne lăsăm inima să vorbească şi omul va primi mai mult folos şi ajutor. Fireşte, este bine să fim precauţi, după cum aţi spus şi dumneavoastră. Ştiu că în America, şi acum şi în Europa, când este vorba despre o relaţie inegală, legea este foarte aspră. Şi dacă există vreo vină într-o relaţie inegală, precum aceea dintre profesor şi elev, de pildă, sau preot şi enoriaş, legea este foarte strictă, pentru că autoritatea care ni se dă nu trebuie folosită pentru a face rău, ci pentru a ajuta şi a îndrepta. În aceste condiţii nu putem decât să fim cu mare băgare de seamă.

Întrebarea 9: Ieri ne-aţi vorbit despre osândirea de sine şi aţi spus ceva foarte folositor. Aţi spus că dacă ai un enoriaş mai slab din fire, care din pricina aceasta nu are puterea să se osândească pe sine, este mai bine să-l încurajezi să dea slavă şi mulţumită lui Dumnezeu, şi aceasta va zămisli în el smerenie. Aşadar, urmărim acelaşi ţel – smerenia – doar leacul este diferit, iar în cazul acesta leacul se potriveşte mai bine pentru cineva mai slab sufleteşte. Ne-aţi putea spune mai multe despre această deosebire între sănătatea duhovnicească – unde, de pildă, pomenirea morţii aduce mult folos – şi starea în care se află cineva care are o fire slabă, care se gândeşte tot timpul la moarte şi vrea să se sinucidă? Sau dintre cel care duhovniceşte este în stare să sufere ocară şi cel care trăieşte ruşinea doar la nivel sufletesc, aceasta otrăvindu-i şi distrugându-i viaţa?

Răspunsul 9: Haideţi să ne oprim asupra persoanei care ameninţă că se sinucide. De multe ori oamenii nu se sinucid, doar ne ameninţă că o fac. Am avut un astfel de caz, o persoană care de fiecare dată când venea la spovedit spunea că

are de gând să se sinucidă. Era cineva care pentru o vreme a locuit la noi în mănăstire şi, în cele din urmă, foarte speriat, am alergat să-i cer sfat Părintelui Sofronie. Părintele a primit înştiinţare în rugăciune că acea persoană nu avea să se sinucidă, ci urmărea doar să mă şantajeze sufleteşte. De aceea, m-a povăţuit: „Du-te şi spune-i că poate să se sinucidă dacă vrea, dar nu aici la mănăstire, căci noi nu i-am greşit cu nimic." Am făcut cum mi-a spus părintele şi persoana respectivă şi-a venit în fire şi nu a mai pomenit niciodată despre sinucidere. Însă trebuie să ai o rugăciune ca aceea a Părintelui Sofronie pentru ca să vezi limpede şi să procedezi în felul acesta. Însă chiar neavând asemenea rugăciune poţi totuşi să-i ajuţi pe oameni explicându-le: „Vrei să te sinucizi? Ai dreptate. Este un oarecare adevăr în ceea ce vrei să faci, există o parte din noi care trebuie să moară – dar nu întreaga noastră fiinţă, ci doar «sinele cel vechi», cu dorinţele şi cugetele sale." Arată-i omului că sinuciderea îl va distruge cu totul, însă dacă va ucide în el doar acea parte care trebuie să moară, aceasta nu doar îi va fi de ajutor, ci îl va şi mântui. Există anumite principii, dar nu şi reţete.

5

ZIDIREA INIMII PRIN TREZVIE ŞI RUGĂCIUNE

Trezvia ne este de mare trebuinţă în lucrarea rugăciunii şi în cultivarea inimii, căci ea ajută mult la întoarcerea minţii către inimă şi mai apoi către Dumnezeu.[1] Prin trezvie omul îşi adună întreaga fiinţă înlăuntru, în strădania de a petrece pururi înaintea Feţei lui Dumnezeu şi de a-l împlini poruncile.

Potrivit tradiţiei ascetice, fără trezvia sau atenţia minţii în timpul rugăciunii nu ne este cu putinţă să împlinim prima şi marea poruncă, aceea de a-L iubi pe Dumnezeu. Trezvia stăpâneşte fiecare mişcare a minţii şi a inimii, aşa încât întoarcerea omului către Dumnezeu să fie deplină şi în desăvârşită armonie cu Duhul Său, căci Dumnezeul nostru este un Dumnezeu gelos, Care râvneşte la întreaga inimă a omului. De aceea creştinul caută să se înfăţişeze înaintea Domnului la fiecare început de zi: îşi rânduieşte întreaga aşezare lăuntrică prin aţintirea minţii în inimă şi în felul acesta îşi are pururi toată simţirea şi cugetarea la Domnul.

O cale de a păstra această aşezare duhovnicească de-a lungul întregii zile este lucrarea de bunăvoie a osândirii de sine. Când omul se judecă pe sine cu asprime, căindu-se înaintea Domnului, toată mintea i se adună în inimă. Şi atunci

---

[1] „Atenţia minţii căutând rugăciune, va afla rugăciune", Evagrie Monahul, *Cuvânt despre rugăciune*, în *Filocalia sfintelor nevoinţe ale desăvârşirii*, vol. 1, Ed. Harisma, Bucureşti, 1992 , p. 111.

poate să strige la Domnul „din toată inima" şi să afle îndreptăţire de la El. Prin osândirea de sine se statorniceşte în noi trezvia minţii şi de acum încolo „nu-i mai este uşor duşmanului să pătrundă prin înşelăciune"[2] în inima noastră.

Atenţia credinciosului în timpul rugăciunii, care se mai numeşte şi trezvie rugătoare, se cuvine a se însoţi de stăpânire de sine şi răbdare. Acestea împiedică risipirea minţii şi o ţin neîmprăştiată în lucrarea rugăciunii. Într-adevăr, potrivit tradiţiei noastre ortodoxe, rugăciunea este ea însăşi o formă de trezvie, căci ea presupune neîncetata chemare cu un singur gând a Numelui Domnului: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine, păcătosul!"

Prima parte a rugăciunii este o mărturisire a credinţei în Dumnezeirea lui Hristos şi în Sfânta Treime. Partea a doua, „miluieşte-mă pe mine, păcătosul", este spovedania celui care se roagă, recunoaşterea căderii omului (în dimensiunile sale personale şi universale), a păcătoşeniei şi a nevoii lui de mântuire. Cele două părţi ale rugăciunii, mărturisirea credinţei şi spovedania celui care se roagă, se completează una pe alta şi dau conţinut şi plinătate rugăciunii.

La început, această rugăciune cu un singur gând (μονολογιστη προσευχή) este rostită cu voce tare. Mai apoi, ea se rosteşte lăuntric şi, în cele din urmă, prin împreuna-lucrare a harului, mintea coboară în adâncul inimii omului unde Numele Domnului îşi află sălaşul ce i se cuvine. De aceea această rugăciune se mai numeşte şi rugăciunea minţii sau rugăciunea inimii.

Chemarea neîncetată a Numelui lui Hristos şi atenţia minţii la cuvintele rugăciunii cultivă în om o statornică aplecare spre rugăciune. Încetul cu încetul, rugăciunea devine

[2] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 140.

starea firească a omului, veşmântul sufletului şi reacţia spontană a inimii la orice eveniment din sfera duhovnicească. Această stare duhovnicească îşi vădeşte însemnătatea mai cu seamă în ceasul morţii. Lucrarea rugăciunii minţii este, în cele din urmă, o pregătire pentru viaţa cerească, căci cel ce se nevoieşte îşi aduce mereu aminte de sfârşitul vieţii sale pe pământ. El învaţă să lepede toată grija cea lumească, aşa încât naşterea sa întru Împărăţia cea veşnică să fie fără durere şi, pe cât este cu putinţă, lipsită de primejdii.[3]

Coborârea minţii în inimă nu se înfăptuieşte prin mijloace artificiale, cum ar fi postura corpului sau controlul respiraţiei. Fireşte, astfel de mijloace nu sunt cu totul lipsite de valoare; ele pot fi de folos mai ales în perioadele de început ale vieţii duhovniceşti, dar să nu uităm că este nevoie de îndrumarea unui duhovnic şi de smerenie din partea ucenicului. Noi facem tot ceea ce ne stă în putinţă, însă numai prin harul lui Dumnezeu mintea poate să se coboare în inimă şi să se unească cu ea.

Din păcate, în rândul celor lipsiţi de experienţă duhovnicească domneşte adesea această confuzie, ba chiar înşelare, cum că ar exista o asemănare între Rugăciunea lui Iisus şi yoga, meditaţia budistă sau transcendentală şi alte practici exotice extrem-orientale. Însă asemănările sunt superficiale şi nu depăşesc nivelul „anatomiei" fireşti a sufletului omenesc. Diferenţa fundamentală dintre creştinism şi alte credinţe constă în aceea că Rugăciunea lui Iisus se întemeiază pe descoperirea Dumnezeului celui Viu, adevărat şi personal, Cel Unu în Sfânta Treime. Nicio altă cale nu îngăduie posibilitatea stabilirii unei relaţii vii şi personale între Dumnezeu şi cel ce se roagă.

---

[3] Cf. *Despre rugăciune*, p. 134.

În religiile orientale nevoinţa are ca scop despuierea minţii de tot ceea ce este mărginit şi trecător, aşa încât omul să se poată identifica cu un „absolut" impersonal. Acest „absolut" este considerat a fi „firea" originară a omului, fire care a suferit o anumită degradare şi degenerare odată cu intrarea în viaţa aceasta pământească, multiformă şi pururi schimbătoare. O astfel de nevoinţă este egocentrică şi întemeiată exclusiv pe voinţa omului. Datorită caracterului ei intelectual, ea nu izbuteşte să angajeze întreaga fiinţă a omului, prin aceea că desconsideră cu totul inima. În această tradiţie ascetică, toată strădania omului urmăreşte reîntoarcerea în acest „absolut" anonim şi suprapersonal şi dizolvarea în el. Prin urmare, scopul acestei nevoinţe este unul fundamental negativ: omul năzuieşte să-şi stingă sufletul („atman") în oceanul anonim al „absolutului" suprapersonal („brahman").

În lupta sa de a se elibera de toată suferinţa şi nestatornicia acestei vieţi trecătoare, ascetul oriental se cufundă în sfera noetică şi abstractă a aşa-numitei „fiinţe pure", o sferă negativă şi impersonală în care omul nu poate să-L vadă pe Dumnezeu, ci îşi contemplă doar propriul sine. În această formă de nevoinţă inima nu îşi găseşte locul, iar progresul depinde exclusiv de voinţa omului de a reuşi. *Upanişadele* nu amintesc nicăieri că mândria este o piedică în sporirea duhovnicească sau că smerenia ar fi o virtute. Acestui fel de asceză îi lipseşte cu totul dimensiunea pozitivă a nevoinţei creştine, în care lepădarea de sine duce la îmbrăcarea cu omul cel ceresc, la însuşirea unui fel de viaţă mai presus de fire, al cărei izvor este Dumnezeu cel Unu şi adevărat, Care Se descoperă pe Sine omului. Chiar şi în formele sale cele mai nobile, lepădarea de sine pe care o practică budismul

nu este decât jumătatea mai puţin importantă a problemei. Există şi primejdia ca mintea, petrecând în „întunericul despuierii"[4], să se întoarcă asupră-şi şi să se minuneze de frumuseţea sa purtătoare de lumină. Însă, nepricepând că lumina aceasta este zidită, omul ajunge să se închine „făpturii în locul Făcătorului" (Rom. 1, 25). Şi când mintea cade în înşelarea îndumnezeirii de sine sau a idolatrizării de sine, atunci, potrivit cuvintelor Scripturii, „se fac cele de pe urmă ale omului aceluia mai rele decât cele dintâi" (Matei 12, 45).

În cazul practicilor contemplative orientale omul nu Îl vede pe Dumnezeu, ci se contemplă pe sine însuşi. O astfel de contemplaţie nu trece dincolo de hotarele firii zidite, nici nu se apropie în vreun fel de Adevărul Fiinţei primordiale, de Dumnezeul cel viu şi nefăcut, Care S-a descoperit omului. Practicile orientale pot să ofere o oarecare relaxare sau să sporească agerimea funcţiilor psihice şi intelectuale ale omului, dar „ce este născut din trup, trup este" (Ioan 3, 6) şi „nu poate plăcea lui Dumnezeu" (cf. Rom. 8, 8).

Doar prin pocăinţă se ajunge la deplina şi adevărata despuiere a minţii de toată alipirea pătimaşă de cele văzute şi vremelnice ale lumii acesteia. Pocăinţa este un dar de la Dumnezeu, iar durerea inimii odrăslită de harul pocăinţei nu numai că dezlipeşte mintea de cele stricăcioase, ci o şi uneşte cu cele nevăzute şi veşnice ale lui Dumnezeu. După cum spuneam, despuierea minţii, ca scop în sine, nu rezolvă problema decât pe jumătate, pentru că rămâne o strădanie omenească ce nu depăşeşte hotarele lumii zidite. În creştinism, însă, ascetul se nevoieşte nădăjduind şi aşteptând ca sufletul să-i fie înveşmântat în harul lui Dumnezeu, singurul care îl poate duce la plinătatea vieţii veşnice pentru care a şi fost zidit.

---

[4] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, pp. 196-197.

Mulţi îl admiră pe Buddha şi îl compară cu Hristos. Buddha stârneşte admiraţia mai ales datorită înţelegerii sale pline de compasiune faţă de condiţia omului şi datorită iscusitei sale învăţături despre eliberarea de suferinţă. Însă creştinul ştie că Hristos, Fiul cel Unul-Născut al Tatălui, prin Patima, Crucea, Moartea şi Învierea Sa a luat asupră-Şi, de bunăvoie şi fără de păcat, toată suferinţa omenească, arătându-Şi astfel desăvârşita Sa dragoste. Prin aceasta a tămăduit zidirea Sa de rana cea aducătoare de moarte pricinuită de păcatul strămoşesc, făcând din ea o „făptură nouă" spre viaţa cea veşnică.

În lucrarea rugăciunii, durerea inimii este de mare preţ, pentru că prezenţa ei este semnul că nevoitorul nu este departe de calea cea adevărată şi sfântă a iubirii lui Dumnezeu. Dacă Dumnezeu Şi-a arătat dragostea desăvârşită faţă de noi prin suferinţă, la fel şi omului i se dă prilejul ca prin suferinţă să răspundă cu dragoste la dragostea lui Dumnezeu.

Omul îşi exprimă dragostea prin rugăciune. Dacă ne rugăm, înseamnă că-L iubim pe Dumnezeu; faptul că nu ne rugăm arată că nu-L iubim, căci măsura dragostei noastre de Dumnezeu este dată de măsura rugăciunii noastre. Sfântul Siluan identifică iubirea de Dumnezeu cu rugăciunea, iar Sfinţii Părinţi spun că uitarea de Dumnezeu este cea mai mare patimă. Când ne războieşte o patimă, noi putem să-i stăm împotrivă prin chemarea Numelui lui Dumnezeu. Cu cât ne smerim mai mult şi Îl chemăm pe Dumnezeu în ajutor, cu atât devenim mai puternici duhovniceşte şi biruim patima. Însă când uităm de Dumnezeu, ne lipsim de arma rugăciunii şi atunci nimic nu-l împiedică pe vrăjmaş să ne răpună. Iată de ce Sfinţii Părinţi consideră că uitarea de Dumnezeu este cea mai mare patimă.

6

RUGĂCIUNEA, O NESFÂRŞITĂ CREAŢIE

Rugăciunea este cea mai înaltă şi mai nobilă îndeletnicire a omului. Potrivit Sfinţilor Părinţi, rugăciunea este „oglinda sporirii" omului pe calea spre desăvârşirea duhovnicească. Dacă ne călăuzim, aşa cum se şi cuvine, după cuvântul Domnului că „toate câte veţi cere, rugându-vă cu credinţă, veţi primi" (Matei 21, 22), suntem încredinţaţi că rugăciunea, şi mai cu seamă rugăciunea în Numele lui Iisus Hristos (vezi Ioan 14, 13; 15, 7; 16, 23), este, fără îndoială, izvorul a tot ajutorul. Prin rugăciune omul poate dobândi toate cele ce îi sunt de trebuinţă pentru sporirea sa duhovnicească şi pentru mântuirea sa. Ba mai mult, în viaţa fiecărei persoane rugăciunea este de nepreţuit căci ea ţine întreaga lume.

Rugăciunea este un dar dumnezeiesc pe care Duhul lui Dumnezeu îl face să devină lucrător în inima omului. Omul se înfăţişează înaintea lui Dumnezeu în rugăciune, iar Dumnezeu îi dăruieşte suflarea Sa de viaţă dătătoare. Omul se uneşte atunci atât de strâns cu Dumnezeu, încât oglindeşte desăvârşirea cerească în viaţa lui pe pământ, pe măsură ce Duhul Ziditorului continuă să-l călăuzească. In rugăciune, el îşi dă seama de adevărul că omul a fost zidit dintru început după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Roadele rugăciunii sunt mai presus de cuvinte. Rugăciunea reîmprospătează însuflarea, risipeşte îndoielile şi temerile, reînvie dorul după binecuvântările cele veşnice.

Ea mângâie inima cu suspine negrăite, tămăduieşte rănile păcatelor, încălzeşte sufletul şi luminează mintea. Dă subţirime duhului, însuflându-i hotărârea de a nu râvni la cele pământeşti, ci numai la cele cereşti, şi de a fi bineplăcut Domnului, oriunde s-ar afla şi orice ar face, fie în viaţă, fie în moarte (cf. 2 Cor. 5, 9). Părintele Sofronie numeşte rugăciunea o nesfârşită creaţie[1] ce uneşte duhul omului cu Duhul lui Dumnezeu şi-i tămăduieşte firea rănită de păcat.

Dacă omul nu ar fi fost zidit după chipul lui Dumnezeu pentru a trăi în comuniune cu Începătorul vieţii sale, atunci rugăciunea ar fi nu doar lipsită de noimă şi fără folos, dar practic şi de neatins. Însă Dumnezeu, în marea Sa milostivire, doreşte ca omul să fie nestricăcios şi veşnic, iar rugăciunea este mijlocul cel mai preţios şi mai trebuincios omului pentru a-şi împlini şi desăvârşi înalta chemare.

Este firesc ca omul să înseteze după Domnul, căci El este izvorul şi cauza fiinţării omului şi Făcătorul său. Cu adevărat, Domnul este începutul şi temelia întregii lui fiinţe. Pe de altă parte, Dumnezeu, în bunătatea şi milostivirea Sa, caută spre om şi-l desfată cu prezenţa Lui de-viaţă-dătătoare. Pentru noi, făpturi cugetătoare, nu există binecuvântare mai mare decât această legătură cu Ziditorul nostru. Înainte de cădere, această legătură era necurmată şi intimă, luminoasă şi nemijlocită, căci omul vedea însăşi Faţa lui Dumnezeu, Îi vorbea şi se lăsa călăuzit numai de cuvântul Lui. Viaţa lui de rugăciune consta în contemplarea slavei lui Dumnezeu şi în strădania de a I se asemăna. Odată cu căderea în păcat, această legătură de-viaţă-dătătoare a omului cu Dumnezeu s-a rupt şi omul s-a înstrăinat de slava dumnezeiască.

---

[1] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, cap. 1.

Însă Fiul lui Dumnezeu, în nețărmurita Sa milostivire, a venit să locuiască în mijlocul celor ce se depărtaseră de la harul Său pentru a relua dialogul pe care-l începuse în rai cu omul, dar care încetase din pricina greșelii lui Adam.[2] Hristos este adevăratul Ipostas, Persoana dumnezeiască desăvârșită, iar omul poartă în el principiul ipostatic de vreme ce este zidit după chipul lui Hristos. Omului i-a fost dată marea cinste de a lucra împreună cu Dumnezeu la renașterea și la desăvârșirea sa ca persoană. Și această lucrare omul o săvârșește prin rugăciune, stând înaintea Feței Dumnezeului celui viu și împărtășindu-se din energia Lui ziditoare.

Părintele Sofronie consideră că omul face primul pas hotărât pe tărâmul rugăciunii atunci când se învrednicește de harul pomenirii morții. Un simțământ tainic se sălășluiește atunci în „adâncul inimii" și-i înștiințează duhul de „deșertăciunea tuturor agonisirilor pe pământ"[3]. În același timp, cu ochii lăuntrici ai sufletului își vede propria nimicnicie și gândul că întreaga ființă îi este osândită la pieire îl chinuie amarnic. Tot ceea ce conștiința sa îmbrățișa până atunci, tot ceea ce îl însufla și îl bucura mai înainte îi pare acum fără noimă, purtând pecetea deșertăciunii și a morții. Cu alte cuvinte, nimic din cele ale lumii zidite nu se dovedește în stare să-i aline adâncul și mistuitorul dor după viața cea veșnică. Duhul omului începe a nesocoti cele văzute și tânjește după cele care prin firea lor sunt nevăzute și veșnice, așa încât chiar de i s-ar oferi să trăiască veacuri de viață binecuvântată pe pământ, aceasta nu l-ar ispiti câtuși de puțin. Insă dacă îl primește acum cu credință pe Hristos

---

[2] Vezi Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 101.

[3] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum* este, p. 10.

ca pe Cel Ce are „Evanghelia cea veşnică" (cf. Apoc. 14, 6), atunci harul pomenirii morţii va naşte în el o rugăciune în stare să biruiască patimile şi să reînnoiască în el viaţa cea adevărată.

Aceasta înseamnă că la rugăciunea adevărată nu se ajunge decât cu harul lui Dumnezeu. De nu va binevoi Dumnezeu, cel ce se roagă nu va fi în stare să aibă părtăşie cu Duhul Lui. Căile rugăciunii sunt anevoioase şi omul întâmpină piedici din toate părţile. Trupul lui stricăcios este prea slab pentru a se ridica la viaţa Duhului, iar mintea nu află destulă luminare sau însuflare pentru a se preda pe sine Dumnezeului şi Mântuitorului său, „Celui Ce înviază pe cei morţi" (2 Cor. 1, 9), pentru a izbuti să depăşească hotarele fricii, îndoielii, minciunii şi necunoştinţei. Ba mai mult, mediul social în care vieţuieşte, cu duhul lui de mândrie şi de îndreptăţire de sine, care este „urâciune înaintea lui Dumnezeu" (Luca 16, 15), nu este prielnic rugăciunii. De altminteri, nici duhurile răutăţii nu pot să sufere lucrarea mântuitoare a rugăciunii[4], căci ea ridică întreaga zidire din căderea ei şi-l sfinţeşte pe om.

Dacă omul voieşte ca rugăciunea lui să aibă atâta putere încât să-l unească cu Dumnezeu şi să ţină întreaga lume, atunci el are nevoie de însuflarea şi de energia dumnezeiască. Am văzut cum harul pomenirii morţii poate să schimbe fundamental felul în care omul priveşte viaţa şi să-l pregătească să-şi îndrepte toată fiinţă către Dumnezeu prin rugăciune. Căci veşnicia îi bate la uşa sufletului, dând mărturie de adevărul că fiecare făptură pângărită de păcat se lipseşte de slava lui Dumnezeu şi, prin urmare, şi de viaţa cea veşnică.

---

[4] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 8.

Şi adevărul acesta nu e uşor de purtat. Omul înţelege acum că se trage din nimic şi că îşi datorează existenţa milostivirii lui Dumnezeu. Şi în chip firesc, conştiinţa aceasta naşte în el o smerită plecare a inimii, o smerită credinţă în descoperirea lui Dumnezeu, iar sufletul este gata să primească luminarea harului. Această smerită plecare a inimii este cea mai sigură temelie pentru viaţa duhovnicească a omului: ea îl va însufla să-şi îndrepte cu nădejde rugăciunea către „Dumnezeul cel viu, Care este Mântuitorul tuturor oamenilor, mai ales al credincioşilor" (1 Tim. 4, 10). Omul începe acum să cunoască lucrarea dreptei Celui Preaînalt. În inima sa străluceşte din belşug lumina „cunoştinţei slavei lui Dumnezeu, pe faţa lui Hristos" (2 Cor. 4, 6). La început, lumina cea dumnezeiască îl luminează pe om în chip nevăzut şi oarecum din spate, fără ca acesta să-şi dea seama ca izvorul acestei lumini este Persoana lui Hristos. Dar încetul cu încetul este încredinţat de Dumnezeirea lui Hristos şi devine tot mai conştient de sărăcia lui duhovnicească şi de netrebnicia lui, căci Dumnezeirea lui Hristos îi dezvăluie adevărata natură a păcatului. Omul înţelege acum dimensiunea metafizică a căderii sale de la viaţa cea binecuvântată şi neprihănită, cea „întru Lumina care purcede de la Faţa Tatălui a toate câte sunt"[5]. Şi simţământul acesta al sărăciei şi al păcătoşeniei sale pricinuieşte o şi mai adâncă rugăciune de pocăinţă.

Harul pomenirii morţii trebuie însă cultivat, pentru că el îl uneşte pe om cu Dumnezeul personal Care S-a arătat nouă. Când omul îşi dă seama de dimensiunile căderii sale

[5] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 105 (traducere incompletă în limba română).

şi începe a se înfricoşa de urmările păcatului, atunci se alipeşte de Dumnezeu cu frică, şi frica Domnului îi smereşte adânc inima. Acum inima iese la iveală, prinde iarăşi viaţă şi o nouă putere îi reînsufleţeşte rugăciunea de pocăinţă. Şi, precum zice Scriptura, omul întreg devine o „inimă adâncă" (cf. Ps. 63, 7) ce tânjeşte după simţirea Dumnezeirii, singura în stare să-i ostoiască setea duhului (cf. Pilde 15, 14).

In scrierile lor, Sfântul Siluan şi Părintele Sofronie nu contenesc să atragă atenţia asupra însemnătăţii acestei rugăciuni de pocăinţă prin care se săvârşesc reînnoirea şi mântuirea omului. Rugăciunea este mântuitoare pentru că duce la o împletire armonioasă a voii omului şi a voii lui Dumnezeu. Energia creată a omului se predă pe sine energiei necreate a lui Dumnezeu şi pe măsură ce rugăciunea devine expresia pocăinţei sale, ea îi preschimbă cu totul existenţa omenească. Nimic din cele ale lumii care ne înconjoară nu ne ajută în lucrarea rugăciunii şi a pocăinţei. Însuflarea izvorăşte numai din conştiinţa păcătoşeniei noastre şi din simţământul sărăciei noastre duhovniceşti; iar pe acestea două omul le vede numai în lumina legăturii sale cu Dumnezeu, legătură întemeiată pe credinţa în Dumnezeirea lui Iisus Hristos.

Mai întâi, omul devine conştient de păcatul său, însă descoperă încetul cu încetul că propria-i cădere nu face decât să repete păcatul originar al protopărintelui său Adam, după cum ni se arată în Sfânta Scriptură. Luminat fiind de harul cunoştinţei şi de mărturia Scripturilor despre starea căzută în care se află, cel ce se pocăieşte începe să înţeleagă care este menirea omului aşa cum a fost ea hotărâtă în sfatul dumnezeiesc al Sfintei Treimi cel „mai înainte de începutul veacurilor"[6] (2 Tim. 1, 9; Tit 1, 2). Omul desluşeşte în inima

[6] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, pp. 22, 53.

lui chipul lui Hristos după care a fost zidit şi de la care a căzut. Atunci ajunge să conştientizeze păcatul în dimensiunile sale ontologice – ca pe o fărădelege împotriva iubirii Tatălui[7], ca pe o cădere în veşnicie de la Faţa Ziditorului şi o sinucidere în planul eternităţii[8].

Prin conştientizarea păcatului şi a întunericului ascuns înlăuntrul său, omul devine receptiv la lucrarea harului dumnezeiesc.[9] Acum ia seama la mărturia Istoriei Sfinte care începe în cel de-al treilea capitol al Facerii şi se sfârşeşte în Cartea Apocalipsei. El dobândeşte în felul acesta perspectiva ideală de la care să înceapă lucrarea pocăinţei, căci înţelege limpede că a stărui într-o viaţă plină de păcat ar fi cea mai mare înşelare şi un eşec voit din partea sa. În deznădejdea sa, el înalţă rugăciuni fierbinţi Domnului şi cererile sale ajung lesne la tronul Celui Preaînalt[10], Care Însuşi S-a pogorât din ceruri ca să-i mântuiască nu pe cei „care se cred drepţi" (Luca 18, 9), amăgindu-se astfel pe ei înşişi (cf. 1 Ioan 1, 8), ci pe cei bolnavi (cf. Matei 9, 12), adică pe cei care recunosc că sunt păcătoşi şi ştiu câtă nevoie au de tămăduire şi de mântuire. Printr-o astfel de rugăciune care purcede din inimă, fiinţa omului sporeşte. El devine adevărat pentru că recunoaşte adevărul stării căzute în care se află, stare care este universală, căci îşi pune pecetea pe tot urmaşul lui Adam. El rosteşte adevărul înaintea lui Dumnezeu şi astfel atrage la sine pe Însuşi Duhul Adevărului, pe Duhul Sfânt. Aceasta îi dă celui ce se pocăieşte putinţa de a se închina lui Dumnezeu „în duh şi în adevăr" (Ioan 4, 24), în

---

[7] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 30.
[8] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 47.
[9] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 31.
[10] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 53.

duh de smerenie şi de mărturisire, desăvârşind în el înfricoşata lucrare a pocăinţei şi reînnoindu-l pe deplin. Rugăciunea pe care o înalţă către Domnul se dovedeşte vrednică de Acesta, căci el se roagă în duh proorocesc: Îl îndreptăţeşte pe Dumnezeu şi îşi osândeşte fără cruţare viaţa păcătoasă. Rugăciunea sa devine judeţul, scaunul de judecată al Domnului mai înainte de Judecata de apoi[11]. Şi, potrivit Părintelui Sofronie, Dumnezeu nu judecă de două ori.[12] Acelaşi lucru îl spusese şi Marele Pavel: „Căci de ne-am fi judecat noi înşine, nu am mai fi judecaţi" (1 Cor. 11, 31). Ştim că va veni Judecata de apoi şi că toţi oamenii, vrând nevrând, vor fi nevoiţi sa se înfăţişeze înaintea scaunului de judecată al lui Hristos (cf. Rom. 14, 10). Omul, însă, poate să preîntâmpine această judecată osândindu-se pe sine de bunăvoie în rugăciunea sa de pocăinţă şi de mărturisire a păcatelor. Cu această smerită plecare a inimii spre osândirea de sine, el se cercetează pe sine în lumina poruncilor lui Dumnezeu. Atunci Domnul, potrivit nemincinoasei Sale făgăduinţe, îi va da „gură şi înţelepciune, căreia nu-i vor putea sta împotrivă, nici să-i răspundă toţi potrivnicii lui" (Luca 21, 15). Harul Duhului Sfânt lucrează în el, curăţindu-l de păcate, îndreptăţindu-l înaintea lui Dumnezeu şi călăuzindu-l pe calea Adevărului Său. Să ne aducem aminte de cuvintele Evanghelistului Ioan: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios şi drept, ca să ne ierte păcatele şi să ne curăţească de toată nedreptatea" (1 Ioan 1, 8-9). Acest adevăr constituie esenţa cuvântului pe

[11] Cf. Sfântul Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuş*, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1992, p. 403.

[12] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 48.

care l-a primit Sfântul Siluan de la Domnul: „Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui."[13] Şi aceasta se vădeşte din felul în care Sfântul îşi descrie propria trăire: „Gândeam: Eu sunt o urâciune şi merit toată pedeapsa; iar Domnul în loc de pedeapsă mi-a dat Duhul Sfânt."[14] Prezenţa Duhului Sfânt îl dezleagă pe om din chingile păcatului, sădeşte în adâncul lui ura faţă de păcat ca semn neîndoielnic al iertării lui, şi prin aceasta dă mărturie în suflet de mântuirea sa.[15]

Prin urmare, rugăciunea de pocăinţă deschide calea spre iertarea păcatelor şi preîntâmpină Judecata de apoi a lui Dumnezeu, îndreptăţindu-l pe om prin osândirea de sine. Ea naşte şi lucrarea ziditoare a desăvârşirii sale ca ipostas, lucrare care se împlineşte numai prin dobândirea harului dumnezeiesc. Părintele Sofronie întăreşte acestea atunci când spune că firea omului nu se reînnoieşte decât prin focul pocăinţei.[16] Reînnoirea omului este o lucrare anevoioasă din cauza căderii lui şi a urmărilor ei devastatoare. Prin cădere, însăşi firea omului a fost atinsă de stricăciune: s-a dezbinat în sine şi odată cu pierderea întregiei sale s-a rupt şi legătura cu principiul său ipostatic. Când credinciosul se luptă să împlinească poruncile, el descoperă această neorânduială înlauntrul său şi îşi dă seama că nu este pe deplin stăpân pe firea sa. Una gândeşte mintea, alta doreşte inima şi înspre altceva îl trag simţurile. Firii sale îi lipseşte unitatea care să-i îngăduie să împlinească prima şi cea mai mare poruncă: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta, din tot sufletul tău, din tot cugetul tău şi din

---

[13] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, pp. 227- 232.
[14] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 465.
[15] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 372.
[16] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 159.

toată puterea ta" (Marcu 12, 30). Şi nici nu se oglindeşte în el adevărul ontologic al celei de-a doua porunci, asemenea celei dintâi: „Să iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi" (Marcu 12, 31).

După cum spuneam, harul pomenirii morţii îl trezeşte pe om din îndelungatul somn al păcatului, îl desprinde de toate cele zidite, chiar şi de cele mai lăuntrice alipiri pătimaşe, şi însuflă în el simţământul unei nevoi absolute de veşnicia lui Dumnezeu. În acelaşi timp, harul sporeşte în el comuniunea cu Dumnezeu şi cu semenii lui. Omul se uneşte, de asemenea, cu întreaga zidire, care geme sub povara aceleiaşi osânde la moarte. Setea de viaţa cea veşnică şi teama de a nu izbuti să împlinească scopul măreţ pentru care a fost zidit nasc în om rugăciunea către Începătorul vieţii, în timp ce teama de pierzania cea veşnică îi străpunge şi îi scoate la iveală inima.

Teama de osânda ce-l aşteaptă înaintea judeţului dumnezeiesc al rugăciunii îi adună toate gândurile într-o singură grijă: „să nu piardă un asemenea Dumnezeu şi să înceteze a mai fi nevrednic de El"[17]. Şi cu cât simte mai multă zdrobire în inimă atunci când stă cu frică înaintea lui Dumnezeu, cu atât mai arzătoare îi devine rugăciunea de pocăinţă.

Pentru ca această rugăciune să aducă roadă prin harul pocăinţei, care îşi are obârşia în Crucea şi Învierea Domnului, omul trebuie să se adâncească necontenit în această recunoaştere a păcătoşeniei sale. Şi vine o vreme când omul, prin osândirea de sine şi ajutat de harul Duhului Sfânt, ajunge să simtă şi să fie încredinţat că este cea mai ticăloasă şi mai josnică dintre toate făpturile.[18] Datorită smereniei lui,

---

[17] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 18.

[18] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 145.

Dumnezeu îi primeşte rugăciunea, învrednicindu-l de un şi mai bogat belşug de har.

Frica şi smerenia pregătesc mintea omului de răstignirea prin poruncile evanghelice. Mintea răstignită, şi în felul acesta slobodă, se predă cu totul chemării lui Hristos. Omul purcede fără şovăială pe calea Domnului şi caută să se micşoreze pe sine, urmând pogorârii smerite a lui Hristos. Mintea coboară în inimă, se uneşte cu ea şi află „locul" de unde poate pătrunde în taina comuniunii cu Dumnezeu. În locul acesta Se roagă Duhul Domnului, înfăptuind unirea întregii fiinţe a omului.

Pe parcursul coborârii şi unirii cu inima, mintea omului se subţiază prin harul dumnezeiesc. În râvna pocăinţei, mintea se dezlipeşte de toată zidirea şi devine slobodă de toată alipirea pătimaşă, lepădând toată dorirea sau cugetarea la cele vremelnice. Suferinţa cumplită pricinuită de simţământul păcatului îi adună acum atenţia minţii în inimă. Şi cu cât mintea rămâne mai mult în inimă, în rugăciune de pocăinţă, cu atât harul Duhului Sfânt înteţeşte în om văpaia iubirii pentru Hristos, luminându-i mintea cu vederea Feţei Sale. Şi chipul cel blând şi smerit al lui Hristos într-atât îi uluieşte sufletul încât se naşte înlăuntrul lui o bucurie fără margini şi nădejdea că moartea poate fi nimicită. În felul acesta omul se umple de însuflare, iar duhul său se ridică de la starea de zdrobire a inimii de mai-nainte.

Am vorbit mai devreme despre răstignirea minţii şi despre lepădarea ei de toată alipirea pătimaşă şi mai apoi despre coborârea ei în inimă. Calea pe care o străbate duhul omului în rugăciunea de pocăinţă este una plină de durere şi de nenumărate suferinţe. Este o cale înfricoşată, după cum spune Părintele Sofronie, însă cuvântul Domnului rămâne în veac:

„În lume necazuri veţi avea" (Ioan 16, 33)[19]. Cu toate acestea, cel ce se roagă se bucură de marea libertate duhovnicească de a-L putea iubi pe Dumnezeul mântuirii sale, căci energia cuvântului lui Hristos este mai puternică decât suferinţa care-l încearcă.

Cel ce se pocăieşte tânjeşte nemângâiat după Dumnezeu şi tânjirea aceasta îi cuprinde întreaga fiinţă, împărtăşind minţii şi inimii o sete arzătoare de Dumnezeu, şi omul purcede în căutarea Sfântului Sfinţilor.[20] Dorinţa aceasta neostoită de a se apropia de Dumnezeu, prin puterea şi înflăcărarea ei, curăţă inima de tot ce-i este străin şi o face să râvnească numai după Domnul, Cela Ce este „marginea doririlor"[21]. Părintele Sofronie vorbeşte despre „un avânt nestăvilit către Dumnezeu şi un zbucium de moarte după El."[22]

Cu cât omul petrece mai mult în rugăciune, cu atât mai mult puterea şi râvna pocăinţei sale atrag harul îmbelşugat al Duhului Sfânt. Harul îi întăreşte trupul ca să poate duce o şi mai aspră nevoinţa, în vreme ce energia rugăciunii îi deschide larg inima aşa încât toate cele ascunse şi întunecate ale ei să iasă la lumină şi să se cureţe. În cele din urmă toate ungherele sufletului său vor fi luminate şi el va vedea în taina învăţăturii lui Hristos calea care duce la desăvârşita sa reînnoire. Acestea poate îi vor descuraja pe cei mândri şi străini de har, însă în ele îşi vor afla mângâiere şi însuflare toţi cei care s-au încredinţat pe sine cu totul lui Dumnezeu,

---

[19] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 365.

[20] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 91.

[21] *Paraclisul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu şi pururea Fecioarei Maria.*

[22] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 253.

căci El le cunoaşte adânca şi nespusa dorinţă de a se uni cu El. Atunci Însuşi Duhul Sfânt „Se roagă pentru sfinţi" cu „suspine negrăite" (Rom. 8, 26-27).

Omul cu cât petrece mai mult în lucrarea rugăciunii de pocăinţă, cu atât dobândeşte mai mare har şi inima lui nu conteneşte să se cureţe şi să se lumineze. Fără să-şi dea seama, însă în chip neîndoielnic, cuvântul lui Hristos devine pentru cel ce se pocăieşte singura lege a întregii sale fiinţe.[23] Paza poruncilor lui Dumnezeu, potrivit experienţei Părintelui Sofronie, are ca urmare firească „extrema micşorare a sinelui, adică deşertarea de sine"[24]. Cu alte cuvinte, omul se goleşte de grija pentru sine cea plină de iubire de sine pentru ca să reînnoiască legământul făcut cu Hristos la Botez, acela „de a nu mai fi rob păcatului" (cf. Rom. 6, 6), însă, „viind, să nu mai vieze sieşi, ci Aceluia Care pentru noi a murit şi a înviat" (cf. 2 Cor. 5, 15). Rugăciunea fierbinte de pocăinţă, grijindu-se numai de unirea cu Hristos, Care „până la sfârşit ne-a iubit" (cf. Ioan 13, 1), împreunează toate puterile sufletului, mişcările minţii şi ale inimii, aşa încât ele să răspundă după cuviinţă iubirii Mântuitorului.

Când rugăciunea de pocăinţă ajunge la plinirea dorită şi poruncită de Dumnezeu, atunci „vremea este să lucreze Domnul" (Ps. 118, 126). Cel ce se pocăieşte L-a convins acum pe Dumnezeu că Îi aparţine, potrivit spuselor Psalmistului: „Al Tău sunt eu, mântuieşte-mă" (Ps. 118, 94). Iar Domnul îi răspunde: „Fiul Meu eşti tu, Eu astăzi te-am născut" (Ps. 2, 7). Răspunsul lui Dumnezeu este asemenea unui trăsnet coborât din cer, care clatină din temelii inima omului şi îi

---

[23] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 375.

[24] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 211.

străfulgerează conştiinţa. La început, cuvântul lui Dumnezeu a adus lumea din nefiinţă la fiinţă, iar acum glasul Său împărtăşeşte o putere dumnezeiască ce deschide şi reînvie inima omului. Deschiderea inimii înseamnă vindecarea omului ca persoană, căci, duhovnicește, el s-a născut acum a doua oară şi a fost înfiat de Tatăl cel fără de-nceput.

Părintele Sofronie şi-a exprimat în repetate rânduri uimirea plină de evlavie în faţa acestei „prealuminate clipe"[25] în care lucrarea lui Dumnezeu vine în întâmpinarea pocăinţei desăvârşite a omului.[26] Este o minune neaşteptată şi necăutată.[27] Această clipă poate fi asemănată cu Big Bang-ul despre care vorbesc astronomii zilelor noastre, sau, poate şi mai potrivit, cu momentul descris la începutul Cărţii Facerii: „Şi a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Şi a fost lumină" (Fac. 1, 3). În clipa aceea omul este adumbrit de Lumina nezidită, adică pătrunde în veşnicia cea vie a Împărăţiei lui Dumnezeu.

Omul rabdă văpaia ispitelor prin care se face părtaş patimilor lui Hristos (cf. 1 Petru 4, 12-13), străbătând pustia acestui veac „până când", după cuvântul Sfântului Apostol Petru, „va străluci ziua şi Luceafărul va răsări în inima lui" (cf. 2 Petru 1, 19). Omul devine adevărat şi pentru tot restul vieţii lucrează la reînnoirea sa. Viaţa lui devine expresia cuvântului proorocesc al Psalmistului: „Răsărit-a soarele... Ieşi-va omul la lucrul său şi la lucrarea sa până seara" (Ps. 103, 23-24). Cuvântul Părintelui Sofronie despre criza duhovnicească din zilele noastre este dătător de nădejde: s-ar putea ca toată pustiirea şi suferinţa tragică a omului să con-

---

[25] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 365.

[26] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 60-61.

[27] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 115; *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 92, 234.

tribuie de fapt la o mare şi adâncă renaştere duhovnicească a multor suflete. Lumina acestei nădejdi străluceşte cu şi mai mare putere pentru că suferinţa deschide calea spre o rugăciune ce trece dincolo de hotarele lumii zidite. O asemenea rugăciune I se cuvine Domnului, căci ea îl îmboldeşte pe om la o cunoaştere şi mai adâncă a lui Dumnezeu şi a lucrării Sale în inima omului: „Ziua zilei spune cuvânt, şi noaptea nopţii vesteşte ştiinţă" (Ps. 18, 2). O asemenea rugăciune devine un mijloc de transmitere a descoperirii dumnezeieşti, răscumpărând viaţa cea vremelnică a omului şi îndreptăţind existenţa lumii. „Începutul acestei rugăciuni se găseşte la marginea cerurilor şi mişcarea ei ajunge până la marginea lor şi nimic nu se ascunde de căldura ei. Ea ne încălzeşte şi ne bucură. Ea este un canal prin care ne vine de Sus descoperirea dumnezeiască."[28]

Răsărirea Soarelui duhovnicesc în inima omului este minunea naşterii sale duhovniceşti, Big Bang-ul reînnoirii sale. Ea dăruieşte omului desăvârşita cunoştinţă a luminii raiului şi a măsurii omului adevărat, a cărui inimă se lărgeşte atât de mult încât poate cuprinde în rugăciunea sa marginile pământului şi toate generaţiile ce s-au perindat de-a lungul vremii. Învrednicindu-se de darul vederii Luminii dumnezeieşti şi de experienţa veşniciei, el se îmbracă cu chipul „omului ceresc", „al omului celui de-al doilea, Care este Dumnezeu din cer" (cf. 1 Cor. 15, 49, 47). În acelaşi timp îşi dă seama că trebuie să lepede chipul omului pământesc, de vreme ce scopul său adevărat este acela de „a fi cu Dumnezeu, în El, în veşnicia Lui"[29]. De aceea Părintele

---

[28] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 117. Cf. Ps. 18, 7.
[29] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 92.

Sofronie spune că: „Eu trebuie să văd pe Hristos «precum este», pentru a mă cumpăni faţă de El, şi din această comparaţie să îmi simt propria «neasemănare» – urâciune. Eu nu mă pot cunoaşte pe mine însumi dacă nu se află înaintea mea Sfânt Chipul Său."[30]

Mai înainte ca Soarele duhovnicesc sa răsară în inimă şi câtă vreme omul se luptă să-şi supună duhul judecăţii cuvântului lui Dumnezeu, în viaţa lui trebuie să precumpănească pocăinţa in chipul nevoinţei. Neînduplecata şi aspra cercetare a mişcărilor inimii nu îi îngăduie să uite nicio clipă că vieţuirea sa nu se ridică la înălţimea celor două mari porunci dumnezeieşti şi aceasta îl îmboldeşte spre o şi mai mare zdrobire a inimii şi căinţă. Sufletul omului care se predă pe sine pocăinţei este chinuit de recunoaşterea greşelilor, neajunsurilor, eşecurilor şi neştiinţei sale.[31] Însă odată ce răsare în inimă Soarele duhovnicesc, pocăinţa credinciosului dobândeşte mai multă statornicie şi devine harică. De acum încolo stăpâniile şi rânduielile lumii acesteia nu mai sunt pentru el un punct de referinţă, căci acum pentru toate caută spre Domnul Cerului şi al Pământului, alipindu-se de chipul Lui pe care-l vede în inimă. În pocăinţa harică, elementul dumnezeiesc precumpăneşte, căci duhul omului se ridică din planul sufletesc în planul ontologic al lucrării dumnezeieşti. Nu mai este omul cel care se osteneşte, ci harul lui Dumnezeu care este în el (cf. 1 Cor. 15, 10).

Odată ajuns pe această treaptă, omul dobândeşte ca Învăţător pe Însuşi Dumnezeu. Conştiinţa păcătoşeniei i se adânceşte din ce în ce mai mult, pentru că acum el nu se

[30] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 80.
[31] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 55.

compară cu un om sau cu un înger, ci cu Însuşi Ziditorul şi Atotputernicul Dumnezeu. Fiecare mişcare a inimii care micşorează sau slăbeşte acest simţământ al harului este trăită ca o cădere de la iubirea lui Dumnezeu pe care a cunoscut-o. În strădania sa de a nu pierde harul, pocăinţa lui dobândeşte un caracter ascetic aparte, în care lucrarea smereniei ascetice precumpăneşte, atingând punctul cel mai înalt atunci când nevoitorul se vede pe sine ca cel mai păcătos dintre oameni. Smerenia care îl însuflă pe om în această pocăinţă harică este mai presus de cuvinte, fiind asemeni smereniei lui Dumnezeu. Omul vede în inima sa chipul blând şi smerit al lui Iisus şi se predă pe sine iubirii dumnezeieşti, şi în tânjirea sa plină de duh proorocesc dă glas cuvintelor Sfântului Ioan Botezătorul: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30). Aşa o uimire îl cuprinde la vederea chipului Domnului, încât îşi dă seama că este cu totul nevrednic de un asemenea Dumnezeu, Care este neasemuit de smerit şi Care ne-a iubit pana la sfârşit (cf. Ioan 13, 1).

Trecerea din planul sufletesc în planul ontologic al fiinţării, care este urmarea firească a rugăciunii de pocăinţă, se însoţeşte nu doar de o revărsare a Luminii dumnezeieşti, dar şi de un şuvoi de iubire dumnezeiască, ce deschide şi lărgeşte inima pentru a îmbrăţişa cerul şi pământul. Îmboldit de iubirea dumnezeiască, omul se adresează lui Dumnezeu în calitatea sa de ipostas. El aduce înaintea Domnului întreaga zidire şi mijloceşte pentru tot sufletul omenesc. E ca şi cum înlăuntrul lui ar fi instalat un fel de „transformator" pe care iubirea dumnezeiască îl pune în mişcare şi care îl ajută pe om să prefacă toată energia zidită într-una duhovnicească. În felul acesta, el se nevoieşte mai întâi pentru

mântuirea sa personala şi mai apoi pentru mântuirea întregii lumi. Atunci se împlinesc în el cuvintele Apostolului: „toate lucrează spre binele celor ce iubesc pe Dumnezeu" (Rom. 8, 28). Orice energie, fie că este vorba de bucurie sau de întristare, este transformată în energie de pocăinţă, iar suferinţa devine „materia primă" a rugăciunii şi o expresie a iubirii (cf. 2 Cor. 7, 10; Iac. 5, 13).

Potrivit Părintelui Sofronie, dacă omul nu se întâlneşte cu Dumnezeul cel viu, nu poate să dobândească acea cunoaştere trebuincioasă prefacerii stărilor sale sufleteşti în trăiri duhovniceşti, cel puţin nu în sens ontologic adânc. Numai iubirea are puterea să prefacă orice stare pe care o trăieşte omul în viaţa aceasta, fie ea plăcută sau pricinuitoare de întristare şi suferinţă, în ceva folositor şi uşor de purtat. Fiecare prefacere de felul acesta înlesneşte redobândirea veşniciei, care devine conţinutul real şi viu al omului pe măsură ce acesta se desăvârşeşte ca ipostas. Potrivit Părintelui Sofronie, „Toată felurimea experienţei vieţii, toate procesele cosmice care pătrund în conştiinţa noastră trebuie să slujească pregătirii întâlnirii noastre personale cu El."[32] Aceeaşi învăţătură o aflăm în germene la Părinţii Pustiei. Ei ne explică cum se înfăptuieşte această prefacere prin folosirea oricărei trăiri sau energii pe care o primim din lumea zidită pentru a ne îndrepta atenţia spre pomenirea lui Dumnezeu. Dacă omul primeşte acea cunoaştere care se dăruieşte tuturor celor ce dobândesc cugetul lui Hristos, el preface mărginitele energii pământeşti care dau năvală asupra lui într-o energie pe care o poate folosi pentru a adânci dialogul său cu Dumnezeu: „tot gândul îl robeşte, spre ascultarea [şi iu-

[32] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 312-313.

birea] lui Hristos" (2 Cor. 10, 5). Dar atâta vreme cât nu este învățat de harul lui Dumnezeu, omul nu se poate hrăni cu „hrana cea tare" a suferințelor bineplăcute lui Dumnezeu, nici simțurile lui nu sunt învățate să discearnă dreptatea Crucii, singura care ne poate duce la Împărăția Cerurilor (cf. Evr. 5, 14). Hristos Însuși ne învață aceasta, El Care a primit prigoana și moartea ca pe paharul Tatălui, și S-a rugat Lui fără a lua aminte la cei ce-L răstigneau. Încredințându-Se cu totul Celui Ce judecă cu dreptate, El S-a rugat: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac" (Luca 23, 34).

În pocăința trăită în plan sufletesc, omul Îi aduce jertfă lui Dumnezeu libertatea și voia lui. Dumnezeu primește această jertfă și îi răsplătește omului cu har, care îl ajută să treacă dincolo de hotarele acestei vieți pământești și să pătrundă în șuvoiul veșniciei lui Dumnezeu.[33] Această prefacere ontologică este o descoperire dată omului: noi adâncuri se deschid duhului în rugăciune, care îl slobozesc din temnița strâmtă a acestei lumi, îngăduindu-i să se bucure de libertatea nemărginirii lui Dumnezeu.[34] În ultima pagină a scrierilor sale Sfântul Siluan înfățișează urmările acestei descoperiri cu simplitatea lui obișnuită, care este și semnul autenticității lui. Potrivit Sfântului Siluan, omul este robit de iubirea lui Dumnezeu: „Sufletul meu, Doamne, cu Tine se indeletnicește ziua întreagă și toată noaptea... de nimic pământesc mă grijesc, și sufletul dorește numai pe Domnul."[35]

Faptul că Lumina dumnezeiască îl reînnoiește pe om și îl strămută din planul sufletesc al ființării în cel duhovnicesc nu înseamnă însă că el a dobândit și o stare neschimbătoare

---

[33] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 220.
[34] Cf. Arhimandritul Sofronie ,*Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 282.
[35] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 535.

încă din această viață. Deși, pe de-o parte, omul ajunge să cunoască milostivirea lui Dumnezeu, pe de altă parte, se înrădăcinează în el simțământul urâciunii propriei nimicnicii. Vederea sfinției veșnice a lui Dumnezeu îi umple sufletul de o recunoștință și de o putere până atunci necunoscute, dar și de o silă cumplită la vederea sărăciei sale duhovnicești, căci știe cât de groaznic ar fi să nu izbutească a împlini menirea pentru care a fost zidit, aceea de a se uni pe veci cu Dumnezeul dragostei. Simțirea iubirii curate a lui Hristos, care i se împărtășește odată cu vederea Feței Sale, naște o cu totul altă pocăință, o pocăință mai adâncă, ce pune stăpânire pe toată ființa sa. Lumina harului îl ajută pe om să pătrundă mai adânc în taina sărăciei lui duhovnicești, să iasă din sine și să verse lacrimi amare pentru netrebnicia sa. Omul deznădăjduiește cu totul de sine, dar în același timp își pune toată încrederea în Dumnezeu, „Cel Ce înviază pe cei morți" (2 Cor. 1, 9). Această deznădejde este harică pentru că ea dă energie și aripi rugăciunii așa încât strămută întreaga ființă a omului în sfera Duhului veșnic. Până și trupul se împărtășește de avântul duhului spre cele înalte, căci și el însetează după Dumnezeul cel viu. Astfel și trupul este sfințit, căci harul îl întărește pentru a putea purta iubirea dumnezeiască.

Alternarea acestor două privelişti despre care tocmai am vorbit îl îmboldește pe om să-și ducă pocăința până la capăt. El pătrunde cu mintea în gândul cel veșnic al Dumnezeului și Mântuitorului său pentru toate făpturile Sale cugetătoare, și aceasta naște în el dorul mistuitor de a păși dincolo de hotarele strâmte ale firii sale căzute și de a pătrunde în adâncul fără de margini al lumii duhovnicești. În această sferă duhovnicească „nu este nimic și nimeni în

afara Dumnezeului iubirii şi a vederii neţărmuririi Lui".[36] În lumina sfinţeniei lui Dumnezeu şi în focul curatei Lui iubiri, omul îşi vede propriul iad lăuntric, şi aceasta naşte în suflet o chinuitoare sete de a „se smulge din covârşitoarele cătuşe ale căderii sale" şi de a se dărui cu totul lui Dumnezeu, Care este Lumina sfintei iubiri.[37]

Puterea duhovnicească a acestei îndoite vederi da statornicie şi însuflare pocăinţei sale, care dobândeşte acum dimensiuni ontologice, adamice. La început, el trăieşte „iadul" pocăinţei sale personale pentru a împlini prima şi cea mai mare poruncă, aceea de a-L iubi pe Dumnezeu. Pe măsură ce dobândeşte chipul şi duhul celui de al Doilea Adam, el îşi descoperă unitatea ontologică cu tot omul muritor. Înţelege acum dragostea „până la sfârşit" a lui Hristos pentru lume şi îşi dă seama că nu-i stă în putinţă să împlinească cea de-a doua poruncă, aceea de a-şi iubi aproapele. Precum Hristos Şi-a dat viaţa ca jertfă, tot aşa şi omul, în duhul lui Hristos, se pogoară într-un adevărat „iad al iubirii" şi aduce neşovăitoare pocăinţă în numele întregului Adam. Potrivit Părintelui Sofronie, treapta ultimă a acestei pocăinţe, deşi de neatins pe pământ, îl duce pe om la cunoştinţa deplină a Dumnezeului celui Unu în Trei Ipostasuri şi a nemuririi sale.[38]

Numai această îndoită vedere are puterea de a-l deştepta pe om „din somnul cel de veacuri în păcat".[39] Ea îl ţine pe om în tensiune între „iadul" cunoaşterii de sine şi adâncul cunoaşterii lui Dumnezeu, şi astfel îl aduce la cunoaşterea deplină în care sunt cuprinse toate dimensiunile vieţii

---

[36] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 58.
[37] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 25.
[38] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 45.
[39] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 25.

duhovnicești. Avântul pocăinței sale are atâta putere încât îl poartă „în hotare nebănuite, unde i se împărtășește o înainte-gustare a dumnezeieștii universalități"[40]. Și dacă urmează calea pocăinței până la capăt, duhul său va cunoaște toate cele ale omului, iar Duhul Sfânt, Care Se sălășluiește acum în el, îl va ajuta să cunoască cele adânci ale lui Dumnezeu (cf. 1 Cor. 2, 11). Vederea sfinteniei lui Dumnezeu, pe de o parte, și a nimicniciei lui, pe de altă parte, îl fac pe om asemenea lui Dumnezeu. Această asemănare este nespus de puternică și nu are sfârșit nici pe pământ, nici în cer, de vreme ce desăvârșita iubire a lui Hristos este de neajuns.

Întrebări și răspunsuri

Întrebarea 1: Există vreo diferență între a ne ruga și a ne închina? Cu alte cuvinte, atunci când ne rugăm lui Dumnezeu ne și închinăm Lui, iar atunci când ne închinăm lui Dumnezeu ne și rugăm Lui, sau sunt două lucruri diferite? Ați amintit, de asemenea, ca prin suferință noi răspundem iubirii lui Dumnezeu cu dragostea noastră. Ca și creștini ortodocși trebuie, oare, să înțelegem prin aceasta că nu putem răspunde iubirii lui Dumnezeu cu dragostea noastră sau că nu ne trăim deplin credința, dacă nu suferim sau dacă uneori ducem o viață îmbelșugată și lipsită de griji?

Răspunsul 1: Acestea sunt două întrebări complexe și ne-ar mai trebui încă o cuvântare pentru a răspunde la ele. Haideți să ne oprim asupra celei dintâi: rugăciunea și închinarea. Închinarea este un termen mai general, este o viață atotcuprinzătoare, în vreme ce rugăciunea este doar una dintre manifestările ei. Închinarea este mai cu seamă un

---

[40] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 124.

schimb de vieţi între om şi Dumnezeu, schimb care se petrece, de pildă, în Sfânta Liturghie. Sfânta Liturghie este închinare, în ea aflam şi rugăciune, şi o întreagă viaţă – viaţa lui Hristos. În Sfânta Împărtăşanie se săvârşeşte acest schimb de vieţi: Îi dăm Domnului viaţa noastră mărginită şi vremelnică pentru a primi viaţa Lui nemărginită şi veşnică. Îi oferim lui Dumnezeu o bucăţică de pâine şi puţin vin, dar în acea pâine şi în acel vin ne punem toată credinţa, iubirea şi smerenia, toată aşteptarea noastră, întreaga noastră viaţă. Şi zicem Domnului : „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie Îţi aducem de toate şi pentru toate." Îi dăm lui Dumnezeu toată viaţa noastră după ce mai înainte ne-am pregătit ca să venim şi să ne înfăţişăm înaintea Lui pentru a fi părtaşi la această Taină. Şi Dumnezeu face la fel: El primeşte ofranda omului şi pune toată viaţa Lui - Duhul Sfânt – în Daruri, prefăcându-le în Trupul şi Sângele Său, în care se cuprinde toată plinătatea Dumnezeirii Lui. Şi îi zice omului: „Sfintele, sfinţilor". Dumnezeu ne primeşte darurile, le umple de viaţa Lui şi ni le dă înapoi. Deşi acest schimb de vieţi se petrece şi în rugăciune, închinarea presupune o mai mare plinătate.

A doua întrebare pe care mi-aţi pus-o este mai dificilă. Dumnezeu Şi-a arătat dragostea pentru noi prin aceea că a suferit pentru noi moartea şi ne-a dat putinţa ca prin suferinţă să ne arătăm şi noi dragostea faţă de El. Sfântul Pavel spune că în această lume Hristos pătimeşte (cf. Fapte 26, 23), iar noi, dacă suntem cu adevărat mădulare ale Trupului Său, nu putem să nu suferim atunci când Capul Trupului poartă o cunună de spini. Dacă înţelegem aceasta, atunci pentru noi suferinţa devine un privilegiu: privilegiul de a ne arăta mădulare ale Trupului. De aceea Sfântul Petru zice în epistola sa: „vremea este ca să înceapă judecata de la casa lui

Dumnezeu... Şi dacă dreptul abia se mântuieşte, ce va fi cu cel necredincios şi păcătos?" (1 Petru 4, 17-18). Aşa cum Dumnezeu L-a dat morţii pe Unul-Născut Fiul Său, tot aşa El dă suferinţei şi pe poporul Sau, pentru a-l adeveri „casă a Sa", adică sălaş al Dumnezeirii Lui, de vreme ce vieţuieşte în el. Din această perspectivă, suferinţa devine un privilegiu şi o cinste. Este semnul alegerii noastre de către Tatăl Ceresc pentru a pătimi şi noi aceeaşi judecată pe care Fiul Lui a purtat-o în această lume şi pentru a fi daţi morţii. A muri pentru Dumnezeu, pentru poruncile Lui, este o moarte care osândeşte moartea, la fel cum moartea Domnului nostru a osândit şi a nimicit moartea. Dumnezeu îngăduie ca toţi sfinţii Săi să treacă prin această suferinţă. De multe ori, în pronia Sa, Domnul le îngăduie sfinţilor să simtă gustul iadului, nu pentru a fi nimiciţi, ci pentru a pătrunde în taina coborârii lui Hristos la iad, pentru a cunoaşte pe Hristos pe deplin (*totus Christus*) şi calea Lui ce se întinde de la Cerul Cerurilor până la cele mai de jos ale pământului. „Iar aceea că « S-a suit» – ce înseamnă decât că S-a pogorât în părţile cele mai de jos ale pământului?" (Efes. 4, 9) glăsuieşte plin de uimire Sfântul Pavel. Aceasta este calea lui Hristos: mai întâi S-a pogorât ca apoi să Se înalţe şi toţi sfinţii Lui dobândesc prin suferinţă acest privilegiu de a se dovedi sălaş al lui Dumnezeu şi de a dobândi cunoaşterea desăvârşită a căii lui Hristos. Suferinţa astfel înţeleasă devine în chip minunat o mare cinste şi un dar mai presus de fire. De aceea, nu ne lăsăm impresionaţi de teoriile budiste care încearcă să născocească felurite căi de a ne sustrage suferinţei, pentru că noi prin suferinţă avem putinţa să devenim fii ai lui Dumnezeu, părtaşi la biruinţa Fiului lui Dumnezeu asupra morţii. Căci, precum spune Sfântul Petru, pentru noi, creştinii, este im-

portant să suferim pe nedrept, iar nu din pricina păcatelor săvârşite (cf. 1 Petru 2, 19-20). În Nicomidia, douăzeci de mii de suflete se îndreptau spre locul muceniciei lor. Toţi urmau să-şi dea viaţa pentru Hristos, dar pe drum unul dintre ei a rupt în bucăţi portretul împăratului şi din pricina aceasta Biserica nu l-a trecut în rândul mucenicilor. El săvârşise o nelegiuire care putea fi pedepsită de legea statului, în vreme ce toţi ceilalţi erau duşi ca mieii la tăiere, iar mucenicia le-a fost recunoscută şi slăvită. Cel care a rupt portretul a fost omorât împreună cu ceilalţi şi poate că Dumnezeu l-a primit mucenicia, dar pentru că în fapta pe care o săvârşise exista o anumită împotrivire la rău, Biserica nu l-a trecut şi pe el în rândul sfinţilor. Hristos a zis: „Nu vă împotriviţi celui rău" (Matei 5, 39), şi ne-a dat El Însuşi pildă: „S-a adus ca un miel spre junghiere şi ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund" (Is. 53, 7), după cum zice Proorocul Isaia, şi a fost urât pe nedrept (cf. Ioan 15, 25). Pentru noi este important să deprindem ethosul, felul de viaţă insuflat de Sfânta Liturghie. Noi, preoţii, începem Proscomidia cu cuvintele: „Ca un miel nevinovat spre junghiere S-a adus şi ca o oaie, fără de glas împotriva celui ce-o tunde, aşa nu Şi-a deschis gura Sa. Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat." Acesta este ethosul pe care îl însuflă Sfânta Liturghie şi acesta este ethosul care biruieşte moartea! Aşa a nimicit Domnul moartea în locul nostru şi a biruit lumea aceasta căzută în păcat. Noi nu trebuie să ne lăsăm furaţi de duhul acestei lumi şi să căutăm să ne facem singuri dreptate, să ne luptăm pentru a ne îndreptăţi, ci mai degrabă să suferim nedreptatea. „Pentru ce nu suferiţi mai bine strâmbătatea decât să umblaţi prin tribunale?" (cf. 1 Cor. 6, 7), zice Sfântul Pavel. El ar fi vrut mai degrabă ca ucenicii lui să sufere pe

nedrept decât să se lupte pentru îndreptățirea lor, chiar și atunci când, omenește vorbind, dreptatea era de partea lor. Acest principiu desăvârșit este insuflat de însăși calea Domnului. Firește, câtă vreme trăim în această lume, se cade ca pe toate să le facem potrivit măsurii la care a ajuns fiecare dintre noi. Dar pentru noi pilda cea mai înaltă și punctul ultim de referință este felul în care Hristos Și-a trăit viața.

Ar mai fi multe de spus. De pilda, potrivit tradiției sfinților, Maica Domnului nu ar fi trebuit să moară, pentru că ea nu a păcătuit niciodată, nici măcar cu gândul, și oricine nu păcătuiește nu moare. Totuși, ea a gustat moartea, însă, numai pentru trei zile, apoi a înviat și s-a mutat la cer. A trecut prin moarte pentru a urma pilda Fiului ei, pentru ca și moartea ei să fie o osândire a morții, fiind o moarte neprihănită, adică fără de păcat. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că cei care primesc Botezul și nu mai păcătuiesc după aceea nu ar trebui să mai moară, nici măcar de o moarte trupească. Însă Dumnezeu îngăduie ca ei să moara, pentru că moartea lor este o osândire a morții, după cum a fost și moartea lui Hristos.

Întrebarea 2: Trăim într-o lume în care suferințele omului se împuținează în funcție de bunăstarea de care se bucură. Ba mai mult, într-o cultură ca a noastră, ni se spune că suferința trebuie ocolită, trebuie diminuată prin medicație ș.a.m.d. Ne-ați putea spune câteva cuvinte în legătură cu aceasta?

Raspunsul 2: Cultura acestei lumi îndeamnă la fuga de suferință și la confort. Cu toții suntem odraslele acestei lumi, însă Scriptura ne înfățișează o perspectivă inversă: toate lucrurile pe care le prețuiește omul sunt urâciune înaintea lui Dumnezeu. Îmi aduc aminte de un cuvânt al Sfântului Isaac Sirul care spunea că nimeni niciodată nu s-a înălțat

la cer trăind în huzur. Toţi încercăm să scăpăm de durere şi de suferinţă, şi cel dintâi sunt eu. Dar cel puţin să ştim adevărul despre suferinţă, pentru ca s-o putem primi cu curaj, atunci când nu ne va fi cu putinţă să o ocolim. Dumnezeu ne va da atunci harul de a ne ridica mai presus de ea. Este bine să ştim ce este adevărat şi bine primit înaintea lui Dumnezeu. S-ar putea ca în viaţa noastră să avem ocazia să punem în practică această teorie şi atunci ne vom încredinţa de adevărul ei. Am citit la Sfinţii Părinţi că Dumnezeu preţuieşte îndeosebi trei lucruri: rugăciunea curată, ascultarea monahală şi aducerea de mulţumită atunci când suntem ameninţaţi de moarte din pricina bolii, prigoanei sau năpastelor. Odată am fost internat în spital pentru o operaţie. Trebuia sa rămân acolo o săptămână şi m-am gândit că aş putea să încerc unul dintre aceste trei lucruri. Am luat hotărârea ca în tot acest timp să nu spun altă rugăciune decât: „Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie! Mulţumesc Ţie, Doamne, pentru toate." Şi m-am rugat aşa timp de mai multe zile şi spre sfârşitul săptămânii totul era atât de frumos, mângâietor şi luminos încât m-am întristat la gândul că trebuia să părăsesc spitalul. Astfel, pentru mine a avut mare însemnătate faptul că am citit undeva că a da mulţumită lui Dumnezeu în boală e un lucru bineplăcut Lui, pentru că atunci când am fost la ananghie, cunoşteam teoria, am pus-o în practică şi Dumnezeu mi-a venit în ajutor. La vreme de restrişte, tot adevărul pe care l-am auzit sau citit din Scriptură ne va fi de folos şi ne va mântui.

Dacă suferinţa este semnul alegerii noastre de către Dumnezeu, oare de ce Îl rugăm să ne izbăvească de suferinţă şi să ne dea un sfârşit bun, fără durere? Acelaşi lucru se întâmplă şi cu ispitele: în Rugăciunea Domnească Îi cerem cu

stăruință lui Dumnezeu să nu ne ducă în ispită. Însă Sfântul Apostol Iacov zice că se cade să ne bucurăm atunci când suntem în ispită, pentru că avem prilejul să ne dovedim credincioşia faţă de Dumnezeu (cf. Iacov 1, 2, 12). În ispite şi în necazuri, nu noi suntem cei care întocmim planurile, nu noi ne alegem crucea, ci primim acea cruce pe care atotînţeleapta pronie a lui Dumnezeu a rânduit-o pentru noi. Numai Domnul ştie cât de mică sau de mare este crucea de care avem nevoie. Şi ne va da tocmai acea cruce care este cea mai potrivită şi mai trebuincioasă pentru a ne desprinde de toată alipirea pătimaşă din viaţa aceasta trecătoare, ca să alergăm după Hristos cu inimă slobodă. Prin urmare, nu noi suntem cei care alegem, ci pronia dumnezeiască întocmeşte planul pentru viaţa noastră. Fireşte, ne rugăm ca Dumnezeu să ne izbăvească de suferinţă şi să ne dea un sfârşit cu pace şi fără durere, pentru că nu ştim dacă vom fi în stare să îndurăm suferinţele sau ne vom dovedi lipsiţi de curaj. În privinţa ispitelor, ne rugăm ca să fim izbăviţi de necazuri, dar dacă ele vin asupra noastră, atunci le vom duce pe toate cu puterea Duhului lui Dumnezeu. Mulţi oameni îşi aleg singuri crucea, apoi îşi pierd curajul şi cad în ispită. Ne amintim cum a învăţat Sfântul Apostol Petru această lecţie. Dacă suntem credincioşi în puţinul necaz care ne-a fost dat şi îl răbdăm cum se cuvine, vom primi puterea să răbdăm altele şi mai mari, şi în felul acesta să ne dovedim şi mai mult credincioşia faţă de Dumnezeu.

7

ZIDIREA INIMII PRIN HARUL POCĂINȚEI

Evanghelia lui Hristos începe cu un îndemn la pocăință: „Pocăiți-vă, căci s-a apropiat Împărăția cerurilor" (Matei 4, 17). Aceste cuvinte reînnoadă dialogul dintre Dumnezeu și om, dialog care se întrerupsese în rai din pricina neascultării protopărinților noștri.[1] Acum aceste cuvinte vestesc o nouă zidire, un neam nou, al cărui Cap este Hristos, Ziditorul Însuși. Făcând ascultare de porunca Mântuitorului, noi începem prin pocăință a ne împotrivi păcatului, așa încât să se împlinească gândul lui Dumnezeu pentru om și zidirea lui după chipul și asemănarea Sa.

În viața omului vine o vreme când el simte că tot lucrul mâinilor sale poartă ascunsă în sine sămânța stricăciunii și înaintea Feței Judecătorului celui veșnic e ca pleava. Un asemenea simțământ îl aduce pe om la ceea ce Părintele Sofronie numea „binecuvântata deznădejde", care, la rândul ei, îl aduce la pocăință. Această deznădejde este aceeași cu „întristarea cea după Dumnezeu [care] aduce pocăință spre mântuire" (2 Cor. 7, 10), despre care vorbea și Apostolul.

Din viața Sfântului Ambrozie de la Optina aflăm că Sfântul, întrebat fiind cu puțin timp înainte de a muri ce canon de rugăciune a avut, a răspuns: „Nu există canon mai bun decât canonul pocăinței pe care îl învățăm de la vameș:

---

[1] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugaciune*, p. 120.

«Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului!»" De multe ori, sfinţi mari precum Avva Sisoe I-au cerut lui Dumnezeu înainte de a muri să le prelungească viaţa pentru a mai câştiga vreme de pocăinţă. Înţelegem astfel că avem nevoie de pocăinţă nu numai la începutul vieţii noastre duhovniceşti, ci pe tot parcursul ei, până la suflarea de pe urmă.

Omul pune început pocăinţei prin tăierea legăturilor cu lumea din afară pentru a-şi îndrepta toată strădania spre pogorârea în adâncul inimii. Mai apoi, el caută să se statornicească în adâncul inimii pentru a putea fi tămăduit de harul lui Dumnezeu şi a-şi descoperi unitatea lăuntrică precum şi unitatea ontologică cu întreaga lume.

Viaţa creştină începe cu credinţa în Hristos şi cu pocăinţa pe care Biserica le-a aşezat ca şi condiţii necesare pentru Botez. Potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi, naşterea firească a omului din părinţi trupeşti este urmată de o a doua naştere, cea duhovnicească, ce se săvârşeşte în Taina Botezului. Dar mai există şi o a treia naştere, săvârşită prin lacrimile pocăinţei.[2]

Viaţa creştină nu este statică, ea are o creştere şi o dinamică. Credinciosul trebuie să păstreze duhul pocăinţei şi după Botez, aşa încât să se dovedească vrednic de harul care i-a fost încredinţat. Şi aceasta o face prin păzirea poruncilor lui Dumnezeu, căci, potrivit Sfântului Marcu Ascetul, „Domnul e ascuns în poruncile Sale"[3]. Prin urmare, păzind poruncile, credinciosul se face bineplăcut Dumnezeului şi Părintelui său. Se arată a fi fiu al Lui născut a doua oară, Îi împlineşte voia şi petrece în casa Părintelui său.

---

[2] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Naşterea întru împărăţia cea neclătită*, trad. Ierom. Rafail (Noica), Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, pp. 206-207.

[3] Sfântul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească, în două sute de capete*, în *Filocalia*, vol. 1, Ed. Harisma, Bucureşti, 1992, p. 288.

Potrivit Proorocului Isaia, există două nivele de viaţă şi cugetare: unul dumnezeiesc şi altul omenesc. Şi ele sunt atât de departe unul de altul precum cerurile de pământ (cf. Is. 55, 9). Prin harul pocăinţei, omul se menţine în planul dumnezeiesc, neabătându-se de la viziunea insuflată de poruncile dumnezeieşti şi astfel este ocrotit şi creşte ca şi fiu al lui Dumnezeu.

Pocăinţa este un dar atotcuprinzător pentru că în ea se adună toate virtuţile. Avva Ammona aseamănă pocăinţa monahului cu un cerc de foc care îl înconjoară şi îl fereşte de păcat. Prin pocăinţă omul dobândeşte o dreaptă judecată şi o dreaptă înţelegere, pentru că ea îl slobozeşte de felul omenesc de a cugeta, care este urâciune înaintea lui Dumnezeu, şi îi deschide înainte o perspectivă dumnezeiască. Imboldul spre o pocăinţă adâncă vine fie din conştientizarea păcătoşeniei noastre, fie din simţământul că nu suntem în stare să ne ridicăm la măsura chemării lui Dumnezeu. Să luăm aminte la pilda de pocăinţă pe care ne-o dau Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel. Amintindu-şi de păcatul lor, ei s-au căit amarnic, iar harul pocăinţei le-a dezvăluit gândul de mai înainte de veci al lui Dumnezeu pentru om, precum şi înfricoşata cădere a întregului Adam, şi în felul acesta pocăinţa lor personală s-a preschimbat în chip firesc într-o pocăinţă universală.

Încă dintru început pocăinţa se însoţeşte de multă mângâiere. Fiind împlinirea unei porunci dumnezeieşti, ea aduce cu sine şi o răsplată de la Dumnezeu. Pocăinţa este înfrânarea de la faptele cele moarte ale păcatului şi alipirea de Dumnezeul cel Viu. Este însuflată de credinţa care dă viaţă, şi viaţă din belşug (cf. Ioan 10, 10). Ea vindecă înstrăinarea omului de Dumnezeu şi-l uneşte din nou cu Arhetipul său.

Pocăinţa săvârşită în duh de credinţă şi smerenie îi dă omului nădejdea că nu va muri în păcatele sale (cf. Ioan 8, 24). Cel ce se pocăieşte cu adevărat nu este chinuit de o deznădejde morbidă, căci în pocăinţă el află mângâiere. El poate să deznădăjduiască doar de sărăcia sa duhovnicească şi trăieşte harul acestei deznădejdi singur cu Unul Dumnezeu. Dimpotrivă, cel ce se arată ursuz în tovărăşia aproapelui său dovedeşte că nu şi-a trăit deznădejdea singur cu Dumnezeu. Le este povară fraţilor, deşi a primit poruncă să le fie bineplăcut (cf. Col. 3, 15).

Părintele Sofronie a stăruit mult asupra pocăinţei, văzând în ea modul de viaţă prin care omul îşi poate afla adâncul inimii, adică locul întâlnirii sale cu Dumnezeu. Pocăinţa surpă zidurile dimprejurul inimii şi îngăduie minţii să se coboare în inimă. Deşi la început lacrimile pe care le varsă omul sunt mai degrabă de natură sufletească, ele se cuvin preţuite de vreme ce au o anumită legătură cu Dumnezeu şi antrenează toate puterile duhovniceşti ale omului. Îmi aduc aminte că o tânără grecoaică i-a spus odată Părintelui Sofronie: „Părinte, îmi vine foarte uşor să plâng, poate că e ceva psihologic, poate că nu e bine." La care Părintele i-a răspuns: „Lasă lacrimile să vină şi prefă-le în rugăciune." Cu alte cuvinte, nu contează că lacrimile sunt sufleteşti, căci dacă le împreunăm cu rugăciunea, ele devin duhovniceşti. Însă când inima se deschide, ne încearcă un alt fel de plâns, asemeni cutremurului despre care vorbeşte Proorocul Ilie. E nevoie să se producă mai întâi acest cutremur pentru ca să urmeze mai apoi adierea de vânt lin (3 Regi 19, 12). Mai întâi se stârneşte vijelia năprasnică ce pregăteşte venirea Mângâietorului. Cutremurul şi vijelia sunt truda pocăinţei care cu-

răţă inima omului de întinăciunea şi stricăciunea morţii, ca să poată primi mângâierea cea nestricăcioasă a Duhului.

Pocăinţa deschide adâncul inimii omului către Dumnezeu aşa încât harul Duhului Sfânt să se poată sălăşlui în el. Primirea acestui har este începutul celei de-a treia naşteri a lui, când el lucrează împreună cu Dumnezeu la reînnoirea sa. Omul dobândeşte atunci starea lui Hristos. Îl primeşte în inimă pe Hristos, Care Se face El Însuşi slujitorul mântuirii sale. Atunci i se deschid ochii sufletului şi Îl vede pe Dumnezeu şi pe aproapele său într-o cu totul altă lumină.

Prin pocăinţă omul împlineşte prima poruncă a iubirii pentru că toată dorirea şi-o îndreaptă acum spre Domnul. Pocăinţa îi unifică toate puterile aşa încât este în stare să se întoarcă spre Dumnezeu cu toată fiinţa sa, ajungând să se ridice la măsura înaltă a poruncii dumnezeieşti, aceea de a-L iubi pe Dumnezeu cu tot sufletul, cu toată mintea şi cu toată inima. Omul începe să-şi vadă semenii şi întreaga lume aşa cum îi vede Dumnezeu şi de acum încolo singura lui dorinţă este ca toţi să fie mântuiţi de El, precum se ruga Sfântul Siluan. El tânjeşte şi se roagă ca întreaga omenire să aibă parte de aceeaşi milostivire şi har de la Domnul ca şi el. Astfel omul devine universal şi ajunge „la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos" (Efes. 4, 13).

De asemenea, prin pocăinţă omul devine adevărat, căci acum îşi recunoaşte pe deplin păcătoşenia firii sale căzute. După cum spune Apostolul şi Evanghelistul Ioan: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi" (1 Ioan 1, 8). Însă păcatul, din pricina urmărilor sale de dimensiuni cosmice, este moştenirea şi trista „contribuţie" a fiecărui om (cf. Rom. 3, 23). De îndată ce credinciosul devine conştient de păcatul său, el nu mai caută

să-l tăinuiască, ci îşi spovedeşte căderea înaintea Feţei lui Dumnezeu. Îşi scoate păcatul la lumină şi păcatul se şterge. Toată puterea Tainei Spovedaniei stă în aceea că tot cel ce se pocăieşte şi îşi spovedeşte căderea înaintea lui Dumnezeu recunoaşte un adevăr universal, şi dacă e vreodată omul fără greşeală înaintea Domnului, este numai atunci când îşi mărturiseşte păcătoşenia. Atunci mai mult decât oricând omul este adevărat şi prin aceasta atrage la sine Duhul Adevărului, Care îi tămăduieşte întreaga fiinţă prin harul pocăinţei. Toate acestea îl aduc pe om la conştientizarea sărăciei sale duhovniceşti şi, ca răspuns la pocăinţa sa, Duhul Sfânt îi dăruieşte vindecare şi îndreptăţire (cf. Rom. 4, 25)[4].

Mai mult chiar, prin pocăinţă şi spovedanie creştinul îşi arată credinţa în puterea mântuitoare a lui Dumnezeu şi dovedeşte că nu-şi pune nădejdea nici în om, nici în înger, ci doar în Hristos Care ne-a răscumpărat cu Sângele jertfei Sale.

În cele din urmă, pocăinţa şi spovedania sunt crucea pe care o ia asupră-şi credinciosul spre mântuirea şi îndreptăţirea sa. Această cruce este ruşinea suferită atunci când îşi dezvăluie păcatele înaintea lui Dumnezeu, în prezenţa unui slujitor al Bisericii. Prin aceasta el purcede pe calea Domnului, iar Domnul îi primeşte ruşinea, fie ea mai mică sau mai mare, ca pe o jertfă de mulţumită şi, la rândul Lui, îi dăruieşte har tămăduitor. Tot cel ce purcede pe calea Domnului prin primirea ruşinii de bunăvoie Îl va avea pe Domnul tovarăş de drum, de vreme ce Hristos a zis că El Însuşi este Calea, atât a Vieţii cât şi a Adevărului. Prin urmare, credinciosul care tânjeşte smerit după Domnul se face părtaş atât la harul cât şi la viaţa marelui Împreună-Călător. Pe scurt,

---

[4] Ed. Jubiliară, 2001.

primind de bunăvoie ruşinea în spovedanie el nu numai că scapă de ruşinea cea fără de voie la Judecata de apoi, ci şi Dumnezeu îl recunoaşte în veşnicie ca fiind al Lui.

Însă desăvârşirea harului omul o dobândeşte numai atunci când aduce Domnului pocăinţă pentru întreaga lume. De îndată ce pocăinţa personală a omului dă roadă, Dumnezeu îi arată acestuia căderea întregului Adam şi atunci omul face din rugăciunea şi pocăinţa sa strigătul întregului pământ. Aceasta se adevereşte în multe din vieţile drepţilor Vechiului şi Noului Testament. Ne sunt pildă, bunăoară, cei trei sfinţi tineri care, aruncaţi fiind în cuptorul cu foc, petreceau nevătămaţi, pocăindu-se de apostazia lui Israel în Babilon, luând toată vina asupra lor şi primind văpaia de iad a cuptorului ca pe o plată binemeritată de la Domnul pentru păcatul neamului lor (Cântarea celor trei tineri, 5-7)[5]. La fel şi Moise s-a rugat pentru popor şi l-a cerut lui Dumnezeu să-l şteargă şi pe el din Cartea Sa de nu-i va mântui pe toţi din neamul său (cf. Ieş. 32, 32); Sfântul Apostol Pavel a dorit să fie el însuşi anatema pentru cei de un neam cu el (cf. Rom. 9, 3). Iar în vremurile noastre, Sfântul Siluan a înălţat la Domnul o rugăciune de pocăinţă pentru întreaga lume.[6]

---

[5] Ed. Bucureşti, 1914.

[6] Vezi *Tânguirea lui Adam*, la Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, pp. 477-483.

8

DESPRE POCĂINȚĂ

Dacă este să vorbim despre pocăință, se cuvine să începem cu începutul, și anume cu zidirea omului de către Dumnezeu. În rai, Adam se bucura de mare cinste, viețuia asemenea îngerilor, era într-o nemijlocită legătură cu Dumnezeu și trăia în prezența Lui de-viață-dătătoare. Vorbea cu Dumnezeu față către Față, Îl slăvea împreună cu cetele îngerești și hrană îi era tot cuvântul ce ieșea din gura lui Dumnezeu. Însă după cum bine știm, în pofida cinstei de care se bucura, Adam s-a lăsat înșelat de șarpe și a urmat pornirii diavolești de a se ridica împotriva lui Dumnezeu pentru a-l lua locul. Și la fel cum vrăjmașul a căzut din cer ca un fulger, din cauza dorinței lui pline de îndrăzneală de a-și așeza tronul mai presus de tronul lui Dumnezeu, tot așa și Adam a căzut fără zăbavă. „Omul în cinste fiind n-a priceput; alăturatu-s-a dobitoacelor celor fără de minte și s-a asemănat lor" (Ps. 48, 21), zice Psalmistul.

Izgonirea lui Adam din rai a avut urmări dezastruoase, căci a deschis o prăpastie între lumea văzută și cea nevăzută. Adam a căzut în pofida faptului că Dumnezeu l-a prevenit și mare a fost căderea lui. Insă noi ar trebui să ne gândim la propria noastră cădere ca fiind chiar mai mare decât cea a lui Adam, pentru că deși știm ce i s-a întâmplat acestuia, nu contenim să repetăm iară și iară aceeași greșeală.

Omul a fost zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, o „oglindă" menită să reflecte virtuţile lui Dumnezeu. Aceste virtuţi nu trebuie înţelese în sens moral, ci ca însuşiri sau energii dumnezeieşti precum înţelepciunea, lumina şi frumuseţea. În rai, omul primea nemijlocit harul lui Dumnezeu, însă, căzând, oglinda sufletului său s-a întunecat şi nu a mai putut răsfrânge nici măcar câteva raze din lumina cea plină de slavă a lui Dumnezeu. Cu toate acestea, darul pe care Dumnezeu l-a încredinţat omului a fost atât de mare încât unii dintre drepţii Vechiului Testament au întrezărit din când în când câte o licărire a Luminii dumnezeieşti. Ei s-au învrednicit de vederea lumii duhovniceşti şi au dat mărturie despre ea. Ne aducem aminte de Proorocul Isaia care, văzând slava Domnului, a fost chemat de Dumnezeu la pocăinţă cu cuvintele: „Gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre şi căile Mele ca ale voastre... Şi cât de departe sunt cerurile de la pământ, aşa de departe sunt căile Mele de căile voastre şi cugetele Mele de cugetele voastre" (Is. 55, 8-9). Dumnezeu i-a dezvăluit Proorocului Său contrastul uriaş care există între lumea căzută şi „pământul celor vii" (Is. 38, 11), precum şi prăpastia adâncă ce le desparte. Din clipa aceea, Isaia a privit lumina lumii acesteia ca pe întuneric faţă de Lumina lumii duhovniceşti care i se dezvăluise[1] şi s-a tânguit amarnic: „Om ticălos ce sunt!".

Un alt Prooroc s-a rugat în acelaşi duh şi rugăciunea lui dă glas strigării stăruitoare a tuturor drepţilor Vechiului

---

[1] Cf. *The Ascension of Isaiah* 8, 21, un document iudeo-creştin din secolul al doilea, care descrie călătoria Proorocului prin cele şapte ceruri după ce pătimise moarte de mucenic. Vezi *The Letters of Ammonas*, trad. Derwas J. Chitty, revizuită şi cu o introducere de Sebastian Brock (Fairacres, Oxford: SLG Press, Convent of the Incarnation, 1995), pp. 13-14.

Testament: „Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi şi ne binecuvintează, luminează Faţa Ta spre noi şi ne miluieşte! Ca să cunoaştem pe pământ calea Ta, în toate neamurile mântuirea Ta" (Ps. 66, 1-2).

Şi când a venit în cele din urmă plinirea vremii, precum citim în Scriptură (cf. Gal. 4, 4), şi Dumnezeu a văzut că se află pe pământ o făptură care umblă întru dreptate şi este vrednică de El, a plecat cerurile (cf. Ps. 143, 5) şi S-a pogorât, născându-Se din Fecioară. Iată cum ne înfăţişează evenimentul Evanghelia după Matei: „Poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare şi celor ce şedeau în latura şi în umbra morţii lumină le-a răsărit" (Matei 4, 16). Şi această „lumină mare" a început să-i vorbească iarăşi omului, reînnodând astfel dialogul care se întrerupsese atât de brusc în rai.

Lumina îi întrebase în rai pe protopărinţii noştri care Îi nesocotiseră porunca: „Adame, unde eşti? Eva, unde eşti? Ce aţi făcut?" Dar niciunul dintre ei nu I-a răspuns: „Aici sunt, Doamne. Mă ascund, căci de bunăvoie am greşit Ţie, dar iată că acum mă pocăiesc. Ci Tu, ca un bun, iartă-mă." Niciunul dintre ei nu a vorbit astfel, ci dimpotrivă, Adam a dat vina pe Eva, iar Eva la rândul ei a dat vina pe şarpe. Adam a mers până acolo încât L-a învinuit pe Însuşi Dumnezeu. „Femeia pe care *Tu* mi-ai dat-o să fie cu mine, aceea mi-a dat din pom şi am mâncat", a zis el (Fac. 3, 12), vrând să spună prin aceasta că vina Îi aparţine de fapt lui Dumnezeu. Şi Domnul, Care niciodată nu sileşte pe nimeni şi nu Se impune niciodată, i-a părăsit. I-a lăsat să sufere urmările neascultării lor, să se osteneasca muncind pământul până când îşi vor „veni în fire", asemeni fiului risipitor.

Însă acum această „lumină mare" străluceşte din Fecioară şi vine să reia dialogul lui Dumnezeu cu omul. Însă de data

aceasta, Dumnezeu nu mai întreabă: „Unde eşti, Adame?", ci zice: „Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie" (Marcu 1, 15). În Noul Testament Dumnezeu ne cheamă la pocăinţă în repetate rânduri. Prin cuvântul Său El luminează lumea, arătându-ne că nu se cade ca omul să se mulţumească doar cu ordinea văzută a lucrurilor, pentru ca, în starea lor căzută, ele sunt urâciune înaintea Domnului. El ne învaţă mai degrabă că viaţa, mai cu seamă „viaţa din belşug" (cf. Ioan 10, 10), se dobândeşte printr-o cu totul altă purtare decât aceea a cârmuitorilor lumii acesteia, care stăpânesc cu autoritate şi sunt numiţi binefăcători (cf. Luca 22, 25). Domnul vine să răstoarne ordinea văzută a lucrurilor şi zice: „Care dintre voi va vrea să fie cel dintâi, să fie cel de pe urmă" (cf. Matei 19, 30; 20, 26-27). El ne cheamă la pocăinţă: „N-am venit să chem pe drepţi, ci pe păcătoşi la pocăinţă" (Matei 9, 13), căci ştie că numai pocăinţa poate tămădui firea cea rănită de păcat a omului. „Nu cei sănătoşi au nevoie de doctor, ci cei bolnavi" (Matei 9, 12), zice Domnul. Adică, Hristos vine nu pentru cei ce se cred sănătoşi şi drepţi, ci pentru cei păcătoşi care au nevoie de tămăduire. El vine să-i mântuiască şi să-i aşeze iarăşi în cinstea cea dintâi.

Şi chemarea lui Hristos la pocăinţă nu a rămas fără răspuns: chiar mai înainte ca Domnul să învie din morţi, tâlharul cel bun s-a pocăit pe cruce. El s-a întors la Dumnezeu şi spre deosebire de Adam a ales să se smerească pe sine şi de aceea Domnul l-a luat cu Sine în rai chiar în ziua aceea. Astfel, Dumnezeu ne arată că tot cel ce vrea să se înalţe împreună cu El trebuie să cuteze mai întâi să se pogoare, căci aceasta este adevărata cale, pe care El Însuşi a străbătut-o, slobozindu-ne din legăturile păcatului şi ale morţii.

Tot omul care L-a întâlnit pe Dumnezeu, atât înainte cât şi după întruparea lui Hristos – fie că I-a auzit cuvântul, fie că I-a văzut slava, fie că a primit şi numai o descoperire negativă sub forma conştientizării adâncimii căderii sale – a fost îmboldit spre pocăinţă. Iar în ziua Cincizecimii, imediat după pogorârea Sfântului Duh, Sfântul Petru a început a glăsui, propovăduind Evanghelia lui Hristos, cea a pocăinţei spre iertarea păcatelor.

O minunată definiţie a pocăinţei o aflăm în Epistola Sfântului Iacov. Iată ce zice Apostolul: „Lepădând toată spurcăciunea şi prisosinţa răutăţii, primiţi cu blândeţe cuvântul sădit în voi, care poate să mântuiască sufletele voastre" (Iacov 1, 21). Din cuvintele Apostolului înţelegem că pocăinţa presupune o întoarcere la ceea ce Dumnezeu ne-a dăruit la început: pocăindu-ne, primim încă o dată „suflarea de viaţă" a Domnului, tocmai acea suflare prin care omul a fost zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Când spunem că omul a fost zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, înţelegem prin aceasta că a fost făcut după chipul şi asemănarea energiilor dumnezeieşti: a iubirii, a harului şi a înţelepciunii Lui. Dar ca să putem primi „suflarea de viaţă", Cuvântul sădit înlăuntrul nostru, şi să devenim părtaşi ai energiilor dumnezeieşti, trebuie mai întâi să ne curăţim, lepădând toată răutatea şi alungând din sufletul nostru tot ceea ce este străin de Dumnezeu.

Ori de câte ori omul primeşte acest Cuvânt, ceva prinde viaţă înlăuntrul lui şi darul cel dintâi, primit în clipa zidirii lui, se reînnoieşte. Omul îşi dă seama de toată urâciunea sa şi înţelege că, lipsindu-se de harul lui Dumnezeu, el se asemănă dobitoacelor fără de minte; atunci începe în el lucrarea pocăinţei. Cu alte cuvinte, omul poate să ajungă la adevă-

rata pocăință numai dacă mai întâi a întrezărit o licărire venită din lumea cealaltă; abia atunci poate să-și vadă păcătoșenia în lumina stării în care înțelege că s-ar cuveni să fie.

Iar pe Hristos izbutim să-L întâlnim mai cu seamă în această „cealaltă lume" a Dumnezeieștii Liturghii. În Sfânta Împărtășanie suntem cu totul răpiți de vederea Celui Care, bogat fiind, S-a făcut sărac pentru noi ca prin sărăcia Lui noi toți să devenim bogați (cf. 2 Cor. 8, 9), a Celui Care Și-a dat viața pentru ca noi să trăim veșnic (cf. Ioan 10, 15; 1 Ioan 4, 9). Toate cele ce le rostim, pentru care ne rugăm și pe care le săvârșim în Sfânta Liturghie fac să sporească în suflet ura față de păcătoșenia noastră, față de starea noastră căzută și simțim nevoia să ne smerim în fața desăvârșitului Chip al blândeții și al dragostei care este zugrăvit în Sfânta Euharistie. Cu adevărat, Sfânta Liturghie ar trebui să stârnească în noi dorința de a ne pocăi și de a ne îndrepta viața.

Pe Hristos Îl întâlnim și atunci când primim cuvântul Lui în inimile noastre. Atunci când citim Sfânta Scriptură, de multe ori se întâmplă ca o frază scurtă să prindă viață în noi și să odrăslească înlăuntrul nostru dorința de pocăință. Știm din *Viețile sfinților* că este de ajuns un singur cuvânt ca o persoană să ia calea pustiei și, întărit în lucrarea pocăinței, să ajungă mare înaintea lui Dumnezeu. Așa s-a întâmplat cu Sfântul Antonie, care, auzind în timpul Sfintei Liturghii cuvântul acesta din Evanghelie: „Dacă voiești să fii desăvârșit, du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor și vei avea comoară în cer; după aceea, vino și urmează-Mi" (Matei 19, 21), a și plecat la pustie ca să-l împlinească și a ajuns să fie asemeni unui dumnezeu printre Părinții Pustiei.

Adevărata pocăință este de fapt un dar de la Dumnezeu. Darul pocăinței se naște în noi când vedem blândețea și

dragostea lui Hristos; tot atunci creşte în noi şi dorinţa arzătoare de a-L cunoaşte şi mai deplin. A tânji după Ziditorul nostru este o trăire mai degrabă în plan ontologic, decât în plan sufletesc, psihologic. Prin urmare, se cuvine ca şi vederea noastră să sufere o prefacere ontologică, aşa încât să nu ne mai comparăm cu semenii noştri, ci să ne vedem pe noi înşine în lumina Ziditorului nostru. Şi precum Dumnezeu întrupat are o îndoită fire, la fel şi omul trebuie să capete o îndoită fire: el trebuie să dobândească firea dumnezeiască a Ziditorului său, nu ca esenţă, căci aceasta îi este proprie numai lui Dumnezeu, ci ca energii. Şi când începe să trăiască în chip ontologic, omul îşi dă seama că pocăinţa nu are hotar. Părintele Sofronie spunea că pocăinţa nu are sfârşit atâta vreme cât vedem în noi chiar şi cea mai mică umbră, pentru că Dumnezeu este lumină şi noi trebuie să devenim la fel de transparenţi ca şi El. „Cu cât mai mult *văd* pe Dumnezeu", spune Părintele Sofronie, „cu atât mai înflăcărată mi se face pocăinţa, căci cu atât mai limpede îmi conştientizez nevrednicia înaintea Lui."[2]

Când ne pocăim, ne întoarcem cu toată fiinţa către Dumnezeu, deşi suntem copleşiţi de durere. La început durerea aceasta este amară, căci purtăm în noi rănile păcatului, dar odată ce ni se tămăduiesc rănile, pocăinţa devine dulce. Un sfânt spunea că mierea este dulce limbii, dar dacă limba are vreo rană, în loc să simtă dulceaţă, va simţi durere. La fel se întâmplă şi cu pocăinţa. Când ne vedem propria sărăcie, ne tânguim din pricina ei până când tânguirea noastră se preface în lacrimi de iubire pentru acest minunat Dumnezeu al nostru.

---

[2] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 221.

După cum spuneam, niciodată nu ajungem să ne pocăim îndeajuns pentru felul în care ne vedem pe noi înşine în lumina Împărăţiei Cerurilor; din aceeaşi pricină nici nu putem să-I mulţumim lui Dumnezeu îndeajuns. Părintele Sofronie adevereşte că orice formă de mulţumire de sine este o înşelare care paralizează sufletul. Sfântul Pavel îi mustra pe Corinteni cu cuvintele: „Şi ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te făleşti, ca şi cum nu l-ai fi primit? Iată, sunteţi sătui; iată, v-aţi îmbogăţit; fără de noi aţi domnit, şi măcar de aţi domni, ca şi noi să domnim împreună cu voi" (1 Cor. 4, 7-8). Apostolul îi ceartă pentru că au căzut în aceeaşi înşelare ca şi strămoşul nostru Adam, care a vrut să împărăţească fără Dumnezeu, vădind în felul acesta, în mod indirect, însemnătatea darului sărăciei duhovniceşti. În cartea sa *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Părintele Sofronie descrie acest dar după cum urmează:

> "Acel cuvânt al Psalmului 33 s-a adeverit şi în cazul meu, şi nu o dată: «Săracul acesta a strigat, şi Domnul au auzit pre dânsul»... «Temeţi-vă de Domnul... că nu este lipsă celor ce se tem de Dânsul.» De departe nu este o fericire a se vedea «sărac», a conştientiza propria orbire. Nespus de dureros şi înfricoşat lucru este a-ţi auzi osândirea la moarte pentru că eşti aşa cum eşti. Însă în ochii Ziditorului meu – sunt fericit anume pentru această cunoaştere a propriei mele sărăcii (cf. Matei 5, 3). Această viziune duhovnicească ţine de faptul că ni s-a descoperit «împărăţia cerurilor». Eu trebuie să văd pe Hristos «precum este», pentru a mă cumpăni faţă de El, şi din această comparaţie să îmi simt propria «neasemănare» – urâciune. Eu nu mă pot cunoaşte pe mine

> însumi dacă nu se află înaintea mea Sfânt Chipul Său. Puternică îmi era, şi încă îmi mai este, respingerea faţă de sine-mi. Însă tocmai din această groază s-a născut înlăuntrul meu o rugăciune de o anumită deznădejde care mă afundă într-o mare de lacrimi. Eu nu vedeam atunci nicio cale spre vindecarea mea; îmi părea că urâciunea-mi nu se poate preschimba întru asemănarea frumuseţii Lui.»[3]

Cu alte cuvinte, tânguirea noastră purcede dintr-o conştientizare a sărăciei noastre şi ia chipul plânsului duhovnicesc. Plânsul este un dar de la Dumnezeu care ne uneşte toate puterile sufleteşti şi ne înalţă la măsura poruncilor dumnezeieşti, care ne cer să-L iubim pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot cugetul, cu întreaga noastră fiinţă. Şi încercând să plinim poruncile, ne dăm seama că nu noi suntem cei care le păzim, ci mai degrabă Dumnezeu ne păzeşte prin poruncile Lui şi reînnoieşte chipul Său în noi.

În rai, Adam a trăit la măsura poruncilor dumnezeieşti, dar numai atâta vreme cât a făcut ascultare şi nu a mâncat din pomul cunoaşterii binelui şi răului. A fost dăruit de Dumnezeu cu însăşi suflarea Sa şi s-a bucurat de multă ocrotire, pentru că era adânc înrădăcinat în tot binele. Dar prin neascultare a pierdut toată această binecuvântare. Însă Dumnezeu, în nespusa Lui milostivire, a sădit un alt pom – nu în rai, ci în inima omului – şi acest pom trebuie ţinut în viaţă de „izvoarele de apă ce se coboară din ochii omului" (Ps. 118, 136). Or, aceste izvoare de lacrimi nu sunt altceva decât darul plânsului duhovnicesc, rana inimii, cea mai înaltă expresie a pocăinţei. Căci atunci când omul primeşte

---

[3] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp. 79-80.

de bunăvoie această rană în inima lui, el află vindecare; ființa lui își redobândește întregia și în felul acesta izbutește să împlinească poruncile lui Dumnezeu atât cât îi stă în putință. Potrivit Părintelui Sofronie, omul, deși nu poate niciodată să împlinească desăvârșit poruncile lui Dumnezeu, poate totuși să sporească în împlinirea lor și astfel să afle tămăduire.

Părinții dau mare însemnătate plânsului duhovnicesc. Vedem aceasta, de pildă, în scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog sau în scrisoarea Sfântului Grigorie Palama către monahia Xenia. Dar nu este ușor a învăța să plângem cum se cuvine. Dacă plânsul nostru este de natură sufletească, ne vom veșteji și vom stinge în noi orice licărire de viață. Însă dacă plânsul nostru este unul duhovnicesc, nu doar că nu vom suferi nicio vătămare, ci vom afla și reînnoire. În cartea sa *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, Părintele Sofronie explică diferența dintre plânsul sufletesc și cel duhovnicesc.[4] Potrivit lui, prin plânsul sufletesc ne îngrădim viața în hotarele lumii văzute. Plânsul duhovnicesc apare atunci când fiecare trăire a noastră o aducem înaintea lui Dumnezeu, de Care depindem în toate, căci singurul lucru pentru care merită cu adevărat să plângem este înstrăinarea de El.

De multe ori suntem răniți sufletește și suferim durere atunci când ne confruntăm cu energii care ne zdrobesc inima. Noi însă trebuie să ne ridicăm deasupra acestor experiențe negative și izbutim să o facem dacă "exploatăm" suferința pricinuită în inimă de o anumită împrejurare neplăcută și o prefacem în energie duhovnicească. Părintele Sofronie a insistat de multe ori asupra faptului că trebuie să învățăm să strămutăm orice stare sufletească – fie ea pricinuită

[4] Vezi cap. 4.

de boală, de disprețul celorlalți, de prigoană sau de neputința firii noastre – pe un nivel duhovnicesc, cu ajutorul unui gând pozitiv. Și izbutim să facem aceasta dacă ne îndreptăm cugetul spre locul în care se află Fiul lui Dumnezeu. Să ne fie gândul doar la cele de Sus, după cum i-a îndemnat Sfântul Pavel pe Filipeni (cf. Filip. 4, 8).

Unul dintre Părinții Pustiei a fost întrebat de tânărul său ucenic cum să învețe să plângă la rugăciune. Și Bătrânul a răspuns: „Plânsul este o deprindere, însă omul trebuie să stăruie îndelung că să o dobândească, luând pururi aminte la păcatele săvârșite și la iad. Îi este de folos să cugete neîncetat la mormânt, la felul cum strămoșii săi au plecat din lumea aceasta și la locul unde se află ei acum." Ucenicul, vrând să afle mai multe, l-a iscodit din nou: „Ar trebui, oare, ca monahul să-și aducă aminte de părinții săi răposați și de alte asemenea lucruri?" Bătrânul i-a răspuns: „Stăruie asupra oricărei amintiri care aduce străpungere în suflet. Și dacă vin lacrimile, poți să-ți muți cugetul de la cele ce te-au făcut să plângi la păcatele tale sau la oricare alt gând de pocăință."[5]

Prefacerea stărilor sufletești în stări duhovnicești constituie marea cultură a monahismului și numai dacă monahul va învăța să facă aceasta, se va împlini cu adevărat în chemarea sa monahală, pentru că tot mereu se va confrunta cu aceste stări sufletești. De pildă, un frate îmi spune o vorbă grea și mă rănește. Sunt două feluri de a reacționa la această energie care îmi zdrobește atât de mult inima. Aș putea să reacționez cu amărăciune și să zic: „Ce nerecunoscător e! Atâția ani de zile m-am purtat frumos cu el, m-am

---

[5] Cf. *Evergetinosul*, vol. II, 32-VI, Ed. Cartea Ortodoxă, Egumenița, 2006, p. 338.

rugat pentru el, m-am îngrijit de el şi uite acum ce nedrept se poartă cu mine! E un om rău." Aceasta este reacţia sufletească firească a omului lumesc. Dar mai există şi o altă reacţie. Durerea este reală şi mă loveşte direct în inimă, însă fără măcar să mă gândesc de unde vine ea, îmi schimb direcţia gândului şi zic: „Doamne, Tu mi-ai văzut nepăsarea şi delăsarea şi ai trimis pe Îngerul Tău ca să mă trezească. Miluieşte-ne pe noi!" Mă folosesc de energia trăirii mele şi îmi îndrept gândul la Dumnezeu şi mă rog pentru cele de care am trebuinţă. Putem întotdeauna să ne folosim de energia stării noastre de amărăciune lăuntrică pentru ca să ne rugăm pentru iertarea păcatelor noastre. Astfel prefacem energia sufletească în energie duhovnicească, intrăm în dialog cu Dumnezeu şi în cele din urmă ne simţim primeniţi lăuntric şi nici măcar nu ne mai aducem aminte de unde a început totul sau cine anume a fost cel care ne-a rănit. În felul acesta, tot ceea ce ne răneşte inima ne este de folos în măsura în care ne aduce la zdrobirea inimii. Părintele Sofronie încuraja în noi această dispoziţie amintindu-ne că Hristos, ori de câte ori a fost ameninţat cu moartea, nu S-a gândit nicio clipă că ameninţarea aceasta venea de la soldaţii romani, de la evrei sau de la greci, ci a primit-o ca pe Paharul pe care I l-a dat Tatăl. Mintea Îi era într-un neîncetat dialog cu Tatăl şi nu lua seama la *felul* în care moartea Îl ameninţa. Iată că în Persoana lui Hristos găsim din nou pilda de urmat în orice situaţie am avea de înfruntat.

Cineva ar putea obiecta: „Însă ce fac dacă nu îmi este dat acest dar al Duhului Sfânt?" Amintiţi-vă de cuvântul Domnului: „Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie" (Marcu 1, 15). Credinţa naşte în noi dorinţa de a împlini cuvântul lui Hristos, a-l cerceta şi a-i dovedi Adevărul viu. Punându-L pe Hristos

la încercare, noi ajungem să-L cunoaştem. Este bineprimit, chiar bineplăcut Domnului ca noi să facem „experimentul" nostru cu Dumnezeu, să-L punem la încercare. Însuşi Dumnezeu ne îndeamnă la aceasta: „Veniţi şi veţi vedea", le spune Sfinţilor Andrei şi Ioan (Ioan 1, 39). „Vino şi vezi", îi zice Apostolul Filip lui Natanael, care se îndoia (Ioan 1, 46); şi, prin ei, aceeaşi chemare ne este adresată şi nouă, tuturor, celor care şovăim. În Epistola sa către Romani, Sfântul Pavel aminteşte de acei oameni care nu L-au încercat pe Dumnezeu, care nu au făcut „experimentul" lor cu Dumnezeu, şi care, prin urmare, nu ajung să-L cunoască[6] (cf. Rom. 1, 28). Astfel, mistuiţi de dorinţa de a-L cunoaşte, îi cerem cu credinţă lui Dumnezeu să ne „deschidă uşile pocăinţei" şi să ne dea darul lacrimilor.

Plânsul duhovnicesc se hrăneşte din osândirea de sine şi este tocmai opusul răspunsului pe care Adam l l-a dat lui Dumnezeu atunci când a căzut din rai. Adam nu a fost în stare să se osândească pe sine, ci a pus toată răspunderea greşelii sale pe seama lui Dumnezeu. Astfel s-a făcut nevrednic de darul pocăinţei şi Dumnezeu a îngăduit ca el să cunoască suferinţa surghiunului pentru ca să-şi dea seama de aceasta. De aceea se cuvine să urmăm cu credincioşie pilda lui Hristos, a Noului Adam, şi prin osândirea de sine să luăm de bunăvoie asupra noastră vina pentru toate. În felul acesta ne unim cu însăşi Crucea lui Hristos, căci Domnul a luat Crucea de bunăvoie, nu pentru vreun folos personal – de vreme ce El a fost „nevinovat şi neprihănit" (1 Petru 1, 19) şi de aceea nu a avut nevoie de pocăinţă – ci pentru mântuirea noastră.

---

[6] În greacă οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν, „nu L-au pus pe Dumnezeu la încercare".

Osândirea de sine preîntâmpină şi îmblânzeşte judecata lui Dumnezeu, Care în marea Sa milostivire binevoieşte să ne cruţe de pedeapsa cea dreaptă ce va să fie. Ba mai mult, prin osândirea de sine şi mângâierea plânsului duhovnicesc dobândim multă nădejde şi „lărgirea" duhovnicească a inimii; şi chiar dacă harul pocăinţei vădeşte cât de adâncă ne este căderea, nu deznădăjduim, căci acelaşi har ne şi mângâie. Cel ce ia asupra sa în chip sănătos pocăinţa îşi înteţeşte strigarea către Dumnezeu, Căruia Îi stă în putinţă să-l mântuiască din moartea care încă dintru început a ameninţat să distrugă viaţa omului. Potrivit Sfântului Pavel, frica de moarte îi ţine pe toţi în robia păcatului (cf. Evr. 2, 15). Frica de moarte îi face pe oameni egoişti şi în egoismul nostru păcătuim prin aceea că încercăm să supravieţuim fără Dumnezeu, urmând căilor noastre strâmbe şi samavolnice.

După cum spuneam mai devreme, înaintea noastră se cască două prăpăstii: cea a adâncului milostivirii şi iubirii lui Dumnezeu, vădită de Crucea Sa cu care ne unim atunci când de bunăvoie ne plângem păcatele, şi cea a adâncului căderii noastre. Amândouă ne fac să ne înteţim şi mai mult strigarea către Dumnezeu, aşa cum au făcut toate sufletele drepţilor, şi harul ne vine în ajutor şi ne întăreşte, pentru că el poartă în sine sămânţa vieţii veşnice. Sămânţa aceasta şi mângâierea care o însoţeşte ne însuflă să purcedem la o luptă crâncenă cu întunericul pe care îl descoperim înlăuntrul nostru până când acesta este „înghiţit de viaţă" (2 Cor. 5, 4). Suntem constrânşi, pe de o parte, de adâncul iubirii lui Hristos, al Crucii şi al harului Învierii Lui, iar pe de altă parte, de adâncul căderii noastre. Adâncul căderii noastre cheamă adâncul milostivirii iubirii lui Hristos (cf. Ps. 41, 9) şi, de vom dobândi această îndoită viziune în viaţa noastră,

atunci, zi şi noapte, însuflarea nu se va mai depărta de la noi. Şi pentru a ne întări în această îndoită vedere, nu vom mai căuta să ne comparăm cu nimic pământesc: dacă vrem să plângem din tot cugetul şi din toată inima, atunci avem trebuinţă să ne alipim statornic numai de Începătorul şi Plinitorul credinţei noastre (cf. Evr. 12, 2), de Domnul nostru Iisus Hristos.

Aşa cum raiul a fost păzit de porunca lui Dumnezeu, tot aşa şi firea noastră căzută este reînnoită neîncetat prin pocăinţă. Pocăinţa nu se sfârşeşte niciodată pe pământ. Dacă s-ar sfârşi, ar însemna că s-ar fi desăvârşit deja asemănarea noastră cu Hristos-Dumnezeu, Care este lumină în care nu este nici urmă de întuneric. Adevărul este că avem nevoie de pocăinţă atâta vreme cât trăim şi ne îndestulăm cu hrană stricăcioasă, căci trupul ne este supus morţii. În măsura în care ne pocăim aici pe pământ, devenim asemenea lui Hristos; însă, prin harul dumnezeiesc, asemănarea cu El va fi deplină abia în viaţa ce va să fie.

Spre sfârşitul celui de-al şaptelea capitol al *Scării*, Sfântul Ioan Sinaitul ne spune că vom fi osândiţi nu pentru că în viaţa aceasta nu am făcut minuni sau pentru că nu am fost mari teologi sau văzători cu duhul. Însă, va trebui să dăm seamă de faptul că nu ne-am plâns îndeajuns păcătoşenia, stricăciunea şi nedesăvârşirea. Căci ştim foarte bine (şi rugăciunile Bisericii o adeveresc) că niciun om nu poate să trăiască pe pământ, fie şi numai o zi, şi să nu păcătuiască. Aşa stând lucrurile, se cuvine să facem tot ceea ce depinde de noi ca să ne păzim sufletul de păcat şi să cultivăm noul pom al raiului duhovnicesc care a prins rădăcini înlăuntrul nostru, udându-l cu izvoarele lacrimilor noastre. Şi Cel Ce va domni în inimile noastre Se va dovedi mai puternic decât

cel ce stăpânește lumea (cf. 1 Ioan 4, 4). Cu alte cuvinte, prezența lui Dumnezeu în inimile noastre trebuie să devină lucrătoare, așa încât vrăjmașul, stăpânitorul lumii acesteia și călăul sufletelor noastre, să fie biruit. Atunci, încetul cu încetul, ne va fi mai ușor să rămânem în starea de trezvie și să ne păzim inima de gândurile rele ce vor să ne prindă în cursa lor. Cu adevărat, trezvia este rodul pocăinței: atunci când focul pocăinței și al plânsului duhovnicesc începe să ardă cu putere în om, trezvia îi devine atât de firească încât niciun gând rău nu poate să se apropie de el, iar dacă îndrăznește să-i dea târcoale, neputând suferi văpaia acestui foc lăuntric, se îndepărtează cu repeziciune. Odată, un călugăr din Sfântul Munte mi-a zis: „Avem pace lăuntrică atâta vreme cât avem în inimă durerea pocăinței." Voia să spună prin aceasta că durerea pocăinței este cea care face ușor jugul lui Hristos, precum și scrie în Scriptură (cf. Matei 11, 29-30).

Cei care au cunoscut Lumina nezidită, precum Isaia și toți proorocii împreună cu sfinții, au suferit atunci când au trebuit să se întoarcă la realitatea acestei lumi, fiind gata de orice jertfă pentru a dobândi iarăși binecuvântata stare de răpire în Dumnezeu. Aceasta o vedem limpede în viața Sfântului Siluan. După ce L-a văzut pe Hristos viu, el nu a mai fost în stare să se dedea somnului și aceasta timp de mai bine de patruzeci de ani. A avut pururi înaintea lui Chipul cel blând și smerit al lui Hristos, care până la sfârșitul vieții nu i-a îngăduit odihnă. Sfântul mărturisea că, dacă nu ar fi văzut Chipul cel smerit al Mântuitorului, i-ar fi fost cu neputință să rabde chiar și numai una din nesfârșitele nopți de priveghere și luptă; și, totuși, a răbdat nenumărate asemenea nopți pentru că știa ce căuta. Nemaipomenita lui însuflare nu i-a îngăduit să caute mângâiere în nimic altceva

decât în Dumnezeu, după cum aflăm din poemul său în proză, *Tânguirea lui Adam*.

La fel cum rugăciunea naşte rugăciune, tot aşa şi plânsul duhovnicesc naşte şi mai mult plâns, şi vine o vreme, spune Sfântul Ioan Scărarul, când omul poartă acest plâns înlăuntrul lui întotdeauna şi pretutindeni. De câte ori rămâne singur, lasă lacrimile să se reverse şi ele îi primenesc întreaga fiinţă. În dragostea sa de Dumnezeu, omul devine tot o pară de foc, în vreme ce ura de sine îi înteţeşte şi mai tare plânsul, iar Domnul vine să-l reînnoiască deplin cu harul care se revarsă din belşug din Crucea Sa.

Îngăduiţi-mi să închei cu un fragment din *Tânguirea lui Adam*, care este de fapt plângerea minunată a Sfântului Siluan însuşi:

> Plânge Adam: „Nu-mi este dorită pustia. Nu-mi sunt dragi munţii înalţi, nici lunca, nici pădurea, nici cântul păsărilor; nimica îmi este drag. Sufletu-mi zace în mare durere: scârbit-am pre Domnul. Şi de m-ar lua Domnul din nou în rai, încă şi acolo mă voi mâhni şi voi plânge: Pentru ce pre Dumnezeul cel iubit am întristat... Pentru ce nu Îl văd în sufletul meu? Ce Îl opreşte a viia întru mine? Nu este dară întru mine a lui Hristos smerenie şi iubirea pentru vrăjmaşi?... Adam a pierdut pământescul rai, şi plângând îl căuta: „Raiul meu, raiule, preafrumosul meu rai". Domnul însă, prin dragostea Sa, i-au dat pe cruce un alt rai, mai bun decât cel dinainte, în ceruri, unde este lumina Sfintei Treimi. Ce vom da Domnului pentru dragostea Sa către noi?[7]

---

[7] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, pp. 478-479, 483.

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Ne-aţi vorbit mai devreme despre prefacerea energiei sufleteşti în contemplaţie duhovnicească şi ne-aţi dat ca pildă cuvântul aspru spus între fraţi într-o obşte monahală. Aţi putea să mai zăboviţi puţin asupra acestui lucru şi să ne ajutaţi să înţelegem cum am putea noi, preoţii de mir, care avem de-a face cu atâta amar de oameni pentru care trebuie să mijlocim înaintea Domnului, să facem acelaşi lucru în lume atunci când ne întâlnim, de pildă, cu tinerii din parohie sau în relaţiile noastre cu credincioşii?

Răspunsul 1: Nu ar trebui să ne trăim stările sufleteşti singuri, ci ar trebui să le împărtăşim cu Dumnezeu, cu Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Tocmai la aceasta ne îndeamnă Apostolul când zice: „De este cineva bucuros, să cânte. De este cineva trist, să se pocăiască" (cf. Iacov 5, 13). Adică, putem să prefacem o energie sufletească într-una duhovnicească – nu doar energia tristeţii, ci şi a bucuriei. Dacă suntem bucuroşi, să nu ne trăim bucuria doar la nivel omenesc, ci să ne ridicăm mintea la Dumnezeu şi să dăm slavă Marelui nostru Binefăcător, aducându-I mulţumită. Dacă ni se umple inima de uimire, iarăşi să lăudăm pe atotînţeleptul nostru Ziditor. Neîncetat să ne adresăm Lui şi aceasta atitudine ne va fi de mare folos atunci când vom primi „grelele lovituri" ale vieţii, pentru că în asemenea momente de răscruce vom găsi o ieşire şi Dumnezeu ne va mângâia. De multe ori ne rugăm şi Dumnezeu nu ne ascultă rugăciunea, iar ispita sau greutatea nu se depărtează de la noi. Dar se întâmplă un lucru care este mult mai însemnat decât izbăvirea de ispită: aflăm puterea de a ne ridica deasupra ei. Aceasta este o minune şi mai mare! Toţi vom ajunge în cele din urmă în pragul morţii, căci moartea este de neocolit, şi atunci va trebui să facem o alegere cât se

poate de hotărâtă. Dacă atunci când ne confruntăm cu moartea rămânem credincioşi lui Hristos şi îi urmăm Lui, punându-ne toată încrederea în cuvântul Său, aceasta înseamnă că credinţa noastră este mai puternică decât moartea care ne ameninţă, şi credinţa noastră biruieşte, prin urmare, moartea. „Aceasta este biruinţa care a biruit lumea: credinţa noastră" (1 Ioan 5, 4), zice Sfântul Apostol Ioan. Mai devreme sau mai târziu vom fi puşi în faţa unor situaţii limită care ne vor pune la încercare şi va trebui să luăm o hotărâre care va rămâne neschimbată în veşnicie. O asemenea hotărâre a fost reacţia îngerilor care nu i-au urmat lui Lucifer, ci au zis: „Să stăm bine. Să stăm cu frică." Ei au rămas credincioşi lui Dumnezeu, în vreme ce îngerii cei răi au căzut. Totul s-a decis o dată pentru totdeauna, pentru că acest eveniment s-a petrecut în veşnicie. În vreme ce pentru noi, făpturi ce vieţuim în timp, totul este relativ. Noi suntem puşi la încercare cu adevărat numai atunci când ne confruntăm cu moartea. Dacă în clipa aceea ne hotărâm să-L urmăm pe Hristos fără şovăială, atunci hotărârea noastră va rămâne în veşnicie şi vom primi ca moştenire „o împărăţie neclintită", precum citim în Epistola către Evrei (Evr. 12, 28).

Întrebarea 2: Aţi citat mai devreme un pasaj din scrierile Stareţului Sofronie unde acesta spune că după o perioadă de pocăinţă a cunoscut harul dumnezeiesc şi pocăinţei i-a urmat mângâierea. Cum a recunoscut harul şi cum putem şi noi să recunoaştem harul în pocăinţa noastră sau atunci când încercăm să ne pocăim? Şi dacă nu simţim că am primit această mângâiere, este acesta un semn că pocăinţa noastră nu este sinceră?

Răspunsul 2: Ne dăm seama că am dobândit har dacă, de pildă, devenim mai puternici în a ţine piept ispitelor. Dacă vigoarea noastră în lupta împotriva păcatului spo-

reşte, acesta este un semn că am aflat har. Dacă ne vine mai uşor să ne smerim înaintea fratelui nostru, să-i dăm lui întâietate şi să ne punem pe noi pe locul doi, din nou acesta este un semn că am aflat har. Dacă putem să ne rugăm mai uşor, mai curat şi cu mai multă evlavie, acesta este din nou un indiciu că starea noastră nu este una pur sufletească, ci împreunată cu har. Sunt şi feluri practice de a ne pune la încercare. Când Sfântul Ioan Scărarul ne înfăţişează anumite criterii prin care să ne cercetăm sporirea duhovnicească, el nu spune că cel ce priveghează trei ore se află pe prima treaptă a scării urcuşului duhovnicesc, iar cel ce priveghează cinci ore pe cea de a doua şi aşa mai departe. Pentru el, criteriul care nu dă greş este reacţia pe care o avem atunci când cineva ne mustră sau ne corectează. El spune că dacă ne silim să nu-i întoarcem vorba, atunci ne aflăm pe prima treaptă a scării desăvârşirii. Iar dacă nu numai că tăcem şi nu răspundem cu răutate, ci ne şi dăm seama că greşim şi ne osândim pe noi înşine pentru greşeala noastră, atunci ne găsim pe cea de-a doua treaptă. Dacă dăm slavă lui Dumnezeu pentru că am fost mustraţi spre folosul şi îndreptarea noastră, atunci suntem pe cea de-a treia treaptă. Iar dacă ne rugăm pentru cel ce ne-a greşit şi-l considerăm binefăcătorul nostru, atunci suntem cu un pas mai sus pe scara spre desăvârşire. Ba mai mult, Sfântul Ioan spune că atunci când cineva ne face o observaţie şi noi îi întoarcem vorba, ne urâm propriul suflet. Nu noi trebuie să avem ultimul cuvânt. Sau dacă e să avem ultimul cuvânt acesta trebuie să fie întotdeauna „Amin" sau „Să fie binecuvântat" fără să mai adăugăm nimic altceva.

Întrebarea 3: Ascultându-vă cuvântările m-am luptat cu acest gând al „venirii în fire". Trăim într-o societate aparent prosperă, care din punct de vedere lumesc cunoaşte o bună-

stare cum nu s-a mai pomenit până acum în istorie, dar care, de fapt, şi-a pierdut complet minţile. Ascultându-vă, începem să vedem nebunia peste tot în jurul nostru şi eu mă lupt cu o aparentă tensiune între bunătatea lumii zidite, bunătate care încă mai există în ciuda căderii ei, şi alipirea noastră pătimaşă de cele zidite. Cuvintele dumneavoastră despre pocăinţă şi despre lucrarea lăuntrică pe care se cuvine sa o săvârşim sunt greu de primit pentru cei care trăiesc în lume. Ne-aţi putea spune câteva cuvinte de încurajare despre cum am putea înfăţişa Evanghelia lumii din jurul nostru în aşa fel încât să-i ajute pe oameni să înţeleagă că avem nevoie de o nouă ierarhie a priorităţilor aşa încât să trecem de la o concepţie despre lume întemeiată pe cele vremelnice la una întemeiată pe veşnicie şi să dobândim astfel Împărăţia?

Răspunsul 3: Aţi pus întrebarea şi aţi dat şi răspunsul! Este important să-i înveţi pe oameni să-şi stabilească corect priorităţile. În Evanghelie citim că tot cărturarul cu învăţătură despre Împărăţia Cerurilor scoate din vistieria sa lucruri noi şi vechi (cf. Matei 13, 52). Dacă suntem cu adevărat cărturari cunoscători ai Împărăţiei Domnului, atunci vom şti care ne sunt priorităţile şi vom face ca toate să împreună-lucreze la împlinirea celui mai însemnat scop al vieţii noastre – slujirea lui Dumnezeu. Deşi se întâmplă să trăim în această lume, nu trebuie să fim ai lumii acesteia, ci să avem mintea aţintită la cele de sus. Ne folosim de această lume şi Îi suntem recunoscători lui Dumnezeu pentru ea, dar inima nu ne este în această lume pentru că „viaţa noastră este ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu", după cum spune Sfântul Pavel (Col. 3, 3). Toate din lumea aceasta ar trebui să le folosim cu măsură şi discernământ, fără să ne înrobim la nimic, pentru că inima noastră tinde cu tot dinadinsul spre cele veşnice şi nevăzute, care sunt mai adevărate decât cele văzute.

9

DESPRE POCĂINȚĂ ȘI LUPTA CU PATIMILE

În cuvântarea anterioară spuneam că pocăința este o poruncă atotcuprinzătoare, care îmbrățișează toate celelalte porunci evanghelice. Ea presupune lepădarea de toată spurcăciunea și răutatea, și primirea cu smerenie a cuvântului lui Dumnezeu sădit în noi (cf. Iacov 1, 21), cel care ne-a adus la ființă și care are și puterea să ne mântuiască. Spuneam, de asemenea, că această chemare la pocăință pe care Dumnezeu i-o adresează omului nu este decât continuarea dialogului Său cu Adam din rai. Atunci când Dumnezeu l-a întrebat pe Adam: „Unde ești? Ce ai făcut?", el nu l-a răspuns, ci a căutat să se ascundă. Dumnezeu așteaptă ca noi să ne venim în fire și ne cheamă să răspundem în locul lui Adam: „Doamne, am păcătuit, mă pocăiesc, iartă-mă." Dumnezeu S-a întrupat ca să reia dialogul cu omul și ne-a îndemnat să ne pocăim și să credem în Evanghelie. Spuneam, de asemenea, că la pocăință ajungem prin harul lui Dumnezeu, tocmai prin acel har care s-a revărsat din Cruce prin Învierea lui Hristos și pe care Apostolii au fost chemați să îl propovăduiască.

Orice contact cu lumea de dincolo ne apropie și mai mult de pocăință, și atunci când degetul lui Dumnezeu se atinge de inima noastră, chiar în această atingere începem a întrevedea chipul vieții dumnezeiești; cunoaștem virtuțile și energiile lui Dumnezeu. Sufletul este luminat de o dreaptă

înţelegere, iar pocăinţa urmează în chip firesc. Ne aducem aminte de femeia din Evanghelie care, pierzându-şi drahma, a aprins o făclie şi a curăţat întreaga casă pentru ca să o afle (cf. Luca 15, 8-10). Într-una din omiliile sale, Sfântului Macarie cel Mare tâlcuieşte cu multă iscusinţă această pericopă:

> „[Sufletul] are nevoie de făclia divină, de Duhul Sfânt, pentru a pune ordine în casa sa cea întunecată; are nevoie de lumina Soarelui dreptăţii, care răsare în inimă şi o luminează; are nevoie de armă ca să învingă în război. (Se spune) că o văduvă, pierzând o drahmă, a aprins mai întâi o făclie, apoi a făcut ordine în casă. Fiind ordine în casă şi făclia fiind aprinsă, s-a găsit şi drahma, care era acoperită de pământ, de praf şi murdărie. (Tot aşa) şi acum sufletul nu poate, singur, să găsească şi să deosebească gândurile proprii (de cele insuflate de cel-rău). Abia atunci când este aprinsă lumina divină, care luminează casa cea întunecată, abia atunci vede cum gândurile sale sunt îngropate în noroiul şi murdăria păcatului."[1]

Cu alte cuvinte, simţirea pocăinţei o dobândim numai atunci când această făclie este aprinsă în inima noastră prin lucrarea Duhului Sfânt, Care începe astfel să ne zidească din nou. Dumnezeu ne-a făcut dintru început după chipul şi asemănarea Sa, şi a suflat în nările noastre suflare de viaţă iar noi am devenit duh viu (nu duh dătător de viaţă, pentru că numai Dumnezeu este duh dătător de viaţă). Şi această nouă suflare în inima noastră se face începutul unei noi zi-

[1] Sfântul Macarie Egipteanul, *Omilii duhovniceşti*, trad. de Pr. Prof. Dr. Constantin Corniţescu, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1992, p. 136.

diri, începutul reînnoirii noastre ca persoană. Însă pentru ca omul să păstreze harul dumnezeiesc al pocăinței trebuie ca puterile sufletului său să fie curățite și întărite de Duhul Sfânt. Pe de altă parte, odată ce a cunoscut felul în care lucrează harul, el va ști ce să caute. Și cu toate că cei mai mulți dintre noi pierdem harul, se cuvine să ne aducem aminte de cuvântul Domnului care rămâne adevărat în veac. De pildă, Domnul a zis: „Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu... Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu" (Matei 26, 26-28). De fiecare dată când pomenim și repetăm aceste cuvinte în rugăciune în timpul Sfintei Liturghii, pătrundem în realitatea lor veșnică prin chemarea Duhului Sfânt. Și îndemnul la pocăință pe care ni-l adresează Domnul aparține, de asemenea, veșniciei. La fel cum în Sfânta Liturghie ne aducem aminte de anumite evenimente din viața Mântuitorului și Îi cerem lui Dumnezeu să le facă din nou prezente în viața noastră, tot așa ar trebui să ne amintim și de chemarea cea dintâi, de râvna și de fierbințeala inimii cea dintru început și cu smerenie să-I cerem lui Dumnezeu să le reînnoiască în noi.

Așijderea și Sfântul Pavel le amintea ucenicilor de înflăcărarea duhului lor de mai-nainte, încercând în felul acesta să reaprindă în ei râvna pocăinței. El le scria, de pildă, Galatenilor: „Unde este, deci, fericirea voastră? Căci vă mărturisesc că, de ar fi fost cu putință, v-ați fi scos ochii voștri și mi i-ați fi dat mie" (Gal. 4, 15). Apostolul îi mustră doar pentru a-i ajuta să-și vină în fire. Același lucru îl face și în Epistola către Evrei. Știm că evreii pătimeau atunci o îndoită prigoană, atât din partea romanilor cât și din partea compatrioților lor. Erau în mare suferință și necaz, și, pentru a-i întări în încercările grele prin care treceau, le-a amintit de

râvna lor de mai-nainte: „Căci Dumnezeu nu este nedrept, ca să uite lucrul vostru şi dragostea pe care aţi arătat-o pentru numele Lui, voi, care aţi slujit şi slujiţi sfinţilor. Dorim, dar, ca fiecare dintre voi să arate aceeaşi râvnă spre adeverirea nădejdii, până la sfârşit, ca să nu fiţi trândavi, ci următori ai celor ce, prin credinţă şi îndelungă-răbdare, moştenesc făgăduinţele" (Evr. 6, 10-12). Sfântul Ioan Scărarul îl sfătuieşte pe Păstor ca, din când în când, să-i amintească turmei sale de harul ei dintâi şi să stârnească în ea dorinţa de a-l redobândi.

Şi în Cartea Apocalipsei Domnul vorbeşte despre pocăinţă prin gura Apostolului Său. La începutul epistolei către Episcopul Efesului, Sfântul Ioan îl laudă pentru lucrarea cea bună, pentru prigoana pe care a pătimit-o pentru Numele lui Hristos şi pentru ortodoxia învăţăturii sale, însă adaugă: „Dar am împotriva ta faptul că ai părăsit dragostea ta cea dintâi. Drept aceea, adu-ţi aminte de unde ai căzut şi te pocăieşte şi fă faptele de mai înainte; iar de nu, vin la tine curând şi voi mişca sfeşnicul tău din locul lui, dacă nu te vei pocăi" (Apoc. 2, 4-5). Sfântul Apostol Ioan, sau mai degrabă Dumnezeu prin el, spune că trebuie să ne aducem aminte de iubirea noastră cea dintâi pentru ca să se reînsufleţească în noi darul cel atotcuprinzător al pocăinţei.

Unul dintre sfinţii egipteni din secolul al patrulea, Avva Ammona, îl îndeamnă pe monah să se roage zi şi noapte ca Dumnezeu să-i dăruiască duhul pocăinţei. Căci atunci când rugăciunea îi va fi ascultată şi va dobândi duhul pocăinţei, un cerc de foc îl va străjui, împiedicându-l să cadă în păcat.[2]

---

[2] Cf. *Avva Ammona, Avva Zosima. Mireasma Pustiei*, trad. de Ieromonahul Evloghie Munteanu, Ed. Egumeniţa, Galaţi, 2004, p. 18.

Pocăința este mijlocul prin care se curățește oglinda sufletului și se reînnoiește chipul lui Dumnezeu în noi. În cele din urmă, pocăința ne aduce la asemănarea cu Dumnezeu. După cum bine știm din Cartea Facerii, omul a fost făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu: chipul este ceea ce Dumnezeu a pus în om, ceea ce a suflat înlăuntrul lui, în vreme ce asemănarea este potențialul omului care se împlinește prin viețuirea potrivit poruncilor dumnezeiești. Omului îi stă în putință să se pocăiască tocmai pentru că a fost zidit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Dacă nu am avea în noi această înrudire cu Dumnezeu, ar fi cu neputință să luăm asupra noastră nevoința pocăinței și sa purcedem pe calea Domnului. Dar pentru că așa a hotărât și a lăsat să fie Dumnezeu (căci cuvântul Său este faptă: „Că El a zis și s-au făcut" (Ps. 32, 9)), omul poate lua asupra sa nevoința desăvârșirii asemănării sale cu Dumnezeu. Așijderea, dacă Dumnezeu nu ar fi zis: „Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu. Beți dintru acesta toți, că acesta este Sângele Meu", evenimentul acesta nu ar fi devenit punctul central al Sfintei Liturghii. Cuvântul Domnului este temelia a toată ființarea și aceasta se vădește în rugăciunea Bisericii făcută în Duhul Sfânt.

Prin urmare, se cuvine să știm că Dumnezeu ne-a dat să fim „chip" al Său, în vreme ce la „asemănarea" cu El ajungem doar prin nevoința de bunăvoie a pocăinței. Sfinții Părinți au tâlcuit în mod diferit chipul și asemănarea lui Dumnezeu; unii au identificat chipul lui Dumnezeu în om cu caracterul său de ființă înțelegătoare, alții cu libertatea lui. Însă, potrivit Sfântului Grigorie Palama, întreaga ființă a omului este zidită după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, nu doar sufletul, ci și trupul, pentru că și trupul primește

suflarea lui Dumnezeu şi se sfinţeşte, după cum neobosit ne aminteşte Sfântul Siluan.

Am fost zidiţi pentru scopul unic de a vădi în viaţa noastră virtuţile lui Dumnezeu: „Iar voi sunteţi seminţie aleasă, preoţie împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu, ca să vestiţi în lume bunătăţile Celui Ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată" (1 Petru 2, 9). Şi, iarăşi, Evanghelia ne spune într-un fel chiar mai simplu că lumina lui Dumnezeu ar trebui să se reverse din noi, ca oamenii văzând aceasta să laude pe Dumnezeu (cf. Matei 5, 16). Din păcate, chipul lui Dumnezeu în noi e atât de sluţit încât a devenit aproape de nerecunoscut, însă cu toate acestea suntem chemaţi să dobândim adevărata asemănare cu Dumnezeu, numită şi îndumnezeire.

Pentru a înţelege mai bine căderea omului şi, prin urmare, nevoia de a dobândi acea pocăinţă care să refacă în noi chipul lui Dumnezeu şi să desăvârşească asemănarea noastră cu Ziditorul, îngăduiţi-mi să vă amintesc pe scurt de învăţătura Sfântului Grigorie Palama despre energiile dumnezeieşti. El identifică patru categorii de energii. Prima categorie cuprinde energiile lui Dumnezeu care dau substanţă sau fiinţă lucrurilor. Zidirea neînsufleţită primeşte de la Dumnezeu doar acest fel de energii. Plantele, animalele şi fiinţele omeneşti posedă un al doilea fel de energie, energia dătătoare de viaţă a lui Dumnezeu. Ele posedă şi energia care dă substanţă, şi cea care dă viaţă, dar numai omul posedă un al treilea fel de energie, care îl face să fie o fiinţă înţelegătoare. În cele din urmă, cea de-a patra şi cea mai înaltă forma de energie este energia îndumnezeitoare care le este dată numai creştinilor, ca mădulare vii ale Trupului lui Hristos, care îşi lucrează mântuirea, asemănarea lor cu Dumnezeu şi

care se fac părtaşi la firea Sa dumnezeiască. Îngerii şi oamenii care se mântuiesc participă la acest al patrulea fel de energie.

Folosindu-ne de terminologia Sfântului Grigorie Palama, am putea spune că atunci când Adam a căzut, el a pierdut energia îndumnezeitoare dar nu şi chipul, pentru că acesta este nepieritor şi nu poate fi nimicit. Chiar dacă chipul lui Dumnezeu în om s-a întunecat, omul încă mai deţine cea de-a treia formă de energie atâta vreme cât continuă să fie o fiinţă înţelegătoare. Rostul pocăinţei este acela de a redobândi cea de-a patra formă de energie, şi anume cea care îl îndumnezeieşte pe om şi-l face asemeni îngerilor.

Cu alte cuvinte, când omul a căzut din rai prin neascultare, pământul a fost blestemat şi a început să rodească spini şi pălămidă (cf. Fac. 3, 18). Omul, care a fost plămădit din ţărână (Fac. 2, 7), a suferit şi el aceeaşi soartă, adică sufletul său a fost năpădit de spinii şi mărăcinii patimilor. Prin pocăinţă omul îşi regăseşte starea de nepătimire dintru început, nevoindu-se pentru a dobândi asemănarea cu Dumnezeu.

Din pricina căderii din har, omul devine slab şi nu izbuteşte să împlinească poruncile lui Dumnezeu. Însă pocăinţa întăreşte puterile sufletului pentru a putea face voia Domului. La început, el primeşte destul har pentru a-şi „veni în fire". Însă adevărata pocăinţă harică este un dar de la Duhul Sfânt, Care vine să aprindă candela sufletului. Dar ce se întâmplă cu cei ale căror candele nu au fost aprinse de Duhul Sfânt? Potrivit Sfântului Grigorie Palama, acestora le este de folos să urmeze cu credinţă calea plânsului duhovnicesc cel de bunăvoie. Simţim din nou nevoia să subliniem că plânsul duhovnicesc nu este totuna cu introspecţia morbidă a plânsului sufletesc care poate să distrugă o persoană. Plânsul duhovnicesc este o nevoinţă asumată de bunăvoie şi se

întemeiază pe nădejdea că chemarea Celui Care pe toate le-a zidit ne va aduce mângâiere în suflet, după cum şi scrie în Evanghelie: „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Matei 5, 4). Plângem pentru că ne-am venit în fire, pentru că ne-am văzut starea căzută şi primim mângâiere de la Mângâietorul, Cel Care dă har biruitor a toată deznădejdea şi ne întoarce la aşa o neclintită nădejde, încât ne apropiem tot mai mult de minunata iubire a lui Dumnezeu.

Domnul zice în Evanghelie: „Dar, mai înainte de toate acestea, îşi vor pune mâinile pe voi şi vă vor prigoni, dându-vă în sinagogi şi în temniţe, ducându-vă la împăraţi şi la dregători, pentru numele Meu. Şi va fi vouă spre mărturie. Puneţi deci în inimile voastre să nu gândiţi de mai înainte ce veţi răspunde; căci Eu vă voi da gură şi înţelepciune, căreia nu-i vor putea sta împotrivă, nici să-i răspundă toţi potrivnicii voştri" (Luca 21, 12-15). Aceste îndemnuri le erau adresate creştinilor care urmau să fie prigoniţi, însă noi acum suferim foarte puţin, ba mai mult, aşteptăm chiar să fim lăudaţi pentru aceasta. Atunci cum rămâne adevărat în veac cuvântul acesta al Domnului (cf. 1 Petru 1, 23)? El rămâne adevărat atunci când primim a ne osândi pe noi înşine, când ne întoarcem spre Dumnezeu şi ne înfăţişăm de bunăvoie înaintea scaunului Său de judecată, luând asupra noastră toată vina pentru slăbiciunea şi păcatul nostru. Atunci Dumnezeu ne dă gură şi înţelepciune pentru că rugăciunea noastră de pocăinţă ne îndreptăţeşte înaintea Lui. El este Cel Ce ne dă cuvânt de rugăciune şi tot El ne şi îndreptăţeşte; şi suntem cu adevărat mângâiaţi. Ba mai mult, ne statornicim în credinţă pentru că devenim părtaşi la Crucea şi Învierea lui Hristos, precum şi la harul şi mântuirea care izvorăsc din ele. Însă aceasta nu se întâmplă într-o clipă, ci este vorba

mai degrabă de un proces, de o perioadă din viaţa noastră duhovnicească pe care Sfinţii Părinţi o numesc *catharsis* sau curăţirea de patimi, de spinii şi pălămida care au năpădit ţarina sufletului nostru după nesocotirea poruncii lui Dumnezeu (cf. Matei 13, 7, 22). La fel cum nesiliţi de nimeni ne-am lăsat duşi în ispită, tot aşa şi acum, prin pocăinţă, ne întoarcem de bunăvoie la Dumnezeu. Într-adevăr, *catharsis*-ul, curăţirea de patimi, nu poate fi decât un act voluntar.

Cuvântul *catharsis* ne trimite cu gândul la un proces mai degrabă negativ de lepădare de ceva, după cum citim în Epistola către Coloseni: „V-aţi dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui" (Col. 3, 9). De fapt, procesul nu se limitează la a ne curaţi casa sufletului de duhurile răutăţii care s-au cuibărit în ea, precum ne zice Domnul. Pentru că, dacă numai ne războim cu patimile, sfârşim prin a ne mătura casa fără însă a îngădui harului dumnezeiesc să pătrundă înlăuntru, iar uşa casei rămânând deschisă, există primejdia ca un număr şi mai mare de duhuri rele să intre şi să se sălăşluiască într-însa (cf. Luca 11, 24-26). Trebuie mai degrabă să „sporim în creşterea lui Dumnezeu" (Col. 2, 19) şi să începem, încetul cu încetul, a ne împodobi casa sufletului cu lucrurile cele bune ale lui Dumnezeu.

Lepădarea de omul cel vechi dimpreună cu faptele lui, adică lupta cu patimile este fără îndoială un aspect negativ al procesului de curăţire, însă noi suntem chemaţi să facem şi ceva pozitiv: „să ne îmbrăcăm cu omul cel nou, care se înnoieşte, spre deplină cunoştinţă, după chipul Celui Ce l-a zidit" (cf. Col. 3, 10). Începem să înţelegem că Hristos, Noul Adam, este adevăratul chip al lui Dumnezeu în om. Hristos Se descoperă pe Sine ca însuşi Chipul lui Dumnezeu şi pentru că Dumnezeu ni Se arată în trup, ne dăm seama că omul

a fost plămădit *după* chipul lui Hristos. Omul este zidit după chipul Chipului, precum spun Părinţii; noi nu suntem chipul lui Dumnezeu, pentru că atunci am fi de o fiinţă cu Dumnezeu, dar suntem zidiţi *după* chipul Lui, adică suntem oglindiri ale lui Dumnezeu produse de energiile Lui.

Ba mai mult, atunci când se curăţă chipul lui Dumnezeu în noi, omul biruie toată dezbinarea pricinuită de cădere, aşa încât pentru el „nu mai este elin şi iudeu, tăiere împrejur şi netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber, ci toate şi întru toţi Hristos" (Col. 3, 11). Cu alte cuvinte, Hristos devine viaţa noastră şi, după cum spune Sfântul Pavel, nu mai trăim noi, ci Hristos trăieşte în noi (cf. Gal. 2, 20). In Epistola către Coloseni, Apostolul vorbeşte despre Hristos ca fiind Capul Trupului de la Care toate „încheieturile şi legăturile" (Col. 2, 19) îşi primesc hrana. Trebuie să rămânem alipiţi de Hristos Care este Capul Trupului, Capul Bisericii, aşa încât viaţa şi energia Lui să curgă fără oprelişti prin mădularele Bisericii Sale, ca să ne umplem încetul cu încetul de curăţia Lui dumnezeiască. Şi atunci când vom primi darul curăţiei dumnezeieşti vom ajunge şi la starea de nepătimire. În Epistola către Efeseni, Apostolul îşi exprimă dorinţa ca noi să nu mai fim asemeni pruncilor care se lasă „purtaţi încoace şi încolo de orice vânt al învăţăturii", ci ca „ţinând adevărul, în iubire, să creştem întru toate pentru El, Care este capul – Hristos", până „vom ajunge toţi la unitatea credinţei şi a cunoaşterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătăţii lui Hristos" (Efes. 4, 14-15; 4, 13). Această creştere ontologică este urmarea firească a curăţirii şi restaurării noastre ca şi chipuri ale lui Dumnezeu, Care ne dăruieşte plinătatea, înălţimea, chiar măsura lui Hristos Însuşi.

Sfinţii Părinţi, mai cu seamă Sfântul Grigorie Palama, vorbesc despre două cruci. Prima cruce este nevoinţa pe care o luăm asupra noastră de bunăvoie, precum postul, plânsul duhovnicesc, metaniile, rugăciunea; aceasta este crucea *praxis*-ului, a făptuirii. În troparul Sfinţilor Sfinţiţilor Mucenici spunem: „Sfinte, de Dumnezeu însuflate, tu ai aflat în făptuire scara spre contemplaţie."[3] Crucea făptuirii este strădania noastră personală de a omorî păcătoşenia trupului; dacă vom vieţui după trup, vom muri, zice Sfântul Pavel, dar dacă vom ucide cu duhul cele ale trupului, atunci vom trăi veşnic (cf. Rom. 8, 13). Prin purtarea acestei prime cruci noi încercăm să biruim patimile, căci încă nu am ajuns la desăvârşita nepătimire. Când omul ia asupră-şi de bunăvoie crucea curăţirii de toată lucrarea şi pofta trupului, o nouă vedere se naşte înlăuntrul lui: Hristos i Se descoperă în toată frumuseţea Lui şi omul I se dă cu totul. Tocmai la aceasta se gândea Sfântul Pavel când ne îndemna ca „tot gândul [să] îl robim spre ascultarea lui Hristos" (2 Cor. 10, 5). Cu alte cuvinte, trebuie să ne lăsăm răpiţi de frumuseţea, curăţia, smerenia şi blândeţea lui Hristos, a Arhetipului nostru.

Cea de-a doua cruce despre care vorbesc Sfinţii Părinţi este crucea nepătimirii, când nu mai suntem noi cei care trudim, căci toate faptele noastre sunt călăuzite acum de Duhul Sfânt. Omul devine „roibul" lui Dumnezeu, după cum spunea odată un preot grec, adică este răpit de vederea lui Dumnezeu, este mânat de Duhul Sfânt precum un cal de călăreţul lui şi începe să guste din nepătimirea cea desăvârşită şi dumnezeiască.

---

[3] Am preferat o traducere mai apropiată de textul troparului în limbile greacă şi engleză celei existente în limba română: „Şi părtaş obiceiurilor şi următor scaunelor fiind, lucrare ai aflat, de Dumnezeu însuflate, spre suirea privirii la cele înalte." [n. trad.]

Câtă vreme ne aflăm încă în perioada de curăţire a primei cruci, nu vom fi statornici în niciuna din stările de despătimire pe care ne este dat să le trăim, căci duhul nostru suferă multe schimbări întrucât puterile sufletului nu sunt încă pe deplin curăţite şi tămăduite. De pildă, la început, când suntem plini de har, înclinăm să ne rugăm mult şi pentru o vreme ni se pare că mintea s-a curăţit şi trăim parcă într-o altă lume. Însă nu trebuie să ne amăgim că am ajuns deja la limanul nepătimirii. S-ar putea să fi dobândit o oarecare curăţie a facultăţilor noastre înţelegătoare datorită rugăciunii neîncetate, dar nici dorinţele şi nici trupul nostru nu au fost încă pe deplin curăţite. Dacă credem că am ajuns la nepătimire, atunci riscăm să cădem în înşelare. Potrivit Sfântului Simeon Noul Teolog, noi izbutim să păstrăm harul şi rugăciunea neîncetată, şi să înaintăm cu hotărâre pe calea Domnului, numai atunci când Lumina dumnezeiască vine şi ne tămăduieşte sufletul de toată rana.

Din viaţa Sfântului Grigorie Sinaitul aflăm că acesta a trăit mulţi ani fără să fi avut vreun povăţuitor în lucrarea duhovnicească a rugăciunii inimii, însă a avut multă râvnă şi în fiecare noapte citea toată Psaltirea şi făcea nenumărate metanii. Se ruga neîncetat, însă nu cunoştea meşteşugul rugăciunii isihaste, aşa cum a fost el învăţat de Sfântul Grigorie Palama, de Sfântul Paisie Velicicovschi, de Sfântul Nicodim Aghioritul şi de Stareţii ruşi din secolul al XIX-lea. Însă el se dăruise cu totul nevoinţei şi postului, virtuţi despre care se spune că valorează cât jumătate de rugăciune. Sfântul Grigorie Sinaitul a excelat în virtute, însă chiar şi în mănăstiri astfel de oameni sunt o mustrare tacită la adresa celor delăsători. Astfel, unii dintre fraţi au început să se simtă stânjeniţi de prezenţa lui, aşa încât, în cele din urmă, a trebuit

să părăsească Sinaiul. A plecat în Creta unde a întâlnit nişte Bătrâni iscusiţi în viaţa isihastă, de la care a învăţat Rugăciunea lui Iisus. În biografia sa se spune că, în ciuda neştiinţei sale, în doar două săptămâni rugăciunea i-a intrat în inimă, pentru că inima îi era pregătită şi toate puterile sufletului i se curăţiseră prin nevoinţa din perioada primei cruci, a făptuirii. Citim la Sfântul Teofan Zăvorâtul şi la alţi Părinţi ai Bisericii că unii oameni primesc imediat darul rugăciunii, datorită curăţiei inimii lor. Astfel, important este să fim curaţi cu inima, căci chiar dacă vom plânge de dimineaţa până seara, rugăciunea nu va prinde rădăcini în noi dacă sufletul nostru nu va fi pe deplin curăţit. Sfântul Grigorie Sinaitul a dobândit şi a stăpânit meşteşugul acestei mari arte în doar două săptămâni, pentru că împlinise mai înainte lucrarea pocăinţei. În cele din urmă, el a părăsit Creta pentru a se stabili în Sfântul Munte, unde a însuflat un întreg „nor" de lucrători ai rugăciunii inimii. Datorită lui Rugăciunea lui Iisus s-a răspândit pretutindeni în Balcani, reînnoind viaţa întregii Biserici.

Dar să revenim la strădaniile primei cruci, cea a făptuirii. Rugăciunea singură nu poate să cureţe sufletul, ea trebuie împreunată cu plânsul duhovnicesc, căci plânsul duhovnicesc zdrobeşte toate patimile şi vindecă puterile fiinţei noastre. Când omul plânge de bunăvoie, chemând harul Domnului, mintea şi inima sa devin una. Fiinţa lui îşi redobândeşte întregia şi astfel izbuteşte să împlinească poruncile lui Hristos. De pildă, cel ce plânge devine capabil să iubească, de vreme ce plânsul duhovnicesc este felul în care răspundem cu iubirea noastră la atingerea iubirii dumnezeieşti. Potrivit Sfântului Grigorie Palama, când omul află calea plânsului duhovnicesc, până şi trupul lui, sfinţindu-se, devine uşor.

Atunci omul izbuteşte să împlinească poruncile lui Hristos, care îl învaţă să-L iubească pe Dumnezeu cu tot cugetul, cu toată inima şi cu toată puterea lui (cf. Matei 22, 37). Dar cum putem să-L iubim pe Dumnezeu cu toată inima şi cu tot cugetul nostru câtă vreme mintea şi inima noastră sunt dezbinate, iar puterile sufletului împrăştiate? Doar în lucrarea plânsului duhovnicesc poate mintea să se coboare şi să afle locul inimii şi întreaga noastră fiinţă să devină una. De aceea Sfinţii Părinţi consideră plânsul duhovnicesc o virtute atotcuprinzătoare.

Această luptă a curăţirii de patimi este o perioadă duhovnicească foarte bogată. În cartea Părintelui Sofronie despre Sfântul Siluan citim că atunci când Sfântul Ioan Colov (cel mic de stat) a ajuns la nepătimire, el s-a rugat să se întoarcă iarăşi asupra lui războiul patimilor, pentru că înţelesese că lupta lui fusese o jertfă bineplăcută Domnului.[4] Îmi vin în minte cuvintele Sfântului Pavel: „Vă îndemn, deci, fraţilor, pentru îndurările lui Dumnezeu, să înfăţişaţi trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă, bineplăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească, şi să nu vă potriviţi cu acest veac, ci să vă schimbaţi prin înnoirea minţii, ca să deosebiţi care este voia lui Dumnezeu, ce este bun şi plăcut şi desăvârşit" (Rom. 12, 1-2).

Astfel nevoinţa curăţirii de patimi este închinarea noastră înţelegătoare înaintea lui Dumnezeu; este jertfa de pocăinţă pe care zi de zi I-o aducem lui Dumnezeu în rugăciune; este începutul preoţiei împărăteşti care se desăvârşeşte în noi atunci când ajungem la acea stare duhovnicească ce a născut rugăciunea scrisă pe sulul din icoana Sfântului Siluan:

---

[4] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 75.

„Rogu-Te, milostive Doamne, să Te cunoască în Duhul Sfânt toate noroadele pământului."[5] Adică, noi îi aducem ofrandă lui Dumnezeu pocăința noastră și când Dumnezeu, cu harul Său, face ca ea să rodească, atunci ne deschide ochii să vedem că întreaga lume are mare trebuință de harul Duhului Sfânt, căci voia Domnului este ca întreaga lume să se mântuiască. Și atunci o suferință uriașă pentru întreaga lume pune stăpânire pe inima noastră, asemenea suferinței pe care a trăit-o Hristos. De adâncimea suferinței Lui ne dăm seama din cuvintele pe care le-a rostit în timpul Cinei celei de Taină: „Părinte drepte, lumea pe Tine nu Te-a cunoscut" (Ioan 17, 25).

Așadar, atunci când omul află har înaintea lui Dumnezeu datorită jertfei pe care o face pentru a dobândi curăția, Dumnezeu îl cheamă la cea mai înaltă jertfă, aceea de a se ruga pentru mântuirea întregii lumi, asemenea sfinților. Aceasta este desăvârșirea în noi a asemănării cu Dumnezeu. Aceasta este desăvârșirea preoției împărătești.

---

[5] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 296.

10

DESPRE POCĂINȚA ÎNLĂUNTRUL TRUPULUI BISERICII

Am vorbit despre pocăința și plânsul duhovnicesc, despre curățirea de patimi și lupta pentru a le birui. Am spus că în pocăință și în lupta duhovnicească pentru a dobândi curăția nu urmărim decât să „dezgropăm" darurile care ne-au fost încredințate în Taina Sfântului Botez. Toate strădaniile noastre nu sunt decât o încercare de a regăsi pecetea Sfântului Duh pe care am primit-o în Taina Botezului, când ne-au fost date toate darurile Duhului Sfânt. În această privință, nu ne deosebim cu nimic nici măcar de cei mai mari sfinți, căci am primit aceleași daruri ca și ei.

Prin Botez noi devenim mădulare vii ale Trupului lui Hristos, pentru că devenim părtași la viața Capului Trupului, viață care curge prin toate mădularele lui. Ne unim cu Hristos, ne „îmbrăcăm în Hristos" (cf. Gal. 3, 27). Însă, din păcate, mai devreme sau mai târziu, noi îngropăm acest har înlăuntrul nostru pentru că ne folosim greșit libertatea voii noastre. De aceea, trebuie să ne luptăm din toate puterile ca să curățim și să îndepărtăm stratul de tină care ne-a acoperit inima duhovnicească. Această luptă a curățirii de patimi deschide treptat în inimă un loc unde omul își poate împlini lucrarea duhovnicească și în care fiecare dintre noi poate să cultive darul preoției împărătești – unul dintre multele și neprețuitele daruri primite la Sfântul Botez.

Un prieten mi-a mărturisit odată cum a descoperit ce comoară se ascunde în preoția împărătească, descoperire care l-a izbăvit de orice gând, de orice dorință de a deveni preot. Prin pocăință el a aflat înțelesul adevăratei Liturghii, iar pocăința sa a devenit Liturghia sa. Lacrimile vărsate în fiecare noapte în chilie i-au devenit slavoslovie înflăcărată și rugăciune de cerere înaintea lui Dumnezeu. Cred că atunci când ne pocăim, atunci când plângem și luptăm să ne curățim de întinăciunea patimilor, aducem cu adevărat o jertfă bineplăcută Domnului. Potrivit Sfântului Apostol Pavel aceasta este închinarea noastră duhovnicească (cf. Rom. 12, 1), ce nu se supune firii materialnice a lumii văzute, ci lucrează, prin strădania pocăinței, reînnoirea vieții noastre, reînnoirea noastră ca și chipuri ale Ziditorului. Să ne oprim în treacăt asupra diferenței dintre pocăință și plânsul duhovnicesc. Pocăința este atotcuprinzătoare, ea include plânsul duhovnicesc și lacrimile. Sfinții Părinți definesc în general pocăința ca pe depărtarea pentru totdeauna de păcat. Felurite sunt lucrările pocăinței, iar plânsul duhovnicesc nu este decât una dintre ele, însă una cu adevărat bineplăcută Domnului. Lacrimile duhovnicești pe care El ni le dăruiește sunt semnul neîndoielnic al lucrării iubirii dumnezeiești în om, căci, după cum ne încredințează Părintele Sofronie, iubire fără lacrimi nu există.

Atunci când omul răspunde iubirii lui Dumnezeu cu iubire, el își dă seama că este mai presus de toate o ființă rugătoare. Harul lui Dumnezeu se atinge de inima sa și îl face să descopere Chipul lui Dumnezeu, adevăratul model al vieții sale, Care naște în el dorința de a trăi din nou la măsura menirii pentru care a fost zidit. Harul începe această prefacere în noi, dar pentru ca el să aducă roadă, trebuie să

vieţuim ca mădulare ale Trupului rugător care este Biserica. Biserica este soborul sfinţilor prin care Dumnezeu glăsuieşte şi în care Se oglindeşte. Comuniunea noastră cu acest Trup ne uneşte cu fraţii noştri care stau neîncetat înaintea Feţei lui Dumnezeu şi aceasta ne îngăduie să ne cercetăm pe noi înşine fără a ne primejdui în vreun fel, căci îi avem drept pildă pe sfinţii care mai înainte de noi au umblat pe calea despătimirii. Ca şi mădulare ale Trupului rugător al Bisericii, noi devenim părtaşi la curăţia dumnezeiască ce nu poate fi aflată nicăieri în afara acestui Trup şi în felul acesta suntem şi noi curăţiţi.

Curăţirea de patimi nu se produce în chip mecanic, ci este o împreună-lucrare a voii omului cu harul lui Dumnezeu. Atunci când cineva devine membru al unui club (iertată-mi fie analogia!) trebuie mai întâi să vorbească cu unul dintre secretarii clubului. La fel şi noi, când vrem să punem început pocăinţei, ne adresăm unuia dintre „secretarii" Bisericii, adică încercăm să găsim un preot care poate săvârşi Taina Spovedaniei. Atunci putem să dezvăluim şi să mărturisim adevărul despre păcatele noastre şi, făcând aceasta, apucăm plugul care ară ţarina sufletului, care ne brăzdează adânc pământul inimii. Trudind, smulgem spinii şi mărăcinii care ne-au năpădit inima şi ne pregătim ogorul sufletului să primească sămânţa harului. Şi dacă vom trăi după rânduiala Bisericii, această sămânţă va da rod la vremea cuvenită, iar acest rod nu este altul decât mântuirea cea veşnică.

Prin urmare, fără pocăinţă nu putem fi părtaşi la Tainele Bisericii, pentru ca Tainele sunt „locul" duhovnicesc unde voia omului se întâlneşte şi se uneşte cu voia lui Dumnezeu. Mântuirea noastră constă tocmai în această sinergie. Spuneam mai devreme că pocăinţa cuprinde în ea toate virtuţile

şi de aceea este temelia sigură a vieţii noastre în Biserică. În Taina Botezului, de pildă, prin coborârea în apă, noi Îi făgăduim lui Dumnezeu – şi acesta este legământul nostru cu El – că de acum înainte vom fi „morţi păcatului" (Rom. 6, 11). În Botez, suferim o moarte adevărată, murim vechiului fel de a trăi, murim poftelor trupului, patimilor şi înţelegerii trupeşti a vieţii. Le lăsăm pe toate în urmă, o dată pentru totdeauna, iar actul simbolic al coborârii în apă reprezintă tocmai această lepădare a noastră. Şi pentru că am murit păcatului cu moarte adevărată, când ieşim din apă primim adevărata viaţă a Învierii. Cu adevărat, murim pentru toate cele vremelnice şi neînsemnate ca să înviem pentru toate cele veşnice şi de mare preţ. Întreaga noastră viaţă creştină constă în a ne dovedi credincioşia faţă de acest legământ pe care l-am făcut cu Dumnezeu în Taina Sfântului Botez şi în strădania de a vieţui în chip vrednic de înalta cinste pe care ne-a dat-o Dumnezeu.

Legământul Botezului este reînnoit în Taina Spovedaniei. În spovedanie, ne întoarcem în Biserică aducând cu noi toată murdăria, toate eşecurile şi neajunsurile noastre. Cu multă smerenie, ne înfăţişăm goi înaintea Bisericii şi ea ne dăruieşte ceea ce noi singuri n-am fi putut niciodată să dobândim. Spun că Biserica ne *daruieşte*, căci fiind Trupul lui Hristos, ea împarte cu dărnicie mădularelor ei, atât pe pământ cât şi în cer, comoara-i de sfinţenie şi curăţie. În Taina Spovedaniei, primim harul lui Hristos în sânul comuniunii noastre cu sfinţii Lui.

Sfânta Împărtăşanie este încununarea legământului nostru cu Dumnezeu şi se întemeiază de fapt pe cuvântul lui Dumnezeu. Iar plinătatea cuvântului Său o aflăm fără îndoială în Rugăciunea Sa Arhierească, în capitolul al şaptesprezecelea

al Evangheliei după Ioan, rugăciune care a fost pecetluită cu Sângele Său. În capitolul al şaselea al Evangheliei Sfântului Ioan, Domnul vorbeşte despre cuvântul cel viu al legământului Sau şi despre prezenţa lui veşnică în Taina Sfintei Împărtăşanii: „Precum M-a trimis pre Mine Tatăl cel viu, şi Eu viez prin Tatăl, şi acela ce Mă mănâncă pre Mine va fi viu prin Mine" (Ioan 6, 57)[1]. Însă Apostolii fuseseră curăţiţi de Domnul chiar mai înainte de a se fi împărtăşit la Cina cea de Taină. Domnul Se gândea la Noul Legământ atunci când S-a apropiat de Petru ca să-i spele picioarele. Petru, iute din fire, I-a zis Domnului: „Nu-mi vei spăla picioarele în veac". Iar Iisus i-a răspuns: „Dacă nu te voi spăla, nu ai parte de Mine". Petru, înfricoşându-se, I-a zis: „Doamne, spală-mi nu numai picioarele, ci şi mâinile şi capul" (Ioan 13, 8-9). În aceeaşi Evanghelie, Iisus îi încredinţează pe Apostoli: „Acum voi sunteţi curaţi, pentru cuvântul pe care vi l-am spus" (Ioan 15, 3).

Vedem deci că nu suntem în stare să pătrundem cu adevărat în Tainele Bisericii dacă nu ne pregătim mai înainte cum se cuvine. De aceea, rugăciunile dinainte de Sfânta Împărtăşanie sunt pline de smerită pocăinţă, căci niciodată nu putem fi cu adevărat vrednici de marele dar al vieţii celei veşnice. Putem doar să-L rugăm stăruitor pe Dumnezeu să ne cureţe de toată întinăciunea ca să putem reînnoi legământul nostru cu El şi să ne facem pe deplin părtaşi la sfinţenia Lui. De fiecare dată când ne reînnoim făgăduinţa făcută lui Dumnezeu, El ne întăreşte ca să umblăm cu vrednicie potrivit chemării noastre la viaţa cea veşnică (cf. Efes. 4, 1). Sunt clipe când chiar şi o făgăduinţă deznădăjduită pe care

[1] Ed. Bucureşti, 1914.

l-o facem Domnului în rugăciune este îndeajuns să săvârşească în noi o asemenea înnoire: „Doamne, ajută-mă să pun început bun" sau „Doamne, ajută-mă în necazul meu şi de acum înainte o să fac tot ce-mi stă în putinţă." Neîndoielnic, înaintea lui Dumnezeu omul se dovedeşte a fi întotdeauna mincinos (cf. Ps. 115, 2), însă aplecarea smerită a inimii va izbuti să înduioşeze pe Dumnezeu ca să ne dăruiască tot harul de care avem trebuinţă pentru a pune un nou început.

Vedem cum unii oameni primesc mare har de la Domnul pentru cel mai smerit gând sau pentru cea mai săracă rugăciune – har care îi ajută să biruie o anumită patimă o dată pentru totdeauna. Cum se face că Domnul răspunde atât de „disproporţionat" la asemenea înclinări smerite ale inimii? Adevărul este că El nu Îşi calcă niciodată făgăduinţele, ci rămâne credincios legământului făcut cu noi, căci „nu poate să Se tăgăduiască pe Sine" (2 Tim. 2, 13). Numele lui este „Cel credincios". In Cartea Apocalipsei este numit „Martorul cel credincios" (Apoc. 1, 5). El este credincios pentru că „ieri şi azi şi în veci, este Acelaşi" (cf. Evr. 13, 8) şi făgăduinţele Lui rămân în veac, împlinindu-se iară şi iară. Însuşi cuvântul lui Dumnezeu către strămoşul nostru Avraam adevereşte aceasta: „Voi pune legământul Meu între Mine şi între tine şi urmaşii tăi, din neam în neam, să fie legământ veşnic, aşa că Eu voi fi Dumnezeul tău şi al urmaşilor tăi de după tine" (Fac. 17, 7). Dacă nu izbutim să dobândim har este pentru că suntem făţarnici şi necredincioşi, şi nu împlinim partea noastră de legământ. Însă Domnul rămâne credincios şi adevărat. De vreme ce legământul Domnului cu poporul Său rămâne în veac, fiecare zi pe care o trăim este un har, pentru că ne-a fost dată spre pocăinţă, ca prin ea să pătrundem în plinătatea vieţii.

11

ZIDIREA INIMII PRIN RĂSTIGNIREA MINȚII

Potrivit Sfântului Apostol Pavel, înțelepciunea lui Dumnezeu este nebunie pentru lume (cf. 1 Cor. 1, 18). Lumea nu vede decât nebunie în Crucea lui Hristos, dar cel ce a gustat din mântuirea pe care Crucea lui Hristos a adus-o pe pământ cunoaşte că înțelepciunea lui Dumnezeu este mai presus de toată înțelepciunea şi că înțelepciunea şi puterea lui Dumnezeu pot să-l mântuiască pe om.

Hristos a murit pe Cruce în ascultare faţă de Tatăl Ceresc, iar credinciosul îşi ia crucea sa în ascultare de porunca lui Dumnezeu. Omul nu se poate mântui dacă fuge de cruce şi de moarte, căci mântuirea lui se săvârşeşte tocmai prin cruce şi prin moarte. Hristos a murit pe Cruce pentru mântuirea oamenilor şi cei ce voiesc să urmeze căii Sale, calea ce duce la viaţă, trebuie să-şi ia crucea de bunăvoie, împlinind astfel porunca dumnezeiască. Păzind poruncile, el va face voia Domnului, iar mintea îi va fi răstignită ca să se nască în el un cuget nou – cugetul lui Hristos. De voieşte cineva să devină înțelept, acela trebuie mai întâi să se facă nebun, precum zice Apostolul (1 Cor. 3, 18). El trebuie sa-şi robească mintea voii lui Dumnezeu printr-o neobosită căutare a gândurilor smerite. Astfel mintea va rămâne în binecuvântata robie a lui Hristos. Mult folos aduce şi cercetarea Sfintelor Scripturi, căci ea smereşte cugetul omului, de vreme ce cuvintele Scripturii purced de la Duhul cel smerit al lui

Dumnezeu. Când aceste cuvinte se sălăşluiesc din belşug în inima credinciosului, atunci mintea lui începe să se asemene Minţii lui Dumnezeu.

Calea lui Hristos şi prezenţa Lui în lume răstoarnă criteriile şi valorile omeneşti, de aceea Scriptura pare străină lumii. Domnul Însuşi zice: „Spre judecată am venit în lumea aceasta, ca cei care nu văd să vadă, iar cei care văd să fie orbi" (Ioan 9, 39). Lumina pe care Hristos a adus-o în lume este de aşa natură încât cei ce cred că văd şi că sunt înţelepţi „cu de la sine putere" rămân pe veci orbi, iar cei ce nu văd şi înţeleg că sunt orbi, aceia văd cu adevărat.

Tainele şi slujbele Bisericii ne ajută să înţelegem şi să pătrundem tot mai adânc în taina Crucii şi Învierii lui Hristos. La Botez, credinciosul moare păcatului şi lumii acesteia, ridicându-se la „înnoirea vieţii" (Rom. 6, 4), potrivit duhului poruncilor dumnezeieşti. Crucea ne deschide calea către taina vieţii dumnezeieşti, iar în Sfânta Împărtăşanie se reînnoieşte legământul Crucii: tot cel ce se împărtăşeşte din de-viaţă-dătătorul Trup şi Sânge al lui Hristos ar trebui să moară sieşi şi să vieze numai lui Dumnezeu. Asumarea de bunăvoie a morţii prin credinţă şi pocăinţă este cea mai bună pregătire pentru Sfânta Împărtăşanie, în care omul îi dăruieşte toată viaţa lui Dumnezeu, primind în schimbul existenţei sale vremelnice şi stricăcioase viaţa dumnezeiască cea nestricăcioasă.

Potrivit învăţăturii Sfinţilor Părinţi, există două etape în răstignirea omului. În prima etapă, omul se depărtează de lume şi de patimi, iar în cea de-a doua, care este mai înaltă, patimile şi alipirile de cele lumeşti sunt dezrădăcinate din însăşi inima lui. Dacă în prima perioadă credinciosul dobândeşte o oarecare libertate, el devine cu adevărat liber abia în cea de-a doua. În prima etapă, credinciosul biruieşte

dorinţa de stăpânire asupra aproapelui. În cea de-a doua, el însuşi nu se mai află sub stăpânirea nimănui, căci acum este răstignit pentru toţi: „Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, şi eu pentru lume" (Gal. 6, 14)[1].

Dacă ne lăsam ispitiţi de lumea văzută, ajungem să fim duşmani ai Crucii pentru că ne facem robi lumii. Dar dacă singura noastră dorire este paza poruncilor, căutarea şi plinirea voii lui Dumnezeu şi săvârşirea doar a ceea ce este bineplăcut Lui, chiar dacă aceasta este împotriva firii noastre căzute, atunci suntem „prieteni" ai Crucii, căci ştim că „Dumnezeu este mai mare decât inima noastră" (1 Ioan 3, 20). Ştim că dumnezeiasca şi desăvârşita dragoste, de care sufletul se simte atras, ne-a fost dată ca poruncă. Însă sufletul se chinuie amarnic fiindcă nu poate să o împlinească şi de aceea petrece toţi anii vieţii lui pe pământ ca un răstignit.

Dacă mintea omului, care a fost pângărită de căderea lui Lucifer, nu se leapădă de înţelegerea ei firească şi nu primeşte nebunia Crucii, nu va fi în stare să se smerească pe sine şi să purceadă în călătoria către cele de jos. Atunci când primeşte să se răstignească, mintea coboară în inimă şi omul trăieşte nebunia Crucii ca pe înţelepciunea şi puterea lui Dumnezeu. Atunci îi este cu putinţă să petreacă în inimă în stare de trezvie, chemând Numele Domnului. De aceea în tradiţia isihastă se pune accentul pe pocăinţă ca temelie a urcuşului duhovnicesc al omului. Urcuşul acesta este de fapt un drum al pogorârii, cu neputinţă de parcurs fără credinţa în Dumnezeirea lui Hristos şi conştiinţa păcătoşeniei

---

[1] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 169.

şi sărăciei noastre duhovniceşti. Pocăinţa este un dar însemnat al Duhului Sfânt, care poate în aşa măsură să sporească în om simţământul sărăciei sale duhovniceşti, încât el ajunge să trăiască în lume asemeni unui nebun.

Dar răstignirea minţii se înfăptuieşte mai cu seamă prin ascultare – o virtute de căpătâi în monahism, care duce la cunoaşterea voii lui Dumnezeu şi la dobândirea cugetului lui Hristos. Pentru că ascultarea presupune dependenţa de o altă persoană, ea naşte în noi smerenia care, la rândul ei, ne întăreşte inima. Cugetul cel firesc este răstignit, iar adâncul inimii iese la iveală, gata să primească darul Duhului Sfânt. Acest dar înseamnă, mai presus de orice, iertarea păcatelor. Primind această iertare, inima este slobodă să cheme Numele Domnului spre mântuire. Astfel ascultarea îl înalţă pe om în planul vieţii şi libertăţii dumnezeieşti.

Ascultarea nu este totuna cu disciplina. Disciplina este proprie omului căzut, supus stricăciunii, însă „ce este născut din trup, trup este" şi „nu foloseşte la nimic" (cf. Ioan 3, 36; 6, 63). De aceea omul trebuie să facă un „salt" de credinţă şi să pătrundă în taina ascultării. Impunerea din afară a disciplinei duce la inegalitate, nedreptate şi dezbinare, şi se însoţeşte de o anumită răceală a inimii atât a celui care impune disciplina, cât şi a celui care se supune ei. Ascultarea, însă, presupune o relaţie întemeiată pe rugăciune. Cuvântul lui Dumnezeu poate atunci să se nască în inima smerită a celui care îi primeşte pe oameni ca un părinte, precum şi în inima celui care ascultă. În ascultare nu este nicio urmă de cruzime. Disciplina presupune respectarea unor forme pur exterioare şi a unui fel de a gândi pur omenesc, în vreme ce ascultarea caută în inimă înştiinţare de la Dumnezeu. Disciplina le îngăduie celor puternici să-şi menţină stăpânirea supra celorlalţi, iar cei slabi sunt daţi pierzării, însă acest proces al

„selecției naturale" nu are cum să reflecte adevărata biruință a Crucii. Calea ascultării, însă, face ca fiecare credincios, oricât ar părea el de „neînsemnat", să se unească în chip desăvârșit cu Trupul lui Hristos. Și nu trebuie decât să-și pună toată nădejdea în Crucea Domnului pentru ca inima lui să dobândească plinătatea harului.

Tot omul, fie el slab sau puternic, trebuie să-și răstignească mintea dacă voiește să se facă mădular care să viețuiască armonios înlăuntrul Trupului lui Hristos. Să nu uităm că Hristos, Capul Trupului, poartă cunună de spini și că în aceasta lume El pătimește. Prin urmare, orice mădular care va fugi de durere se va afla în afara Trupului și despărțit de Capul lui. Însă de va îmbrățișa crucea ascultării din iubire, inima lui va fi tăiată împrejur și va purta înlăuntrul ei Numele Domnului.

Nevoința ținerii minții în inimă îl conduce pe om la starea de feciorie duhovnicească. Simțurile noastre pot fi puse în slujba acestei feciorii, ceea ce constituie o răstignire în plan duhovnicesc, fecioria fiind rodul unei vieți răstignite. Potrivit Sfântului Apostol Pavel, adevăratul creștin nu este preocupat de aspectele exterioare ale vieții sale, ci de paza poruncilor (cf. 1 Cor. 7, 19).

Însă răstignirea minții prin păzirea poruncilor este o sarcină foarte grea pentru omul modern, care respiră și cultivă un duh de autonomie agresivă. Din punctul de vedere al logicii independenței, a-l accepta pe celălalt, ba mai mult, a te supune în duh de ascultare voii celuilalt este curată nebunie. Dar această logică egocentrică a vremii noastre este de fapt o „fundătură" atât din punct de vedere social, cât și din punctul de vedere al vieții personale a omului. Răstignirea minții își vădește însemnătatea mai ales în ziua de azi, pentru ca ea are puterea să tămăduiască egocentrismul omului contemporan.

Coborârea minții în inimă

Omul își împlinește adevărata menire, cea hărăzită de Dumnezeu mai înainte de toți vecii, prin păzirea poruncilor Ziditorului său. Însă această împlinire presupune întoarcerea minții în inimă și redobândirea întregiei dintru-nceput. Căci numai atunci îi este cu putință omului să-L iubească pe Dumnezeu cu toată ființa sa și pe aproapele său ca pe sine însuși, potrivit îndoitei porunci a dragostei. Aceasta era starea omului în rai, în sufletul lui el nu cunoștea nici dezbinare, nici luptă lăuntrică, ci își îndrepta neîncetat puterea firească a minții, cu care îl înzestrase Ziditorul său, spre Domnul, iar desfătarea sa întru slava lui Dumnezeu nu cunoștea margini. Însă acum omul este o făptură căzută, cu mintea risipită în lumea zidită; el trebuie să se întoarcă în inimă și să-și regăsească unitatea ființei.

Însă iubirea de sine se dovedește a fi o mare piedică, ce nu-i îngăduie minții să se reîntoarcă în inimă și să se statornicească în adâncul ei. Iubirea de sine naște în om slava deșartă, care îl împiedică să se smerească pe sine și să creadă în Hristos. Slava deșartă întunecă inima, o împietrește și o umple de sinele cel pătimaș, nelăsând loc nici pentru Dumnezeu, nici pentru aproapele. Omul nu mai este în stare să intre într-o relație dătătoare de viață cu Dumnezeu și se lipsește de bucuria comuniunii cu semenii săi. Mintea îi este îngreuiată de înstrăinarea de tainicele și vastele întinderi ale adâncului inimii. Omul se vădește incapabil de lucrarea ziditoare a rugăciunii. Văduvit de mângâierea rugăciunii și înstrăinat de Dumnezeu, omul se înăspreşte și se sălbăticeşte.

Străpungerea inimii și pocăința sunt cele mai bune leacuri pentru tămăduirea omului. Străpungerea inimii adună atenția minții, iar zdrobirea inimii pe care o resimte din pricină

că L-a trădat şi L-a mâniat pe Dumnezeu, Mântuitorul şi Binefăcătorul său, îi alungă din minte toate gândurile rele. Prin harul Duhului Sfânt, străpungerea şi zdrobirea inimii îi sunt îndeajuns creştinului pentru a birui toate duhurile răutăţii. Sfinţii obişnuiau să se împotrivească duhurilor necurate cu o rugăciune de osândire de sine, mai degrabă decât cu un cuvânt din Scriptură, osândirea de sine fiind un act de smerenie şi, prin urmare, unul mai sigur. Firește, Hristos, fiind fără de păcat, a certat duhul vrăjmaş cu autoritate, invocând Scriptura. Însă omul rănit de păcat este chinuit de slăbiciuni ascunse, de care duhul răutăţii se poate lesne folosi pentru a-l birui. De aceea îi va fi mai uşor să alunge energia diavolească dacă va căuta adăpost în rugăciunea smerită a osândirii de sine, considerându-se vrednic de toată suferinţa, chiar şi de iad.

Neîndoielnic, inima înfrântă şi smerită va fi cercetată de har, iar mintea va coborî în chip firesc în inimă şi se va uni cu ea. Inima lui va deveni o fortăreaţă duhovnicească şi atunci omul va primi putere de la Domnul ca să-l izgonească pe vrăjmaş cu rugăciunea. El va izbuti să alunge gândurile rele printr-o singură chemare a Numelui lui Hristos, printr-o singură mişcare a duhului. Însă unirea minţii cu inima este mai cu seamă rodul pocăinţei. Cu cât este mai adâncă pocăinţa, cu atât mai mare este râvna inimii şi mai temeinică statornicirea minţii în inimă. Deşi durerea pocăinţei este cea care înlesneşte cel mai mult coborârea minţii în inimă, ne putem folosi de orice durere care ne încearcă în această viaţă, câtă vreme o primim cu deplină încredere în pronia lui Dumnezeu. Boala, prigoana, sărăcia sau oricare altă suferinţă se pot preface în energie care deschide calea către inimă.

Nenumăratele suferințe ale omului sunt urmarea necontenitei lui înstrăinări de bunul Dumnezeu. Din pricina căderii omului în păcat, întregul univers geme de durere și necaz, și Duhul cel smerit al Domnului nu Se mai odihnește în el. Primind să pătimească moartea (Evr. 2, 9), Hristos a slobozit lumea din lanțul tragic, fără de noimă și fără de sfârșit, al suferinței. Însă suferința lui Hristos, care l-a însoțit deșertarea de Sine din momentul în care a luat asupră-Și firea noastră omenească și până în clipa jertfei Sale în înfricoșatul loc al Căpățânii (cf. Matei 27, 33), nu poate fi descrisă în cuvinte, ea e de neînțeles și de neatins pentru om. Ba mai mult, suferința aceasta nu poate fi niciodată întrecută pentru că Domnul este Iubire mai înainte de veci. Deși a fost urât și respins de oameni, Hristos a fost pus de Dumnezeu să fie piatra din capul unghiului a vieții celei nepieritoare și Începătorul mântuirii veșnice.

Deși suferința Domnului e mai presus de orice închipuire, în ea nu este nicio urmă de tragism.[2] Tragedia este caracteristică suferinței omului căzut, însă Hristos nu S-a despărțit nicio clipă de Tatăl și, prin jertfa Sa de bunăvoie, a împlinit în chip desăvârșit îndoita poruncă a dragostei, fără a fi păcătuit vreodată. El a luat asupră-Și tragedia întregii omeniri și, prin patimile Sale, Și-a arătat dragostea „până în sfârșit" și așa a mântuit lumea. Din acel moment noi am cunoscut care este calea, care este viețuirea ce atrage Duhul slavei lui Dumnezeu să-Și afle odihna în chip minunat în inima îndurerată a omului (cf. 1 Petru 4, 14).

Dumnezeu „ne-a iubit Cel dintâi" (1 Ioan 4, 19) și „pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi

---

[2] Cf. Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 57.

toţi" (Rom. 8, 32), iar credinciosul răspunde chemării dumnezeieşti prin îmbrăţişarea suferinţei în pocăinţa sa, dovedindu-şi astfel măsura iubirii care l-o poartă lui Dumnezeu, Mântuitorului şi Binefăcătorului său. Omul care se pocaieşte se cufundă într-o „mare de suferinţe"[3], şi potrivit mărturiei Sfântului Siluan, „cel ce mai mult iubeşte, mai mult şi suferă"[4]. Dar aceste suferinţe nu sunt de natură sufletească. Ele nu sunt urmarea unor tulburări psihice, a unor frustrări sau eşecuri.[5] Omul le ia asupră-şi de bunăvoie, în strădania sa de a păzi poruncile dumnezeieşti.

Omul suferă pentru că s-a desfătat de suflarea nemuritoare a Duhului Sfânt Care i-a aprins sufletul de dorirea lui Dumnezeu. Şi pentru că acum tânjeşte după iubirea nemărginită a lui Hristos, viaţa pământească devine pentru el o temniţă strâmtă şi inima lui plânge „cu suspine negrăite" (Rom. 8, 26) pentru că nu poate ajunge la desăvârşirea dumnezeiască a iubirii, care i-a fost poruncită (vezi Matei 5, 48). E posibil ca el să sufere în toate planurile fiinţei sale[6], însă aceste suferinţe nu-l distrug, căci ele sunt duhovniceşti. Şi pentru că aceste suferinţe sunt urmarea răspunsului omului la porunca dumnezeiască, ele se însoţesc în chip minunat de o mângâiere nestricăcioasă care dă viaţă inimii şi avânt minţii.

Asemenea suferinţe nu fac decât să adeverească libertatea duhovnicească a omului, pe care el o dobândeşte prin ascultarea de porunca dumnezeiască, arătându-şi astfel iubirea pentru marea jertfă a Unuia-Născut Fiului lui Dumnezeu.

---

[3] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 321.
[4] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 363.
[5] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 130.
[6] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 179.

Ele mai au şi o altă calitate care surprinde: sunt însoţite de bucuria care biruieşte patimile şi aboleşte „legea păcatului" (Rom. 8, 26) din mădularele omului. Şi când suferinţele lui ajung la o anumită măsură, ele îl conving pe Dumnezeu să-i dăruiască slugii Sale risipitoare focul Iubirii Părinteşti şi bogăţiile cuvenite unui fiu (vezi Luca 16, 10-11; Ioan 14, 23). Şi credinciosul, pe măsură ce se descoperă pe sine ca persoană conştientă de libertatea sa plină de slavă, priveşte cu uimire cum i se deschid înainte adâncuri ale fiinţei până atunci necunoscute[7]. Deşi nu poate să cuprindă în sine darul dumnezeiesc, căci „Dumnezeu este mai mare decât inima noastră" (1 Ioan 3, 20), totuşi inima lui se deschide deplin spre a primi „strălucirea cunoştinţei slavei lui Dumnezeu pe faţa lui Iisus Hristos" (cf. 2 Cor. 4, 6).

După cum spune Părintele Sofronie, coborârea minţii în inimă nu se poate săvârşi fără suferinţă[8], însă praznicul iubirii dumnezeieşti care are loc în inimă face ca „pătimirile vremii de acum" (Rom. 8, 18) să pară mici şi neînsemnate. Căderi tragice se dovedesc folositoare atunci când sunt înţelese din perspectiva pocăinţei, căci ele vădesc pustiirea sufletului şi îl rănesc cu tânjirea după Dumnezeu. Îi încălzesc inima împietrită şi înlesnesc coborârea minţii în inimă.

Întoarcerea minţii în inimă constituie cea de-a doua mişcare a minţii. Prima mişcare este aceea a ieşirii în afară şi a împrăştierii în cele zidite ale lumii, în vreme ce a treia mişcare se înfăptuieşte atunci când mintea, întărită de harul dumnezeiesc, îndreaptă întreaga fiinţă a omului spre Dumnezeu.

---

[7] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, pp.179, 132.

[8] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 123.

Odată sălăşluită în inimă, mintea trebuie să rămână închisă înlăuntrul ei şi să se înarmeze cu Numele lui Hristos. Puterea acestui Nume îi îngăduie omului să devină stăpân pe firea sa şi pe toate facultăţile sale. Astfel, harul principiului ipostatic începe să se arate lucrător, desăvârşindu-se în cele din urmă prin luminarea Luminii nezidite.

Mintea s-a întors acum în inimă şi Dumnezeu veghează asupra ei. Ea se cufundă în văpaia inimii, curăţindu-se prin botezul focului pe care Domnul l-a adus pe pământ (cf. Luca 3, 16; 12, 49). Şi când mintea se curăţeşte desăvârşit, ea devine precum fulgerul şi este gata să pătrundă în adâncul inimii.

12

„INTRĂ ÎNLĂUNTRU ŞI VEI AFLA ODIHNĂ"

Am ascultat odată spovedania unei doamne din Rusia, o scriitoare celebră. Era uşor derutată şi i-am zis: „Mintea dumneavoastră e precum un fluture, zboară de colo colo, fără să aibă vreo aşezare; veţi fi întotdeauna tulburată din pricina aceasta." Doamna respectivă mi-a răspuns: „Un preot bătrân din Rusia mi-a spus acelaşi lucru. Cum şedea şi îmi asculta spovedania, el mi-a lovit uşurel capul cu crucea pe care o ţinea în mână şi mi-a zis: «Femeie nepricepută, intră înlăuntru şi vei afla odihnă!»" Auzind acestea m-am minunat de frumuseţea cuvintelor bătrânului preot, căci, cu adevărat, până nu vom găsi locul inimii, mintea ne va fi pururi risipită şi nu vom afla nicicând odihnă: întotdeauna vom fi tulburaţi sau de una, sau de alta, vom fi exagerat de sensibili, gândind că nu le suntem pe plac oamenilor sau că aceştia au ceva împotriva noastră ş.a.m.d.

La întrebarea „Ce este omul?" Vechiul Testament ne oferă diferite răspunsuri. În Psalmi se spune că omul este o „inimă adâncă" (cf. Ps. 63, 7). Citim, de asemenea, că „inima omului caută o simţire duhovnicească şi dumnezeiască", νοερὰ καὶ θεια αισθησις (cf. Pilde 15, 14). Adică omul, în dorinţa lui de a cunoaşte adevărul, caută mereu această „simţire duhovnicească şi dumnezeiască", căci numai atunci poate să simtă prefacerile pe care le lucrează în el dreapta lui Dumnezeu. Fără conştiinţa adâncului inimii, fără această

simţire duhovnicească a lui Dumnezeu înlăuntrul lui, omul nu poate afla mângâiere, iar fără mângâiere nu-şi poate împlini rostul. Toţi avem nevoie de bucurie, pace şi mângâiere pentru a putea săvârşi lucrarea lui Dumnezeu în chip bineplăcut Lui.

Într-una din epistolele Sfântului Apostol Pavel, aflăm următorul pasaj: „Binecuvântat este Dumnezeu şi Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor şi Dumnezeul a toată mângâierea, Cel Ce ne mângâie pe noi în tot necazul nostru, ca să putem să mângâiem şi noi pe cei care se află în tot necazul, prin mângâierea cu care noi înşine suntem mângâiaţi de Dumnezeu. Că precum prisosesc pătimirile lui Hristos întru noi, aşa prisoseşte prin Hristos şi mângâierea noastră. Deci fie că suntem strâmtoraţi, este pentru a voastră mângâiere şi mântuire, fie că suntem mângâiaţi, este pentru a voastră mângâiere, care vă dă putere să înduraţi cu răbdare aceleaşi suferinţe pe care le suferim şi noi" (2 Cor. 1, 3-6). Cuvântul „mângâiere" apare de multe ori în acest pasaj minunat, şi pe drept cuvânt, căci fără mângâierea, fără pacea şi bucuria care izvorăsc din harul lui Dumnezeu, nu am putea trăi cum se cuvine. Am fi mereu nemulţumiţi, am cleveti, i-am critica pe ceilalţi şi ne-am plânge de una şi de alta: de ce mâncarea nu este bine gătită, de ce nu cântă mai bine corul, de ce asta e neagră şi nu albă, şi tot aşa. Dar dacă am fi mereu cu luare aminte la inimă şi ne-am strădui să descoperim în noi acea „simţire duhovnicească şi dumnezeiască", atunci nu am mai avea vreme de pierdut cu nimicuri de felul acesta, ba mai mult, toate aspectele negative ale vieţii noastre ar fi adumbrite de această lucrare duhovnicească pozitivă.

Într-una din scrierile sale cuprinse în *Filocalie*, Sfântul Grigorie Palama spune că cei care îşi cultivă inima nu au

timp de discuţii, nici măcar cu cei apropiaţi ai lor. Însă rezerva lor nu se datorează dispreţului sau mândriei, ci faptului că pur şi simplu le vine greu să părăsească această nepreţuită lucrare lăuntrică. Sunt oarecum robiţi de ea, căci au înţeles că viaţa omului se poate împlini doar prin această lucrare. De aceea trebuie să intrăm înlăuntrul nostru şi numai atunci ni se va adăuga nouă odihna.

Această „intrare înlăuntru şi aflare a odihnei" cuprinde în sine întreaga teologie şi tradiţie a isihasmului. S-ar cuveni ca tot creştinul, fie el călugăr sau mirean, să aibă măcar dorinţa de a lua cunoştinţă de această tradiţie. Pe ea se întemeiază tipicul mănăstirii noastre aşa cum ni l-a lăsat Părintele Sofronie, care considera că elementele fundamentale ale tradiţiei isihaste sunt Sfânta Liturghie şi Rugăciunea lui Iisus. Amândouă ne sunt de mare folos pentru dobândirea rugăciunii prin care ni se descoperă „adâncul inimii".

Potrivit Sfântului Grigorie Palama, risipirea minţii în lumea zidită şi în patimi este născocirea diavolilor şi nebunia păgânilor. Iar Sfântul Ioan Scărarul spune că adevăratul isihast este acela care se străduieşte neobosit să-şi zăvorască mintea nematerialnică înlăuntrul trupului materialnic. Se cuvine să subliniem că trupul, care a fost zidit pentru a fi sălaş Dumnezeirii, nu este în sine rău sau de dispreţuit. Însă trebuie să ne luptăm să biruim mintea noastră cea materialnică, ce atât de mult ne robeşte trupul, pentru ca astfel să fim gata să primim cercetarea Domnului. Dreptul Iov L-a întrebat pe Dumnezeu: „Ce este omul că l-ai mărit pre el? Sau că iei aminte spre el?" (Iov 7, 17)[1]. Iar Solomon, sfinţind Templul lui Dumnezeu, a înălţat o rugăciune plină de însuflare,

[1] Ed. Bucureşti, 1914.

pentru care a şi primit răspuns de la Domnul: „Numele Meu va fi peste Templul acesta şi ochii Mei vor fi aţintiţi spre el" (cf. 3 Regi 8, 29) şi „Voi locui în mijlocul fiilor lui Israel şi le voi fi lor Dumnezeu şi nu voi părăsi pe poporul Meu Israel" (cf. 3 Regi 6, 13). Aceste doua pasaje biblice ne fac cunoscută în chip limpede dorinţa lui Dumnezeu, de aceea se cuvine să lepădăm toată aplecarea minţii spre cele trupeşti, ca Dumnezeu să ne cerceteze şi cugetul Lui să se sălăşluiască în inima noastră. Însă, după cum bine ştim, nu este deloc uşor să-ţi zăvorăşti mintea pentru ca ea să se sălăşluiască în inimă. Ba mai mult, mintea nu va afla locul inimii dacă nu va fi călăuzită de Însuşi Duhul lui Dumnezeu.

Când toată fiinţa noastră se adună în locul spre care Dumnezeu ia aminte, cu alte cuvinte, când stăm înaintea lui Dumnezeu cu mintea adunată în inimă, atunci iese la iveală adâncul inimii. Sfântul Grigorie Palama spune că a te „aduna înlăuntru" presupune o anumită durere care încălzeşte inima. Cu adevărat, mintea trebuie să urmeze calea pogorâtoare spre inimă pentru a fi botezată în văpaia ei. Acesta este botezul focului pe care ni l-a făgăduit Domnul: mintea se coboară în inimă pentru a fi botezată în văpaia ei şi curăţită ca într-un cuptor, că să-şi poată redobândi lucrarea firească. Atunci omul devine din nou stăpân pe firea sa şi îşi îndreaptă toată fiinţa spre Dumnezeu.

Sfântul Grigorie Palama spune că mintea omului cunoaşte o întreită mişcare. Prima mişcare este pricinuită de căderea originară, când mintea se împrăştie în lumea văzută şi se alipeşte de ea, gustând astfel din pomul cunoaşterii binelui şi a răului. A doua mişcare constă în a readuce mintea de la cele din afară înapoi în inimă, care este centrul persoanei. Odată ce mintea, prin harul Domnului, este zăvorâtă

în inimă – când omul redevine stăpân pe firea sa, întărit fiind de har – atunci are loc cea de-a treia mişcare: omul îşi întoarce întreaga fiinţă spre Dumnezeu, Mântuitorul său, Care în chip atât de minunat uneşte din nou toate puterile sufletului său.[2]

Scopul tuturor strădaniilor noastre ca şi creştini este aflarea inimii. Trebuie ca inima să iasă la iveală de sub stratul gros de noroi al patimilor pentru ca mintea să poată să o regăsească. Oricare ne este slujirea în Biserică, orice nevoinţe luăm asupra noastră din dragoste pentru Biserică, toate acestea ar trebui să ne înlesnească aflarea inimii. Mult folos aduce şi citirea Scripturii: nu trebuie decât să păstrăm în minte câteva cuvinte insuflate de Duhul Sfânt pentru ca în noi să se aprindă o scânteie, care ne va ajuta să le pătrundem înţelesul tainic şi va călăuzi, de asemenea, mintea spre inimă. Însă calea împărătească spre inimă este cea a ascultării. Cel mai mare folos al ascultării este răstignirea minţii, prin care lepădăm orice încredere în cugetul nostru căzut şi ne punem toată încrederea în cuvântul lui Dumnezeu şi în poruncile Lui. Dacă vom izbuti aceasta, vom începe să cunoaştem înţelepciunea şi puterea Celui Care învie chiar şi morţii.

Aş dori sa subliniez faptul că tradiţia nu poate fi transmisă cu credincioşie decât prin ascultare. În privinţa aceasta, disciplina este cu totul neputincioasă. Disciplina şi auto-disciplina ţin de firea căzută a omului şi tot ceea ce se naşte din trup, trup rămâne şi nu ne aduce niciun folos. Însă noi căutăm să ne naştem din nou, din Duh (cf. Ioan 3, 5), prin credinţa adevăratei ascultări. Deşi disciplina îşi are rostul ei în

[2] Cf. Pr. prof. D. Stăniloae, *Viaţa şi învăţătura Sfântului Grigorie Palama*, Ed. Scripta, Bucureşti, 1993, *Tratatul II* din *Triada I*, p. 169.

organizarea practică a vieţii, ea nu izbuteşte să scoată la iveală inima. De ascultare, însă, avem nevoie pentru a ne rândui viaţa duhovnicească după voia lui Dumnezeu, aşa încât toată viaţa noastră să devină o Sfântă Liturghie. Oricât am fi de înţelepţi şi de puternici, fără ascultare nu ne vom ajuta nici pe noi înşine, nici pe ceilalţi. Cei puternici s-ar putea să se impună prin disciplină, însă cei slabi vor pieri şi aceasta nu va fi o biruinţă adevărată. Însă, dacă ne punem încrederea în ascultare, smerenia va împărăţi şi în felul acesta chiar şi cei slabi vor deveni mădulare ale Trupului lui Hristos, vieţuind potrivit voii lui Dumnezeu. Prin ascultare, fiecare îşi află locul său în Trupul lui Hristos. Şi tot cel ce pune ascultarea pe primul loc, răstignindu-şi astfel mintea, îşi va afla negreşit inima. Şi chiar dacă nu se va număra printre vasele de mare preţ, el nu se va lipsi de răsplată. Chiar dacă nu toţi suntem în stare să devenim adevăraţi isihaşti, putem totuşi să facem ascultare şi să ne găsim locul, în chip armonios, în Trupul Bisericii, unindu-ne strâns şi desăvârşit cu Capul Trupului Care este Hristos.

A suferi ruşine, mai cu seamă în Taina Spovedaniei, este o altă cale de a scoate inima la iveală. De câte ori ruşinea care ne încearcă atunci când ne spovedim păcatele nu se preschimbă într-o libertate plină de lumină şi de pace! Mintea devine liberă şi luminoasă, rugăciunea curge frumos şi firesc, iar inima se desfată de o cu totul altă duioşie, o duioşie pe care n-am putea-o dobândi nici măcar după ore în şir de plâns în chilia noastră – pe când în spovedanie aceasta ni se dăruieşte într-o clipă. Hristos, Care este Capul Trupului, a pătimit Crucea ruşinii (cf. Evr. 12, 2) şi atunci când suferim şi noi puţină ruşine pentru El, ne înrudim cu Duhul Său şi Domul ne cercetează cu harul Lui, iar cercetarea

aceasta ne lărgeşte inima. „Lărgiţi şi voi inimile voastre!" (2 Cor. 6, 13) ne îndeamnă Sfântul Pavel.

Câtă nevoie avem de această lărgire a inimii care este rodul Crucii şi al Învierii lui Hristos! Ne este de trebuinţă să ne unim cu Hristos, Cel Ce pătimeşte în această lume, dacă vrem să pătrundem în taina Crucii Lui şi să primim împătrita lărgire despre care scria Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către Efeseni: lungimea, lăţimea, adâncimea şi înălţimea tainei lui Hristos (cf. Efes. 3, 18). Unul dintre motivele pentru care primim mult har în sinaxele bisericeşti este acela că noi toţi alcătuim împreună Trupul lui Hristos. Hristos, fiind Capul Trupului, este nevăzut prezent în mijlocul nostru şi prezenţa Lui întotdeauna ne împărtăşeşte har. De fapt, în sinaxele noastre, nu contează atât de mult conţinutul a ceea ce spunem cât prezenţa harică a Domnului în mijlocul nostru.

Pe scurt: ruşinea pe care o suferim în pocăinţă şi în spovedanie este unul dintre felurile în care putem urma căii lui Hristos, căci ea scoate inima la iveală. Deşi Trupul lui Hristos a fost înălţat pe Cruce în ocară, în el s-a sălăşluit toată plinătatea Dumnezeirii şi strălucirea ei cea plină de slavă. De aceea, atunci când suferim chiar şi puţină ruşine pentru Hristos, El ne recunoaşte ca semeni ai Lui, ca înrudiţi cu Duhul Său, şi chiar în clipa în care primim mângâierea Duhului Său, Care este adevăratul Mângâietor, ne face părtaşi la însăşi strălucirea Lui. Noi, creştinii ortodocşi, preţuim mult durerea, pentru că fără ea suntem străini de Capul Trupului, Care continuă să sufere pentru lumea care prin El s-a făcut. Ba mai mult, o inimă care nu cunoaşte durerea rămâne rece, „îngropată" înlăuntrul pieptului. Când m-am dus prima dată în pelerinaj la Sfântul Munte, ca rasofor, şi

am vizitat Mănăstirea Filotheu, am întâlnit acolo un călugăr tânăr cu un chip foarte luminos care mi-a zis: „Suntem nespus de fericiţi atunci când avem durere în inimă." Cu adevărat, durerea inimii ne aşaza pe calea lui Hristos, şi Dumnezeu, prin durere, ne subţiază inima. Părintele Sofronie spunea că dacă venim la biserică fără durere în inimă suntem străini de Sfânta Liturghie. Creştinii ortodocşi se silesc mereu să îmbrăţişeze durerea duhovnicească atât prin nevoinţa lor personală cât, mai ales, prin smerenia unei drepte înţelegeri a tainei pocăinţei. Însă de multe ori nici măcar prin astfel de strădanii nu izbutim să aflăm adâncul inimii. Atunci Dumnezeu poate îngădui să vină asupra noastră vreo boală, vreo defăimare sau vreo prigoană, după cum citim în *Vieţile sfinţilor.* Asemenea încercări, prin durerea şi chinul pe care le aduc, ne ajută să ne aflăm adâncul inimii şi să ne păstrăm inima caldă în toată vremea.

Citind cu atenţie scrierile Părintelui Sofronie vom descoperi că pentru el isihasmul – strădania neobosită de a „intra înlăuntru şi a afla odihnă" – este temeiul fără de care nu putem avea o dreaptă înţelegere a Sfintei Liturghii. El consideră, de asemenea, că isihasmul este absolut necesar în duhovnicie, căci numai prin cultivarea inimii poate duhovnicul să devină un transmiţător al acelui har care le dăruieşte fiilor lui duhovniceşti o nouă naştere. Oamenii ne numesc "Părinţi", dar, oare, suntem noi cu adevărat părinţi? Oare, cuvântul nostru pricinuieşte cu adevărat în ei o înnoire, le dăruieşte el o nouă naştere? Dacă da, atunci e drept ca oamenii să ne numească „Părinţi". Dacă nu, atunci nu suntem vrednici de acest nume. Isihasmul ne dezvăluie şi înţelesul adânc al Scripturilor. Toate cuvintele sfinte din Scriptură purced din vârful piramidei răsturnate a lui

Dumnezeu[3] şi, dacă ne coborâm acolo unde Se află Hristos, în noi se naşte o afinitate cu aceste cuvinte. Prin urmare, dacă nu ne răstignim mintea prin poruncile evanghelice şi nu coborâm în inimă, nu putem participa cum se cuvine la Sfânta Liturghie, nu-i putem ajuta pe oamenii care vin la spovedanie şi nu putem pricepe înţelesul deplin al cuvântului lui Dumnezeu. Atunci scopul vieţuirii noastre pe pământ rămâne neîmplinit.

Îngăduiţi-mi să vă citesc un fragment din scrisoarea Sfântului Grigorie Palama către monahia Xenia, scrisoare în care ne înfăţişează pe scurt calea isihastă:

> „Când «se luminează de ziuă şi Luceafărul răsare în inimile noastre» (cf. 2 Petru 1, 19) atunci adevăratul om – mintea – iese să-şi săvârşească lucrarea adevărată (cf. Ps. 103, 24). [Adevăratul om fiind acela care împlineşte lucrarea pocăinţei nu în plan sufletesc, ci în plan ontologic, după cum spunea Părintele Sofronie]. Şi călăuzit de această lumină, urcă pe calea care duce la munţii cei veşnici [cunoscând împătrita lărgire a inimii]. În această lumină, în chip minunat, se face văzător celor mai presus de lume, fie că este încă legat de materia cu care dintru început a fost unit, fie că este despărţit de ea, potrivit înălţimii duhovniceşti la care a ajuns. Căci nu se înalţă cu aripile închipuirii minţii, care rătăceşte pretutindeni de parcă ar fi oarbă, fără a avea o înţelegere limpede şi neîndoielnică a lucrurilor sensibile care nu sunt imediat prezente simţurilor sau a realităţilor inte-

[3] Pentru o expunere mai amplă a „piramidei răsturnate" a Părintelui Sofronie, vezi *Cuviosul Siluan Athonitul*, pp. 257-258.

ligibile transcendente. Mai degrabă, se înalţă cu adevărat în nespusa putere a Duhului şi, cu o înţelegere duhovnicească mai presus de cuvinte, aude negrăite graiuri (cf. 2 Cor. 12, 4) şi vede cele nevăzute. Şi este cu totul învăluit de această minune, chiar şi atunci când nu se mai află acolo, şi devenind cu adevărat înger al lui Dumnezeu pe pământ, se întrece în cântări de laudă cu neobosita ceată îngerească. Şi aduce înaintea lui Dumnezeu toată făptura, căci se face părtaş nu numai la cele zidite, ci şi la Acela Care este mai presus de toate, de vreme ce prin credinţă s-a făcut asemenea chipului dumnezeiesc."[4]

Acest pasaj ne aminteşte de capitolul despre vederea Luminii Nezidite din cartea Părintelui Sofronie *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*. În acest capitol el descrie desăvârşirea chipului şi asemănării dumnezeieşti în om şi calea isihasmului care duce la ea. Părintele spune că vederea Luminii Nezidite face să răsară în suflet o minunată floare, al cărei nume este Persoana – Ipostasul.[5] Iar atunci când omul trăieşte luminarea şi împătrita lărgire a inimii, el aduce în rugăciune toată zidirea înaintea lui Dumnezeu. Aici aflăm întreaga teorie despre persoană pe care Părintele dorea atât de mult să ne-o însuşim. Dorinţa lui cea mai mare era să ne ajute să coborâm în adâncul inimii şi, odată ajunşi acolo, să ne ţinem mintea răstignită şi inima tăiată împrejur de nebunia Crucii lui Hristos şi de văpaia pocăinţei adevărate, ca să ne învrednicim de mângâierea lui Hristos. El încerca

---

[4] Cf. Sfântul Grigorie Palama, *Catre Prea Cinstita între monahii Xenia*, în *Filocalia de la Prodromul*, vol. 2, ed. Universalia, New York, 2001, p. 238.

[5] Cf. *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 265.

mereu să ne ajute fie mustrându-ne, fie sfătuindu-ne, mângâindu-ne sau învățându-ne, așa încât să ne urmăm calea cu bucurie. Știa prea bine că nu vom fi în stare să ne împlinim ascultările și să ducem nenumăratele lupte duhovnicești care se cer de la noi dacă nu ne vom împărtăși de mângâierea dumnezeiască.

Părintele Sofronie a vorbit despre suferință și mângâiere și într-o scrisoare adresată Părintelui Boris Stark și Preotesei sale Natalia, scrisă în 1954, cu ocazia praznicului Înălțării Domnului. (Familia Stark se întorsese în Rusia în 1952 și era nevoită să îndure realitatea amară a situației politice de acolo.)

> „Da, Înălțarea. Urcușul pe Muntele suferinței nevoitoare [al Golgotei]; dificil, însă crucial și indispensabil în sporirea cunoașterii și în dobândirea acelei stări lăuntrice morale sau mai degrabă duhovnicești care îndreptățește o persoană să le vorbească celor împovărați și îndureraţi. Cât de neconvingător este cuvântul de mângâiere al celui care nu a cunoscut niciodată suferința și care nu s-a luptat până la sudoare, ca să nu zic până la sânge. Insă când cineva a cunoscut suferința, ce mare este bogăția și puterea cuvântului său! Și preotul, mai mult decât oricine altcineva, are nevoie de această experiență, adică trebuie să aibă o cunoaștere adâncă a vieții, chiar și a străfundurilor iadului. Desigur, el trebuie să cunoască și Învierea, altfel totul este lipsit de noimă."[6]

---

[6] Архимандрит Софроний (Сахаров), *Письма Близким Людям*, (Издательство "Огний дом", 1997), pp. 45-47 (doar în lb.rusă).

Într-un fel sau altul, noi toţi, şi eu în primul rând, suntem osândiţi de acest cuvânt al Părintelui Sofronie: dacă durerea nu ne înţelepţeşte inima, nu vom putea să le împărtăşim nimic duhovnicesc celorlalţi. Găsesc acest cuvânt cu totul remarcabil: cu cât este mai bogată experienţa unui om, cu atât cuvântul său are mai mare putere; şi câtă nevoie avem noi, preoţii, de o asemenea experienţă! Când ajungem să cunoaştem în profunzime fiecare aspect al vieţii în Hristos, chiar şi străfundul iadului, atunci Învierea lui Hristos ne lărgeşte cunoaşterea şi slujirea noastră dobândeşte noimă şi aduce roadă.

Însă mai există şi o altă cale de aflare a adâncului inimii, şi anume prin primirea fără şovăială a îndreptării şi a mustrării de la Bătrânii noştri, adică prin răstignirea minţii şi a voii proprii. Ascultarea de Stareţ ne slobozeşte din capcana planurilor urzite de mintea noastră, care duc la false izbânzi ascetice sau la dobândirea vreunei virtuţi închipuite. Dacă vom avea credinţa fiilor adevăraţi, atunci vom primi mustrarea cu recunoştinţă. Dacă, însă, pentru cel mai mic reproş ne vom depărta de Stareţ şi ne vom proclama independenţa, atunci vom alege calea nebuniei, care se împotriveşte căii inimii, şi vom rămâne pururi străini de mângâierea dumnezeiască. Ba mai mult, fără încrederea în Bătrânii noştri şi fără credincioşia faţă de ei, nu vom izbuti să ne unim deplin cu Trupul lui Hristos, iar strâmba noastră înţelegere trupească nu ne va fi de niciun folos. Pe de altă parte, dacă tânjim după naşterea în duh, atunci suferinţa lăuntrică şi osteneala sunt absolut necesare.

Aş dori să subliniez de asemenea şi marea însemnătate pe care o au tradiţiile întemeiate de şi în Duhul Sfânt. Se cuvine să le cinstim cu însăşi viaţa noastră şi să ne ferim să punem logica noastră căzută mai presus de ele. De cele mai

multe ori, nepăsarea față de Duhul Sfânt este cea care ne împiedică să sporim în viața duhovnicească și să păstrăm tradiția. Dar noi să nu rămânem robi cugetului nostru căzut! Biserica ne îndeamnă să punem temelie solidă vieții noastre duhovnicești așa încât să dobândim un cuget drept înlăuntrul nostru; însă, în loc să facem aceasta, de multe ori „ne mușcăm unii pe alții și ne mâncăm, și în cele din urmă ne nimicim noi între noi" (cf. Gal. 5, 15), precum spune Sfântul Pavel. Sfântul Ioan Scărarul, înfățișându-ne desăvârșirea viețuirii monastice, îi împarte pe monahi în mai multe categorii, după felul în care aceștia răspund la insulte, la reproșuri și la mustrările Bătrânilor lor. Să luăm bine aminte: acest criteriu nu are nimic de a face cu buna purtare, cu pravila de rugăciune sau cu numărul de metanii pe care le facem. Firește, toate acestea sunt bune, dar nimic nu ne pune mai bine la încercare intențiile decât un cuvânt de mustrare. Dacă la cel mai mic reproș ne mâniem, atunci este limpede că toate strădaniile noastre sunt în zadar. Adesea uităm cât de important este să avem încredere. Părintele Sofronie ne atrăgea atenția asupra faptului că duhovnicii rareori își pun ucenicii la încercare, pentru că își cunosc prea bine propria măsură și se tem a fi prea îndrăzneți. Puțini sunt duhovnicii care au darul discernământului și pot să-și ducă ucenicii până în pragul morții, fără a le pricinui vreo vătămare. Bineînțeles, ei nu urmăresc moartea ucenicilor, ci mai degrabă renașterea lor ca fii ai lui Dumnezeu, prin omorârea vechilor obiceiuri, a omului celui vechi din ei. Cunoscând care sunt foloasele răbdării unui „cuvânt greu", să fim cu luare aminte ca să nu scăpăm primul prilej ce se iveşte, pentru ca atunci când primim un astfel de cuvânt, să-l încununăm cu tăcere, mai degrabă decât să-l acoperim cu alte zece cuvinte de-ale noastre.

Dacă nu vom da instituţiei Bisericii dragostea şi respectul cuvenite, atunci Tradiţia ei se va pierde, Tradiţie care în chip minunat s-a păstrat vie în persoana Sfântului Siluan şi în cea a Părintelui Sofronie (care la rândul lui a făcut tot ce i-a stat în putinţă să ne-o transmită şi nouă). Dacă nu vom cinsti instituţia Bisericii, nu vom fi în stare să ne însuşim Tradiţia, cu atât mai puţin să o transmitem generaţiilor viitoare. Nu vom fi decât o mână de oameni de treabă, care – Doamne fereşte! – vor fi lăsat să moară odată cu ei Tradiţia vieţii celei adevărate. Calea este deja bătută şi regulile stabilite, nu e nevoie să inventăm nimic. Iertaţi-mi îndrăzneala, dar nimic nu i se pare prea anevoios celui dornic să urmeze această cale, celui care ia aminte la învăţăturile Tradiţiei noastre şi îmbrăţişează toate cele care îl pun negreşit pe calea lui Hristos, care este şi calea Părinţilor noştri întru Domnul.

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Aţi vorbit despre greutăţile pe care le întâmpinăm în călătoria noastră spre aflarea locului inimii, despre neputinţele trupului şi ale minţii. Aţi amintit, de asemenea, că una dintre dificultăţi este faptul că trăim într-o societate întemeiată pe mândrie. Într-o altă cuvântare aţi amintit cât de folositor este să ne îndepărtăm de această înţelegere a vieţii pentru a ne afla inima. Aţi putea să ne daţi câteva lămuriri asupra fenomenului „nebuniei pentru Hristos", care să ne ajute să înţelegem cum să ne raportăm la lumea aceasta care ne înconjoară şi ne robeşte cu totul şi să aflăm mai uşor locul inimii?

Răspunsul 1: Nebunia pentru Hristos este un dar cu totul aparte în Biserică. Cei care şi-au asumat o astfel de viaţă

sunt oameni care au primit mari binecuvântări şi, vrând să le ascundă, au născocit felurite chipuri de a stârni dispreţul semenilor lor, şi aceasta pentru a-şi păstra smerenia fără de care ar fi pierdut aceste mari daruri. Părintele Sofronie spunea că oamenii care devin nebuni pentru Hristos au ceva în firea lor care se potriveşte cu acest fel de viaţă. Însă această nevoinţă nu este pentru oricine. Tot el ne-a povestit că cineva a mers odată la un mare Stareţ din Sfântul Munte ca să-i ceară binecuvântare să devină nebun pentru Hristos, dar Stareţul i-a zis: „Nu! Acum nu e vremea de aşa ceva. În ziua de azi fie şi numai păstrând credinţa în lume suntem nebuni pentru Hristos." Răspunsul Stareţului îmi aminteşte de spusele unuia dintre Părinţii veacului al patrulea, care întrebat fiind de ucenicii săi: „Ce am făcut noi în această viaţă?", a zis: „Am făcut jumătate din ceea ce au făcut Părinţii noştri." Şi când a fost întrebat: „Ce vor face cei care vor veni după noi?", a spus: „Vor face jumătate din ceea ce am făcut noi." Iar la întrebarea: „Ce vor face creştinii veacurilor de pe urmă?", a răspuns: „Nu vor fi în stare de mari izbânzi duhovniceşti, dar cei ce vor păstra credinţa vor fi proslăviţi în ceruri mai mult decât Părinţii noştri care înviau morţii."[7] Cred că, în general, calea Scripturii este nebunie pentru lume. După cum spune Sfântul Pavel, dacă vrei să devii înţelept, trebuie mai întâi să devii nebun (vezi 1 Cor. 3, 18).

Întrebarea 2: Citind viaţa Sfântului Siluan m-a impresionat faptul că după ce L-a văzut pe Hristos, Sfântul aproape cu tristeţe a început a înseta după El. Cred că deşi nu putem

---

[7] Vezi *Pentru Avva Ishirion* în *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinţilor Batrâni*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia, 1990, p. 119.

înţelege pe deplin ce s-a întâmplat atunci cu Sfântul Siluan, ştim totuşi că în anumite momente din viaţa noastră, fie în Sfânta Liturghie, fie atunci când citim Biblia, Dumnezeu Se atinge de inima noastră în chip simţit. Poate că nu Îl vedem, dar Îi simţim prezenţa şi aceasta ne aduce mare mângâiere, însă aceste clipe sunt rare. Este, oare, greşit să tânjim după ele? V-aţi întrebat vreodată de ce Dumnezeu nu Se atinge de inimile noastre mai des? Oare, Dumnezeu Se atinge de inima noastră pentru că am făcut un lucru bun, iar atunci când nu o face înseamnă ca am greşit cu ceva?

Răspunsul 2: Acestea sunt clipele însemnate ale cercetării dumnezeieşti. În Epistola către Evrei, Sfântul Apostol Pavel îi îndeamnă pe ucenicii săi să-şi aducă aminte de zilele în care erau plini de har şi aveau multă râvnă, fiind gata de orice suferinţă (vezi Evr. 10, 32). Aceste momente dau mare putere vieţii noastre, căci ştim că ne este întotdeauna cu putinţă ca, prin harul lui Dumnezeu, să intrăm în legătură cu El, pentru că El este Dumnezeul cel viu, Care a înviat din morţi, El este viu şi împărăţeşte în veac. Avem această posibilitate să intrăm în comuniune cu El şi să-l simţim prezenţa de-viaţă-dătătoare. Amintirea acestor momente ar trebui să reînnoiască în noi setea după Dumnezeu şi chiar să ne ajute să biruim ispitele. Trebuie să căutăm întotdeauna ajutor de la Dumnezeu, să batem la poartă şi să cerem, însă Dumnezeu hotărăşte când anume să ne dea har. Uneori întârzie să ne dea har, nu pentru că ar fi lipsit de mărinimie, ci pentru că ştie dinainte că nu vom fi în stare să-l păstrăm şi nu vrea să ne facă viaţa şi mai grea. Dumnezeu aşteaptă să sporim duhovniceşte ca să ne încredinţeze darurile Sale într-un moment în care suntem în stare să le păstrăm. Ştim din *Vieţile sfinţilor* că existenţa noastră devine un chin odată ce am cunoscut marea milostivire a lui Dumnezeu şi mai apoi am

pierdut-o, pentru că nimic altceva nu ne mai bucura, după cum citim în scrierile Sfântului Siluan, mai cu seamă în *Tânguirea lui Adam*.

Întrebarea 3: Ați schițat o dihotomie între termenul de disciplină și cel de ascultare. Sfântul Pavel pare să vorbească despre ceea ce eu aș numi autodisciplină atunci când spune: „Îmi chinuiesc trupul meu și îl supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, eu însumi să mă fac netrebnic" (1 Cor. 9, 27). Ați putea să ne vorbiți mai pe larg despre această deosebire dintre disciplină și ascultare și în ce fel autodisciplina este necesară ascultării?

Răspunsul 3: Eu vorbeam despre disciplină așa cum o înțelegem în lume. Întreaga organizare a lumii se întemeiază pe disciplină și de obicei această disciplină ne este impusă din afară. Ascultarea, însă, este un act liber datorat credinței și încrederii noastre în Dumnezeu și faptului că voim să urmăm pildei pe care El ne-a dat-o. Autodisciplina are și ea o anumită valoare. Toți ne străduim ca zi de zi să ne însușim o anumită autodisciplină și lucrul acesta nu este de disprețuit, însă nu este la fel de folositor și de însemnat ca și ascultarea. Autodisciplina este o nevoință pe care o luăm asupra noastră de bunăvoie. Și, dacă o facem pentru Dumnezeu, ea are mare valoare, însă ascultarea este o jertfă deplină pentru că voia liberă a omului este ceea ce are el mai de preț și pe aceasta o așază de bunăvoie la picioarele lui Hristos. De aceea și are atâta putere.

Întrebarea 4: Părinte, ați putea să ne mai spuneți ceva despre aflarea inimii?

Răspunsul 4: Când ne aflăm inima, primul lucru pe care îl înțelegem este că-l aparținem cu totul lui Hristos, că suntem

ai Lui, că avem o anumită putere şi că fiecare chemare a Numelui Său se săvârşeşte în tăria Duhului Său. Este un lucru greu de descris în cuvinte. Mereu ne rugăm, însă de fiecare dată este altfel. Uneori ne rugăm chinuit şi cu mare greutate, însă altă dată rugăciunea este cea care ne poartă şi nu ne îngăduie să ne oprim. Uneori facem un efort şi Dumnezeu ne vine de-îndată în ajutor. De fiecare dată e altfel. Însă atunci când ne descoperim cu adevărat adâncul inimii este ca şi cum am fi aruncat o ancoră, nu în mare, ci în cer, şi această ancoră ne trage toată fiinţa la Hristos şi ştim că suntem ai Lui.

Intrebarea 5: Cum am putea noi, care nu suntem monahi, să aflăm calea ascultării în lume, aşa încât să fim încredinţaţi că facem adevărată şi smerită ascultare de Dumnezeu şi de voia Lui?

Răspunsul 5: Strict vorbind, ascultarea este doar pentru monahi, pentru că în mănăstiri totul este rânduit în jurul Sfintei Liturghii, toate se săvârşesc cu scopul de a împlini voia lui Dumnezeu. Cu toate acestea, ascultarea îşi are însemnătatea ei pentru preot, ca de altfel şi pentru fiecare creştin. Mai întâi, preotul este în ascultare faţă de episcopul său şi aceasta mult îl păzeşte. Dacă legătura cu episcopul său este dreaptă, aşa cum se şi cade să fie, aceasta îi dă preotului o mare putere. Cu siguranţă că preotul are un duhovnic şi atunci când îi cere acestuia un cuvânt, se cuvine să îl ia în serios. Când avem acest duh de ascultare putem fi lesne ajutaţi. Pentru a face ascultare, nu avem nevoie de duhovnici făcători de minuni, avem nevoie de cineva care să fie hirotonit şi hirotesit, care să fie gata să ne asculte şi să ne ajute. Pentru aceia dintre dumneavoastră care sunteţi căsătoriţi, chiar şi ascultarea faţă de soţie este de folos. E bine să ascultaţi de soţiile dumneavoastră pentru că uneori ele pot să

intuiască şi să vadă lucrurile mai bine decât Sfinţiile Voastre. Am cunoscut un preot care fiind într-o mare ispită nu avea un duhovnic în apropiere la care să se spovedească, aşa că i-a vorbit soţiei despre problema lui. Din fericire, soţia lui era un om duhovnicesc; l-a ascultat cu discernământ şi i-a dat sfatul cel bun. Şi urmându-i sfatul, preotul respectiv a biruit o mare ispită. Dacă nu ar fi făcut aceasta, ar fi pierit.

Intervenţia Episcopului Vasile: În cartea sa *Psihoterapia ortodoxă*, Mitropolitul Hierotheos Vlachos include o rugăciune a Sfântului Simeon Noul Teolog în care acesta Îi cere lui Dumnezeu să-l ajute să afle un Bătrân sfânt: „Doamne, Tu care Te-ai pogorât pe pământ, tocmai ca să înviezi pe cei ce suspină şi care sunt morţi prin păcat şi spre a-i face vrednici să Te vadă, Tu, Lumina cea adevărată, trimite-mi un om care să Te cunoască, atât pe cât este cu putinţă omului, pentru ca, slujindu-l şi supunându-mă lui din toate puterile mele, ca şi Ţie, şi împlinind voia Ta în a lui, bine să-Ţi plac Ţie, singurului Dumnezeu, şi să mă învrednicesc şi eu păcătosul, de Împărăţia Ta."[8]

[8] Mitropolitul Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă – Ştiinţa Sfinţilor Părinţi*, Ed. Învierea, Arhiepiscopia Timişoarei, 1998, p.112.

13

ADÂNCUL INIMII, NOI ENERGII ŞI ADEVĂRATA SMERENIE

Duhul Sfânt a fost dăruit întregului Trup al Bisericii în ziua Cincizecimii, când toţi Apostolii erau adunaţi laolaltă. În limba greacă avem termenul *synchorisis*, care înseamnă a afla *choros*-ul, „locul" în care suntem cu toţii împreună, adică Duhul lui Dumnezeu Care pe toţi ne cuprinde. *Synchorisis* mai înseamnă şi a-i purta pe toţi în inimă, a face tuturor loc în inima noastră, căci, dacă excludem pe cineva, înseamnă că nu ne aflăm cu adevărat în acel *choros* care este Împărăţia lui Dumnezeu. Din punct de vedere istoric, Duhul Sfânt S-a pogorât peste soborul ucenicilor în ziua Cincizecimii, când se adunaseră „toţi împreună în acelaşi loc" (Fapte 2, 1), însă încununarea acestui mare praznic dumnezeiesc va fi în ceruri, unde într-o bună zi ne vom uni deplin cu toţi semenii noştri.

Citim în Cartea Apocalipsei că sfinţii aşteaptă sub jertfelnicul lui Dumnezeu cu nădejde şi poate cu o umbră de nemulţumire: „Am văzut, sub jertfelnic sufletele celor înjunghiaţi pentru cuvântul lui Dumnezeu şi pentru mărturia pe care au dat-o. Şi strigau cu glas mare şi ziceau: Până când, Stăpâne sfinte şi adevărate, nu vei judeca şi nu vei răzbuna sângele nostru, faţă de cei ce locuiesc pe pământ?" (Apoc. 6, 9-10). Însă, spre folosul nostru, Dumnezeu a rânduit un sfârşit mai bun decât acesta, după cum vedem în

Epistola către Evrei: „Şi toţi aceştia [toţi cei mântuiţi de la întemeierea lumii], mărturisiţi fiind prin credinţă, n-au primit făgăduinţa, pentru ca Dumnezeu rânduise pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvârşirea" (Evr. 11, 39-40). Apostolul ne dă de înţeles că deşi sfinţii au săvârşit dreptate şi au dobândit biruinţa, iar mucenicii şi-au vărsat sângele, ei nu au aflat încă desăvârşirea. E ca şi cum ei nu ar fi luat decât o „gustare", fără a se fi ospătat însă din cina cea din Împărăţia Cerurilor. Dumnezeu a rânduit, cu adevărat, lucruri încă şi mai minunate, căci voieşte ca toţi oamenii să fie părtaşi la marele praznic al iubirii dumnezeieşti, după învierea cea de obşte. Şi tocmai de aceea Duhul lui Dumnezeu a fost dăruit Trupului ca întreg. „Trup ai întocmit" (Evr. 10, 5), zice Scriptura; într-adevăr, Hristos a desăvârşit Trupul Bisericii Sale în istorie, iar în Împărăţia Sa El va îmbrăca întregul Trup în desăvârşită slavă. S-ar putea ca noi să fim doar nişte mădulare neînsemnate ale acestui Trup, însă cu toate acestea El ne va face şi pe noi părtaşi la marele praznic al iubirii dumnezeieşti. De aceea nu putem fi invidioşi unii pe alţii, căci Capul împarte tot ce are fiecărui mădular al Trupului Său, de la cel mai însemnat până la cel mai mic dintre ele. Părintele Sofronie ne vorbea despre o întrecere dumnezeiască ce are loc în ceruri: sfinţii vieţuiesc într-o stare de smerenie aşa de binecuvântată încât se bucură să-şi vadă semenii îmbrăcaţi într-o slavă mai mare decât a lor.[1]

Aşadar, sfinţii încă aşteaptă plinătatea harului. Înveşmântaţi fiind în straie albe, într-un fel ei prăznuiesc deja, dar sărbătoarea va fi deplină abia atunci când lor li se vor alătura şi toţi ceilalţi aleşi. Cei care vor mai fi încă în viaţă

[1] Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 323.

se vor preschimba împreună cu cei deja înviați din morți și toți vor afla desăvârșirea împreună.

Aceasta este iconomia lui Dumnezeu. Astfel rânduind lucrurile, El nu îi nedreptățește pe sfinți, ci mai degrabă îi cinstește. Recunoaștem felul în care Dumnezeu lucrează, în pilda stăpânului care a ieșit dis-de-dimineață să tocmească lucrători pentru via sa și la sfârșitul zilei le-a dat aceeași simbrie celor care au venit în ultimul ceas ca și celor care au venit la prima oră (vezi Matei 20, 1-15). Așa cum stăpânul viei nu a fost nicidecum nedrept când s-a arătat darnic cu ultimul venit, tot așa nici Dumnezeu nu îi nedreptățește pe cei care se află deja în Împărăție, ci voiește pur și simplu să ne cinstească pe toți. Sfinții, pe care Dumnezeu i-a încununat și care sunt însuflețiți de același duh al iubirii de oameni ca și Stăpânul lor, așteaptă să se bucure împreună cu noi de slava care se cuvine întregului Trup. Cu alte cuvinte, încununarea a tot lucrul bun va fi această desăvârșire pe care cu toții o așteptăm răbdători.

Dumnezeu a dat mare cinste trupului omenesc căci a făcut din el templul Duhului Său, iar trupul cel mai dinlăuntru al trupului, precum numește Sfântul Grigorie Palama inima[2], este locul în care se descoperă Împărăția lui Dumnezeu. Prin urmare, nu e puțin lucru să avem pururi mintea la Dumnezeu și să ne plecăm înaintea așternutului picioarelor marelui Împărat.

Bine vom face de ne vom îndrepta toate strădaniile spre aflarea omului lăuntric și de ne vom statornici în adâncul inimii, căci acolo se ascunde un uriaș potențial de energie.

---

[2] Cf. Sfântul Grigorie Palama, *Tratatul II* din *Triada I* în *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, studiu introductiv și traducere de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, Ed. IBMBOR, București, 2006, p. 267.

Dacă în rugăciune ne apasă gândul: „Vai ce istovit sunt, nu mă mai pot ruga" şi ne întoarcem spre Domnul cu inima îndurerată şi zicem: „Doamne, vezi cât sunt de ostenit. Tu meriţi mult mai mult decât pot eu să-Ţi dau. Iartă-mă.", atunci acest firav gând de smerenie descătuşează numaidecât înlăuntrul nostru o nouă energie şi rugăciunea poate să continue. Dacă din nou ne copleşeşte oboseala şi zicem: „Doamne, nu vreau să încetez a vorbi cu Tine, dar vezi că nu mai am nicio vlagă", această smerire de sine produce o nouă explozie de energie care ne primeneşte şi ne întăreşte fiinţa. Însă nu vom izbuti să descătuşăm aceste energii care ne ajută să împlinim lucrarea Domnului, dacă nu ne vom descoperi mai întâi adâncul inimii.

Creat fiind după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, omul a fost înzestrat de Ziditorul lui cu un potenţial uriaş. Dacă ne gândim că toate au fost aduse dintru nefiinţă la fiinţă prin cuvântul lui Dumnezeu şi că acest cuvânt are puterea să reînnoiască întreaga zidire, ce putem spune despre cuvântul omului? Scriptura ne învaţă că niciun cuvânt rostit de om nu piere, ci rămâne până la Judecata de Apoi, când iarăşi îi va sta omului dinainte. Luând asupra Sa firea omenească, Dumnezeu a înzestrat şi cuvântul omului cu putere, făcând din el o unealtă a descoperirii dumnezeieşti. Ba mai mult, măreţia cuvântului omenesc constă în calitatea lui veşnică, pentru că Dumnezeu a săvârşit minunea reînnoirii universale în Hristos prin cuvântul lui Hristos, Care este Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. In cartea sa *Despre rugăciune* Părintele Sofronie arată că deşi Hristos a rostit cuvinte omeneşti, prin ele ne-a descoperit taine dumnezeieşti.

Una din tainele pe care ni le-a dezvăluit cuvântul lui Hristos este aceea a afinităţii care există între inima omului

şi prezenţa lui Dumnezeu. Astfel, o cale sigură de a descoperi şi de a ne statornici în adâncul inimii este cercetarea cuvântului lui Dumnezeu şi chemarea Numelui lui Hristos. Prin mărturia Duhului Sfânt primit la Cincizecime, aflăm că „nu este sub cer niciun alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi" (Fapte 4, 12). De asemenea, citim în a doua Epistolă către Corinteni despre cuvântul lui Dumnezeu care trebuie să se sălăşluiască îmbelşugat întru inimile noastre şi despre faptul că tot gândul trebuie să îl robim spre ascultarea lui Hristos (cf. 2 Cor. 10, 5). Atât cercetarea cuvântului lui Hristos cât şi chemarea Numelui Său îşi afla desăvârşirea în împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos. În Evanghelia Sfântului Ioan citim că de nu vom mânca Trupul Fiului lui Dumnezeu şi nu vom bea Sângele Lui, nu vom avea viaţă în noi (Cf. Ioan 6, 53).

Rezumând, am putea spune că trei sunt cheile care deschid uşa adâncului inimii: cercetarea învăţăturii Evangheliei, chemarea Numelui Domnului şi Sfânta Împărtăşanie. Acestea trei descătuşează energia ferecată în adâncul inimii. Cu această energie suntem înzestraţi la Botez, însă o îngropăm prin viaţa noastră păcătoasă, prin nepriceperea şi delăsarea noastră. Dar să scoatem la lumină comoara dumnezeiască tăinuită înlăuntrul nostru, prin întipărirea în minte a câtorva cuvinte dumnezeieşti care ne insuflă în chip deosebit şi printr-o mai arzătoare râvnă pentru Sfânta Împărtăşire cu Trupul şi Sângele lui Hristos. Şi să nu încetăm a chema Numele Domnului nostru Iisus Hristos, Nume care ne-a fost dat prin descoperire de Sus, care este nedespărţit de Persoana lui Hristos şi care poate, prin urmare, să ne împărtăşească energia Lui mântuitoare.

Tot în cartea sa *Despre rugăciune*, Părintele Sofronie adaugă că atunci când ne adunăm toată ființa și ne statornicim mintea în adâncul inimii, intrările sufletului sunt păzite de ispitele celui-rău și abia atunci încetăm a mai păcătui. Numai atunci devenim cu adevărat smeriți. Sfinții ne-au lăsat multe definiții ale smereniei, însă eu, personal, prefer definiția Sfântului Maxim Mărturisitorul. Pentru el, smerenia înseamnă a ști că ne-am primit ființa „cu împrumut" de la Dumnezeu[3], înțelegere care ne umple inima de recunoștință. Sfântul Maxim subliniază și însemnătatea aducerii de mulțumită, spunând că ea este egală smereniei.

Există diferite trepte ale smereniei. Potrivit Părintelui Sofronie, omul dobândește adevărata smerenie duhovnicească atunci când ajunge să își dea seama că nu este vrednic de un asemenea Dumnezeu precum Hristos. Smerenia îl ajută să primească adevărul descoperit de Hristos și, acceptându-l, el dobândește har. Acest har devine o călăuză în inima noastră, îngăduindu-ne să ne vedem toată necurăția și spurcăciunea, dându-ne de asemenea și curajul să mărturisim: „Doamne, sunt o lepădătură, sunt praf și tină. Sunt vierme și nu om (cf. Ps. 21, 6). Sunt cel mai mare păcătos", pentru a împrumuta cuvinte din rugăciunile Proorocilor și ale Apostolilor. Adevărata smerenie înseamnă a privi în față adevărul descoperit în Hristos și a mărturisi toată necurăția și spurcăciunea pe care fără să ne dăm seama le purtăm ascunse în noi. Harul lui Dumnezeu face lumină în sufletul nostru întunecat și în lumina Lui ne vedem propria lumină. „Întru lumina Ta vom vedea lumină", cântăm în Doxologie

[3] Cf. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Scurtă tâlcuire a rugăciunii Tatăl nostru*, în vol. II din *Filocalia*, Ed. Harisma, București 1993, p. 276.

(Ps. 35, 9). Numai atunci când Dumnezeu ne luminează cu harul Său izbutim să vedem adevărata lumină a propriei noastre existenţe.

Pentru Părintele Sofronie nu este pe lume minune mai mare decât clipa în care Neziditul se uneşte cu ziditul. Şi mereu s-a străduit ca această minune să se întâmple atât în viaţa lui, cât şi în viaţa celor care îi cereau ajutorul. Nu a voit niciodată să fie făcător de minuni, nici nu dădea vreo însemnătate minunilor care se săvârşeau prin mijlocirea rugăciunilor lui. Însă când ziditul se unea cu Neziditul în viaţa unui om, Părintele se bucura, chiar dacă, trupeşte, persoana respectivă avea să moară în curând.

Această minune se aseamănă Big Bang-ului astronomilor şi cuvintelor din Cartea Facerii: „Să fie lumină! Şi a fost lumină". Când se săvârşeşte în inima omului, ea vădeşte pe „omul cel adevărat". Ne aducem aminte de cuvintele Sfântului Grigorie Palama din scrisoarea sa către Monahia Xenia, întemeiate pe învăţătura Sfântului Petru şi a Psalmilor: „Când «se luminează de ziuă şi Luceafărul răsare în inimile noastre», atunci adevăratul om iese să-şi săvârşească lucrarea adevărată"[4]. Sfântul Grigorie Palama descrie într-un limbaj teologic plin de poezie şi frumuseţe acest eveniment care se petrece atunci când razele Luminii nezidite ne pătrund fiinţa, când „adâncul inimii" se deschide şi omul îşi începe „lucrarea ontologică".

Aş dori să mă opresc puţin asupra câtorva pasaje din scrierile Părintelui Sofronie care sunt similare citatului din Sfântul Grigorie Palama. Primul text este din cartea *Despre*

---

[4] Cf. Sfântul Grigorie Palama, *Către Prea Cinstita între monahii Xenia*, în *Filocalia de la Prodromul*, vol. 2, ed. Universalia, New York, 2001, p. 238.

rugăciune și începe cu acest îndemn: „Stai cu mintea ațintită la Dumnezeu [sau cum ar zice Psalmistul, „Ochii noștri către Domnul Dumnezeul nostru" (Ps. 122, 2)] și va veni clipa când Duhul cel fără de moarte Se va atinge de inima ta. O, această atingere a Sfântului Sfinților! [Acesta este Big Bang-ul duhovnicesc.] Ea nu se aseamănă cu nimic de pe pământ – ea ne răpește duhul pe tărâmul Ființei nezidite. Ea străpunge inima cu o dragoste cu totul diferită de ceea ce se înțelege de obicei în lume prin acest cuvânt. Lumina ei se revarsă peste întreaga făptură, peste întreaga omenire. Această iubire o resimte și inima fizică, deși, prin firea ei, ea este duhovnicească și nezidită".[5] Cu alte cuvinte, când în viața omului are loc această mare minune și el „se lărgește" prin dragostea lui Dumnezeu, atunci inima lui cuprinde toate veacurile și toată zidirea. Nu este nevoie să fim mari nevoitori ca să vedem petrecându-se cu noi cele descrise de Părintele Sofronie. Nu trebuie decât să păstrăm cu străşnicie darul pe care ni l-a încredințat Hristos. Sfântul Pavel zice: „M-am ostenit mai mult decât ei toți. Dar nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este cu mine" (1 Cor. 15, 10). Dacă păstrăm cu smerenie și seriozitate darurile lui Dumnezeu, atunci harul și mângâierea Sa vor împlini în noi lucrarea Domnului. Trebuie să păstrăm cu sfințenie mângâierea lui Dumnezeu, căci ea va înlesni chemarea Numelui Său și ne va da puterea lăuntrică de care avem nevoie. Această putere lăuntrică trebuie să se adune în noi pentru a ne întări toate facultățile sufletului așa încât să putem îndura acea clipă înfricoșată, acel Big Bang al nașterii noastre întru Împărăția cea veșnică.

---

[5] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 10.

Cum altfel ne putem aținti mintea la Dumnezeu decât prin chemarea Numelui lui Iisus Hristos? Numele Domnului este nedespărțit de Persoana Lui și, ațintindu-ne mintea la Numele lui Dumnezeu, petrecem înaintea Feței Sale. De aceea Sfântul Teofan Zăvorâtul ne sfătuiește în scrisorile sale: „Imediat ce te-ai trezit dimineața, statornicește-ți mintea în inimă, în prezența lui Dumnezeu, și întoarce-ți ceasul [duhovnicesc] ca să funcționeze toată ziua!" Este foarte important să punem început bun, coborându-ne mintea în inimă și petrecând în prezența lui Dumnezeu prin chemarea Numelui. Spre sfârșitul vieții, într-una din întâlnirile cu obștea, Părintele Sofronie ne-a îndemnat: „Nu veniți la slujbă fără ca mai înainte să vă fi încălzit inimile cu rugăciunea. Înainte de a veni la slujbă, rugați-vă cel puțin zece minute. Veniți pregătiți să stați înaintea lui Dumnezeu chemând Numele Său! Cei care aveți tăria rugați-vă o oră, două, însă nu mai puțin de zece minute. Să nu neglijați aceasta, altminteri vă veți usca duhovnicește!"

Chemarea neîncetată a Numelui este o poruncă primită de la Domnul. În pilda judecătorului netemător de Dumnezeu, văduva a stăruit atât de mult în cererea sa încât în cele din urmă judecătorul i-a făcut dreptate (vezi Luca 18, 2-7). Dacă acest judecător nedrept s-a lăsat înduplecat de stăruințele ei, cu atât mai mult Domnul, Care este un Dumnezeu al dragostei și al dreptății, va căuta la cel ce zi și noapte strigă către El în rugăciune. De aceea este bine să sporim în îndrăzneala noastră înaintea lui Dumnezeu și să ne rugăm neîncetat, căci Îi este bineplăcut Domnului să Se lase silit: „Împărăția cerurilor se ia prin stăruință și cei ce se silesc pun mâna pe ea", zice Scriptura (Matei 11, 12). Cunoaștem slăbiciunea Dumnezeului nostru: El Se lasă lesne înduplecat de rugăciunea făcută cu osârdie și smerenie. Rugăciunea

aceasta Îi este bineplăcută, căci Domnul recunoaşte putinţa noastră de a ne asemăna Lui. Rugăciunea inimii este o poruncă dumnezeiască, pe care împlinind-o, purcedem pe calea lui Hristos şi El ne devine tovarăş de drum.

Citind cu atenţie scrierile Părintelui Sofronie, ne dăm seama că pentru el rugăciunea inimii este o condiţie necesară atât pentru pregătirea cuvenită Sfintei Liturghii, cât şi pentru împlinirea lucrării de împăcare a omului cu Dumnezeu săvârşită de duhovnic. Dacă nu ne pregătim inima prin neîncetata chemare a Numelui Domnului, ea nu va izbuti să „înhaţe" cuvântul lui Dumnezeu şi să fie reînnoită de către acesta, lucru care se adevereşte mai cu seamă în Taina Spovedaniei.

Părintele Sofronie scrie de asemenea: „Este necesar să stăruim în rugăciune pe cât de mult cu putinţă pentru ca puterea Lui nebiruită să pătrundă în noi şi să fim în stare să ne împotrivim tuturor influenţelor care ne-ar putea distruge. Şi o dată cu sporirea acestei puteri în noi va veni şi bucuria nădejdii în biruinţa de pe urmă. [Cu alte cuvinte, harul naşte har: Dumnezeu este «Cel Ce dă rugăciune celui ce se roagă şi binecuvintează anii dreptului» (1 Imp. 2, 9)[6], după cum citim în Vechiul Testament.] Rugăciunea reînvie în noi acea suflare dumnezeiască pe care Dumnezeu a suflat-o în nările lui Adam şi prin puterea căreia Adam a devenit duh viu. [De aceea dacă stăruim în rugăciunea aceasta de un singur gând, care este Rugăciunea lui Iisus, redobândim acea suflare dumnezeiască dintru început.] Duhul nostru reînviat prin rugăciune începe a se minuna de marea taină a fiinţei."[7]

---

[6] Ed. Bucureşti, 1914.

[7] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 6.

Când se săvârşeşte această mare minune, toate în noi lucrează spre o şi mai mare plinătate a iubirii de Dumnezeu. „Şi ştim că Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor ce iubesc pe El" (Rom. 8, 28), zice Sfântul Pavel. Dar aceasta se întâmplă numai atunci când suflarea dumnezeiască ne întăreşte toate puterile sufletului ca ele să lucreze după voia lui Dumnezeu. Atunci tot ce vedem, tot ce auzim şi atingem naşte în noi smerenie, zdrobire a inimii, dragoste şi recunoştinţă faţă de Dumnezeu. Se poate întâmpla, de pildă, să auzi o melodie pop în autobuz şi, în loc să te tulburi, să afli în ea ceva bun care să-ţi ţină fiinţa cufundată în iubirea lui Dumnezeu. Astfel, atunci când ne naştem a doua oară de Sus, harul dumnezeiesc izbuteşte să prefacă chiar şi lucrurile cele mai mărunte şi negative în ceva pozitiv şi ziditor.

Să ne întoarcem, însă, la textul Părintelui Sofronie care descrie acest eveniment duhovnicesc. „O încântare deosebită, asemenea unui şuvoi puternic ne inundă mintea: Fiinţa! Ce taină minunată... Cum este cu putinţă aceasta?"[8] Ne aducem aminte de cuvintele Psalmistului: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu şi facerea mâinilor Lui o vesteşte tăria" (Ps. 18, 1). Ne dăm seama că întregul univers proslăveşte dragostea Ziditorului într-o măreaţă liturghie, iar noi intrăm în această doxologie cosmică, aşa cum au intrat şi maicile din Eghina, la rugăciunea Sfântului Nectarie. „Trăim", continuă Părintele Sofronie, „sensul cuvintelor lui Hristos: «Eu am venit ca [oamenii] viaţă să aibă şi din belşug să aibă» (Ioan 10, 10). «Din belşug» – într-adevăr aşa şi este."[9]

---

[8] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 6.
[9] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 6.

În cartea *Despre rugaciune* aflăm încă un pasaj asemănător cu cel pe care tocmai l-am citat. „Cât de radical se schimbă totul, când deodată ni se deschide inima pentru a primi chemarea lui Hristos. Fiecare clipă devine prețioasă, plină de un înțeles adânc. Iar suferința și bucuria se îmbină în chip minunat cu noua noastră luptă. Scara care urcă la cer se află înaintea ochilor noștri. «De acum nu îți va mai fi numele Iacov, ci Israel te vei numi, că te-ai luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și ai ieșit biruitor» (Fac. 32, 28)."[10] Pentru tâlcuitorii evreiești ai Legii, „Israel" este un termen tehnic desemnând „mintea care Îl vede pe Dumnezeu". Și noi trebuie să dobândim această minte care Îl vede pe Dumnezeu, pentru că atunci toate vor fi mai ușor de împlinit, iar poruncile lui Dumnezeu nu ni se vor mai părea un munte uriaș, prea greu de urcat.

Din pricina firii noastre căzute, când suntem în necaz ne răzvrătim, ne plângem și ne văităm, iar atunci când suntem bucuroși, în loc să ne deschidem larg inima, ne deschidem larg gura și risipim în felul acesta toată puterea pe care această bucurie o cuprinde în sine. Pentru a deveni isihaști desăvârșiți trebuie să fim asemeni Maicii Domnului; trebuie să învățăm să ne lărgim inima, sa păstrăm și să cumpănim toate în inimă și să tăcem. În Acatistul Bunăvestiri, Maica Domnului este numită „vas pecetluit cu Duhul Sfânt", pentru că a păstrat toate în inima sa (vezi Luca 2, 19). A vorbit o singură dată, atunci când s-a întâlnit cu Sfânta Elisabeta, care prin cuvântul său însuflat de Duhul Sfânt a întărit adevărul acestui măreț eveniment care avea să se întâmple – nașterea lui Hristos. În acea clipă, proorocească înainte-vedere

[10] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, pp. 115-116.

a Maicii Domnului a cuprins până şi sfârşitul veacurilor, când a zis: „Iată, de acum mă vor ferici toate neamurile" (Luca 1, 48). Din clipa aceea ea a trăit lăsându-se deplin în voia Celui pe Care L-a zămislit prin Duhul Sfânt şi nu a rostit niciun cuvânt, nici măcar atunci când viaţa i-a fost în mare primejdie. Şi cu adevărat, din momentul acela o numim binecuvântată, împlinindu-i astfel proorocia.

Părintele Sofronie ne-a vorbit de multe ori despre primejdiile pe care le-a întâmpinat Maica Domnului şi cum nu a îngăduit să se risipească nimic din mireasma Duhului Sfânt încredinţată inimii ei, fie că s-a aflat în mare bucurie sau în suferinţă cumplită. Nu se mai pomenise ca o fecioară să nască prunc, de aceea chiar dacă Iosif era un om drept (ceea ce în limbajul Scripturii înseamnă că se ridicase deasupra legilor trupului şi era călăuzit de Duhul Sfânt), el a fost totuşi cuprins de tulburare şi s-a îndoit. Cu toate acestea, sfinţenia vădită a Fecioarei nu-i îngăduia să o dea în vileag; potrivit legii evreieşti ea ar fi trebuit să fie ucisă cu pietre. Soluţia pe care a găsit-o Iosif a fost sa o lase în ascuns. Dar chiar şi atunci când primejdia morţii creştea cu fiecare zi, credinţa ei desăvârşită, nădejdea ei şi dragostea pentru Cel pe Care Il purta în pântece erau mai puternice decât orice primejdie. Inima îi era pecetluită. Iar când a văzut mai apoi îngerii lui Dumnezeu pogorându-se şi suindu-se deasupra peşterii din Betleem, şi magii glăsuind cu înfricoşare şi păstorii mărturisind minunea, a păstrat toate acestea în inima ei, în tăcere, după cum citim în Scriptură (vezi Luca 2, 51). La fel, nu a spus nimic atunci când Dreptul Simeon L-a luat pe Hristos în braţe şi L-a numit „lumină spre descoperirea neamurilor şi slava poporului Tău Israel" (Luca 2, 32). Aceştia erau termeni „tehnici" folosiţi pentru a-L desemna pe

dumnezeiescul Mesia. Astfel, prin cuvintele sale Dreptul Simeon Îl vestea de fapt pe Hristos poporului evreu ca fiind Mesia, Emanuel, Mântuitorul lumii pe Care toţi Îl aşteptau. Adresându-i-se apoi Maicii Domnului, i-a spus că o sabie îi va străpunge sufletul (cf. Luca 2, 35), proorocind în felul acesta Răstignirea lui Hristos, când ea avea sa vadă, răstignită pe Cruce, Viaţa lumii întregi. Şi iarăşi, la vremea Răstignirii, când durerea ei întrecea orice suferinţă omenească, de pe buzele ei nu a ieşit niciun cuvânt, pe când toţi cei de faţă „se întorceau bătându-şi pieptul" (Luca 23, 48). Felul în care Maica Domnului a stat lângă Cruce a fost cu adevărat dumnezeiesc, purtând o suferinţă mai adâncă decât toată durerea omenească, dragostea pentru Fiul şi Dumnezeul ei fiind mai mare decât dragostea oricărei alte fiinţe omeneşti. Maica Domnului era cu totul desăvârşită, şi nici în bucurie, nici în suferinţă nu a rostit o vorbă, împlinind în felul acesta cuvintele din Înţelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah: „Nouă cugelări am fericit în inima mea şi a zecea o voi grăi cu limba" (Isus Sirah 25, 9). Căci dacă fiind în bucurie vom vorbi, vom fi în primejdia de a cădea în slavă deşartă, de a stârni invidia celorlalţi şi a pierde harul; iar dacă fiind în suferinţă vom vorbi, riscăm să cădem în răzvrătire, în amărăciune şi nemulţumire.

Având în vedere cele spuse mai sus, am putea adăuga că slujirea celor aleşi de Biserică să înveţe cuvântul lui Dumnezeu este plină de primejdii. Sfântul Apostol Iacov ne avertizează: „Nu vă faceţi voi mulţi învăţători, fraţii mei, ştiind că (noi, învăţătorii) mai mare osândă vom lua" (Iacov 3, 1). Se întâmplă de multe ori ca un învăţător care află doar un cuvânt în inima sa să rostească zece. Şi ceea ce este şi mai grav, s-ar putea ca uneori să rostească zece cuvinte fără să fi primit

nici măcar unul în inimă. Însă este adevărat că de multe ori facem aceasta de nevoie, din pricina naturii slujirii noastre ca duhovnici. Cel care vorbeşte s-ar putea să fie sau să nu fie insuflat de Dumnezeu, dar lucrul acesta are mai puţină însemnătate decât faptul că el are o deplină şi neabătută încredere în Cel Ce pe toate le săvârşeşte.

Însă, în cele din urmă, numai noi suntem vinovaţi dacă nu trăim la măsura duhovnicească a cuvintelor din Înţelepciunea lui Isus, fiul lui Sirah, şi nu urmăm pilda isihasmului desăvârşit al Maicii Domnului. Dar când o facem, începem să gustăm din dulceaţa roadelor rugăciunii isihaste şi nu mai vrem să ne mai ocupăm cu nimic altceva decât cu chemarea Numelui lui Hristos. Numele Lui devine răsuflarea noastră; într-adevăr, ne devine mai necesar decât însăşi respiraţia, după cum spune Sfântul Ioan Gură-de-Aur: pentru a ne menţine în viaţă din punct de vedere fizic avem nevoie să respirăm, însă avem mult mai mare nevoie să chemăm Numele lui Iisus pentru a dobândi viaţa cea veşnică.

Mi-am început cuvântul spunând că Dumnezeu a întocmit un Trup în istorie. Şi trebuie să ne investim toată fiinţa în acest Trup, în Biserica Lui; cei care sunt în stare, să o facă prin rugăciunea lăuntrică, pentru că aceasta este de mare preţ în ochii Domnului; celor cărora le stă în putinţă, să o facă prin osteneala trupului, fără să se cruţe pe sine. Aceştia din urmă s-ar putea să facă mai puţin decât cei dintâi, însă şi lucrarea lor este de folos pentru zidirea Trupului Bisericii şi este bineplăcută Domnului. Tot ceea ce investim în zidirea şi desăvârşirea acestui Trup ne face părtaşi la slava care se va descoperi la sfârşitul veacurilor; tot ceea ce săvârşim este o investiţie pe care o facem în Împărăţia cea veşnică şi investiţia unui mădular al Trupului devine moştenirea comună

a tuturor celorlalte mădulare. După cum spune Sfântul Vasile cel Mare, darurile unuia devin comoara tuturor.[11] Iar în Faptele Apostolilor citim: „inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut erau una şi niciunul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obşte" (Fapte 4, 32). Apostolii au investit tot ce au avut în acest Trup, până şi puterea lor fizica, dorinţa lor fiind ca „stăruind într-un cuget" (ομοθυμαδον) să aştepte venirea Domnului, chemându-I Numele şi frângând pâinea (cf. Fapte 2, 42, 46), adică săvârşind Sfânta Liturghie. Ὁμοθυμαδὸν înseamnă cu un singur θυμος, adică cu o singură dorinţă, cu o singură voinţă, cu o singură inimă.

Îngăduiţi-mi să închei citând încă un pasaj din cartea Părintelui Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, în care arată că viaţa duhovnicească este lucrarea harului în noi, mai degrabă decât rezultatul strădaniilor noastre care sunt urâciune înaintea Domnului atunci când ne punem încrederea în ele.

> „Dacă este să înţelegem nevoinţa ca o volnică biruinţă a diferitelor înclinări pătimaşe ale noastre, atunci într-o viaţă cu adevărat harică nevoinţa *nu există*. Venirea dumnezeieştii puteri înlăuntru duce la aceea că toate manifestările vieţii omului primesc caracterul unui act pozitiv, slobod de împotriviri lăuntrice. Nici mintea, nici inima mişcate de dragostea lui Hristos nu cunosc îndoială. Când însă dragostea lui Dumnezeu se revarsă ca un şuvoi îmbelşugat, atunci ea se preschimbă în vederea Luminii

[11] Cf. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari 7-II*, în *Scrieri (Partea a doua). Asceticele*, trad. Prof. Iorgu D. Ivan, Ed. IBMBOR, Bucureşti, 1989, pp. 230-231.

Nefăcute care împărtăşeşte nepătimirea, care dă nespusa bucurie a libertăţii duhului, deoarece omul se află în afara morţii şi a fricii."[12]

Scopul luptei noastre duhovniceşti este acela de a birui moartea, vrăjmaşul nostru de obşte,[13] ca prin aceasta să dobândim viaţa veşnică. Potrivit Părintelui Sofronie, când omul devine vas al însuflării dumnezeieşti, fiecare făptuire a lui dă rod bogat la vremea sa (vezi Ps. 1, 3) şi este lipsită de orice dezacord lăuntric pentru că harul dumnezeiesc a înghiţit tot răul. Să luăm aşadar aminte la cuvintele Apostolului: „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruieşte răul cu binele" (Rom. 12, 21).

---

[12] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 231.
[13] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 140.

14

CUVÂNTUL LUI DUMNEZEU, ÎNSUFLAREA DUMNEZEIASCĂ ŞI VIAŢA PROOROCEASCĂ

Zidit după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, omul nu este o fiinţă statică, ci una dinamică şi personală a cărei menire este să sporească necontenit, potrivit „creşterii lui Dumnezeu" (Col. 2, 19). El dobândeşte însuflare pentru împlinirea acestei înalte chemări din întâlnirea cu cuvântul viu al lui Dumnezeu şi din primirea acestuia.

Cuvântul lui Dumnezeu, rostit prin Fiul Său şi în puterea Duhului Său, este „neatinsa, neţărmurita putere ce a chemat dintru întunerecul nefiinţei către lumina vieţii tot ce fiinţează. Toate nenumăratele lumi, toată felurimea de nesocotit a făpturilor înţelegătoare şi neînţelegătoare."[1] În rai, acelaşi cuvânt a cercetat inima lui Adam şi a Evei în chip nemijlocit, dându-le pildă de viaţă şi o viziune a veşniciei care să le arate calea şi să-i îndrume în tot adevărul.

După căderea protopărinţilor, în vremea Vechiului Testament, ori de câte ori cuvântul lui Dumnezeu le-a fost dat Proorocilor, el a pricinuit o prefacere în inimile lor şi a făcut cunoscute pe pământ căile Celui Preaînalt, pregătindu-I întruparea.

Iar când în cele din urmă Dumnezeu a luat chip de om, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu a arătat că El Însuşi ne-a

---

[1] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 233.

plămădit inimile dintru început (cf. Ps. 32, 15) în vederea venirii Lui pe pământ şi ne-a zidit potrivit învăţăturii Evangheliei Sale prin care ne-a oferit îndreptare şi reînnoire.

Părintele Sofronie are un cuvânt foarte frumos la praznicul Schimbării la Faţă. El ne aminteşte că Domnul, înainte de a le arăta ucenicilor slava Sa, timp de o săptămână nu a rostit niciun cuvânt şi nici nu a făcut vreo minune, ci a rămas în rugăciune împreună cu aceştia.[2] Şi aceasta ca să le arate că Dumnezeu i Se descoperă omului numai atunci când, în rugăciune, duhul lui se linişteşte în Duhul lui Dumnezeu. Sfinţii Părinţi spun că Hristos Însuşi S-a născut din tăcerea Tatălui celui fără de început. Maica Domnului a primit descoperirea Scripturii pe când petrecea în isihie în Sfânta Sfintelor, îndeletnicindu-se cu Rugăciunea inimii.[3] Moise a postit patruzeci de zile înainte de a intra în norul lui Dumnezeu, adică în slava lui Dumnezeu. Când Iosua, fiul lui Navi, a împresurat cetatea Ierihonului, le-a poruncit israeliţilor să nu facă nimic, să nu rostească vreun cuvânt, ci să rămână în isihie timp de şapte zile, iar în ziua a şaptea trâmbiţele au răsunat şi zidurile Ierihonului s-au prăbuşit de la sine (vezi Iosua 6). În Scriptură sunt multe pilde care ne arată că fiecărui cuvânt ziditor îi premerge isihia. Înţelegem aşadar că mai întâi trebuie să ne aflăm adâncul inimii prin isihie pentru ca să se poată zămisli în ea cuvântul lui Dumnezeu.

Ori de câte ori Domnul a vorbit inimii omului, în vremurile de demult, mai înainte de Întruparea Lui, cât şi în

---

[2] Arhimandritul Sofronie, *Naşterea întru Împărăţia cea Necătită*, trad. Ierom. Rafail Noica, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2003, p. 274.

[3] Vezi Sfântul Grigorie Palama, *Omilia 53: La intrarea în Sfânta Sfintelor şi despre viaţa după chipul lui Dumnezeu petrecută acolo a Preacuratei Stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei şi purtarea Fecioarei Maria*, cap. 49 şi 53, în *Omilii*, vol. 3, trad. de Parascheva Grigoriu, Ed. Anastasia, Bucureşti, 2007.

timpul vieţii Sale pe pământ, oricât de scurt l-a fost cuvântul, el a fost sfânt şi mântuitor, căci taina Crucii era lucrătoare în chip proorocesc înlăuntrul lui. Prin cuvântul Lui, Dumnezeu ne-a dezvăluit atât Împărăţia Sa cât şi starea lumii căzute, care sunt atât de departe una de alta ca răsăritul de apus şi precum cerul de pământ.

Deşi negrăit de mare, cuvântul lui Dumnezeu nu se arată niciodată înspăimântător atunci când ne cercetează. Fiind ascuns sub valul smereniei, el nu se lasă lesne priceput, îl înţelegem doar în măsura propriei noastre smerenii care ne deschide inima. Neputincioase ne sunt cuvintele atunci când încercăm să vorbim despre el, căci adevărata sa natură rămâne de netâlcuit. Cu toate acestea, când inima se deschide larg ca să-l primească şi să-l zămislească în chinuri şi în durere, atunci are loc un eveniment proorocesc: Dumnezeu Însuşi face un legământ pe viaţă cu sufletul şi acesta se umple de mângâiere (cf. Ps. 125, 1), iar paharul lui se revarsă de preaplinul harului dumnezeiesc (cf. Ps. 22, 5). Domnul ia în stăpânire sufletul şi-l face „sa se nască din nou nu din sămânţă stricăcioasă, ci nestricăcioasă, prin cuvântul lui Dumnezeu cel viu, care rămâne în veac" (1 Petru 1, 23). Această renaştere a sufletului prin „cuvântul adevărului" (Efes. 1, 13), pe care omul o trăieşte ca pe atingerea de veşnicia cea vie, devine mai apoi izvorul a toată însuflarea dumnezeiască.

Iată, aşadar, în ce fel şi prin ce mijloace Se descoperă Dumnezeu omului. După cum spunea Părintele Sofronie, Dumnezeu „vorbeşte în fraze scurte, dar viaţa nu este destul de lungă pentru a ne însuşi întregul lor conţinut."[4] Cuvântul viu al lui Dumnezeu, care doar pentru o clipită îl cercetează

[4] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 34.

pe om, e încărcat de veşnicie şi îi dezvăluie omului caracterul absolut al cunoaşterii dumnezeieşti. Dar să ne întoarcem din nou la spusele Părintelui Sofronie: „Cuvântul lui Dumnezeu aduce în suflet o nouă şi cu totul aparte simţire a fiinţei: inima simte revărsarea vieţii purtătoare de lumină; mintea dobândeşte înţelesuri până atunci ascunse. Atingerea acestei energii dumnezeieşti creatoare ne naşte din nou. Cunoaşterea pe care o primim pe această cale nu se aseamănă cugetării filosofice: împreună cu simţirea realităţilor din planul duhovnicesc i se comunică întregii fiinţe omeneşti un alt mod de fiinţare – asemănătoare poate cu aceea a celui dintâi zidit. Această cunoaştere ontologică a lui Dumnezeu devine una cu şuvoiul acestei iubiri de Dumnezeu pline de rugăciune."[5]

Această nouă cunoaştere ontologică a lui Dumnezeu este „lumina vieţii" despre care se vorbeşte la începutul Evangheliei după Ioan. Experienţa şi gustul ei înzestrează sufletul cu înţelepciunea de a discerne între energia nezidită sau harul nestricăcios al lui Dumnezeu şi firea zidită, muritoare şi stricăcioasă a omului. Această cunoaştere naşte în noi dorirea fierbinte a celei dintâi şi dezlipirea dureroasă de cea de a doua, iar inima, plină de rugăciune, se topeşte în iubirea de Dumnezeu. Acestea două – înţelepciunea discernământului care luminează mintea, pe de o parte, şi dragostea de Dumnezeu cea fără de saţ care înflăcărează inima, pe de altă parte – alcătuiesc ceea ce s-ar putea numi însuflarea dumnezeiască. Altfel spus, iubirea împreunată cu înţelepciunea mistuie duhul omului devenit sălaş al însuflării dumnezeieşti.

---

[5] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, p. 31.

Însuflarea dumnezeiască naşte în om o anumită înclinare a duhului. Potrivit definiţiei Părintelui Sofronie, „prin însuflare înţelegem a purta în sine puterea Duhului Sfânt."[6] Prezenţa harică a lui Hristos în noi călăuzeşte tot ce aducem înaintea Lui spre un ţel sfânt, şi anume îndumnezeirea întregii noastre fiinţe. Cu alte cuvinte, însuflarea curăţeşte toate cele ce pot fi curăţite – trupul şi puterile sufleteşti ale omului. Ea mistuie necurăţia minţii şi alungă tot lucrul potrivnic suflării Duhului Sfânt. Uneori, spune Sfântul Apostol Pavel, ia chipul „unei înfricoşate aşteptări a judecăţii şi a văpăii focului ce va să mistuie pe cei potrivnici" (cf. Evr. 10, 27).

Dar însuflarea este şi o dorinţă fierbinte care înclină inima să lupte cu hotărâre pentru păstrarea acelei credinţe vii despre care Sfântul Pavel spunea că „este lucrătoare prin iubire" (Gal. 5, 6). În *Viaţa Sfântului Antonie cel Mare*, scrisă de Sfântul Atanasie cel Mare, aflăm că Sfântul nu îşi măsura sporirea duhovnicească după numărul anilor petrecuţi în pustie, ci după intensitatea acestei dorinţe. Sfântul îşi păstra vie râvna lăsând în urmă trecutul şi punând în fiecare zi un nou început, împlinind astfel spusele Sfântului Pavel: „Dar una fac: uitând cele ce sunt în urma mea, şi tinzând către cele dinainte, alerg la ţintă, la răsplata chemării de Sus, a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus"(Filip. 3, 14). El îşi amintea şi de cuvintele Proorocului Ilie care a zis: „Viu este Domnul Savaot înaintea Căruia mă voi arăta astăzi!"(cf. 3 Regi 18, 15). Aceste cuvinte ne arată dorinţa şi hotărârea grabnică a Proorocului de a face în fiecare clipă voia Domnului. Însă dacă omului îi va lipsi această râvnă şi însuflare, va ajunge negreşit robul „religiei propriei sale voi", în greacă εθελοθρησκια

[6] Cf. Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 173.

(vezi Col. 2, 23).' Căci atunci, bogat şi îndestulat (cf. 1 Cor. 4, 8), va trăi în deşarta înşelăciune cea „din predania omenească, după înţelesurile cele slabe ale lumii şi nu după Hristos" (Col. 2, 8).

După cum spuneam la început, omul este o fiinţă dinamică. Atunci când este însuflat de Dumnezeu, el este stăpânit de un avânt binecuvântat, precum adevereşte Psalmistul: „Pe calea poruncilor Tale am alergat când ai lărgit inima mea" (Ps. 118, 32). Această lărgire a inimii naşte în el o foame şi o sete după dreptatea lui Dumnezeu (vezi Matei 5, 6). Inima omului devine un „pământ pustiu, neumblat şi fără de apă" (Ps. 62, 3) şi setea ei nu poate fi astâmpărată decât de Duhul Sfânt, „izvorul de apă curgătoare spre viaţa veşnică" (Ioan 4, 14), precum zice Domnul.

Înflăcărat de dumnezeiasca însuflare, omul petrece neîncetat înaintea lui Dumnezeu şi tânjeşte după o şi mai mare plinătate a prezenţei Lui, care îi inundă fiinţa. E stăpânit de aceeaşi hotărâre precum odinioară Proorocul David când a zis: „Nu voi da somn ochilor mei şi genelor mele dormitare şi odihnă tâmplelor mele, până ce nu voi afla loc Domnului, locaş Dumnezeului lui Iacob" (Ps. 131, 4-5). O astfel de însuflare desăvârşită se poate asemăna cu starea îngerilor care „odihnă nu au, ziua şi noaptea, zicând: Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Dumnezeu, Atotţiitorul, Cel Ce era şi Cel Ce este şi Cel Ce vine" (Apoc. 4, 8).

Însă în starea noastră de acum, însuflarea presupune şi o anumită „asprime", căci dragostea, componenta ei principală, este foarte exigentă, revendicându-şi cu stricteţe drepturile. Solomon a exprimat acest adevăr în chip minu-

---

Ed. Bucureşti, 1914.

nat atunci când a zis: „Iubirea ca moartea e de tare... Marea nu poate stinge dragostea, nici râurile s-o potolească; de-ar da cineva pentru iubire toate comorile casei sale, cu dispreț ar fi respins acela" (Cântarea Cântărilor 8, 6-7). Să nu uităm însă că Solomon a trăit într-o vreme când moartea avea încă stăpânire asupra vieții, dar potrivit Noului Testament, dragostea este mai puternică decât moartea.

Citim în Faptele Apostolilor că Hristos în lumea aceasta „avea să pătimească" (Fapte 26, 23). El este într-adevăr Cel Ce „pătimește" (παθητός), căci dragostea Lui e una pătimitoare. Dumnezeu îi dăruiește omului dragostea Sa nemărginită – „partea cea bună" și mare de care are atâta nevoie și despre care Domnul îi vorbise Martei (vezi Luca 10, 42); iar omul, la rândul lui, Îi dăruiește Domnului o „părticică infimă" – inima sa. Omul suferă căci cămara inimii sale e atât de strâmtă, în vreme ce „Dumnezeu este mult mai mare decât inima lui" (1 Ioan 3, 20). Omul este osândit de propria lui inimă, care nu izbuteşte să cuprindă în sine plinătatea iubirii dumnezeiești. Omul care dorește să-și unească deplin „părticica lui infimă" cu „partea cea mare a lui Dumnezeu" trăiește într-o mare tensiune lăuntrică. Și prooroc este acela care, fiind insuflat și mânat de Duhul Sfânt, rabdă chinul acestei tensiuni lăuntrice până în clipa în care devine „templu al Dumnezeului celui Viu" (2 Cor. 6, 16). El pătimeşte pentru Dumnezeu: nu este în stare să-L cuprindă și în același timp nu-și află odihna până nu-I devine lăcaș. El suferă și pentru semenii săi, dorind să-i vadă pe toți mirese curate și fără prihană ale lui Hristos, pentru ca Hristos să ia chip în inimile lor (cf. 2 Cor. 11, 2, cf. Gal. 4, 19).

Însuflarea dumnezeiască naște în noi dorința de a ne curăți inima de toată întinăciunea, ca ea să poate fi adumbrită

de lumina Marelui Oaspete. Această dorinţă este plină de râvnă dumnezeiască, căci Domnul Însuşi a fost mistuit de această râvnă atunci când a urcat la Ierusalim ca să cureţe templul lui Dumnezeu (vezi Ioan 2, 13-17), iar noi suntem chemaţi să-I urmăm pilda. El Insuşi mărturiseşte: „Foc am venit să arunc pe pământ şi cât aş vrea să fie acum aprins!" (Luca 12, 49).

Sfântul Petru spunea că „oamenii sfinţi ai lui Dumnezeu au grăit, purtaţi fiind de Duhul Sfânt" (2 Petru 1, 21). Prin urmare, viaţa proorocească înseamnă a fi purtători ai însuflării dumnezeieşti şi a fi călăuziţi de Duhul Sfânt. Dar să nu uităm că „Învăţătorul nostru este unul: Hristos" (cf. Matei 23, 8). El este Proorocul desăvârşit, căci El S-a întrupat ca „Înaintemergător" al celei de-a doua veniri a Lui în slavă. Prin cuvânt şi faptă El ne-a arătat calea prin care să ne ridicăm de la cele trupeşti la cele duhovniceşti. Marea Lui dorinţă a fost să ne pregătească spre a deveni vrednici de vederea Dumnezeirii Lui, care ni se va descoperi pe deplin abia la sfârşitul veacurilor.

Sfântul Pavel ne vorbeşte despre calea proorocească a lui Hristos: „Suindu-Se la înălţime, a robit robime şi a dat daruri oamenilor. Iar aceea că «S-a suit» – ce înseamnă decât că S-a pogorât în părţile cele mai de jos ale pământului? Cel Ce S-a pogorât, Acela este Care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca pe toate să le umple" (Efes. 4, 8-10). Pogorârea lui Hristos în părţile cele mai de jos ale pământului, adică la iad, este de fapt izvorul a tot darul duhovnicesc. Şi noi trebuie să ne plecăm dacă vrem să dobândim adevărata viaţă proorocească şi să fim mânaţi de Duhul Sfânt. Oamenii lumeşti râvnesc la tronuri, vor doar să se înalţe. Acesta

este cugetul şi înclinaţia lumii căzute, însă calea Domnului este una pogorâtoare.

În cartea sa despre Sfântul Siluan, Părintele Sofronie ne lămureşte această mişcare pogorâtoare. El spune că întreaga omenire este asemenea unei piramide. În vârful ei se află împăraţii acestei lumi care stăpânesc neamurile cu autoritate (vezi Matei 20, 25); însă duhul omului năzuieşte de fapt la egalitatea şi dreptatea care domneau în rai mai înainte de cădere. Iar Dumnezeu, cinstind această năzuinţă a omului, a răsturnat piramida cu vârful în jos şi S-a aşezat pe Sine în vârful ei, vârf care a devenit atunci punctul ei cel mai de jos. Prin urmare, El a luat asupra Sa păcatele şi povara întregii lumi, şi făcând aceasta, pe toate le-a reînnoit şi ne-a dăruit cea mai desăvârşită cale prin care să dobândim toate câte sunt adevărate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt vrednice de iubit (cf. Filip. 4, 8) şi, prin urmare, mântuitoare. Astfel, Hristos a deschis calea spre desăvârşirea absolută la care îl cheamă pe om. Pogorârea este mişcarea esenţială a Duhului Său, căci „Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El şi să-Şi dea sufletul răscumpărare pentru mulţi" (Matei 20, 28). Arătându-ne calea, Hristos S-a pogorât mai jos decât a făcut-o oricine altcineva şi „S-a făcut pentru noi blestem" (Gal. 3, 13). Şi toţi cei ce urmează Lui purced pe aceeaşi cale; se pogoară pentru a afla Capul piramidei răsturnate, căci nu pot afla odihnă până când nu se unesc cu El. Iată ce zice Părintele Sofronie: „În adâncul piramidei răsturnate, în vârful ei cel mai adânc, Care este Cel Ce a luat asupră-Şi păcatul şi povara întregii lumi din iubire pentru lume, Hristos cel răstignit, se descoperă o cu totul altă viaţă, o cu totul altă lumină, altă mireasmă. Într-acolo dragostea trage pe nevoitorul lui

Hristos."[8] Iar semnul unei vieţi proorocești este tocmai prezenţa în noi a acestei dorinţe de pogorâre.

Tot cel ce urmează căii pogorâtoare a lui Hristos dobândește o îndoită vedere și conștiință. Mai întâi sufletul ia aminte la pilda lui Hristos, despre care Domnul le vorbise ucenicilor la Cina cea de Taină. El contemplă urcușul lui Hristos pe Golgota, jertfa Lui de Sine și primirea morții care lovise întreaga omenire, pentru a dărui lumii darul vieții dumnezeiești, potrivit cuvântului Său: „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu... căci toate câte am auzit de la Tatăl Meu vi le-am făcut cunoscute" (Ioan 15, 12, 15). Din cuvintele Scripturii înțelegem că în toată această vreme cugetul lui Hristos era în chip desăvârșit unit cu Tatăl. În Ghetsimani, Domnul S-a rugat pentru întregul Adam. A urcat singur pe Golgota, purtând în inimă întreaga omenire și a luat asupra Sa păcatul întregii lumi. S-a predat pe Sine unei cumplite suferinţe ca să ne slobozească de sub tirania vrăjmașului, care apăsa greu asupra întregii omeniri din pricina păcatului originar. Hristos a purtat înlăuntrul Său întregul Adam, toate noroadele din toate timpurile și a primit să moară pentru ele. Fără îndoială, niciun muritor nu ar fi fost în stare să-L ajute. Iar atunci când S-a sculat din morți, a înviat purtând în Sine întregul conţinut al rugăciunii, al iubirii și al doririi Sale, căci odată cu El a înviat întregul Adam.

Contemplarea sfinţeniei și a iubirii smerite a lui Hristos-Dumnezeu într-atât uimește sufletul și înflăcărează inima încât în adânca sa evlavie omul nu poate decât să I se închine cu recunoștință și dragoste. Însă în lumina acestei

[8] Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan* Athonitul, pp. 259-260.

contemplații și experiențe duhovnicești, omul își vede propriul neadevăr. Potrivit Părintelui Sofronie, „inimii... îi este dat să cunoască... dragostea lui Hristos, care îmbrățișează întreaga zidire într-o nesfârșită compasiune față de toată făptura... Această vedere ne mișcă sufletul, ne uluiește mintea și vrând-nevrând ne plecăm genunchii înaintea Lui. Și oricât ne-am strădui să ne asemănăm Lui în smerenie, El e de neajuns."[9]

Fără această îndoită vedere a nesfârșitei și smeritei iubiri a lui Dumnezeu pe de o parte, și a nevredniciei și neputinței noastre de a ajunge la ea pe de altă parte, omul nu își poate împlini menirea, aceea a necontenitei sporiri în Dumnezeu. Cu adevărat, această îndoită vedere este o stare proorocească, o minune duhovnicească. Părintele Sofronie a descris această stare în repetate rânduri. „Cu cât mai mult *vad* pe Dumnezeu, cu atât mai înflăcărată mi se face pocăința, căci cu atât mai limpede îmi conștientizez nevrednicia înaintea Lui."[10] Iar în alt loc, subliniază câtă nevoie avem de această îndoită vedere: „Eu trebuie să văd pe Hristos «precum este», pentru a mă cumpăni față de El, și din această comparație să-mi simt propria «neasemănare» – urâciune. Eu nu mă pot cunoaște pe mine însumi dacă nu se află înaintea mea Sfânt Chipul Său."[11] Părintele spune, de asemenea, ca această îndoită conștiință naște în noi însuflarea și recunoștința față de Dumnezeu, Binefăcătorul nostru. „Dar iată un paradox: eu însumi trăiesc o stare îndoită – pe de o parte,

---

[9] Fericitul Arhimandrit Sofronie, *Despre rugăciune*, pp. 10-11.

[10] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 220.

[11] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 80.

propria-mi nimicnicie, mie însumi respingătoare, pe de alta, pogorământul plin de compătimire al lui Dumnezeu."[12]

Aceeaşi tensiune o regăsim şi în atitudinea prooroceasca a Sfântului Ioan Botezătorul faţă de Stăpânul său: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micşorez" (Ioan 3, 30). Înaintemergătorul vorbeşte aici despre o creştere a slavei care se cuvine lui Hristos şi o micşorare a slavei care i se cuvine lui. Să luăm aminte şi la felul în care Proorocul Isaia ne înfăţişează vedenia dumnezeiască de care s-a învrednicit: „Am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt şi măreţ... Serafimi stăteau înaintea Lui... Şi strigau unul către altul, zicând: «Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!»... Şi am zis: «Vai mie, că sunt pierdut! Sunt om cu buze spurcate... Şi pe Domnul Savaot L-am văzut cu ochii mei!» Atunci unul dintre serafimi a zburat spre mine, având în mâna sa un cărbune, pe care îl luase cu cleştele de pe jertfelnic. Şi l-a apropiat de gura mea şi a zis: «Iată, s-a atins de buzele tale şi va şterge toate păcatele tale, şi fărădelegile tale le va curăţi.»" (Is. 6, 1-7).

Această îndoită vedere şi conştiinţă face ca viaţa omului să devină prooroceasca şi, de aceea, adevărată. Şi abia atunci când o dobândeşte, omul este fără de greşeală înaintea Domnului. Ascultaţi ce spune Sfântul Ioan Teologul: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înşine şi adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios şi drept, ca să ne ierte păcatele şi să ne curăţească pe noi de toată nedreptatea. Dacă zicem că n-am păcătuit, Îl facem mincinos şi cuvântul Lui nu este întru noi" (1 Ioan 1, 8-10). Fireşte, atunci când devenim adevăraţi, atra-

[12] Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, p. 256.

gem asupra noastră Duhul Adevărului, Duhul lui Hristos. Mărturisim adevărul evenimentului cosmic al căderii lui Adam şi recunoaştem, de asemenea, evenimentul supracosmic al mântuirii lui Hristos. Dăm mărturie de adevărul veşnic al primei Sale veniri în trup şi în acelaşi timp mărturisim şi anticipăm şi cea de-a doua venire a Lui, în slavă. Devenim proorocii Lui, căci cuvântul Domnului s-a născut în inimile noastre, mai întâi pentru mântuirea noastră, iar mai apoi pentru mântuirea întregii lumi prin harul şi milostivirea lui Dumnezeu. „Dumnezeu se vădeşte în adevărul Său, pe când tot omul întru minciună, precum este scris: «Drept eşti Tu întru cuvintele Tale şi biruitor când vei judeca Tu.»" (Rom. 3, 4).

15

DESPRE DARUL VORBIRII ÎN LIMBI[1]

La zece zile după Înălţarea la cer a Domnului, în ziua Cincizecimii, s-au arătat darurile Duhului Sfânt ca semn al împăcării omului cu Dumnezeu. Unul dintre aceste daruri, acela al vorbirii în limbi, ne atrage atenţia în mod deosebit, datorită caracterului său aparte. Darul acesta este greu de înţeles, în parte pentru că deşi la început avusese o largă răspândire, spre sfârşitul vieţii Sfântului Apostol Pavel dispăruse aproape cu desăvârşire. Ba mai mult, este limpede că, încă din timpul vieţii Apostolului, îşi pierduse din însemnătate căci în înşiruirea darurilor Duhului Sfânt pe care o face Sfântul Pavel în ultimele sale epistole, el este amintit abia la urmă. Cum să înţelegem aceasta?

Ştim că darul vorbirii în limbi (*glossolalia*) a fost încredinţat Bisericii primare cu un scop precis. Întrucât Vechiul Israel se deprinsese a se ruga şi a se închina lui Dumnezeu într-un chip mai degrabă exterior, Duhul Sfânt S-a pogorât în ziua Cincizecimii ca să-i înveţe pe oameni să se roage în duh, adică înlăuntrul „omului celui tainic al inimii" (1 Petru 3, 4).

---

[1] Felul în care înţeleg darul vorbirii în limbi se întemeiază pe scrierile Părintelui Sofronie şi pe ideile exprimate de Sfântul Filaret al Moscovei în predica sa la 1 Cor. 14, 15 – „Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga şi cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta şi cu mintea" – în *Choix de Sermons et Discours*, Vol. II, trad. A. Perpinet. (Paris: E. Dentu, 1866), pp. 435-445.

Vedem, aşadar, că în ziua Cincizecimii oamenii încep să vestească minunile săvârşite de Dumnezeu în graiuri străine. Darul s-a răspândit cu repeziciune, căci cuvântul lui Dumnezeu era menit să ajungă până „la marginile lumii" (Rom. 10, 18), iar noua credinţă să aducă mântuire tuturor noroadelor. Mulţi erau încurajaţi să vorbească în limbi şi Duhul lui Dumnezeu a făcut pogorământ. Cei care se rugau în limbi erau plini de bucurie căci erau siguri de un lucru: Dumnezeu „dăduse năvală" înlăuntrul lor şi Îşi săvârşea lucrarea în ei.

Însă, încetul cu încetul, acest dar a început să dispară, căci nu mai era de folos sau de ajutor la zidirea Trupului Bisericii. Se întâmpla adesea că se rosteau cuvinte sau doxologii pe care cei prezenţi în biserică nu le puteau pricepe şi era nevoie de ajutorul unui tălmaci însuflat de Duhul Sfânt. Deşi unii dintre credincioşi au continuat să se folosească de darul vorbirii în limbi, la un moment dat a devenit limpede că rugăciunea celor care îi ascultau nu mai era la fel de plină de însuflare ca mai înainte. De aceea Sfântul Pavel în Epistola sa către Corinteni spune următoarele: „Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga şi cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta şi cu mintea" (1 Cor. 14, 15). Astfel, el face o deosebire între rugăciunea făcută cu duhul şi rugăciunea făcută cu mintea şi identifică rugăciunea în duh cu rugăciunea în limbi necunoscute. Cu un verset mai sus spunea: „Căci, dacă mă rog într-o limbă străină, duhul meu se roagă, dar mintea mea este neroditoare" (1 Cor. 14, 14).

Este adevărat că pentru Sfântul Pavel duhul şi mintea sunt aproape sinonime: uneori el spune că scopul cel mai înalt al creştinismului este reînnoirea duhului, iar alteori reînnoirea *nous*-ului, a minţii. Însă, dacă e să le deosebim, aş spune că

duhul este prezent în minte drept ceva mai înalt şi mai adânc decât mintea, însă se vădeşte prin minte, la fel cum despre suflet se poate spune că se dezvăluie prin simţăminte.

Însă când Sfântul Apostol spune: „Mă voi ruga cu duhul, dar mă voi ruga şi cu mintea; voi cânta cu duhul, dar voi cânta şi cu mintea" observăm că el introduce o anumită opoziţie. Rugăciunea cu duhul se identifică cu rugăciunea în limbi, atunci când duhul omului este conştient de „năvălirea" lui Dumnezeu în viaţa sa. Harul i-a învăţat pe oameni să I se închine lui Dumnezeu „în duh şi în adevăr" (Ioan 4, 23) – adică cu fiinţa lor lăuntrică – şi au fost momente când harul acesta era atât de îmbelşugat încât se revărsa înlăuntrul lor în şuvoaie de puternică însufleţire. În acest fel de rugăciune cea mai înaltă dintre facultăţile omului duhovnicesc îşi primeşte însuflarea de la Dumnezeu, împărtăşindu-se de energia Lui. Omul se predă atunci lucrării Duhului Sfânt, Care „suflă unde voieşte" (Ioan 4, 23), iar Duhul mijloceşte „cu suspine negrăite" (Rom. 8, 26) pentru cei în care Se sălăşluieşte, uneori cu cuvinte care sunt mai presus de înţelegerea omului sufletesc.

În rugăciunea minţii, din contră, mintea se ridică la Dumnezeu prin cugete pline de evlavie şi năzuinţe dumnezeieşti. O astfel de rugăciune se caracterizează printr-o sfântă zdrobire a inimii şi bucurie, însă fără a se preda acelui imbold uriaş şi exaltării duhovniceşti fără de margini despre care tocmai am vorbit. Cel ce se roagă cu mintea exercită o anumită stăpânire de sine: este în stare să-şi strunească gândurile, dorinţele şi simţămintele. Facultăţile sale duhovniceşti lucrează potrivit firii, iar credinciosul îşi rosteşte rugăciunile şi doxologiile în chip înţelegător, aşa încât ele izbutesc să stârnească în cei care le ascultă dorinţa de a fi şi ei

părtaşi la rugăciune. Fireşte, inima participă şi ea la această rugăciune a minţii, însă este limpede că ea nu se predă pe sine cu totul suflării Duhului. Sfântul Pavel recomandă amândouă felurile de rugăciune. Ne sfătuieşte să nu ne folosim doar de una şi să o abandonăm pe cealaltă, arătând că uneori e mai bine să ne rugăm în limbi, iar alteori cu mintea. Cel ce se roagă cu duhul vorbeşte numai cu Dumnezeu şi „pe sine singur se zideşte", însă cel ce se roagă cu mintea le vorbeşte şi oamenilor, iar rugăciunea lui este şi spre zidirea aproapelui, a Bisericii (1 Cor. 14, 4).

Este surprinzător să vedem că Sfântul Pavel dă mai degrabă întâietate rugăciunii minţii, lucrare în care iniţiativa şi strădania îi aparţin omului, decât rugăciunii duhului, care este pur şi simplu un dar al Duhului Sfânt. Şi alegerea sa este în acord cu restul Epistolei către Corinteni. Bunăoară, el spune că adevăratul prooroc este stăpân pe duhul său: „duhurile proorocilor se supun proorocilor" (1 Cor. 14, 32). A ne preda cu totul *glossolaliei* presupune o anumită pierdere a stăpânirii de sine: este o explozie de har şi bucurie, şi deşi suntem pe deplin conştienţi că Dumnezeu este înlăuntrul nostru, uităm oarecum de existenţa semenilor noştri, a celorlalte mădulare ale Trupului.

În Biserica primară mulţi au primit darul vorbirii în limbi, însă cu timpul el a devenit din ce în ce mai rar. Şi aceasta, pentru că s-a ivit următoarea problemă: când cineva vorbea în limbi, uzurpa pur şi simplu spaţiul duhovnicesc al întregii adunări, care nu mai trăgea niciun folos de pe urma acestui dar. Cea mai bună explicaţie care se poate da prezenţei darului vorbirii în limbi în Biserica primară este necesitatea de a-i învăţa pe cei proaspăt convertiţi să se roage mai degrabă cu inima şi nu în chip exterior, după cum

erau probabil obişnuiţi să o facă. Dar curând Biserica a descoperit o cale şi mai potrivită de a educa inima, căci grija sa era să cultive omul lăuntric. Biserica a descoperit chemarea Numelui Domnului nostru Iisus Hristos şi, încetul cu încetul, Rugăciunea Inimii a înlocuit darul vorbirii în limbi. Rugăciunea lui Iisus este un fel de a ne ruga în duh prin care nu ne pierdem însă controlul asupra duhului şi nici nu ne aflam în primejdia de a uzurpa spaţiul duhovnicesc al celorlalte mădulare ale Trupului Bisericii. Toate câte le facem în Biserică trebuie să le săvârşim în aşa fel încât să respectăm spaţiul duhovnicesc al semenilor noştri. Pe vremea când studiam teologia la Paris, am învăţat de la profesorii mei mai în vârstă că există o regulă nescrisă potrivit căreia în timpul Sfintei Liturghii nu se cuvine ca preotul să ridice mâinile mai sus de nivelul urechilor. La fel şi cu Evanghelia şi cădelniţa, sau când zicem: „Sfintele, sfinţilor" suntem atenţi ca nu cumva să facem vreo mişcare exagerată; se cade să fim smeriţi şi reţinuţi, aşa încât purtarea noastră să nu atragă atenţia celorlalţi.

În concluzie, a vorbi în limbi sau a te ruga cu duhul înseamnă într-adevăr a-ţi cufunda mintea în oceanul Duhului. Însă Apostolul însuşi preferă să ne tragă la mal pentru a înlătura orice pricină de neorânduială în Trupul Bisericii, pentru ca totul să se facă spre zidirea credincioşilor.

De departe, cea mai bună cale de a aborda şi de a înţelege fenomenul *glossolaliei* în zilele noastre, potrivit Tradiţiei, adică, fără să condamnăm şi fără să criticăm, este să considerăm că dacă oamenii nu mai ştiu să se închine lui Dumnezeu cu inima, Acesta poate să le dea din nou darul vorbirii în limbi. Faptul că acest dar a reapărut în Occident în vremurile noastre, când calea inimii a fost uitată sau nu

este cunoscută, nu poate fi înțeles decât în felul următor: este limpede că Duhul lui Dumnezeu tânjește să-i aducă pe oameni înapoi acasă, în Biserică, și să-i învețe acest chip nobil de închinăciune care de atâtea veacuri a fost practicat de creștini, pentru ca inimile lor să fie din nou cultivate prin chemarea Numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Și știm că tot cel ce-l poartă Numele, îl poartă spre mântuirea lui, „căci nu este sub cer nici un alt nume, dat între oameni, în care trebuie să ne mântuim noi" (Fapte 4, 12). Dacă, într-adevăr, unii oameni primesc acest dar pentru o vreme, poate că aceasta îi va ajuta să descopere adevărata și neîntrerupta Tradiție a Bisericii, Tradiția Rugăciunii Inimii, care este cea mai sigură și mai smerită rugăciune pentru zidirea, însuflarea și mântuirea omului. Prin această rugăciune noi primim cel mai de seamă dintre darurile Duhului Sfânt, darul care ne va tămădui și ne va întări ființa, „călăuzindu-ne la tot adevărul" (Ioan 16, 13). El ne va ajuta să purtăm în noi plinătatea iubirii dumnezeiești. Acest dar nu va înceta niciodată să fie lucrător în noi, ci ne va însoți și dincolo de mormânt.

Este important să înțelegem acest fenomen al *glossolaliei*, dar să nu ne lăsăm seduși de el. Mai presus de toate să fim binevoitori cu cei care cred că au dobândit acest dar și cu delicatețe să le atragem atenția că acesta nu este decât începutul a ceva și mai măreț care îi va călăuzi în cele din urmă în inima Tradiției. Dacă vrem să-i convertim pe oameni, atunci să nu-i respingem, să nu-i tratăm ca fiind „eretici", ci să încercăm mai degrabă să aflăm un element pozitiv de care să ne folosim pentru a-i conduce la plinătatea adevărului, așa cum a făcut Sfântul Pavel când le-a vorbit atenienilor. S-a folosit de „Dumnezeul [lor] necunoscut" (Fapte 17, 23) pentru a-i călăuzi la Dumnezeul cel Unu și Adevărat, Dumnezeul cel cunoscut și iubit.

Întrebări şi răspunsuri

Întrebarea 1: Care ar fi legătura dintre limbă şi darul vorbirii în limbi primit la Rusalii, când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli?

Răspunsul 1: În ziua de Rusalii, Apostolii au vorbit în limbi diferite. La sărbătoare erau de faţă parţi, mezi, elamiţi etc., şi cei care au primit darul au vorbit în aceste limbi, însă în înflăcărarea lor, au vorbit şi în limbi necunoscute. Apostolul Pavel spune că ei înşişi nu înţelegeau ce ziceau şi aveau nevoie de un tălmaci. Dar ce folos era în aceasta? Cei care vorbeau în limbi ştiau că se închină lui Dumnezeu, însă ceilalţi nu se foloseau. Fireşte, au existat momente în istoria Bisericii când oameni sfinţi au primit acest dar atunci când era de neapărată trebuinţă ca ei să comunice cu semenii lor. Bunăoară, când Sfântul Vasile cel Mare s-a întâlnit cu Sfântul Efrem Sirul, niciunul dintre ei nu cunoştea limba pe care o vorbea celălalt, cu toate acestea au izbutit să se înţeleagă.

Întrebarea 2: Există acum în America printre penticostali şi harismatici un anumit subiect de dispută privitor la faptul că vorbirea în limbi ar fi un fel de limbaj-rugăciune secret, pe care-l primesc de la Dumnezeu prin mijlocirea Duhului Sfânt pentru ca diavolul să nu le poată fura rugăciunile. Aţi putea să comentaţi aceasta?

Răspunsul 2: Poate că ceea ce simt aceşti oameni este adevărat, dar ceea ce spun este greşit. Uneori oamenii nu înţeleg experienţele prin care trec. Se poate să fi primit atingerea Duhului, căci Dumnezeu caută la inima omului, însă, când încep sa vorbească, fac greşeli, căci nu deţin cheia pentru a tălmăci drept aceste experienţe, cheia aceasta fiind Tradiţia. În Occident am văzut mulţi oameni care au primit

mari daruri. Într-un oraş din sudul Londrei era un pastor protestant care atunci când vorbea ţi se părea că din gura lui curge miere. Am ascultat câteva înregistrări audio cu cuvântările lui şi m-a uimit ce mare dar avea şi ce minte pentru a pătrunde Scriptura. Avea o nemaipomenită uşurinţă în a îmbina diferite citate din Biblie, folosindu-se de un pasaj pentru a lămuri un altul, încât era o desfătare şi o bucurie să-l asculţi. Şi pentru o bună bucată de vreme a păstrat acest dar în parohia sa evanghelică unde slujea, însă la un moment dat i-a venit gândul că ar trebui să-şi părăsească parohia şi să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu în întreaga lume. Din păcate, el nu avea niciun punct de referinţă în biserica sa, nimeni care să discearnă voia lui Dumnezeu pentru el şi să-i spună: „Nu, Dumnezeu te-a pus în acest loc. Rămâi aici! Se pare că Duhul dă mărturie că aici este locul tău." În orice caz, a îmbrăţişat cu totul ideea aceasta de a pleca să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu în lumea largă şi după câţiva ani am auzit, întâmplător, că era în Elveţia, în stare de depresie, şi că nu mai voia să săvârşească Cina Domnului. Îi cerea unui laic să slujească în locul lui, iar el stătea abătut într-un colţ. Cred că omul acesta, pentru o vreme, a avut un mare dar de la Dumnezeu, însă nu exista nicio tradiţie care să-l sprijine şi să-l ajute să discearnă căile Duhului şi ale mântuirii. De aceea când a venit clipa încercării, s-a pierdut. Problema cu care se confruntă aceşti oameni este aceea că nu au o instituţie a Bisericii, pentru că nu au Tradiţie. Există persoane care, uneori, datorită iubirii lor faţă de Dumnezeu şi de Scriptură, au o anumită însufleţire şi izbutesc să facă lucruri mari, însă toată agoniseala lor se risipeşte mult prea uşor, pentru că nu există niciun vas în care să aşeze şi să păstreze harul pe care l-au primit.

Pentru noi, acest vas este instituţia Bisericii care este vehiculul ce ne poartă. Nu-i judec pe aceşti oameni – unii dintre ei sunt oameni foarte înzestraţi – dar sunt victimele propriilor lor tradiţii. În ei nu este nicio statornicie pentru că nu ştiu ce înseamnă a aparţine Bisericii care are o Tradiţie apostolică neîntreruptă. Auzim tot mereu de la preoţii anglicani care ne vizitează mănăstirea: „Doar voi, ortodocşii, aveţi o Tradiţie neîntreruptă." Dar se opresc aici şi nu merg mai departe, iar eu, firește, păstrez tăcerea. Şi ce ai putea de fapt să le spui?

Întrebarea 3: Acum câţiva ani am auzit o teologumenă despre darul vorbirii în limbi şi aş vrea să ştiu care este părerea dumneavoastră. Se spunea că darul primar a continuat Cincizecimea şi a folosit limbile omenirii, iar nu limbi necunoscute, şi atunci când Evanghelia a fost propovăduită în toate limbile pământului, darul s-a luat de la noi.

Raspunsul 3: Da, aici se presupune că darul *glossolaliei* a fost dat doar pentru a binecuvânta toate limbile. Cred că am citit ceva asemănător la Sfântul Ioan Gură-de-Aur. În orice caz, cine trăieşte înlăuntrul Tradiţiei adevărate a Bisericii Ortodoxe nu duce lipsă de nimic. Toate denominaţiile creştine contemporane reflectă numai anumite aspecte ale Tradiţiei noastre. De pildă, unii se numesc evanghelici, însă Biserica Ortodoxă este prin excelenţă evanghelică, deoarece în sânul ei putem trăi adevăratele dimensiuni ale descoperirii evanghelice.

Întrebarea 4: În cartea *Ne vorbeşte Părintele Porfirie*, Părintele descrie cum a primit de la Duhul Sfânt darul străvederii. Se ruga în pronaos când a intrat în biserică un pustnic bătrân. Crezând că e singur, pustnicul şi-a desfăcut braţele în formă

de cruce şi a scos nişte sunete care ar putea fi considerate ca *glossolalie*, în tot acest timp strălucind de lumina dumnezeiască. Din clipa aceea Părintele Porfirie a fost convins că a primit darul străvederii prin mijlocirea rugăciunii bătrânului pustnic. Felul în care a primit acest dar a fost foarte tainic. Întrebarea mea este dacă mai putem afla şi alte lucruri asemănătoare în Tradiţia noastră.

Raspunsul 4: Mai toţi ştim câte ceva despre darul vorbirii în limbi sau al rugăciunii cu duhul. Când suntem singuri în camera noastră ne rugăm într-un fel în care nu o putem face în biserică, în prezenţa celorlalţi. Ne cufundăm în Duhul lui Dumnezeu şi-I vorbim fără oprelişti. Îi putem spune: „Mulţumescu-Ţi, Doamne, că eşti aşa cum eşti şi că nu este nimeni asemenea Ţie" sau „Doamne, mai bine să nu trăiesc nici măcar o zi pe pământ decât să fiu lipsit de dragostea Ta." Când Duhul ne poartă în felul acesta, rostim rugăciuni care sunt foarte personale şi simţim puterea Duhului înlăuntrul nostru, însă cu niciun chip nu ne vom ruga în felul acesta atunci când suntem împreună cu semenii noştri. De aceea, în biserică se cuvine să citim pe un ton neutru, pentru ca cei care sunt de faţă să poată urmări citirea dacă vor, iar dacă nu, să-şi poată urma propriul ritm lăuntric de rugăciune fără a fi stânjeniţi. Este inadmisibil să citim pe un ton sentimental şi personal în biserică, pentru că îi facem pe ceilalţi să-şi piardă pacea. Am auzit pe unii citind atât de îngrozitor încât îţi venea pur şi simplu să fugi din biserică. De multe ori, în mănăstiri, monahii par să citească pe un ton foarte anost şi monoton, aproape lipsit de evlavie, pentru că ei ştiu că poate ceilalţi monahi şi-au petrecut întreaga noapte în rugăciune în chiliile lor şi că au venit la biserică cu mintea adunată în inimă, dorind să păstreze acelaşi ritm

de rugăciune. Şi aceasta este cu putinţă atâta vreme cât în biserică toate se săvârşesc în duh de nepătimaşă neutralitate.

Chiar şi darul vorbirii în limbi încercăm să-l înţelegem în acelaşi duh. Poate că Dumnezeu dă acest dar pentru a-i ajuta pe oameni să înveţe să se roage cu inima, pentru a trece de la cele dinafară la cele dinlăuntru. Sunt sigur că mulţi dintre dumneavoastră cunoaşteţi acest fel de rugăciune. De multe ori, când eşti în camera ta, şi Dumnezeu îţi dă har şi însuflare, poţi sa îngenunchezi, să te loveşti cu fruntea de podea sau să te baţi cu pumnii în piept, poţi să faci orice doreşti, însă atunci când eşti în biserică, nu se cade să încalci spaţiul duhovnicesc al semenilor tăi. Ce cultură minunată! Îmi amintesc de o întâmplare din Pateric. Un mare ascet bătrân din pustia Egiptului a intrat în biserică şi, crezând că era singur, a lăsat să-i scape un suspin adânc. Dintr-o dată a auzit o oarecare mişcare într-un colţ şi şi-a dat seama că în biserică era ascuns un frate începător care se ruga. Îndată s-a dus şi i-a făcut metanie, zicându-i: „Iartă-mă, frate, căci eu încă nu am pus început."[2] Mulţi dintre Părinţii Pustiei şi-au însuşit această cultură a tăinuirii harismelor. Un mare nevoitor a găzduit în chilia lui peste noapte trei monahi. Voind să le cunoască nevoinţa, s-a prefăcut că doarme. Cei trei călugări, crezând că gazda lor a adormit, s-au îmboldit unul pe altul şi au început să se roage. Nevoitorul a văzut atunci cum rugăciunea a doi dintre ei ieşea ca o pară de foc din gura lor, în vreme ce al treilea se ruga cu greutate. Vedem cum cei trei călugări au aşteptat mai întâi ca gazda lor să adoarmă, ei înşişi prefăcându-se că dorm,

---

[2] Pentru Avva Tithoe, în *Patericul ce cuprinde în sine cuvinte folositoare ale Sfinţilor Bătrâni*, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române de Alba-Iulia, 1990, p. 229.

aşa încât totul să se facă în ascuns, ca să nu piardă răsplata Tatălui, Care vede în taină şi răsplăteşte pe faţă. Şi noi trebuie să ne luăm toate măsurile de precauţie pentru a nu pierde duhul smereniei. Aceasta este marea cultură a Bisericii Ortodoxe şi nu trebuie să o pierdem!

Întrebarea 5: Sunt trei locuri în Noul Testament în care se păstrează spusele lui Iisus în aramaică: „Eli, Eli, lama sabahtani", „Talita kumi" şi „Avva (Părinte)". De ce autorii Noului Testament nu au tradus în greacă sau în ebraică aceste cuvinte? Există vreun comentariu sau explicaţii cu privire la folosirea limbii aramaice?

Răspunsul 5: Sincer să fiu nu ştiu cum să vă răspund la întrebare, dar poate că faptul că aceste cuvinte au fost consemnate în aramaică le-a păstrat întreaga putere şi întregul înţeles. Văzând traducerile Noului Testament din originalul grec, îmi dau seama ca de multe ori textul tradus e lipsit de sens, deşi cei care au tradus în engleză sau în franceză au fost mari cărturari. Mă gândesc, de pildă, la 2 Corinteni 5, 8-10; până acum nu am găsit nicio traducere care să redea înţelesul din greacă. Occidentul este victima traducerilor proaste. Poate că atunci când Evangheliştii au vrut ca cele spuse să aibă un impact mai puternic au folosit aramaica, dar nu au putut să se folosească de ea prea mult pentru că atunci ar fi trebuit să scrie întreaga Scriptură în acel dialect. S-ar putea să existe şi alte motive. Iertaţi-mă, mi se pare că răspunsul pe care vi l-am dat reflectă mai degrabă frământarea mea – lipsa mea de îngăduinţă faţă de traducerile proaste.

Întrebarea 6: Felul în care a fost formulată întrebarea anterioară sugera că textul original ar fi fost scris în greacă. El nu a fost scris în greacă; toate Evangheliile au circulat mai

întâi în aramaică şi abia mai târziu au fost traduse în limba greacă. Expresia „Eli, Eli, lama sabahtani" a fost păstrată în aramaică pentru a fi şi mai limpede sensul cuvintelor lui Iisus, faptul că Se adresa Dumnezeului Său. Dacă traduci aceste cuvinte în greacă sau în oricare altă limbă, nu poţi reda acelaşi înţeles; odată ce le-ai tradus, nu mai au nicio noimă.

Răspunsul 6: Însă în acest caz Evanghelia ne dă şi traducerea în greacă. Ea păstrează originalul, dar imediat ne oferă şi traducerea, poate tocmai pentru a evita confuzia care se iscase atunci între oameni. Când au auzit aceste cuvinte, mulţi s-au gândit că Iisus îl chema pe Ilie. Nu sunt cărturar şi nu ştiu prea multe, dar îmi vine greu să cred că Evanghelia Sfântului Luca a fost scrisă în aramaică.

Întrebarea 7: Pe parcursul întâlnirilor noastre aţi spus de mai multe ori că se cuvine să folosim Rugăciunea lui Iisus pentru a ne întări duhovniceşte. Dar la un moment dat în Rusia, Rugăciunea lui Iisus a fost interzisă pentru că oamenii o foloseau ca pe un fel de incantaţie magică. Puteţi sa ne spuneţi cum se poate întâmpla aşa ceva?

Răspunsul 7: Am auzit despre această problemă, însă nu am cercetat-o. Ceea ce ştiu este că atunci când nu există deviaţii nu este nevoie de lege. Legea apare numai atunci când sunt abateri. De aceea, atâta vreme cât folosim cum se cuvine ceea ce ne oferă Biserica, nu este nevoie de niciun fel de interdicţie, însă atunci când apar deviaţii, Biserica trebuie să ia măsuri.

Întrebarea 8: De mai multe ori aţi făcut deosebirea între planul duhovnicesc şi cel sufletesc: între lacrimi duhovniceşti şi lacrimi sufleteşti, între suferinţa şi ruşinea duhovnicească şi suferinţa şi ruşinea sufletească. Mie, personal,

această distincţie mi-a fost de mare folos şi cred că şi celorlalţi. Consideraţi că există şi un folos sufletesc al Rugăciunii lui Iisus spre deosebire de unul adânc duhovnicesc?

Răspunsul 8: Cu siguranţa, Rugăciunea lui Iisus poate să cuprindă toate planurile vieţii omeneşti. Energia care însoţeşte Numele lui Hristos, atunci când acesta este pomenit cu evlavie, smerenie şi luare aminte, este întotdeauna duhovnicească şi, firește, va satisface toate nevoile omului. Dacă ea satisface nevoile duhovniceşti ale unei persoane, cu siguranţă le va satisface şi pe cele sufleteşti, şi pacea pe care o aduce cu sine se va face simţită şi în trup. Există trei nivele ale existenţei: cel trupesc, cel sufletesc şi cel duhovnicesc. Distanţa de la nivelul trupesc la cel duhovnicesc este aceeaşi pentru toţi oamenii, însă la femei nivelul sufletesc este mai aproape de cel duhovnicesc, în vreme ce la bărbaţi el este mai aproape de cel trupesc, de aceea femeile pot să confunde uneori stările sufleteşti cu cele duhovniceşti. Bărbaţilor le este mai greu să facă această confuzie, însă ei sunt mai vulnerabili în plan trupesc. Femeilor le vine mai greu să se ridice din planul sufletesc în planul duhovnicesc, în vreme ce bărbaţii cad mult prea uşor în planul trupesc. Părintele Sofronie ne-a explicat lucrurile acestea şi ele ne sunt de folos mai cu seamă nouă, preoţilor, în slujirea pastorală. Este bine să ştim unde anume suntem vulnerabili aşa încât să fim cu băgare de seamă.

Întrebarea 9: Întrebarea mea este legată de ultimul cuvânt pe care l-a rostit Hristos pe cruce: „Săvârşitu-s-a". Aceasta înseamnă că totul a fost împlinit chiar mai înainte ca El să fi murit? Este lucrarea săvârşită despărţită de moartea şi Învierea Sa? Cum să înţelegem mântuirea în cazul acesta şi cum înţelegeţi anularea a ceea ce s-a întâmplat în

grădina raiului, a urmărilor păcatului protopărinților noștri, a izgonirii lor din rai și a căderii omenirii sub blestem? A fost acest blestem ridicat?

Răspunsul 9: „Săvârșitu-s-a" înseamnă „Împlinitu-s-a", pentru că jertfa a fost împlinită de moartea lui Hristos. În acea clipă se petrecea moartea nedreaptă a Domnului, care era o osândire a morții drepte care se abătuse asupra noastră datorită căderii în păcat. În grădina Ghetsimani, Domnul S-a rugat cu sudoare de sânge pentru mântuirea întregii lumi. Jertfa în duh era deja săvârșită, dar ea urma să fie pecetluită cu moartea trupească a lui Hristos pe Cruce. Moartea noastră este dreaptă pentru că este urmarea păcatelor noastre, însă moartea lui Hristos este nedreaptă pentru că El a fost fără de păcat, dar S-a dat pe Sine de bunăvoie morții, în locul nostru, pentru a nimici moartea. Și, desigur, odată ce jertfa a fost adusă, toate s-au înnoit și noi am primit mântuirea. Nu știu dacă am înțeles exact întrebarea dumneavoastră.

Întrebarea 10: Mântuirea a venit prin Crucea și Învierea lui Hristos, dar avem noi în Biserică această experiență?

Răspunsul 10: O avem în parte, iar sfinții într-o măsură mai mare. În această viață, toate sunt dobândite în parte, dar aceasta nu este decât chezășia plinătății care va să fie după învierea cea de obște. Acum am primit arvuna Duhului, o părticică din bogăția care ne va fi pe deplin încredințată în ziua aceea. Pentru moment este important să avem înștiințarea și încredințarea în inimă că această înnoire a avut deja loc. Fie că simțim puțină căldură în inimă când chemăm pe Domnul cel înviat, fie o mai mare răpire în Duh, este același lucru: amândouă adeveresc aceeași realitate – că Domnul a înviat și că moartea nu mai are stăpânire asupra

noastră. Hristos a biruit moartea şi lumea. Chiar şi atunci când avem doar o mică mărturie a plinătăţii vieţii care va să vină în acea zi înfricoşată, aceasta ne este de ajuns pentru a ne încredinţa de adevărul căii pe care o urmăm. Căci „cel ce este credincios în foarte puţin şi în mult este credincios; şi cel ce e nedrept în foarte puţin şi în mult este nedrept" (Luca 16, 10). Vedem aceasta în viaţa Sfântului Petru: deşi Domnul l-a avertizat că se va lepăda de El de trei ori, Petru a vrut să se arate curajos şi nu şi-a măsurat puterile. Când a intrat în pretoriu ca să vadă ce avea să se întâmple, o fetişcană s-a apropiat de el şi i-a zis: „Şi tu eşti din Galileea. Şi tu eşti dintre ucenicii lui Iisus." Nu era niciun pericol, dar poate că Sfântul Petru a privit-o pe slujnică cu un oarecare dispreţ, gândind că nu era vrednică să audă despre Proorocul din Galileea, şi nebăgând de seamă i-a răspuns: „Nu ştiu despre ce vorbeşti." A alunecat, şi vrăjmaşul a câştigat în el puţin teren de unde putea să-i întindă o cursă. La puţină vreme după aceea i s-a făcut din nou aceeaşi observaţie: „A, şi tu eşti dintre ucenicii Galileianului." De data aceasta a alunecat şi mai jos, răspunzând: „Nu cunosc pe omul acesta." Vrăjmaşul a dobândit atunci o şi mai mare putere asupra lui. A treia oară a ajuns să se lepede cu totul de Hristos, adică a pierdut de tot harul, înstrăinându-se de Hristos. Slavă Domnului că Hristos Se rugase mai înainte şi energia rugăciunii Lui l-a mântuit. Iar când a cântat cocoşul şi Domnul Şi-a întors faţa către el, privirea Lui i-a rănit inima şi, ieşind afară, Petru a plâns cu amar (vezi Matei 26, 69-75). Vedeţi, pentru că nu a fost cu băgare de seamă într-un lucru mărunt, în cele din urmă ispita s-a dovedit mai puternică decât el. Şi cu noi se întâmplă la fel: dacă nu luăm aminte la lucrurile mici, cădem în ispite mari. De pildă, dacă cineva

ne propune să jefuim o bancă, cu siguranță că îl vom mustra și-i vom spune: „Vezi-ți de treabă! Ce vorbești?" Însă, poate că vom băga cu ușurință în buzunar cinci dolari care nu ne aparțin nouă, ci Bisericii. În felul acesta alunecăm puțin și atunci vrăjmașul dobândește putere asupra noastră, și s-ar putea să cădem din ce în ce mai jos și să ajungem să săvârșim lucruri mult mai rele. Un alt exemplu: dacă cineva ne îndeamnă să păcătuim trupește, îi vom răspunde hotărât: „Fugi de aici! Cum să spurc templul lui Dumnezeu și să fac din el o unealtă a necurăției?" Însă, dacă ne îngăduim chiar și o mică familiaritate cu o alta persoană, atunci vrăjmașul dobândește putere asupra noastră și mergem mai departe, și de fiecare dată continuăm de unde ne-am oprit data trecută și în cele din urmă ne afundăm în tina păcatului. Cuvintele Scripturii sunt valabile în ambele sensuri: cel ce este credincios în cele mici va primi putere de la Dumnezeu să dobândească și cele mari; cel care nu este credincios și cu băgare de seamă la cele mici și îngăduie familiarității, nedreptății sau altor patimi să se strecoare în viața lui, va fi necredincios și în cele mari, și se va pierde cu totul. Vedem că asemenea lucruri se întâmplă destul de des în viața Bisericii; de aceea este mai bine să fim cu luare-aminte și să împlinim cuvântul Domnului.

16

PREDICĂ LA ODOVANIA PRAZNICULUI ÎNTÂMPINĂRII DOMNULUI[1]

Este o mare bucurie pentru mine să mă aflu din nou în mijlocul dumneavoastră. Nu este lipsit de însemnătate faptul ca astăzi, de odovania praznicului Întâmpinării Domnului, slujim împreună Sfânta Liturghie, pentru că acesta este de fapt şi praznicul preoţiei împărăteşti a lui Hristos.

Data trecută când m-aţi invitat la întrunirea frăţiei clericilor Bisericii Creştin-Ortodoxe Antiohiene am vorbit despre îndoita înfăţişare a lui Hristos, înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor.[2] Am spus că Hristos l-a îndreptăţit pe om înaintea lui Dumnezeu prin pilda Sa adevărată şi desăvârşită, şi că, dacă vom urma pildei Lui, nu vom fi ruşinaţi, ci vom fi primiţi de Tatăl şi de Duhul Sfânt ca fii ai lui Dumnezeu. De asemenea, Hristos L-a îndreptăţit şi pe Dumnezeu înaintea oamenilor pentru că ne-a iubit până la capăt, până la moarte, lucrând în felul acesta mântuirea noastră. Dar înfăţişarea Lui este şi începutul vădirii preoţiei Sale, care are mare însemnătate pentru noi, căci toţi suntem chemaţi să fim părtaşi la ea. Nu există decât o singură preoţie, preoţia

---

[1] Predică rostită în timpul Sfintei Liturghii care a încheiat întrunirea frăţiei clericilor Bisericii Creştin-Ortodoxe Antiohiene.

[2] Vezi Arhimandritul Zaharia, *Lărgiţi şi voi inimile voastre*, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009, pp. 237-241.

împărătească a lui Hristos de care toţi creştinii au parte, însă noi, ca preoţi hirotoniţi, suntem îndoit părtaşi la ea.

Aş vrea să mă opresc puţin asupra celor două persoane care L-au întâmpinat pe Hristos în templu: Sfântul Simeon, om „drept şi temător de Dumnezeu", după cum zice Scriptura, şi Proorociţa Ana. Amândoi erau înaintaţi în zile, însă amândoi purtau în inimă nădejdea mântuirii ce avea să vină şi aşteptau nestricăcioasa „mângâiere a lui Israel" (Luca 2, 25), adică pe Hristos. Aceasta înseamnă că se împărtăşiseră de Duhul proorocesc al lui Dumnezeu şi ţineau aprins în ei darul acesta al proorociei.

Preoţia este şi ea un dar proorocesc pe care trebuie să-l păstrăm viu şi însufleţit până la sfârşit. Şi vom izbuti să-l păstrăm dacă vom avea mereu în inimă mângâierea cea nestricăcioasă a lui Dumnezeu. Iar când această mângâiere va prisosi în inima noastră, vom fi în stare să-i mângâiem şi pe ceilalţi, pe poporul lui Dumnezeu care caută ajutor de la noi. Dreptii Simeon şi Ana ne sunt pilde de viaţă, ei sunt oameni care în chip proorocesc s-au făcut părtaşi la preoţia împărătească a lui Hristos. Plini de nădejde, ei aşteptau mângâierea lui Israel la fel cum noi, poporul Noului Israel, aşteptăm ziua cea înfricoşată a celei de-a doua veniri a Domnului.

Domnul a „plecat cerurile şi S-a pogorât" (cf. Ps. 143, 5), iar întruparea Sa este în acelaşi timp şi proorocia celei de-a doua veniri a Lui. De aceea, cei care au iubit venirea Domnului în trup tânjesc şi după cea de-a doua venire a Lui, în slavă. Insă ei nu trăiesc într-o aşteptare pasivă, ci mai degrabă aleargă spre cea de-a doua venire a Lui, atât de mare le este dorinţa de a-L vedea pe Domnul.

Când S-a întrupat, Hristos a devenit „semnul" lui Dumnezeu pentru toate generaţiile, semn care avea să stârnească

împotriviri, după cum citim în Evanghelia de astăzi (Luca 2, 34). Aceasta înseamnă că nu putem avea o atitudine neutră față de Hristos. Dacă ne predăm Domnului cu dragoste smerită, El ne va adumbri cu puterea Sa mântuitoare. Atunci Îl vom purta în inimile noastre și, asemenea Dreptului Simeon, vom cânta o cântare de biruință. Însă de vom lăsa anii îndelungați ai vieții să stingă în inimile noastre nădejdea mântuirii, aceasta ne va duce la pierzanie. Dacă veșnicia va înceta să mai fie pentru noi însuflarea fără de care nu putem trăi și prin care se împlinește cu adevărat ființarea noastră pe pământ, atunci inevitabil ne vom face robi realității întunecate a lumii căzute care ne înconjoară. Și în aceasta constă toată tragedia omenirii.

Domnul ne-a încredințat spre păstrare o moștenire sfântă și așteaptă ca noi să I-o înfățișăm neîntinată în ziua aceea în care va veni să judece iarăși lumea cu dreptate și mare milă. După cum spuneam, o atitudine neutră nu este cu putință. Nu este zi mai măreață decât aceea în care ne vom întâlni cu Domnul, Ziditorul și Mântuitorul nostru. Aceasta este nădejdea cea mare care ne ține vii inimile în ciuda greutăților preoției. Trebuie să ne aducem aminte că suntem părtași la preoția lui Hristos, iar preoția Lui în această lume este una a suferinței. De aceea, în încercări și în năpaste să nu ne lăsăm pradă descurajării, ci să păstrăm vie în noi această așteptare plină de nădejde prin rugăciune și slujire. Atunci darul pe care Domnul ni l-a dat la hirotonie se va reînnoi pururi în inima noastră, statornicind-o în nădejdea bunătăților viitoare.

Lumea în care trăim, oricât ar fi ea de frumoasă, este ca un văl care ne desparte atât de Împărăția lui Dumnezeu cât și de împărăția întunericului. Uneori împărăția întunericului

îşi întinde bezna ei peste noi, alteori ajung până la noi razele strălucitoare ale Împărăţiei luminii, care ne mângâie şi ne întăresc. Însă noi să păstrăm darul lui Dumnezeu în inimă aşa încât să putem sta înaintea Domnului în ziua aceea când El va clătina cerurile şi pământul. Atunci toate cele zidite vor pieri şi numai cele pecetluite cu harul nezidit al Crucii şi al Învierii Lui vor dăinui veşnic.

Chiar înainte de Patima Sa, Domnul a zis: „Acum este judecata acestei lumi" (Ioan 12, 31) şi, cu adevărat, când Hristos atârna pironit pe Cruce, lumea era judecată. El tăcea, dar întreaga zidire vorbea în locul Lui. Ştim că soarele s-a întunecat, pietrele s-au despicat, mormintele s-au deschis şi alte lucruri minunate s-au petrecut. Iar cei care nu purtau în inimile lor lumina harului Său „se întorceau bătându-şi pieptul" (Luca 23, 48), căci nu puteau să rabde priveliştea răstignirii Lui. Singurii care au fost în stare să rămână la picioarele Crucii au fost Maica Domnului şi Sfântul Ioan Teologul. Căci Cel Ce era mort pe Cruce era viu în inimile lor şi El îi ajuta să rămână neclintiţi în ceasul acela înfricoşat, deşi erau copleşiţi de durere.

Dacă şi noi iubim întâia venire a Domnului şi dacă păstrăm cu sfinţenie darul care ne-a fost dat, atunci o lumină minunată va străluci în inimile noastre, însuflând în noi aşteptarea şi nădejdea celei de-a doua veniri a Lui. Şi această lumină, oricât de plăpândă ar fi ea, va fi o deschidere spre Împărăţia cea veşnică a luminii, când Domnul va veni iarăşi cu slavă; şi atunci, împreună cu toţi sfinţii vom cânta precum Dreptul Simeon cântarea de biruinţă: „Binecuvântat este Cel Ce a venit şi iarăşi va să vină întru Numele Domnului." Amin.

CUPRINS

Cuvânt înainte
† Daniel, Patriarhul României 5
Prefață (la ediția în limba engleză) 7
Taina inimii omului (Introducere) 9
1. Trezirea inimii prin harul pomenirii morții 32
2. Ceasul morții 41
3. Trezirea inimii prin frica lui Dumnezeu 67
4. Trezirea inimii prin primirea rușinii în Taina Spovedaniei 73
5. Zidirea inimii prin trezvie și rugăciune 91
6. Rugăciunea – o nesfârșită creație 97
7. Zidirea inimii prin harul pocăinței 125
8. Despre pocăință 132
9. Despre pocăință și lupta cu patimile 153
10. Despre pocăința înlăuntrul Trupului Bisericii 168
11. Zidirea inimii prin răstignirea minții 174
12. „Intră înlăuntru și vei afla odihnă" 185
13. Adâncul inimii, noi energii și adevărata smerenie 204
14. Cuvântul lui Dumnezeu, însuflarea dumnezeiască și viața proorocească 221
15. Despre darul vorbirii în limbi 234
16. Predică la odovania praznicului Întâmpinării Domnului 251

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI
Intr. Miron Cristea nr. 6, sector 4, București, 040162
Telefon: 021.335.21.29; 021.335.21.28; Fax: 021.335.19.00
www.editurapatriarhiei.ro
tipografia@patriarhia.ro

„Suferința cumplită pricinuită de simțământul păcatului îi adună acum atenția minții în inimă. Și cu cât mintea rămâne mai mult în inimă, în rugăciune de pocăință, cu atât harul Duhului Sfânt întețește în om văpaia iubirii pentru Hristos, luminându-i mintea cu vederea Feței Sale. Și chipul cel blând și smerit al lui Hristos într-atât îi uluiește sufletul, încât se naște înlăuntrul lui o bucurie fără margini și nădejdea că moartea poate fi nimicită. În felul acesta omul se umple de însuflare, iar duhul său se ridică de la starea de zdrobire a inimii de mai-nainte."

„Rezumând, am putea spune că trei sunt cheile care deschid ușa adâncului inimii: cercetarea învățăturii Evangheliei, chemarea Numelui Domnului și Sfânta Împărtășanie. Acestea trei descătușează energia ferecată în adâncul inimii. Cu această energie suntem înzestrați la Botez, însă o îngropăm prin viața noastră păcătoasă, prin nepriceperea și delăsarea noastră. Dar să scoatem la lumină comoara dumnezeiască tăinuită înlăuntrul nostru, prin întipărirea în minte a câtorva cuvinte dumnezeiești care ne insuflă în chip deosebit și printr-o mai arzătoare râvnă pentru Sfânta Împărtășire cu Trupul și Sângele lui Hristos. Și să nu încetăm a chema Numele Domnului nostru Iisus Hristos, Nume care ne-a fost dat prin descoperire de Sus, care este nedespărțit de Persoana lui Hristos și care poate, prin urmare, să ne împărtășească energia Lui mântuitoare."

Arhimandritul ZAHARIA ZAHAROU

www.editurapatriarhiei.ro
ISBN 978-606-8425-51-8

15,00